แนวทางการพัฒนายุทธศาสตร์ข้อมูลสถิติประเทศไทย
สู่ระดับสากล

โดย

นางสาวกฤษณา จิรวัฒน์สถิตย์
รองผู้อำนวยการสำนักงานสถิติแห่งชาติ
สำนักงานสถิติแห่งชาติ กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม

นักศึกษาวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร
หลักสูตรการป้องกันราชอาณาจักร รุ่นที่ ๖๔
ประจำปีการศึกษา พุทธศักราช ๒๕๖๔ – ๒๕๖๕

หนังสือรับรอง

วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร สถาบันวิชาป้องกันประเทศ ได้อนุมัติให้เอกสารวิจัย เรื่อง “แนวทางการพัฒนายุทธศาสตร์ข้อมูลสถิติประเทศไทยสู่ระดับสากล” ลักษณะวิชา ยุทธศาสตร์ ของ นางสาวกฤษณา จิรวัฒน์สถิตย์ เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร การป้องกันราชอาณาจักร รุ่นที่ ๖๔ ประจำปีการศึกษาพุทธศักราช ๒๕๖๔ – ๒๕๖๕

พลโท

(ไพศาล งามวงษ์วาน)
ผู้อำนวยการวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร
สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ

บทคัดย่อ

เรื่อง แนวทางการพัฒนายุทธศาสตร์ข้อมูลสถิติประเทศไทยสู่ระดับสากล

ลักษณะวิชา ยุทธศาสตร์

ผู้วิจัย นางสาวกฤษณา จิรวัฒน์สถิตย์ **หลักสูตร** วปอ. **รุ่นที่** ๖๔

การวิจัย เรื่อง แนวทางการพัฒนายุทธศาสตร์ข้อมูลสถิติประเทศไทยสู่ระดับสากล มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาวิเคราะห์บริบทและสถานการณ์ข้อมูลสถิติของประเทศไทยในปัจจุบัน โดยเฉพาะการจัดอันดับสถานะข้อมูลประเทศไทยในเวทีนานาชาติ บริบทการเปลี่ยนแปลงด้านดิจิทัลและด้านอื่น ๆ ทรัพยากรในการจัดการข้อมูล และปัญหาอุปสรรคที่สำคัญของการพัฒนาข้อมูลสถิติในประเทศไทย รวมทั้งกำหนดแนวทางยุทธศาสตร์ข้อมูลสถิติประเทศไทยสู่ระดับสากล โดยมีขอบเขตการวิจัย คือ ศึกษาเฉพาะบริบทและสถานการณ์ของข้อมูลสถิติ ข้อมูลตัวชี้วัด และข้อมูลเปิดเท่านั้น และศึกษาเฉพาะแนวคิดหลักการระดับยุทธศาสตร์ ไม่ลงลึกในรายละเอียดการปฏิบัติงาน การวิจัยเรื่องนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิและทุติยภูมิ ทำการวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูล ในช่วงเดือนธันวาคม ๒๕๖๔ ถึงพฤษภาคม ๒๕๖๕

ผลการวิจัยพบว่า แนวความคิดระดับนานาชาติ อาทิ การตัดสินใจจากหลักฐานเชิงประจักษ์ ธรรมาภิบาลข้อมูลภาครัฐ ข้อมูลเปิด เป็นหลักการที่ใช้ข้อมูลสถิติสร้างความโปร่งใสและตรวจสอบได้ สอดคล้องกับระบอบประชาธิปไตย สำหรับบริบทการจัดอันดับประเทศ ข้อมูลสถิติมีความสำคัญยิ่งในการประมวลผลตัวชี้วัด ซึ่งสะท้อนภาพลักษณ์ของประเทศ และมีผลอย่างมากต่อการลงทุนจากต่างประเทศ นอกจากนี้ ยุทธศาสตร์การพัฒนาสถิติของต่างประเทศ มีความคล้ายคลึงและเป็นไปในทิศทางเดียวกัน โดยเฉพาะการผลิตสถิติจากแหล่งข้อมูลที่หลากหลาย เช่น ข้อมูลเพื่อการบริหารงาน ข้อมูลขนาดใหญ่ ส่วนบริบทการเปลี่ยนแปลงทางด้านดิจิทัลและด้านอื่น ๆ ทำให้มีความต้องการข้อมูลมากขึ้น ระบบสถิติจึงต้องปรับเปลี่ยนรูปแบบและเพิ่มขีดความสามารถในการผลิต รวมทั้งการเชื่อมโยงและบูรณาการข้อมูล ส่วนปัญหาอุปสรรคที่สำคัญของการพัฒนาข้อมูลสถิติประเทศไทย มีหลายประการ อาทิ ขาดความร่วมมือระหว่างหน่วยงาน ขาดระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ ขาดมาตรการเชิงรุกให้ใช้มาตรฐานสถิติ ขาดบุคลากรที่เชี่ยวชาญด้านแผนและยุทธศาสตร์ กฎหมายที่ไม่ทันสมัย เป็นต้น จากนั้นได้กำหนดยุทธศาสตร์ข้อมูลสถิติประเทศไทยสู่ระดับสากล เพื่อใช้เป็นกรอบในการดำเนินงาน ๓ ด้านหลัก คือ ยุทธศาสตร์ที่ ๑ การพัฒนาระบบสถิติของประเทศด้วยนวัตกรรมดิจิทัล ยุทธศาสตร์ที่ ๒ การพัฒนาคุณภาพข้อมูลสถิติให้ได้มาตรฐานสากล และยุทธศาสตร์ที่ ๓ การพัฒนาระบบนิเวศสถิติให้รองรับการยกระดับระบบสถิติ

Abstract

Title Thailand's Statistical Data Strategies to International Standard

Field Strategy

Name Krissana Jirawatsathit **Course** NDC **Class** 64

The research on Thailand's statistical data strategies to international standard had the objectives to analyze the context and current situation of Thailand's statistical data, especially country rankings, digital transformation and other changes, resources in data management, and major obstacles of statistical data development in Thailand, as well as, to formulate strategies for Thailand's statistical data to international standard. The scope of research was to study the context of statistical data, indicators and open data only and to focus only on the concepts and principles at strategic level. This research was qualitative. The primary and secondary data were collected and analyzed from December 2021 to May 2022.

The results showed that international concepts such as evidence-based decision making, data governance, and data openness are the principles where statistical data are used to create transparency and accountability. These are consistent with democracy. For country rankings, statistical data are of importance in processing of indicators, which reflect the country image and have a great effect on foreign investment. In addition, foreign statistical data development strategies are similar and in the same direction, especially the production of statistical data from new data sources, such as administrative data and big data. In the context of digital transformation and other changes, there are needs for more statistical data. The Thailand's statistical system should then increase the data production capacity, including linking and integrating databases. For the major obstacles of Thailand's statistical data development, there are many issues, such as lack of cooperation between agencies, lack of supporting IT systems, lack of proactive measures to use statistical standards, lack of personnel with expertise in planning and strategy, out-of-date laws, etc. The Thailand's Statistical Data Strategies to international standard have been then formulated as a framework for implementation as follows; strategy 1 developing the statistical system through digital innovation, strategy 2 developing statistical data quality to meet international standards, and strategy 3 developing the statistical ecosystem.

คำนำ

สถิติของประเทศไทยมีการดำเนินการมาประมาณ ๑๐๐ ปี ตั้งแต่สมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๖ และได้มีการพัฒนาเรื่อยมา โดยในปัจจุบัน ประเทศไทยมีการบริหารงานภายใต้ระบบสถิติแบบกระจายงาน (Decentralized Statistical System) มีสำนักงานสถิติแห่งชาติทำหน้าที่เป็นหน่วยสถิติกลาง (Central Statistical Unit) และมีหน่วยงานของรัฐอื่น ๆ เป็นหน่วยสถิติ (Statistical Units) ที่ผลิตสถิติตามความต้องการของหน่วยงานนั้น ข้อมูลสถิติมีความสำคัญต่อการขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศ ดังพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ความว่า ***"....ในการทำโครงการพัฒนาเศรษฐกิจต่าง ๆ จะต้องอาศัยใช้ข้อมูลที่ถูกต้องเป็นหลัก และจะต้องใช้นักสถิติที่มีความรู้ความสามารถชั้นสูงเป็นผู้ปฏิบัติ...."***

การวิจัยเรื่อง แนวทางการพัฒนายุทธศาสตร์ข้อมูลสถิติประเทศไทยสู่ระดับสากล เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาหลักสูตรการป้องกันราชอาณาจักร รุ่นที่ ๖๐ ผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษาค้นคว้าและจัดทำขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อจัดทำแนวทางการพัฒนายุทธศาสตร์ข้อมูลสถิติประเทศไทยสู่ระดับสากลที่ชัดเจน สำหรับใช้ในการบริหารจัดการระบบสถิติประเทศไทยให้มีประสิทธิภาพและสามารถขับเคลื่อนการบริหารจัดการระบบสถิติให้สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติ ระยะ ๒๐ ปี และแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ โดยใช้นวัตกรรมดิจิทัลและมาตรฐานระดับนานาชาติ การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยหวังว่า สามารถเป็นส่วนหนึ่งในการขับเคลื่อนการบริหารจัดการระบบสถิติประเทศไทยให้ดียิ่งขึ้น เกิดความโปร่งใสและสามารถตรวจสอบได้ในการกำหนดนโยบายพัฒนาประเทศ อันจะส่งผลต่อเนื่องให้ประชาชนคนไทยมีคุณภาพชีวิตที่ดีสืบไป

(นางสาวกฤษณา จิรวัฒน์สถิตย์)
นักศึกษาวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร
หลักสูตร วปอ. รุ่นที่ ๖๔
ผู้วิจัย

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อ	**ก**
Abstract	**ข**
คำนำ	**ค**
สารบัญ	**ง**
สารบัญตาราง	**ฉ**
บทที่ ๑ บทนำ	**๑**
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	๑
วัตถุประสงค์ของการวิจัย	๓
ขอบเขตของการวิจัย	๓
วิธีดำเนินการวิจัย	๔
ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย	๕
คำจำกัดความ	๕
บทที่ ๒ การทบทวนวรรณกรรม	**๘**
แนวความคิดเรื่องการตัดสินใจจากหลักฐานเชิงประจักษ์	๘
แนวความคิดเกี่ยวกับการติดตามและประเมินผล	๑๒
แนวความคิดเรื่องข้อมูลเปิด	๑๘
แนวความคิดเรื่องธรรมาภิบาลข้อมูล	๒๒
แนวความคิดเกี่ยวกับการจัดอันดับและดัชนีตัวชี้วัดระดับนานาชาติที่สำคัญ	๒๖
กฎหมายและแผนที่เกี่ยวข้อง	๓๑
ยุทธศาสตร์และนโยบายข้อมูลสถิติของต่างประเทศ	๔๓
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๔๘
กรอบแนวคิดของการวิจัย	๕๐
สรุป	๕๑

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ ๓ บริบทและสถานการณ์ข้อมูลสถิติของประเทศไทยในปัจจุบัน	**๕๒**
ข้อมูลกับบริบทการเปลี่ยนแปลงทางด้านดิจิทัลและด้านอื่น ๆ	๕๒
ทรัพยากรในการจัดการข้อมูลของประเทศไทย	๖๐
การใช้ประโยชน์ข้อมูลสถิติของหน่วยงานต่าง ๆ	๖๖
ปัญหาและอุปสรรคที่สำคัญของการพัฒนาข้อมูลสถิติในประเทศไทย	๘๖
การวางบทบาทและจุดยืน (Positioning) ของสำนักงานสถิติแห่งชาติ	๘๘
สรุป	๘๙
บทที่ ๔ การพัฒนาแนวทางยุทธศาสตร์ข้อมูลสถิติประเทศไทย	**๙๑**
การวิเคราะห์ปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอก	๙๑
การกำหนดกลยุทธ์จากปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอก	๙๕
แนวทางยุทธศาสตร์ข้อมูลสถิติประเทศไทยสู่ระดับสากล	๙๘
สรุป	๑๐๒
บทที่ ๕ สรุปและข้อเสนอแนะ	**๑๐๔**
สรุป	๑๐๔
ข้อเสนอแนะ	๑๑๒
บรรณานุกรม	**๑๑๕**
ภาคผนวก	**๑๒๑**
แบบสอบถามการสำรวจการใช้ประโยชน์ข้อมูลสถิติด้านสังคมและด้านเศรษฐกิจ พ.ศ. ๒๕๖๔	๑๒๒
ประวัติย่อผู้วิจัย	**๑๓๐**

สารบัญตาราง

หน้า

ตารางที่

๓ – ๑ สรุปการสำรวจการนำข้อมูลสถิติไปใช้ประโยชน์ ๖๖

๓ – ๒ การนำโครงการสำรวจ/สำมะโนไปใช้ประโยชน์ของหน่วยงานต่าง ๆ ๖๗

๔ – ๑ การวิเคราะห์ปัจจัยภายในของระบบสถิติประเทศไทย ๘๒

๔ – ๒ การวิเคราะห์ปัจจัยภายนอกของระบบสถิติประเทศไทย ๘๔

บทที่ ๑
บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

สถิติของประเทศไทยมีการดำเนินการมาประมาณ ๑๐๐ ปี ตั้งแต่สมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๖ และได้มีการพัฒนาเรื่อยมา โดยในปัจจุบัน ประเทศไทยมีการบริหารงานภายใต้ระบบสถิติแบบกระจายงาน (Decentralized statistical system) กล่าวคือ มีสำนักงานสถิติแห่งชาติทำหน้าที่เป็นหน่วยสถิติกลาง (Central Statistical Unit) ของประเทศ ซึ่งมุ่งเน้นการผลิตข้อมูลสถิติในภาพรวมของประเทศ จัดทำมาตรฐานสถิติ พัฒนางานสถิติ และประสานงานด้านสถิติกับหน่วยงานต่าง ๆ และประเทศก็ยังมีหน่วยงานของรัฐอื่น ๆ เป็นหน่วยสถิติ (Statistical Units) ซึ่งผลิตสถิติตามความต้องการของหน่วยงานนั้นด้วยเช่นกัน

ในการขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศ ภาครัฐจำเป็นต้องมีข้อมูลด้านต่าง ๆ ที่ครบถ้วนรอบด้าน เพื่อใช้ประกอบการกำหนดนโยบาย/ยุทธศาสตร์ วางแผน และติดตามความก้าวหน้า ดังพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ที่ได้พระราชทานในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรของสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ เมื่อวันพฤหัสบดีที่ ๑๙ พฤศจิกายน ๒๕๑๓ ความว่า *"....ในการทำโครงการพัฒนาเศรษฐกิจต่าง ๆ จะต้องอาศัยใช้ข้อมูลที่ถูกต้องเป็นหลัก และจะต้องใช้นักสถิติที่มีความรู้ความสามารถชั้นสูงเป็นผู้ปฏิบัติ...."* ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่า พระองค์ทรงมีความเข้าใจเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างวิชาสถิติ (Statistics) ในฐานะที่เป็นวิชาที่ว่าด้วยรัฐ (State) และทรงมีความเข้าใจในแนวความคิด Evidence Based Decision-Making อย่างลึกซึ้ง

แต่เป็นเรื่องน่าเสียดายที่ระบบสถิติของประเทศไทยในปัจจุบัน ยังไม่สามารถสนับสนุนให้เกิดการนำข้อมูลสถิติที่มีไปใช้ประโยชน์ในการวางแผนนโยบาย ติดตาม และประเมินผลเพื่อการพัฒนาประเทศและสังคมได้มากเท่าที่ควร ความไม่พร้อมของระบบสถิติเป็นมูลเหตุหนึ่งที่ทำให้ประเทศไทยไม่สามารถหลีกเลี่ยงหรือรับมือกับปัญหาสำคัญได้ดีเท่าที่ควร จนอาจนำไปสู่ภัยความมั่นคงของชาติได้ ดังจะเห็นได้จากกรณีวิกฤตการณ์การเงิน พ.ศ. ๒๕๔๐ (วิกฤตต้มยำกุ้ง) ซึ่งข้อมูลเศรษฐกิจมหภาคในระยะก่อนนั้น ไม่ได้ส่งสัญญาณเตือนภัยให้รัฐบาลและสังคมได้ตระหนัก รวมไปถึงกรณีการจัดอันดับปัญหาการค้ามนุษย์ (Tier Ranking) ซึ่งรัฐบาล

สหรัฐอเมริกาจัดทำทุกปี โดยในรายงานการค้ามนุษย์ (Trafficking in Person Report) หลายปีที่ผ่านมาได้สะท้อนถึงความสำคัญของข้อมูลสถิติ เช่น รายงานของปี ๕๖ มีการระบุไว้ว่า *"การประสานงานระหว่างหน่วยงานไม่มีประสิทธิผลเนื่องจากระบบจัดเก็บข้อมูลยังไม่สมบูรณ์ จึงทำให้การแบ่งปันข้อมูลระหว่างหน่วยงานมีอุปสรรค"* และรายงานของปี ๕๘ ที่ระบุว่า *"การขาดการเชื่อมโยงข้อมูลอย่างเป็นระบบระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง"* เป็นต้น

ในแง่ของเวทีนานาชาติในปัจจุบัน ดัชนี/ตัวชี้วัดนานาชาติมีบทบาทสำคัญต่อสถานการณ์และการพัฒนาของประเทศไทยเป็นอย่างมาก กล่าวคือ ดัชนี/ตัวชี้วัดนานาชาติเป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นถึงสถานะการพัฒนาของประเทศไทยเมื่อเทียบกับประเทศอื่น ๆ ทำให้ทราบถึงจุดอ่อนและจุดแข็งของประเทศ นอกจากนี้ ดัชนี/ตัวชี้วัดระดับนานาชาติยังมีอิทธิพลอย่างสูงต่อการตัดสินใจด้านการค้าและการลงทุนระหว่างประเทศ ตัวอย่างดัชนี/ตัวชี้วัดระดับนานาชาติที่สำคัญ อาทิ ดัชนีชี้วัดความสามารถในการแข่งขันของโลก (Global Competitiveness Index: GCI) จัดทำโดย World Economic Forum (WEF) ดัชนีชี้วัดความสามารถในการแข่งขัน จัดทำโดยสถาบันการจัดการนานาชาติ (International Institute for Management Development: IMD) รวมถึงเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals: SDGs) ขององค์การสหประชาชาติ (United Nations) ทั้งนี้ เนื่องจากข้อมูลสถิติเป็นข้อมูลพื้นฐานในการรายงานหรือคำนวณดัชนี/ตัวชี้วัดนานาชาติ บางครั้งไม่มีหน่วยงานใดรับผิดชอบตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลสถิติที่สถาบันจัดอันดับนานาชาตินำไปใช้ ทำให้เกิดกรณีอันดับตกต่ำกว่าความเป็นจริง เนื่องจากขาดข้อมูลสถิติหรือมีข้อมูลสถิติที่ไม่ทันสมัย จึงเป็นการเสียโอกาสและเสียหายต่อภาพลักษณ์ของประเทศอย่างมากจากความไม่พร้อมของระบบสถิติประเทศไทย

สำหรับสถานะของสถิติประเทศไทยในเวทีโลก พบว่า ในปี ๒๐๒๑ ธนาคารโลก (World Bank) ได้ออกรายงาน World Development Report 2021: Data for better lives ซึ่งประเทศไทยได้รับการประเมินคะแนนด้านสถิติอยู่ในระดับคะแนนที่ ๔ (ระดับคะแนนต่ำสุด ๑ – ระดับคะแนนสูงสุด ๕) ถือว่าอยู่ในกลุ่มค่อนไปทางชั้นนำของโลก แต่ประเทศไทยก็ยังมีส่วนที่ต้องปรับปรุงพัฒนาหลายด้าน อาทิ ด้านแหล่งข้อมูลซึ่งได้รับคะแนนต่ำสุด ๕๘ คะแนน (เต็ม ๑๐๐ คะแนน) ด้านโครงสร้างพื้นฐานได้คะแนน ๗๐ คะแนน (เต็ม ๑๐๐ คะแนน) ด้านคุณภาพบริการได้คะแนน ๗๖ คะแนน (เต็ม ๑๐๐คะแนน) เป็นต้น อย่างไรก็ตาม เครือข่าย Open Data Watch ได้ทำการประเมิน Open Data Inventory Score หรือ ODIN Score ซึ่งเป็นการประเมินการเปิดข้อมูลและความครอบคลุมของสถิติทางการ (Official Statistics) โดยเป็นการประเมินที่ละเอียดและครอบคลุมกว่าของธนาคารโลก (World Bank) พบว่า ในปี ๒๐๒๐ ประเทศไทยได้คะแนน ๔๔ คะแนน (เต็ม ๑๐๐ คะแนน) อยู่ในอันดับที่ ๑๑๗ จาก ๑๘๗ ทั่วโลก ซึ่งไม่ได้จัดอยู่ในกลุ่มชั้นนำในเวทีโลก

อีกต่อไป โดย Open Data Watch ได้บ่งชี้ว่า ส่วนที่ยังต้องพัฒนา คือ ความครอบคลุมของข้อมูลยังไม่มากพอ และการเปิดเผยข้อมูลให้เป็นข้อมูลเปิด (Open Data)

นอกจากนี้ บริบทการเปลี่ยนแปลงทางด้านเทคโนโลยีดิจิทัลก็ยังเร่งรัดขับเคลื่อนให้การดำเนินงานด้านสถิติของหลายประเทศทั่วโลก หันมาประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเป็นกิจกรรมส่วนหนึ่งในการผลิตสถิติและการให้บริการสถิติ อาทิ การใช้ข้อมูลมหัต (Big Data) เพื่อให้ข้อมูลมีมิติการใช้งานและปริมาณที่หลากหลายมากยิ่งขึ้น การบูรณาการฐานข้อมูลจากแหล่งข้อมูลที่หลากหลาย ทั้งข้อมูลทะเบียน ข้อมูลจากการสำรวจ หรือข้อมูลการบริหาร และแหล่งข้อมูลขนาดใหญ่อื่น ๆ รวมไปถึงการผนวกข้อมูลเข้ากับพิกัดเชิงพื้นที่ (Geo-spatial Data) เพื่อใช้ในการระบุกลุ่มคนในการช่วยเหลือหรือจัดทำนโยบายของรัฐ

ดังนั้น การวางยุทธศาสตร์ข้อมูลสถิติที่ครอบคลุมองค์รวมทั้งประเทศ จึงมีความสำคัญเป็นอย่างมาก เนื่องจากมีผลกระทบต่อการบริหารราชการแผ่นดินในประเทศ มีผลกระทบอย่างสูงต่อการจัดอันดับสถานะการพัฒนาหรือความพร้อมของประเทศในมิติต่าง ๆ และบางครั้งมีผลกระทบอย่างสูงต่อเศรษฐกิจ สังคม และภาพลักษณ์ของประเทศ จนอาจนำไปสู่ภัยความมั่นคงแห่งชาติได้ นอกจากนี้ บริบทการเปลี่ยนแปลงทางด้านเทคโนโลยีดิจิทัล ก็เป็นทั้งโอกาสและความท้าทายในการขับเคลื่อนระบบสถิติด้วย โดยในงานวิจัยครั้งนี้ จะมุ่งศึกษาแนวทางยุทธศาสตร์ข้อมูลสถิติของประเทศไทยที่มีประสิทธิภาพ รองรับในการยกระดับสถานะในเวทีนานาชาติ และสามารถประยุกต์ใช้สนับสนุนการขับเคลื่อนแผนระดับชาติได้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑. เพื่อศึกษา วิเคราะห์บริบทและสถานการณ์ข้อมูลสถิติของประเทศไทยในปัจจุบัน โดยเฉพาะการจัดอันดับสถานะข้อมูลประเทศไทยในเวทีนานาชาติ บริบทการเปลี่ยนแปลงทางด้านดิจิทัล ทรัพยากรในการจัดการข้อมูล รวมถึงปัญหาและอุปสรรคที่สำคัญของการพัฒนาข้อมูลสถิติในประเทศไทย

๒. เพื่อศึกษาแนวทางยุทธศาสตร์ข้อมูลสถิติประเทศไทยสู่ระดับสากล

ขอบเขตของการวิจัย

ขอบเขตของการวิจัย เรื่อง “แนวทางการพัฒนายุทธศาสตร์ข้อมูลสถิติประเทศไทยสู่ระดับสากล” ประกอบด้วยขอบเขตของการศึกษา ดังนี้

๑. ขอบเขตด้านเนื้อหา

๑.๑ เน้นการศึกษาวิเคราะห์เฉพาะบริบทและสถานการณ์ของข้อมูลสถิติ ข้อมูลตัวชี้วัด และข้อมูลเปิด (Open Data) เท่านั้น

๑.๒ การวิจัยนี้เป็นการศึกษาแนวคิด หลักการระดับยุทธศาสตร์ จะไม่พิจารณาลงลึกในรายละเอียดการปฏิบัติหรือการดำเนินการ รวมไปถึงในส่วนของการปรับปรุงบทบาท หน้าที่หรือภารกิจของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง จะเป็นเพียงการเสนอแนวคิดหรือหลักการกว้าง ๆ เท่านั้น จะไม่พิจารณาลงลึกถึงรายละเอียดการปรับปรุงโครงสร้างภายในหน่วยงาน

๒. ขอบเขตด้านประชากร

ในการวิจัยครั้งนี้ จะดำเนินการสำรวจการนำข้อมูลสถิติไปใช้ประโยชน์ โดยสอบถามหน่วยงานต่าง ๆ ที่เป็นผู้ใช้ข้อมูลสถิติ (Users) ของสำนักงานสถิติแห่งชาติ ในการตัดสินใจหรือกำหนดนโยบาย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ซึ่งจะดำเนินการดังต่อไปนี้

๑. การรวบรวมข้อมูล

๑.๑ ข้อมูลทุติยภูมิรวบรวมข้อมูลเรื่องแนวคิด/ทฤษฎี รวมถึงวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับยุทธศาสตร์ข้อมูลสถิติ จะรวบรวมข้อมูลมาจากแหล่งต่าง ๆ อาทิ รายงาน เอกสารการประชุม และเว็บไซต์ที่เกี่ยวข้อง

๑.๒ ข้อมูลปฐมภูมิ จะรวบรวมข้อมูลจากสำรวจการนำข้อมูลสถิติไปใช้ประโยชน์ ซึ่งเป็นการสอบถามหน่วยงานต่าง ๆ ที่เป็นผู้ใช้ข้อมูลสถิติ (Users) ของสำนักงานสถิติแห่งชาติ

๒. การจัดการและจัดระเบียบข้อมูล

จะนำข้อมูลปฐมภูมิและข้อมูลทุติยภูมิที่ได้รวบรวมมาจากขั้นตอนที่ ๑ มาตรวจสอบความสอดคล้องแนบนัยและจัดระเบียบหมวดหมู่ตามขั้นตอนการวิจัยเชิงคุณภาพสำหรับใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลในขั้นตอนต่อไป

๓. การวิเคราะห์ข้อมูลและการสังเคราะห์ข้อมูล

จะดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลและสังเคราะห์ข้อมูล โดยทำความเข้าใจและจับประเด็นหลัก แยกแยะและจัดกลุ่มข้อมูล เชื่อมโยงข้อมูลเพื่อให้ได้แบบแผนหรือความหมาย

และหาข้อสรุปที่เป็นสาระสำคัญหลัก ซึ่งในขั้นตอนนี้ จะทำการวิเคราะห์ปัจจัยภายในและภายนอกด้วยตัวแบบ SWOT และจัดทำ TOWS Matrix เพื่อสรุปจัดทำเป็นแนวทางยุทธศาสตร์ข้อมูลสถิติประเทศไทยต่อไป

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

๑. ทำให้ทราบบริบทและสถานการณ์ข้อมูลสถิติของประเทศไทยในปัจจุบัน สภาพปัญหาและอุปสรรคที่สำคัญของการพัฒนาข้อมูลสถิติในประเทศไทย

๒. ทำให้ได้แนวทางยุทธศาสตร์ข้อมูลสถิติประเทศไทยสู่ระดับสากล

๓. เป็นข้อมูลสำหรับหน่วยงานภาครัฐ สถาบันการศึกษา และผู้สนใจทั่วไปในการศึกษาเกี่ยวกับยุทธศาสตร์สถิติและการบริหารจัดการระบบสถิติ ซึ่งสามารถนำไปประยุกต์ใช้ต่อยอดพัฒนาองค์ความรู้ได้

คำจำกัดความ

ยุทธศาสตร์	หมายถึง	วิธีการ (Ways) ที่จะนำเครื่องมือ (means) ที่มีอยู่อย่างจำกัดมาใช้อย่างดีที่สุดให้บรรลุจุดมุ่งหมาย (Ends) ที่ตั้งไว้
ข้อมูล (Data)	หมายถึง	ข้อเท็จจริง (facts) ที่เกี่ยวกับเรื่องต่างๆ ซึ่งอาจเป็นข้อเท็จจริงที่เป็นตัวเลข เช่น จำนวนผู้ป่วยที่ติดเชื้อ HIV ในหมู่บ้าน ราคาของพืชผักและผลไม้ต่าง ๆ ในหมู่บ้าน เป็นต้น หรืออาจเป็นข้อเท็จจริงที่ไม่ใช่ตัวเลข เช่น การศึกษา หรือ อาชีพของคนในหมู่บ้าน เป็นต้น
สารสนเทศหรือข่าวสาร (Information)	หมายถึง	ผลลัพธ์จากการนำเอาข้อมูลที่สังเกต และบันทึกไว้มาทำการจัดการข้อมูล ประมวลผล เชื่อมโยงความสัมพันธ์ และแปลความหมาย แล้วเลือกนำเสนอขึ้นเป็นสารสนเทศหรือข้อความรู้เพื่อใช้เป็นพื้นฐานสำหรับตัดสินใจปฏิบัติการต่าง ๆ

สถิติ (Statistics)	หมายถึง	๑. ตัวเลขที่ใช้บรรยายเหตุการณ์หรือข้อเท็จจริง (facts) ของเรื่องต่างๆ ที่เราต้องการศึกษา เช่น สถิติจำนวนผู้ป่วย สถิติจำนวนคนเกิด สถิติจำนวนคนตาย เป็นต้น ๒. ค่าที่คำนวณขึ้นมาจากตัวอย่าง เพื่อแสดงถึงคุณลักษณะบางอย่างของข้อมูลชุดนั้น โดยทั่วไปจะนำค่าสถิติไปใช้ในการประมาณค่าพารามิเตอร์ ตัวอย่างเช่น ถ้าเราสนใจรายได้เฉลี่ยของคนในหมู่บ้าน แล้วเราสามารถนำรายได้ของทุกคนมา รวมกันแล้วหาค่าเฉลี่ยของรายได้ ค่าเฉลี่ยที่คำนวณได้นี้ถือว่าเป็นค่าพารามิเตอร์ แต่ถ้าเราสุ่มตัวอย่างคนในหมู่บ้านมาจำนวนหนึ่งแล้วคำนวณรายได้เฉลี่ย ค่าเฉลี่ยที่ได้นี้จะเป็นค่าสถิติ ๓. ศาสตร์หรือวิชาที่ว่าด้วยหลักการและระเบียบวิธีทางสถิติ สถิติในความหมายนี้มักเรียกว่า สถิติศาสตร์ (Statistics)
สถิติทางการ (Official Statistics)	หมายถึง	ข้อความหรือตัวเลขที่เป็นตัวแทนแสดงถึงคุณลักษณะของสิ่งต่างๆ ในประเทศที่ประมวลตามความเป็นจริงจากข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้ตามหลักวิชาการทางสถิติ และเป็นสถิติที่มีความสำคัญต่อการใช้ในการกำหนดนโยบายเพื่อการพัฒนาประเทศ
ตัวชี้วัด (Indicator)	หมายถึง	๑. ตัวแปรหรือกลุ่มของตัวแปรต่าง ๆ ที่นำมาใช้วัดสภาวะอย่างใดอย่างหนึ่งออกมาเป็นปริมาณ และเปรียบเทียบกับเกณฑ์มาตรฐานอย่างใดอย่างหนึ่ง เพื่อให้ทราบถึงระดับ ขนาด หรือความรุนแรงของปัญหาหรือสภาพที่ต้องการวัด ๒. เครื่องมือ หรือดัชนีที่ใช้ในการวัดความก้าวหน้าของการบรรลุแต่ละเป้าหมาย ซึ่งจะต้องสามารถวัดผลและกำหนดเป้าหมายของความสำเร็จได้ (สำนักงาน ก.พ.ร.)

		๓. ดัชนีชี้วัด หรือหน่วยวัดความสำเร็จของการปฏิบัติงานที่ถูกกำหนดขึ้น โดยหน่วยที่วัดควรมีผลเป็นตัวเลขที่นับได้จริง และสื่อถึงเป้าหมายในการปฏิบัติงาน เพื่อความชัดเจนในการกำหนดเป้าหมาย การติดตาม และการประเมินผลการปฏิบัติงานในด้านต่าง ๆ (สำนักงาน ก.พ.)
ดัชนี (Index)	หมายถึง	ค่าทางสถิติที่แสดงให้เห็นถึงลักษณะของการเปลี่ยนแปลงในสิ่งที่เราสนใจ เช่น ดัชนีราคา ดัชนีปริมาณ ดัชนีมูลค่า เป็นต้น
ข้อมูลเปิด (Open Data)	หมายถึง	ข้อมูลที่สามารถนำไปใช้ได้อย่างเสรี ไม่มีข้อจำกัดสามารถนำกลับมาใช้ใหม่ (reuse) และแจกจ่ายต่อได้ ทั้งนี้ ต้องระบุแหล่งที่มาและต้องใช้เงื่อนไขเดียวกันกับที่มาหรือตามที่เจ้าของงานกำหนด โดยข้อมูลดังกล่าวต้องอยู่ในรูปแบบที่สะดวกต่อการนำไปใช้งานต่อและสามารถปรับปรุงแก้ไขได้ (หรือเรียกได้ว่าอยู่ในรูปแบบที่อ่านได้โดยคอมพิวเตอร์)
ข้อมูลมหัต (Big Data)	หมายถึง	เซตข้อมูลขนาดใหญ่ที่มีความซับซ้อนมาก ประกอบด้วยลักษณะอย่างน้อย ๓ ประการ คือ มีปริมาตร (volume) มาก มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาอย่างต่อเนื่อง (velocity) และมีความหลากหลายในโครงสร้างข้อมูล (variety)
ระบบสถิติของประเทศไทย	หมายถึง	องค์กร หน่วยงาน โครงสร้างการทำงาน กฎระเบียบและเครื่องมือต่าง ๆ และการปฏิบัติงานร่วมกันขององค์กรและหน่วยงานเพื่อให้เกิดงานเกี่ยวกับสถิติสำหรับประเทศไทย

บทที่ ๒

การทบทวนวรรณกรรม

การศึกษาในบทที่ ๒ เป็นการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง โดยจะศึกษาครอบคลุมเกี่ยวกับแนวความคิด ทฤษฎี วรรณกรรม และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนายุทธศาสตร์ข้อมูลสถิติประเทศไทย โดยสรุปแนวคิดสำคัญที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

๑. แนวความคิดเรื่องการตัดสินใจจากหลักฐานเชิงประจักษ์ (Evidence-based Decision Making)
๒. แนวความคิดเกี่ยวกับการติดตามและประเมินผล
๓. แนวความคิดเรื่องข้อมูลเปิด (Open Data)
๔. แนวความคิดเรื่องธรรมาภิบาลข้อมูล (Data Governance)
๕. แนวความคิดเกี่ยวกับการจัดอันดับและดัชนีตัวชี้วัดระดับนานาชาติที่สำคัญ
๖. กฎหมายและแผนที่เกี่ยวข้อง
๗. ยุทธศาสตร์และนโยบายข้อมูลสถิติของต่างประเทศ
๘. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
๙. กรอบแนวคิดของการวิจัย
๑๐. สรุป

แนวความคิดเรื่องการตัดสินใจจากหลักฐานเชิงประจักษ์ (Evidence-based Decision Making)

ก่อนหน้านี้ ประชาคมสถิติระดับนานาชาติ ได้ให้ความสำคัญกับการใช้ข้อมูลสถิติเพื่อติดตามและประเมินผลนโยบาย ซึ่งเป็นกระบวนการใช้ข้อมูลสถิติภายหลังจากที่นโยบายได้ดำเนินการไปแล้ว แต่ในช่วงไม่กี่ปีที่ผ่านมา เริ่มมีการกล่าวถึง การตัดสินใจจากหลักฐานเชิงประจักษ์ (Evidence-based Decision Making) มากขึ้น เนื่องจากมีความหมายที่กว้างกว่าเดิม

๑. ความหมาย

การตัดสินใจจากหลักฐานเชิงประจักษ์ มีผู้ให้ความหมายไว้มากมาย อาทิ U.S. Department of Health and Human Services (Online, ๒๐๒๑) ให้ความหมายไว้ คือ “กระบวนการ

ตัดสินใจเกี่ยวกับแผนงาน แนวปฏิบัติ หรือนโยบาย ที่อยู่บนหลักฐานการวิจัยที่ดีที่สุด และข้อมูลจากหลักฐานการทดลองจากภาคสนาม และหลักฐานบริบทอื่นที่เกี่ยวข้อง”

องค์กร The Partnership in Statistics for Development in the 21st Century หรือองค์กร PARIS21 (Scott, ๒๐๐๕ : ๕) ได้ให้ความหมายของคำว่า การตัดสินใจจากหลักฐานเชิงประจักษ์ไว้ว่า “ในทุก ๆ จุดที่เป็นไปได้ การตัดสินใจเกี่ยวกับนโยบายสาธารณะควรเกิดขึ้นภายหลังจากอภิปรายแบบเปิดกว้างที่มีการรายงานการวิเคราะห์อย่างรอบคอบและเข้มงวด โดยใช้ข้อมูลที่ชัดเจนและโปร่งใส” และให้ความหมายของการตัดสินใจจากหลักฐานเชิงประจักษ์ ในเชิงกิจกรรมทางสถิติไว้ว่า “เป็นการใช้ข้อมูลสถิติ ในกิจกรรม ๕ ประเภทต่อไปนี้

๑. รับรู้ปัญหา

๒. ออกแบบและเลือกนโยบาย

๓. พยากรณ์อนาคต

๔. ติดตามการดำเนินการตามนโยบาย

๕. ประเมินผลกระทบของนโยบาย”

๒. ความสำคัญ

องค์กร PARIS21 ได้สรุปความสำคัญของการตัดสินใจจากหลักฐานเชิงประจักษ์ (Evidence-based Decision Making) ไว้ ๒ ข้อ ดังนี้ (Scott, ๒๐๐๕ : ๖ – ๗)

๒.๑ เพิ่มความโปร่งใสในการกำหนดนโยบาย

ความโปร่งใสเป็นพื้นฐานของความเสมอภาคและประสิทธิภาพในระบอบประชาธิปไตย เป็นส่วนสำคัญของธรรมาภิบาล ความโปร่งใสช่วยป้องกันกระบวนการตัดสินใจที่อิงกับผลประโยชน์ของบุคคลใดบุคคลหนึ่ง หรือการตัดสินใจที่มาจากการทุจริต นอกจากนี้ หากกระบวนการกำหนดนโยบายมีความโปร่งใส เอกชนและประชาชนสามารถคาดการณ์นโยบายหรือมาตรการภาครัฐในอนาคตได้ สร้างความมั่นใจในการตัดสินใจลงทุนหรือออม อันเป็นการส่งเสริมประสิทธิภาพตลาดทุนและส่งผลให้เกิดการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจที่รวดเร็วขึ้นด้วย

ตัวอย่างของการตัดสินใจจากหลักฐานเชิงประจักษ์ที่ช่วยเพิ่มความโปร่งใส เช่น เมื่อการสำรวจครัวเรือนพบว่า ความยากจนลดลงในระดับประเทศ แต่เพิ่มขึ้นใน ๒ ภาค โครงการช่วยเหลือคนจนจึงกำหนดตามเป้าหมายภูมิศาสตร์ ๒ ภาค โดยไม่ได้อิงพื้นที่ตามการเมือง

๒.๒ เพิ่มความรับผิดชอบของผู้กำหนดนโยบาย

หลักการสำคัญของประชาธิปไตย คือ ข้าราชการควรมีความรับผิดชอบต่อนักการเมือง และนักการเมืองควรมีความรับผิดชอบต่อผู้มีสิทธิเลือกตั้ง ความรับผิดชอบทั้งสองระดับต้องการข้อมูลที่ดีจึงจะมีประสิทธิภาพ

นักการเมืองใช้ข้อมูลสถิติเพื่อกำหนดนโยบายของพรรค เสนอต่อประชาชนผู้มีสิทธิ์เลือกตั้ง ความพร้อมของข้อมูลที่ประชาชนเข้าถึงได้ช่วยให้ประชาชนสามารถตรวจสอบประสิทธิภาพของนักการเมืองและนำไปพิจารณาในการเลือกตั้งครั้งต่อไป

๓. กิจกรรมสำหรับการตัดสินใจจากหลักฐานเชิงประจักษ์

กิจกรรม ๕ ประเภทที่มีการใช้ข้อมูลสถิติ สำหรับการตัดสินใจจากหลักฐานเชิงประจักษ์ตามองค์กร PARIS21 สรุปได้ ดังนี้ (Scott, ๒๐๐๕ : ๘ – ๑๖)

๓.๑ รับรู้ปัญหา

กิจกรรมนี้เป็นกิจกรรมแรกในกระบวนการกำหนดนโยบาย ซึ่งจะเกิดขึ้นเมื่อมีข้อมูลสถิติแง่มุมใหม่ ที่สาธารณชนและผู้กำหนดนโยบายไม่ทราบมาก่อน ซึ่งเมื่อข้อมูลนี้ถูกเปิดเผยแล้ว ข้าราชการ NGOs หน่วยงานเพื่อพัฒนา หรือกลุ่มสื่อ ก็จะผลักดันให้เกิดนโยบายใหม่

ตัวอย่างเช่น ข้อมูลจากการสำรวจครัวเรือนเปิดเผยให้เห็นถึงความแตกต่างอย่างมากในมาตรฐานการครองชีพ (living standards) ระหว่างภูมิภาค และแสดงให้เห็นว่าแนวโน้มของความยากจนจะแตกต่างกันอย่างมากระหว่างภูมิภาคเมื่อเวลาผ่านไป ข้อมูลดังกล่าวเป็นข้อมูลสำคัญในการกำหนดนโยบายของประเทศกานา ระหว่างปี ๒๕๔๓ - ๒๕๔๖

๓.๒ ออกแบบและเลือกนโยบาย

เมื่อทราบประเด็นปัญหาสำหรับการกำหนดนโยบายแล้ว ขั้นตอนต่อไป คือ การวิเคราะห์ข้อมูล เพื่อเข้าใจรายละเอียดของปัญหามากขึ้น นำไปสู่ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย (Policy Recommendations) โดยข้อมูลสถิติและกระบวนการทางสถิติจะเข้ามามีส่วนร่วม ดังนี้

๓.๒.๑ จัดลักษณะทางเศรษฐกิจกับลักษณะทางกายภาพ

สิ่งสำคัญที่สุดประการหนึ่งในการจัดทำนโยบายช่วยเหลือต่าง ๆ คือ ข้อมูลเชิงพื้นที่ (Spatial Data) ที่ถูกต้อง เนื่องจากช่วยออกแบบและกำหนดนโยบายได้ตรงจุด มีประสิทธิภาพ และประหยัดงบประมาณ โดยข้อมูลเชิงพื้นที่อาจมาจากการสำรวจ การทำสำมะโน หรือมาจากเทคนิคทางสถิติก็ได้ เช่น เทคนิคการจัดทำแผนที่ความยากจน นอกจากนี้ ข้อมูลเชิงพื้นที่ก็สามารถนำมาจากแหล่งอื่น เช่น ภาพถ่ายดาวเทียม ได้เช่นกัน ตัวอย่างในประเทศนิการากัว ได้ใช้ภาพถ่ายทางดาวเทียมกำหนดนโยบายทางการเกษตร เนื่องจากโครงสร้างพื้นฐานด้านการคมนาคมไม่สะดวกสำหรับการลงไปสำรวจพื้นที่ป่าไม้ในประเทศ

๓.๒.๒ ใช้ผลวิจัยเชิงประจักษ์เพื่อกำหนดนโยบาย

ตัวอย่างของผลวิจัยเชิงประจักษ์ที่มีผลกระทบต่อการออกแบบนโยบาย คือในประเทศเม็กซิโก ภาครัฐต้องการลดความยากจน ให้เงินแก่ครัวเรือนที่ยากจน เพื่อใช้

สำหรับการศึกษาและสุขภาพของเด็กในครัวเรือน โดยตัดสินใจโอนเงินนี้ให้แก่มารดา แทนที่จะให้แก่บิดา เนื่องจากมีผลการศึกษาพบว่า ผู้หญิงมีแนวโน้มที่จะจัดสรรค่าใช้จ่ายให้กับค่าอาหารและสิ่งของเกี่ยวกับเด็กในสัดส่วนที่มากกว่าผู้ชาย นอกจากนี้ ภาครัฐยังตัดสินใจให้ทุนในระดับมัธยมศึกษาแก่นักเรียนหญิงมากกว่านักเรียนชาย เนื่องจากมีผลการศึกษาพบว่า นักเรียนหญิงมีอัตราการออกจากการศึกษามากกว่านักเรียนชาย

๓.๒.๓ รวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อออกแบบนโยบาย

สามารถใช้วิธีการวิเคราะห์ต้นทุนและประโยชน์ (cost-benefit analysis) และการวิเคราะห์ต้นทุนประสิทธิผล (Cost-effectiveness analysis) มาช่วยผู้กำหนดนโยบายในการเลือกโครงการได้ ตัวอย่างในประเทศแทนซาเนีย ได้ใช้วิธีการวิเคราะห์ต้นทุนประสิทธิผลของค่าใช้จ่ายด้านสาธารณสุข ทำให้มีการจัดสรรทรัพยากร ภาครัฐใหม่พร้อมกับการเพิ่มเงินทุนอีกเพียงเล็กน้อย เกิดผลลัพธ์ที่ดีด้านสุขภาพอย่างมากในระยะสั้นและระยะยาว

๓.๒.๔ สุ่มเลือกพื้นที่ในการดำเนินนโยบายระยะแรก

เมื่อนโยบายหรือโครงการได้รับการอนุมัติ แต่มีข้อจำกัดด้านการเงิน หรือทรัพยากร เช่น จำนวนผู้ปฏิบัติงาน ทำให้ไม่สามารถดำเนินการทั่วประเทศได้พร้อมกันในปีงบประมาณเดียว จำเป็นต้องเลือกพื้นที่ในระยะแรกหรือระยะทดลอง ซึ่งหลักเกณฑ์หนึ่งก็คือ การเลือกแบบสุ่ม (random selection) โดยสามารถเปรียบเทียบข้อมูลระหว่างกลุ่มพื้นที่ที่ดำเนินการกับกลุ่มพื้นที่ที่ไม่ดำเนินการ และสามารถประเมินผลกระทบและพัฒนานโยบายได้จนกว่าจะครอบคลุมทั้งประเทศ นอกจากนี้ ยังเป็นอีกหนึ่งวิธีที่แสดงถึงความโปร่งใสด้วย

๓.๓ พยากรณ์อนาคต

ในบางครั้ง ผู้กำหนดนโยบายจำเป็นต้องหันไปใช้วิธีการวิเคราะห์เชิงลึกมากขึ้น เพื่อช่วยเหลือตัดสินใจ โดยการใช้แบบจำลอง (Modelling) พยากรณ์เป็นวิธีการหนึ่ง ซึ่งความแม่นยำจะขึ้นอยู่กับปริมาณและคุณภาพของข้อมูล ตัวอย่างเช่น ธนาคารกลางของแต่ละประเทศ ก็ใช้แบบจำลองที่สลับซับซ้อนในการคาดการณ์อัตราเงินเฟ้อและการเติบโตของเศรษฐกิจในระยะ ๒ ปีข้างหน้าหรือระยะยาวกว่านั้น ซึ่งมีผลต่อการตัดสินใจเกี่ยวกับอัตราดอกเบี้ยนโยบาย

๓.๔ ติดตามการดำเนินการตามนโยบาย

เมื่อดำเนินนโยบายไปแล้ว ผู้กำหนดนโยบายจะต้องติดตามผล โดยข้อมูลที่ใช้ติดตาม บางครั้งเป็นข้อมูลจากการบริหารงาน ซึ่งมักจะถูกรวบรวมเป็นระยะ ๆ เช่น รายเดือน หรือรายไตรมาส หรือข้อมูลจากการสำรวจ ซึ่งอาจดำเนินการทุกปี ทุก ๒ – ๕ ปี หรือทุก ๑๐ ปี

การติดตามอย่างรอบคอบ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อข้อมูลของตัวชี้วัดหลัก (key indicators) เปลี่ยนแปลงไปอย่างผิดปกติ สามารถกระตุ้นให้มีการศึกษาเพิ่มเติม และนำไปสู่

การเปลี่ยนแปลงนโยบายได้ ตัวอย่างในประเทศยูกันดา การสำรวจด้านสุขภาพ เปิดเผยว่า อัตราการเสียชีวิตของทารกไม่เปลี่ยนแปลง ระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๓๘ – ๒๕๔๓ แม้ว่าประเทศจะมีเศรษฐกิจที่เติบโตอย่างรวดเร็วและมีความยากจนที่ลดลงก็ตาม นำไปสู่การวิเคราะห์ศึกษาเพิ่มเติม จนพบปัจจัยหลากหลายที่สามารถอธิบายได้ หนึ่งในปัจจัยนั้นก็คือ การครอบคลุมการฉีดวัคซีนที่ลดลง

๓.๕ ประเมินผลกระทบของนโยบาย

การประเมินผลกระทบของนโยบายต้องการองค์ความรู้ด้านระเบียบวิธีอย่างสูง เกี่ยวข้องกับการระบุสาเหตุ ซึ่งต้องแยกผลกระทบออกมาและสามารถวัดปริมาณได้ โดยในทางทฤษฎี จะต้องมีกลุ่มทดลอง (experimental group) ที่เลือกมาแบบสุ่ม และกลุ่มควบคุม (control group) ซึ่งในทางปฏิบัติ บางครั้งไม่สามารถจัดหากลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมตามทฤษฎีได้ ต้องใช้ทักษะของผู้ประเมินและข้อมูลที่มีคุณภาพ ในการประมาณผลกระทบของนโยบาย

จากที่กล่าวมาแล้วนั้น สรุปได้ว่า การตัดสินใจจากหลักฐานเชิงประจักษ์ (Evidence-based Decision Making) เป็นกระบวนการหรือหลักการที่สอดคล้องกับระบอบประชาธิปไตย เป็นการสร้างความโปร่งใสในการกำหนดนโยบาย และเพิ่มความรับผิดชอบให้แก่ผู้กำหนดนโยบาย รวมทั้งยังเป็นหลักการที่ให้ความสำคัญกับการใช้ข้อมูลสถิติและกระบวนการทางสถิติ ตั้งแต่ “ต้นน้ำ” จนถึง “ปลายน้ำ” ของการกำหนดนโยบาย นั่นคือ ตั้งแต่การรับรู้ปัญหา การออกแบบและเลือกนโยบาย การพยากรณ์อนาคต การติดตามการดำเนินการตามนโยบาย จนไปถึงการประเมินผลกระทบของนโยบาย

แนวความคิดเกี่ยวกับการติดตามและประเมินผล

การติดตามและประเมินผล (Monitoring and Evaluation) เป็นคำที่มักใช้ควบคู่กัน เป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการบริหาร มีหลักการสำคัญคือ ติดตามความก้าวหน้าในการปฏิบัติงานและประเมินผลสำเร็จของงานหรือโครงการ การติดตาม (Monitoring) และการประเมิน (Evaluation) เป็นกระบวนการที่แตกต่างกัน แต่มีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กัน

กลุ่มงานติดตามและประเมินผล สำนักนโยบายและแผน สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา (๒๕๕๐ : ๒) ได้ให้ความหมายของการติดตาม (Monitoring) โครงการ และการประเมิน (Evaluation) โครงการ ดังนี้

- การติดตาม (Monitoring) โครงการ หมายถึง กระบวนการเก็บรวบรวมข้อมูล เกี่ยวกับปัจจัยนำเข้า (Input) การดำเนินงาน (Process) และผลการดำเนินงาน (Output) เกี่ยวกับโครงการ เพื่อเป็นข้อมูลย้อนกลับ (Feedback System) สำหรับการกำกับ ทบทวน และแก้ไขปัญหาขณะดำเนินโครงการ

- การประเมิน (Evaluation) โครงการ หมายถึง กระบวนการตรวจสอบและตัดสิน คุณค่า (Value Judgement) เกี่ยวกับปัจจัยนำเข้า การดำเนินงาน และผลการดำเนินโครงการ เพื่อเป็นสารสนเทศสำหรับการปรับปรุงการดำเนินโครงการสรุปผลสำเร็จของโครงการและพัฒนาโครงการต่อไป

๑. หลักการติดตามโครงการ

การติดตาม (Monitoring) เป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการบริหาร เป็นการตรวจสอบการดำเนินงาน ว่ามีประสิทธิภาพและบรรลุเป้าประสงค์หรือไม่ โดยมีการรวบรวมข้อมูลต่าง ๆ ตามระบบงาน เพื่อนำมาวิเคราะห์และใช้ในการปรับปรุงแก้ไขการดำเนินงานให้เป็นไปตามเป้าหมาย นอกจากนี้ ยังเป็นวิธีการในการเร่งรัดการดำเนินงานให้เป็นไปตามแผน ซึ่งสรุปได้ดังนี้ (สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา, ๒๕๕๐ : ๓ – ๕)

๑.๑ ความสำคัญ

ในการติดตามโครงการ จะมุ่งเน้นเก็บและรวบรวมข้อมูลจากผู้ดำเนินโครงการ โดยอาจจะสอบถามโดยตรง ทำรายงาน หรือลงไปตรวจสอบพื้นที่ปฏิบัติงาน แล้วนำมาประมวลผล วิเคราะห์ เปรียบเทียบ เพื่อทำการสรุปผล ๓ ประเด็น ดังต่อไปนี้

๑.๑.๑ ผลการปฏิบัติงานของผู้รับผิดชอบ เพื่อตรวจสอบว่าได้ปฏิบัติตามแผน และงบประมาณที่กำหนดไว้หรือไม่

๑.๑.๒ ผลการใช้ปัจจัยหรือทรัพยากร เพื่อตรวจสอบว่าโครงการ ได้ใช้ปัจจัยหรือทรัพยากร ทั้งด้านปริมาณและคุณภาพ ตามที่กำหนดไว้หรือไม่

๑.๑.๓ ผลการดำเนินงาน เพื่อตรวจสอบว่าได้ผลลัพธ์ตรงตามเป้าหมายที่กำหนดไว้หรือไม่ มีปัญหาและอุปสรรคอย่างไรบ้าง

๑.๒ ขั้นตอนการติดตามโครงการ

การติดตามโครงการ มีขั้นตอนและสาระสำคัญในแต่ละขั้นตอน ดังต่อไปนี้

๑.๒.๑ กำหนดวัตถุประสงค์และขอบเขตการติดตาม ในขั้นนี้จะต้องศึกษาโครงการ และต้องกำหนดวัตถุประสงค์ ว่าผู้ใช้ผลการติดตาม ต้องการนำผลไปใช้อย่างไร

๑.๒.๒ วางแผนติดตาม ในขั้นนี้ ต้องกำหนดแหล่งข้อมูล วิธีการเก็บข้อมูล และวิธีการวิเคราะห์ รวมถึงการสร้างเครื่องมือในการเก็บข้อมูล และทดลองเครื่องมือดังกล่าว

๑.๒.๓ ดำเนินการตามแผน ในขั้นนี้ คือการเก็บข้อมูลจากแหล่งต่าง ๆ ซึ่งต้องคำนึงถึงทั้งคุณภาพและปริมาณด้วย

๑.๒.๔ วิเคราะห์ข้อมูล เป็นการนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ โดยอาจใช้วิธีการทางสถิติพื้นฐาน หรือใช้การวิเคราะห์รูปแบบอื่น ๆ ประกอบกันได้ตามความเหมาะสม

๑.๒.๕ รายงานผล เป็นขั้นตอนการจัดทำรายงานให้ผู้มีอำนาจหรือผู้เกี่ยวข้องทราบ ซึ่งควรมีสรุปผลการติดตามและข้อเสนอแนะในการปรับปรุงด้วย

๑.๒.๖ วินิจฉัยสั่งการ หลังจากผู้มีอำนาจได้รับรายงานผลแล้ว ก็จะดำเนินการวินิจฉัยหรือสั่งการ เพื่อแก้ไขปัญหาตามประเด็นที่ได้รายงานมา

๒. หลักการประเมินผลโครงการ

การประเมิน (Evaluation) เป็นกระบวนการเก็บรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลการดำเนินโครงการ ต้องบ่งชี้ให้ทราบถึงจุดอ่อน จุดแข็ง คุณค่า และคุณภาพของการดำเนินโครงการ เพื่อแสดงถึงความสำเร็จของโครงการ และเป็นเครื่องมือในการบริหาร และปรับปรุงการปฏิบัติงานให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น สรุปได้ดังนี้ (สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา , ๒๕๕๐ : ๖ – ๑๒)

๒.๑ ความสำคัญ

การประเมิน (Evaluation) เป็นกระบวนการประเมินคุณค่าของสิ่งใดสิ่งหนึ่งตามตัวชี้วัด โดยเทียบกับเกณฑ์มาตรฐานที่กำหนดไว้ เพื่อบ่งชี้ให้ถึงความสำเร็จ รวมถึงความคุ้มค่าของการใช้ทรัพยากร การประเมินจึงต้องการองค์ความรู้เทคนิควิธีมากกว่าการติดตามการดำเนินงาน ข้อมูลและสารสนเทศที่ได้จากการประเมิน มีส่วนสำคัญอย่างมากต่อการตัดสินใจของผู้มีอำนาจหรือผู้ที่เกี่ยวข้องในการปรับปรุง แก้ไข ขยายหรือยกเลิกโครงการ

การประเมิน สามารถแบ่งตามวัตถุประสงค์ได้เป็น ๒ ประเภท ดังนี้

๒.๑.๑ การประเมินความก้าวหน้า มีวัตถุประสงค์เพื่อปรับปรุงในระหว่างการดำเนินงานเป็นหลัก

๒.๑.๒ การประเมินสรุปผลโครงการ จะทำเมื่อสิ้นสุดโครงการ เพื่อนำผลประเมินไปตัดสินใจในการปรับปรุง แก้ไข ขยายหรือยกเลิกโครงการ

ผู้ทำหน้าที่การประเมิน สามารถแบ่งได้เป็น ๒ กลุ่ม คือ

๑. ผู้ประเมินภายใน คือบุคคลที่ปฏิบัติงานภายในโครงการนั้น ซึ่งเป็นผู้ที่รับผิดชอบต่อโครงการโดยตรง เป็นผู้ประเมิน

๒. ผู้ประเมินภายนอก คือบุคคลภายนอกที่ไม่ได้ปฏิบัติงานในโครงการและไม่มีส่วนในการดำเนินโครงการโดยตรง เข้ามาเป็นผู้ประเมิน ซึ่งกรณีนี้ ผู้ประเมินต้องสื่อสารทำความเข้าใจว่าไม่ได้เข้ามาจับผิด

๒.๒ ขั้นตอนการประเมินผลโครงการ

การประเมินผลโครงการ มีขั้นตอนและสาระสำคัญ ดังต่อไปนี้

๒.๒.๑ วิเคราะห์โครงการที่จะประเมิน ในขั้นตอนนี้จะต้องศึกษารายละเอียดของโครงการและความสัมพันธ์ระหว่างส่วนต่าง ๆ ของโครงการอย่างละเอียด

๒.๒.๒ ศึกษารูปแบบและกำหนดประเด็นของการประเมิน ผู้ประเมินต้องมีความรู้เกี่ยวกับวิธีการหรือรูปแบบ พร้อมทั้งกำหนดประเด็นของการประเมิน

๒.๒.๓ พัฒนาตัวชี้วัดและกำหนดเกณฑ์ ในขั้นตอนนี้ต้องพัฒนาตัวชี้วัดให้สอดคล้องกับประเด็นที่จะประเมิน ต้องกำหนดตัวชี้วัด ให้สามารถแสดงประสิทธิภาพได้

๒.๒.๔ ออกแบบการประเมินและสร้างเครื่องมือรวบรวมข้อมูล เป็นการกำหนดวิธีการประเมิน การสุ่มตัวอย่าง เครื่องมือที่ใช้ และวิธีการวิเคราะห์การประเมิน

๒.๒.๕ รวบรวมข้อมูล เป็นการดำเนินการรวบรวมข้อมูลตามวิธีการและเครื่องมือที่ได้ออกแบบไว้

๒.๒.๖ วิเคราะห์ข้อมูล เมื่อรวบรวมข้อมูลเสร็จเรียบร้อยแล้ว จะต้องทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการทางสถิติ เพื่อให้ได้ผลออกมาตามวัตถุประสงค์ที่ได้วางไว้

๒.๒.๗ สรุปผลและเขียนรายงานการประเมิน นำผลการวิเคราะห์ค่าสถิติไปสรุปให้เห็นภาพรวม รวมทั้ง อภิปรายผลการประเมิน และเขียนรายงานให้ผู้มีอำนาจตัดสินใจ

๓. สถิติทางการกับการติดตามและประเมินผล

ในอดีต สิ่งที่ผลักดันให้เกิดการผลิตสถิติทางการ คือการสนับสนุนการกำหนดนโยบาย การให้บริการสาธารณะ และการเพิ่มรายได้ของภาครัฐ โดยในบางครั้ง ภาครัฐมองว่าตนเองเป็นผู้ใช้หลักของสถิติทางการ แต่ปัจจุบัน สถิติทางการมีบทบาทที่กว้างกว่าเดิม กล่าวคือ ภาคเอกชนใช้ข้อมูลสถิติทางการ เพื่อประกอบการตัดสินใจลงทุน ประชาชนก็ใช้ข้อมูลสถิติทางการ เพื่อตรวจสอบการดำเนินงานของรัฐบาลตามวิถีทางประชาธิปไตยด้วย

เมื่อสภาพสังคมมีความสลับซับซ้อนมากขึ้น ความต้องการข้อมูลสถิติที่หลากหลายก็เพิ่มมากขึ้นตามลำดับ ในปัจจุบันที่มีความต้องการข้อมูลสถิติสิ่งแวดล้อมมากขึ้น รวมไปถึงการผลักดันของเป้าหมายการพัฒนาแห่งสหัสวรรษ (Millennium Development Goals: MDGs) และเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals: SDGs) ในระดับนานาชาติ ที่กระตุ้นความสนใจในข้อมูลสถิติทางการมากขึ้น สิ่งทั้งหลายเหล่านี้ เพิ่มแรงกดดันให้แก่นักสถิติภาครัฐในการผลิตสถิติทางการที่ดี (Edmunds and Marchant, ๒๐๐๘, ๑๔ – ๑๕)

๓.๑ บทบาทของนักสถิติภาครัฐเกี่ยวกับการติดตาม

นักสถิติภาครัฐมีบทบาทที่โดดเด่นมากขึ้นในการติดตามและประเมินผลนโยบายในระดับชาติ จึงควรมีองค์ความรู้เกี่ยวกับแนวความคิดการติดตามและประเมินผล ส่วนสถาบันการศึกษา ก็ควรขยายหลักสูตรให้ครอบคลุมถึงแนวคิดและวิธีการออกแบบการติดตามและประเมินผลด้วย โดยแนวทางปฏิบัติที่นักสถิติภาครัฐ ควรดำเนินการในการติดตาม มีดังนี้ (Edmunds and Marchant, ๒๐๐๘, ๒๐ – ๒๒)

๓.๑.๑ การกำหนดความต้องการข้อมูลและจัดลำดับความสำคัญ

ในการติดตามและประเมินผล ควรอ้างอิงหลักการของการวางแผนกรอบงานเชิงตรรกะ (logical framework) ซึ่งประกอบด้วยปัจจัยนำเข้า (Inputs) ผลผลิต (Outputs) ผลลัพธ์ (Outcomes) และผลกระทบ (Impact) โดยกรอบงานเชิงตรรกะเป็นเครื่องมือสำหรับการออกแบบโครงการ สามารถใช้ได้ทั้งในระดับโครงการหรือระดับยุทธศาสตร์ชาติ

การกำหนดกรอบงานและการกำหนดตัวชี้วัด เป็นกิจกรรมที่ผู้มีส่วนได้เสียรายใหญ่ทั้งหมดควรเข้ามามีส่วนร่วม แต่บ่อยครั้ง แม้ในการจัดทำยุทธศาสตร์ระดับชาติ สำนักงานสถิติแห่งชาติก็ไม่ได้เข้าร่วมในกระบวนการนี้ ทั้งที่การเข้าร่วมตั้งแต่ระยะแรก สามารถช่วยเหลือในการกำหนดความต้องการของข้อมูลได้

นอกจากนี้ การใช้กรอบงานเชิงตรรกะช่วยลดความซับซ้อนของโครงการ และช่วยลดความต้องการข้อมูลที่ใช้ในการติดตาม ให้เหลือเพียงตัวชี้วัดหลักใน ๔ ระดับเท่านั้น ได้แก่ ปัจจัยนำเข้า (Inputs) ผลผลิต (Outputs) ผลลัพธ์ (Outcomes) และผลกระทบ (Impact)

๓.๑.๒ การติดตามปัจจัยนำเข้า (Input) และผลผลิต (Output)

การติดตามปัจจัยนำเข้า (Input) และผลผลิต (Output) คือ การติดตามทรัพยากรมนุษย์ ทรัพยากรทางกายภาพ และทรัพยากรทางการเงิน แล้วบันทึกการเปลี่ยนแปลงเป็นผลผลิต โดยข้อมูลส่วนใหญ่ไม่ได้มาจากระบบสถิติของประเทศ แต่มาจากระบบข้อมูลภายใน เช่น บัญชี บันทึกหรือเอกสารต่าง ๆ กิจกรรมในขั้นนี้ สำนักงานสถิติแห่งชาติไม่น่าจะมีส่วนร่วมอย่างมากนัก เว้นแต่จะเข้าไปรับประกันคุณภาพข้อมูลที่ได้จากการบริหารงาน เช่น การผลิตสถิติจากข้อมูลบันทึกในโรงพยาบาล

๓.๑.๓ การวัดผล (ผลลัพธ์และผลกระทบ)

วัตถุประสงค์หลักของการติดตามในระดับผลลัพธ์ (Outcomes) คือ การวัดผลว่าใครได้ประโยชน์อย่างไร รวมทั้งต้องรู้ว่าใครคือกลุ่มที่ไม่ได้ประโยชน์ และทำไมถึงไม่ได้ประโยชน์ ซึ่งในการปฏิบัติงาน ควรแยกการติดตามระยะสั้น ออกจากการติดตามระยะกลางถึงระยะยาว เพราะการติดตามระยะกลางถึงยาว ใกล้เคียงกับการติดตามระดับผลกระทบ (Impact)

สำหรับการติดตามในระยะสั้น ต้องรายงานรวดเร็ว และไม่เลือกใช้ตัวชี้วัดที่เปลี่ยนแปลงช้า และควรจำแนกและนำเสนอประชากรกลุ่มย่อยได้ เช่น จำแนกตามเพศ ตามกลุ่มเปราะบาง กลุ่มคนจน เป็นต้น และควรจำแนกในระดับภาคหรือระดับท้องถิ่นได้ด้วย

สำหรับการติดตามในระดับผลกระทบ (Impact) ตัวชี้วัดระดับนี้จะมีจำนวนน้อยกว่าตัวชี้วัดในระดับก่อน แต่การเก็บข้อมูลเพื่อตอบตัวชี้วัดนั้น อาจจะต้องใช้ค่าใช้จ่าย

จำนวนมาก และยากมากขึ้นในการวิเคราะห์ ซึ่งการสำรวจครัวเรือนระดับประเทศของสำนักงานสถิติแห่งชาติ ก็มักจะเป็นแหล่งข้อมูลหลักสำหรับตัวชี้วัดการติดตามในระดับผลกระทบนี้

๓.๒ บทบาทของนักสถิติภาครัฐเกี่ยวกับการประเมินผล

การประเมินผลโครงการหรือนโยบายทำได้หลายรูปแบบวิธี แต่โดยทั่วไปแล้ว ต้องใช้ทักษะของผู้เชี่ยวชาญ และต้องมีความเป็นอิสระของทีมผู้ประเมิน ซึ่งสำนักงานสถิติแห่งชาติ สามารถไปเป็นหนึ่งในทีมผู้ประเมิน รวมถึงสถาบันการศึกษา

การประเมินที่สมบูรณ์ควรระบุผลลัพธ์ที่ไม่คาดคิดด้วย ซึ่งจำเป็นต้องใช้ข้อมูลทั้งในแง่คุณภาพและปริมาณ หากไม่มีข้อมูลหรือจำเป็นต้องจัดเก็บข้อมูลใหม่ หรือจำเป็นต้องจัดการข้อมูลที่มีอยู่แล้วใหม่ อาจจะต้องนำเสนอความต้องการเหล่านี้ เข้าไปสู่กลไกของการบริหารจัดการระบบสถิติ บทบาทของนักสถิติภาครัฐเกี่ยวกับการประเมินผล สรุปได้ดังนี้ (Edmunds and Marchant, ๒๐๐๘, ๒๓ – ๒๔)

๓.๒.๑ การวิเคราะห์การติดตามและประเมินผล

จะต้องใช้ข้อมูลเพื่อนำมาเปรียบเทียบ อาจเป็นการเปรียบเทียบตามช่วงเวลา ซึ่งนักสถิติภาครัฐสามารถใช้เทคนิคการวิเคราะห์อนุกรมเวลา หรือการเปรียบเทียบตามพื้นที่หรือกลุ่มประชากร ซึ่งสามารถใช้เทคนิคการวิเคราะห์ภาคตัดขวางได้ เป็นต้น

๓.๒.๒ การเปรียบเทียบตามช่วงเวลา

เทคนิคการวิเคราะห์อนุกรมเวลา เป็นเทคนิคที่ใช้กันมากสำหรับการเปรียบเทียบตามช่วงเวลา ซึ่งต้องมีข้อมูลต่อเนื่องและน่าเชื่อถือในเวลาก่อนหน้าที่จะมีการดำเนินนโยบายหรือโครงการ โดยในอดีต สำนักงานสถิติแห่งชาติ ไม่ได้มีบทบาทโดยตรงในการติดตามและประเมินผล และไม่ได้มีบทบาทในการให้บริการข้อมูลตัวชี้วัดสำคัญระดับชาติทั้งหมด แต่บทบาทนี้อาจจะกลายเป็นภารกิจของสำนักงานแห่งชาติของหลาย ๆ ประเทศได้ เนื่องจากมีแรงกดดันและอาจได้รับมอบหมายหน้าที่เพิ่มเติมมากขึ้นในอนาคต

๓.๒.๓ การเปรียบเทียบตามพื้นที่หรือกลุ่มประชากร

มีความต้องการมากขึ้นในการจำแนกข้อมูลสำหรับการประเมินผลลงในระดับพื้นที่ย่อย หรือกลุ่มประชากรย่อย แต่การสำรวจก็สามารถนำเสนอผลได้เพียงบางระดับเท่านั้น เนื่องจากข้อจำกัดด้านงบประมาณ วิธีการแก้ปัญหาอย่างหนึ่งก็คือ การใช้เทคนิควิธีทางสถิติในการประมาณค่าลงในพื้นที่ระดับย่อย เช่น เทคนิคการจัดทำแผนที่ความยากจน เป็นต้น

จากที่กล่าวมาแล้วนั้น สรุปได้ว่า กระบวนการในการติดตามและประเมินผลจำเป็นต้องใช้ข้อมูลสถิติและวิธีการทางสถิติในการดำเนินการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการติดตามและประเมินผลโครงการหรือนโยบายระดับประเทศ มักจะใช้ข้อมูลจากการสำรวจของสำนักงานสถิติ

แห่งชาติร่วมด้วย ซึ่งเดิมสำนักงานสถิติแห่งชาติมีบทบาทในการผลิตข้อมูลการสำรวจให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องนำไปใช้ในการติดตามและประเมินผล แต่ในอนาคต สำนักงานสถิติแห่งชาติอาจจะได้รับบทบาทในการติดตามและประเมินผลเพิ่มขึ้นในฐานะองค์กรที่ทำหน้าที่ผู้ประเมินหรือให้องค์ความรู้ในการติดตามและประเมินผล จึงจำเป็นต้องเตรียมความพร้อมของบุคลากรด้านวิชาการในแง่องค์ความรู้ของการติดตามและประเมินผล และองค์ความรู้ด้านวิชาการสถิติขั้นสูงด้วย

แนวความคิดเรื่องข้อมูลเปิด (Open Data)

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ พระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของทางราชการ พ.ศ. ๒๕๔๐ และพระราชบัญญัติการบริหารงานและการให้บริการภาครัฐผ่านระบบดิจิทัล พ.ศ. ๒๕๖๒ ได้กำหนดให้หน่วยงานของรัฐจัดทำข้อมูลที่ต้องเปิดเผยตามกฎหมายว่าด้วยข้อมูลข่าวสารของราชการ ในรูปแบบข้อมูลดิจิทัลต่อสาธารณะ โดยต้องให้ประชาชนทั่วไปสามารถเข้าถึงได้อย่างเสรีโดยไม่เสียค่าใช้จ่าย และสามารถนำไปเผยแพร่ ใช้ประโยชน์ หรือพัฒนาบริการและนวัตกรรมในรูปแบบต่าง ๆ ได้ รวมถึงแสดงความโปร่งใส และสามารถตรวจสอบได้จากทุกภาคส่วน (สำนักงานการวิจัยแห่งชาติ, ออนไลน์, ๒๕๖๕)

๑. ความหมาย

สำนักงานรัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ (องค์การมหาชน) (๒๕๕๕ : ๔ – ๖) ได้ให้ความหมายของข้อมูลเปิด (Open Data) ไว้คือ ข้อมูลที่สามารถนำมาใช้ได้โดยอิสระ สามารถนำกลับมาใช้ใหม่ได้และแจกจ่ายได้โดยใครก็ตาม แต่ต้องระบุแหล่งที่มาหรือเจ้าของงานและต้องใช้สัญญา หรือเงื่อนไขเดียวกันกับที่มาหรือตามเจ้าของงานกำหนด

ความหมายที่สมบูรณ์ของการเปิดเผยข้อมูล (The full Open Definition) สรุปสาระสำคัญ ได้ดังนี้

๑. Availability and Access ข้อมูลทั้งหมดต้องมีความพร้อมใช้งานและค่าใช้จ่ายต้องไม่มากกว่าค่าใช้จ่ายในการทำสำเนา โดยเฉพาะการดาวน์โหลดผ่านอินเทอร์เน็ต ข้อมูลจะต้องมีอยู่ในรูปแบบที่สะดวกต่อการใช้งาน และสามารถปรับปรุงแก้ไขได้

๒. Re-use and Redistribution ข้อมูลต้องถูกจัดเตรียมให้ภายใต้เงื่อนไขที่อนุญาตให้นำมาใช้ใหม่และ แจกจ่ายได้ รวมทั้งการผสมผสานระหว่างชุดข้อมูลอื่น ๆ ได้

๓. Universal Participation ทุกคนต้องสามารถที่จะใช้นำมาใช้ซ้ำและแจกจ่ายได้ ไม่มีการเลือกปฏิบัติต่อบุคคลหรือกลุ่มคน ตัวอย่างเช่น ข้อจำกัดของ ‘non-commercial’ ที่ป้องกัน

การใช้ในเชิงพาณิชย์ หรือ ข้อจำกัดในการใช้เพื่อวัตถุประสงค์เฉพาะบางอย่าง (เช่น ในการศึกษาเท่านั้น) ก็จะไม่ถือว่าข้อมูลดังกล่าว เป็นแบบ Open Data

อนึ่ง ข้อมูลที่เปิดเผยนั้นจะต้องไม่เป็นข้อมูลส่วนบุคคล หรือข้อมูลที่เฉพาะเจาะจงบุคคลใดบุคคลหนึ่ง ในทำนองเดียวกัน สำหรับข้อมูลภาครัฐบางประเภท อาจต้องมีการพิจารณาถึงความมั่นคงปลอดภัยของประเทศเข้ามาประกอบด้วย

๒. ความสำคัญ

ความสำคัญของข้อมูลเปิด มีดังนี้ (สำนักงานรัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ (องค์การมหาชน), ออนไลน์, ๒๕๖๔)

๑. Transparency เป็นการเปิดเผยข้อมูลของภาครัฐให้ประชาชนและภาคประชาสังคมเข้าถึงข้อมูลและสามารถตรวจสอบการดำเนินของภาครัฐตามนโยบายที่ประกาศให้ไว้กับประชาชน

๒. Releasing social and commercial value ในยุคดิจิตอลข้อมูลเป็นทรัพยากรที่สำคัญสำหรับสร้างนวัตกรรม การเปิดเผยข้อมูลของภาครัฐเป็นแหล่งข้อมูลหนึ่งที่ช่วยผลักดันการสร้างนวัตกรรมและบริการใหม่ๆเผยแพร่สู่สังคมและเชิงพาณิชย์

๓. Participation and engagement ประชาชนซึ่งเป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียได้มีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็นต่อการดำเนินงานของภาครัฐ ที่มีผลต่อชีวิตความเป็นอยู่ รวมทั้งนำความคิดเห็นดังกล่าวไปประกอบการพิจารณากำหนดนโยบายและการตัดสินใจของภาครัฐเป็นการสร้างปฏิสัมพันธ์ กับประชาชนมากขึ้น

นอกจากนี้ ในแวดวงสถิติระดับนานาชาติ ก็ให้ความสำคัญกับข้อมูลเปิด ดังจะเห็นได้จากการที่ คณะกรรมาธิการด้านสถิติแห่งสหประชาชาติ (United Nations Statistical Commission: UNSC) ได้มีมติแต่งตั้งคณะทำงานย่อยเกี่ยวกับข้อมูลเปิด ในปี พ.ศ. ๒๕๖๑ โดยในการประชุมสมัยที่ ๕๐ ในปี พ.ศ. ๒๕๖๒ ได้มีมติจัดตั้งคณะทำงานเกี่ยวกับข้อมูลเปิดเพื่อดำเนินงานเกี่ยวกับข้อมูลเปิดต่อไป รวมถึงพัฒนาแนวทางสำหรับการประเมินและการประยุกต์ใช้ข้อมูลเปิดในเชิงปฏิบัติในบริบทของสถิติทางการ และขอให้คณะนำเสนอผลงาน ในสมัยที่ ๕๑ และทุก ๆ สองปีหลังจากนั้น (Working Group on Open Data, Online, ๒๐๒๒)

๓. ดัชนี Global Open Data Index (GODI)

Global Open Data Index (GODI) เป็นการประเมินการเผยแพร่ข้อมูลเปิดภาครัฐจากมุมมองของภาคประชาชน ช่วยติดตามความก้าวหน้าในการเผยแพร่ข้อมูลเปิด โดยประเมินการเผยแพร่ข้อมูลเปิด ๑๕ หมวด ได้แก่ งบประมาณภาครัฐ การใช้จ่ายภาครัฐ การจัดซื้อจัดจ้าง ผลการเลือกตั้ง ทะเบียนบริษัท กรรมสิทธิ์ในที่ดิน แผนที่ประเทศ ขอบเขตการปกครอง พิกัด

รหัสไปรษณีย์ ข้อมูลสถิติระดับประเทศ ร่างกฎหมาย กฎหมาย การพยากรณ์อากาศ คุณภาพอากาศ และคุณภาพน้ำ โดยในแต่ละหมวด มีการให้คะแนน ดังนี้ (GODI Methodology, Online, ๒๐๒๒)

๑. ข้อมูลเปิดเผยออนไลน์โดยไม่ต้องลงทะเบียน เพื่อเข้าถึงข้อมูล ๑๕ คะแนน

๒. ข้อมูลเปิดเผยโดยไม่ต้องเสียค่าใช้จ่าย ๑๕ คะแนน

๓. ข้อมูลทั้งหมดสามารถดาวน์โหลดได้ในการกด (click) ครั้งเดียว ๑๕ คะแนน

๔. ข้อมูลทันสมัย อัพเดทตามระยะเวลาที่กำหนด ๑๕ คะแนน

๕. ข้อมูลที่อนุญาตให้ทุกคนใช้ ดัดแปลง เผยแพร่ซ้ำได้ถูกต้องตามกฎหมาย ไม่ว่าจะใช้งานเพื่อจุดประสงค์ใด ๒๐ คะแนน

๖. ข้อมูลเปิดที่อยู่ในรูปแบบไฟล์ที่เครื่องอ่านได้ ๒๐ คะแนน

สำหรับการประเมิน Global Open Data Index (GODI) ในปี ๒๐๑๖/๒๐๑๗ พบว่า ประเทศ/เขตปกครองที่ได้ ๓ อันดับแรกก็คือ ไต้หวัน ออสเตรเลีย และบริเตนใหญ่ ได้รับคะแนน ๙๐ คะแนน ๗๙ คะแนนและ ๗๙ คะแนนตามลำดับ (เต็ม ๑๐๐ คะแนน) ส่วนประเทศที่ได้อันดับสุดท้ายคือประเทศเมียนมาร์ ได้รับเพียง ๑ คะแนน

สำหรับประเทศไทยอยู่ในอันดับที่ ๕๑ จาก ๙๔ ประเทศ ได้รับคะแนนเฉลี่ยจากทุกหมวด ๓๔ คะแนน (เต็ม ๑๐๐ คะแนน) โดยหมวดที่ได้คะแนนเต็ม ๑๐๐ คะแนนมีเพียง ๑ หมวด คือ ทะเบียนบริษัท ตามมาด้วยหมวดข้อมูลสถิติระดับประเทศและหมวดกฎหมาย ซึ่งได้คะแนนเท่ากันที่ ๘๕ คะแนน ส่วนหมวดที่ได้คะแนนน้อยที่สุดซึ่งก็คือ ๐ คะแนน มีจำนวน ๘ หมวด ได้แก่ ขอบเขตการปกครอง แผนที่ประเทศ การพยากรณ์อากาศ ผลการเลือกตั้ง พิกัดรหัสไปรษณีย์ คุณภาพน้ำ การใช้จ่ายภาครัฐ และกรรมสิทธิ์ในที่ดิน (GODI Thailand, Online, ๒๐๒๒)

ทั้งนี้ หมวดข้อมูลสถิติระดับประเทศ ได้คะแนน ๘๕ คะแนน เนื่องจากโดนหักคะแนนไป ๑๕ คะแนน จากเกณฑ์ข้อมูลอัพเดตทันสมัย (GODI Thailand, Online, ๒๐๒๒)

๔. การประเมิน Open Data Inventory Score (ODIN Score)

เครือข่าย Open Data Watch ได้ทำการประเมิน Open Data Inventory Score (ODIN Score) โดยเป็นการประเมินการเปิดข้อมูลและความครอบคลุมของสถิติทางการที่เผยแพร่อยู่บนเว็บไซต์ของสำนักงานสถิติแห่งชาติ หรือเว็บไซต์อื่น ๆ ที่เข้าถึงได้ผ่านเว็บไซต์ของสำนักงานสถิติแห่งชาติ การประเมินนี้สะท้อนจุดอ่อนและจุดแข็งของระบบสถิติประเทศ อีกทั้งยังช่วยส่งเสริมนโยบายข้อมูลเปิด ปรับปรุงการเข้าถึง และสนับสนุนให้เกิดการเจรจาสื่อสารระหว่างสำนักงานสถิติแห่งชาติกับผู้ใช้ข้อมูล (ODIN Frequently Asked Questions, Online, ๒๐๒๒)

Open Data Inventory Score (ODIN Score) จะพิจารณาข้อมูลสถิติ ๒๒ เรื่อง ซึ่งสามารถรวมเป็น ๓ หมวดใหญ่ ได้แก่ ข้อมูลสถิติด้านสังคม ข้อมูลสถิติด้านเศรษฐกิจ และข้อมูลสถิติด้านสิ่งแวดล้อม (ODIN Frequently Asked Questions, Online, ๒๐๒๒)

การประเมิน Open Data Inventory Score (ODIN Score) ในปี ๒๐๒๐ พบว่าประเทศที่ได้ ๓ อันดับแรก คือ ประเทศสิงคโปร์ ประเทศโปแลนด์ และประเทศฟินแลนด์ ซึ่งได้คะแนนไป ๙๒ คะแนน ๘๕ คะแนนและ ๘๕ คะแนนตามลำดับ (เต็ม ๑๐๐ คะแนน) ส่วนอันดับสุดท้าย คือ ประเทศเติร์กเมนิสถาน ซึ่งได้คะแนนไปเพียง ๑ คะแนนเท่านั้น

สำหรับประเทศไทยได้รับคะแนนรวมเฉลี่ย ๔๔ คะแนน (เต็ม ๑๐๐ คะแนน) อยู่ในอันดับที่ ๑๑๗ จาก ๑๘๗ ทั่วโลก โดยเมื่อพิจารณาแยกเป็น ๒ ด้านพบว่า ด้านความครอบคลุมได้รับคะแนน ๔๙ คะแนน (เต็ม ๑๐๐ คะแนน) อยู่ในอันดับที่ ๙๐ จาก ๑๘๗ ทั่วโลก ส่วนด้านการเปิดข้อมูล ได้รับคะแนนไป ๓๙ คะแนน (เต็ม ๑๐๐ คะแนน) อยู่ในอันดับที่ ๑๒๘จาก ๑๘๗ ทั่วโลก หมวดข้อมูลสถิติที่ประเทศไทยได้รับคะแนนน้อยที่สุด คือหมวดสภาพแวดล้อมที่อยู่อาศัย เนื่องจากยังขาดข้อมูลสถิติการเข้าถึงไฟฟ้า จำนวนห้องหรือห้องนอน และวัสดุที่ใช้ก่อสร้างที่อยู่อาศัย (ODIN Country Profile Thailand, Online, ๒๐๒๒)

อนึ่ง ผลการจัดอันดับนี้สะท้อนว่า ประเทศไทยไม่ได้จัดอยู่ในกลุ่มชั้นนำในเวทีโลก โดยเครือข่าย Open Data Watch ได้ให้คำแนะนำสำหรับประเทศไทย ไว้ดังนี้ (ODIN Country Profile Thailand, Online, ๒๐๒๒)

๑. เผยแพร่ข้อมูลที่ยังขาด และข้อมูลบางรายการต้องเพิ่มการจัดจำแนกที่กำหนด

๒. เผยแพร่ข้อมูลบางรายการ โดยเพิ่มการจัดจำแนกตามเพศ เช่น อัตราการเข้าเรียน อัตราการเกิดอาชญากรรม

๓. เงื่อนไขการใช้งานข้อมูลหรือข้อกำหนดการใช้งานข้อมูลบนเว็บไซต์ของสำนักงานสถิติแห่งชาติ ยังไม่สอดคล้องกับมาตรฐานข้อมูลเปิด

๔. เผยแพร่ในรูปแบบไฟล์ที่เครื่องอ่านได้ เพราะยังมีการเผยแพร่เป็นไฟล์ pdf

๕. เผยแพร่ข้อมูล Metadata

๖. เผยแพร่ข้อมูลย้อนหลังมากขึ้น เนื่องจากหลายรายการมีข้อมูลน้อยกว่า ๖ ครั้งในรอบ ๑๐ ปี ซึ่งเป็นเกณฑ์ที่ใช้ประเมิน

๗. เผยแพร่ข้อมูลที่ทันสมัยมากขึ้น เนื่องจากหลายรายการมีข้อมูลน้อยกว่า ๓ ครั้งในรอบ ๕ ปี ซึ่งเป็นเกณฑ์ที่ใช้ประเมิน

๘. เผยแพร่ข้อมูลในระดับภาคมากขึ้น เนื่องจากหลายรายการเป็นข้อมูลระดับประเทศเท่านั้น

จากที่กล่าวมาแล้วนั้น สรุปได้ว่า รัฐธรรมนูญและกฎหมายหลายฉบับได้กำหนดให้หน่วยงานรัฐเปิดเผยข้อมูลแก่ประชาชน สร้างความโปร่งใสในการดำเนินงานและสามารถตรวจสอบได้ ข้อมูลสถิติก็เป็นข้อมูลเปิดชนิดหนึ่ง ซึ่งการเปิดเผยข้อมูลสอดคล้องกับบทบาทของสำนักงานสถิติแห่งชาติในการเผยแพร่ข้อมูลสถิติ ส่วนในระดับนานาชาติ ข้อมูลเปิดของประเทศไทยได้รับการประเมินอยู่ในอันดับกลาง ๆ ไม่ได้อยู่ในกลุ่มชั้นนำของโลก ดังจะเห็นได้จากผลการประเมิน Global Open Data Index (GODI) และผลการประเมิน Open Data Inventory Score (ODIN Score อย่างไรก็ตาม สำนักงานสถิติแห่งชาติและหน่วยงานภาครัฐในระบบสถิติประเทศไทยยังสามารถปรับปรุงแก้ไขจุดอ่อน เพื่อขยับอันดับการประเมินข้อมูลเปิดของประเทศไทยให้ขึ้นไปอยู่ในกลุ่มชั้นนำของโลกได้

แนวความคิดเรื่องธรรมาภิบาลข้อมูล (Data Governance)

คำว่า ธรรมาภิบาล (Governance) เป็นคำศัพท์ทางด้านรัฐศาสตร์ หมายถึง การกำหนดสิทธิ หน้าที่ อำนาจ และความรับผิดชอบของผู้เกี่ยวข้องและผู้มีส่วนได้เสีย ในกระบวนการต่าง ๆ อย่างชัดเจน เพื่อประโยชน์ในการปฏิบัติงานได้อย่างโปร่งใส ซึ่งพบเจอได้ในหลายบริบท เช่น

๑. ธรรมาภิบาล (Governance) ของการจัดซื้อจัดจ้างภาครัฐ ในพระราชบัญญัติการจัดซื้อจัดจ้างและการบริหารพัสดุภาครัฐ พ.ศ. ๒๕๖๐ และระเบียบกระทรวงการคลังว่าด้วยการจัดซื้อจัดจ้างและการบริหารพัสดุภาครัฐ พ.ศ. ๒๕๖๐ ข้อ ๘๔ ๘๕ และ ๘๖

๒. ธรรมาภิบาล (Governance) ของการแข่งขันกีฬา เช่น Hawke eye เทคโนโลยีเพื่อช่วยตัดสินใจว่าลูกเทนนิสตกในหรือนอกเส้นสนามแข่งขัน ผู้เล่นฝั่งใดควรได้แต้ม โดยผู้เล่นเป็นผู้ร้องขอให้ดูข้อมูลหรือภาพในกรณีที่คิดว่าตนเองน่าจะได้แต้มจากลูกดังกล่าวจากผู้เล่นฝ่ายตรงข้าม

๓. ธรรมาภิบาล (Governance) ของงานด้านสาธารณสุข เช่น COVID Safe Application ของประเทศออสเตรเลีย เพื่อสอบสวนและติดตามผู้ป่วย COVID-19 โดยหน่วยงานที่มีสิทธิเข้าถึงและใช้ข้อมูลคือเจ้าหน้าที่สาธารณสุขเท่านั้น เพื่อประโยชน์ต่อการสอบสวนและติดตามผู้ป่วย COVID-19 เป็นต้น (ธรรมา ภิบาลข้อมูลภาครัฐ, ออนไลน์, ๒๕๖๔)

สำหรับธรรมาภิบาลข้อมูลภาครัฐ (Data governance) ฝ่ายพัฒนามาตรฐานดิจิทัล สำนักงานพัฒนารัฐบาลดิจิทัล (องค์การมหาชน) (๒๕๖๔: ๓) ได้ให้ความหมายไว้ หมายถึง “การกำหนดสิทธิ หน้าที่และความรับผิดชอบของผู้มีส่วนได้เสียในการบริหารจัดการข้อมูลทุกขั้นตอน เพื่อให้การได้มาและการนำไปใช้ข้อมูลของหน่วยงานภาครัฐถูกต้อง ครบถ้วน เป็นปัจจุบัน รักษาความเป็นส่วนบุคคล และสามารถเชื่อมโยงกันได้อย่างมีประสิทธิภาพและมั่นคงปลอดภัย”

๑. ความสำคัญ

ประเทศไทยได้จัดทำนโยบาย Thailand ๔.๐ ขึ้น เพื่อพัฒนาประเทศไปสู่ประเทศที่พัฒนาแล้ว โดยเน้นการขับเคลื่อนด้วยนวัตกรรม และปรับเปลี่ยนรัฐบาลแบบเดิมสู่รัฐบาลดิจิทัล ซึ่งต้องปรับการดำเนินงานของหน่วยงานรัฐให้บูรณาการและสามารถเชื่อมโยงข้อมูลระหว่างกันได้

ทั้งนี้ หลักการสำคัญของรัฐบาลดิจิทัล ประกอบด้วย (ธรรมาภิบาลข้อมูลภาครัฐ, ออนไลน์, ๒๕๖๔)

๑. Digitalization คือ การปฏิรูปการทำงานและการให้บริการให้เป็นดิจิทัล

๒. Data driven คือ การขับเคลื่อนองค์กรด้วยข้อมูลที่ดี ซึ่งการจัดทำธรรมาภิบาลข้อมูลภาครัฐ (Data governance) เกี่ยวข้องกับหัวข้อนี้

๓. Citizen Centric คือ การยึดถือประโยชน์สุขและความสะดวกของประชาชน

การจัดทำธรรมาภิบาลข้อมูล (Data governance) เป็นส่วนหนึ่งของหลักการ Data driven ดังกล่าว ช่วยส่งเสริมขับเคลื่อนการเป็นรัฐบาลดิจิทัล และมีประโยชน์ คือ เพื่อใช้บูรณาการเชื่อมโยงกับหน่วยงานอื่น (Data integration) เปิดเผยข้อมูลสู่ประชาชน (Open data) และ วิเคราะห์เพื่อนำไปใช้ประโยชน์ในมิติต่างๆ (Data analytics) นำไปสู่การตัดสินใจเชิงนโยบายบนพื้นฐานของข้อมูล บริการที่มีคุณภาพ สะดวกรวดเร็ว และมั่นคงปลอดภัย

ข้อมูลที่ดีตามกรอบธรรมาภิบาลข้อมูลภาครัฐ (Data governance) ประกอบด้วย ๓ ข้อ ได้แก่ (ธรรมาภิบาลข้อมูลภาครัฐ, ออนไลน์, ๒๕๖๔)

๑. ข้อมูลที่มั่นคงปลอดภัย (Data security) การกำหนดหมวดหมู่และชั้นความลับของข้อมูล การกำหนดสิทธิหน้าที่ของผู้เกี่ยวข้องกับชุดข้อมูล การกำหนดมาตรการรักษาความมั่นคงปลอดภัยของระบบที่เกี่ยวข้องกับชุดข้อมูล โดยมีกฎหมายที่เกี่ยวข้อง เช่น พระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. ๒๕๔๐ และระเบียบว่าด้วยการรักษาความลับของทางราชการ พ.ศ. ๒๕๔๔ และที่แก้ไขเพิ่มเติม

๒. ข้อมูลที่มีการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล (Data privacy) การขอความยินยอม (Consent) จากเจ้าของข้อมูลส่วนบุคคล (Data subject) การไม่เปิดเผยข้อมูลโดยไม่มีเหตุอันสมควร โดยมีพระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. ๒๕๖๒ เป็นแนวทาง

๓. ข้อมูลที่มีคุณภาพ (Data quality) ซึ่งมีหลักการ เช่น ถูกต้อง ครบถ้วน เป็นปัจจุบัน มีมาตรฐานเดียวกัน และตอบสนองความต้องการของผู้ใช้งาน

๒. ขั้นตอนของธรรมาภิบาลข้อมูลภาครัฐ

ฝ่ายพัฒนามาตรฐานดิจิทัล สำนักงานพัฒนารัฐบาลดิจิทัล (องค์การมหาชน) (๒๕๖๔: ๖ – ๑๖) ได้กำหนดขั้นตอนสำหรับการเริ่มต้นธรรมาภิบาลภาครัฐไว้ ดังนี้

๒.๑ ศึกษาสภาพแวดล้อม

หน่วยงานต้องศึกษาสภาพแวดล้อมทั้งภายในและภายนอกหน่วยงาน เพื่อกำหนดปัจจัยที่ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ของธรรมาภิบาลข้อมูลในหน่วยงาน ซึ่งประกอบด้วย

๑. สภาพแวดล้อมภายใน เช่น วัฒนธรรมองค์กร โครงสร้างหน่วยงาน นโยบายระเบียบ แผนการดำเนินงาน เป็นต้น

๒. สภาพแวดล้อมภายนอก เช่น กฎหมาย ข้อสังการ นโยบาย

๓. เข้าใจความต้องการและความคาดหวังของผู้มีส่วนได้เสียของข้อมูล โดยกำหนดผู้มีส่วนได้เสีย รวบรวมความต้องการ ข้อเสนอแนะต่าง ๆ

๒.๒ กำหนดขอบเขต

หน่วยงานต้องพิจารณาถึงผลการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมและความต้องการในขั้นที่ ๑ รวมถึงผลการประเมินความพร้อมของธรรมาภิบาลข้อมูลภาครัฐ และความสัมพันธ์ของการดำเนินงานที่เกี่ยวข้องกับข้อมูล

๒.๓ กำหนดบทบาทความรับผิดชอบ

หน่วยงานต้องกำหนดผู้รับผิดชอบดังนี้

๑. คณะกรรมการธรรมาภิบาลข้อมูล (Data Governance Council) ซึ่งผู้บริหารสูงสุดควรเป็นประธาน มีหน้าที่กำหนดนโยบายข้อมูล กำหนดทิศทางการนำความต้องการและความคาดหวังของผู้มีส่วนได้เสียมาสร้างธรรมาภิบาล เป็นต้น

๒. ผู้บริหารข้อมูลระดับสูง (Chief Data Officer) กำหนดแนวทางแผนการดำเนินงานให้เป็นไปตามแนวทางธรรมาภิบาลข้อมูล รวมถึงรวบรวม วิเคราะห์ ให้ข้อเสนอแนะแก่คณะกรรมการธรรมาภิบาลข้อมูล

๓. ทีมบริกรข้อมูล (Data Steward Team) ประกอบด้วย

(ก) บริกรข้อมูลด้านธุรกิจ (Business Data Stewards) คือ บุคคลที่ทำหน้าที่รับผิดชอบในการนิยามความต้องการด้านคุณภาพ รักษาความเป็นส่วนบุคคล และความมั่นคงปลอดภัย เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ตรงตามความต้องการของผู้ใช้ ข้อมูลที่อาจได้รับมาจากผู้ใช้ข้อมูล

(ข) บริกรข้อมูลด้านเทคนิค (Technical Data Stewards) คือ บุคคลที่ทำหน้าที่ให้การสนับสนุนด้านเทคโนโลยีสารสนเทศแก่บริกรข้อมูลด้านธุรกิจ

(ค) บริกรข้อมูลด้านคุณภาพข้อมูล (Data Quality Stewards) คือ บุคคลที่ทำหน้าที่ดำเนินการในเรื่องคุณภาพข้อมูล

๔. ผู้มีส่วนได้เสียกับข้อมูล (Data Stakeholders) มีส่วนร่วมในการดำเนินงานด้านธรรมาภิบาลข้อมูลภาครัฐในหน่วยงาน ให้ข้อคิดเห็น ข้อเสนอแนะแก่ทีมบริกรข้อมูลและคณะกรรมการธรรมาภิบาลข้อมูล

ทั้งนี้ หน่วยงานอาจปรับบทบาทความรับผิดชอบได้ตามสภาพแวดล้อมและความเหมาะสมของหน่วยงาน

๒.๔ สื่อสารและสร้างการรับรู้

การสื่อสารสามารถเริ่มต้นที่กำหนดประเด็นที่จะสื่อสาร พร้อมทั้งจัดทำแผนการติดตามการดำเนินงานในการสื่อสาร สำหรับการสร้างความตระหนักและการรับรู้ มีประเด็นที่ต้องสร้าง เช่น ความสำคัญของธรรมาภิบาลข้อมูล ขอบเขต เป้าหมาย แผนงานต่าง ๆ การมีส่วนร่วม กฎเกณฑ์และมาตรการด้านข้อมูล เป็นต้น

๒.๕ วางแผน

การวางแผนต้องคำนึงถึงเป้าประสงค์ของการทำธรรมาภิบาลข้อมูลภครัฐในหน่วยงาน ความต้องการและความคาดหวังของผู้มีส่วนได้เสียกับข้อมูล กระบวนการและเอกสารที่จำเป็นในการจัดทำ ทรัพยากรที่ต้องใช้ การประเมินความเสี่ยงและการจัดการความเสี่ยง การตรวจสอบ ติดตาม วัดผลกิจกรรม รวมถึงเกณฑ์ที่กำหนด

๒.๖ กำหนดนโยบายข้อมูล

นโยบายข้อมูล ทำได้ ๒ รูปแบบ คือ นโยบายข้อมูลสำหรับสาธารณะ เป็นการแจ้งให้สาธารณะ ทราบถึงนโยบายและการจัดการข้อมูลของหน่วยงาน และนโยบายข้อมูลสำหรับภายในหน่วยงาน เป็นการสื่อสารให้ทุกคนในหน่วยงาน ทราบและเข้าใจถึงบทบาทหน้าที่ของตนในการจัดการข้อมูลของหน่วยงาน ทั้งนี้ นโยบายข้อมูลต้องจัดทำเป็นลายลักษณ์อักษร ได้รับอนุมัติจากคณะกรรมการธรรมาภิบาลข้อมูล ต้องเผยแพร่และทบทวนอย่างน้อยปีละ ๑ ครั้ง

๒.๗ กิจกรรมหลักในการดำเนินการ

กิจกรรมหลักในการดำเนินการ ประกอบด้วย

๑. ทำบัญชีข้อมูล (Data Catalog) และระบุชุดข้อมูลภายในหน่วยงาน

๒. จำแนกข้อมูล (Data Classification) กำหนดหมวดหมู่ของข้อมูลให้เป็นไปตามธรรมาภิบาลข้อมูลภาครัฐ กำหนดชั้นของข้อมูล และกำหนดแนวทางมาตรการการบริหารจัดการและคุ้มครองข้อมูล

๓. ทำคำอธิบายข้อมูล (Metadata) และพจนานุกรมข้อมูล (Data Dictionary)

อนึ่ง กิจกรรมหลักในการดำเนินการนี้ มีประโยชน์อย่างมากในการบริหารจัดการระบบสถิติ เพราะทำให้ทราบถึงสถานะของข้อมูลสถิติ คำอธิบายข้อมูล และผู้รับผิดชอบ ซึ่งสามารถใช้ในการพิจารณาความซ้ำซ้อนของข้อมูลและข้อมูลที่ยังไม่มีใครจัดทำ (Data Gap) ได้

๒.๘ ติดตามและวัดผล

จะต้องกำหนดสิ่งที่ต้องติดตามและวัดผล และวิธีการให้สอดคล้องกับเป้าประสงค์ที่กำหนดไว้ รวมถึงกำหนดระยะเวลา และผู้รับผิดชอบในการติดตามและวัดผล

อนึ่ง ในการวัดผล ต้องกำหนดเกณฑ์ให้ครอบคลุมด้านคุณภาพข้อมูลด้านความปลอดภัยของข้อมูล และด้านการรักษาความเป็นส่วนบุคคลด้วย

๒.๙ ตรวจสอบ ประเมิน และรายงานผล

ในการตรวจสอบและประเมินผล ต้องกำหนดแผน ความถี่ วิธีการ และผู้รับผิดชอบ รวมถึงเกณฑ์และขอบเขตการตรวจสอบ สำหรับการรายงานผล ต้องรายงานการเปลี่ยนแปลง ผลการตรวจสอบและประเด็นที่พบ ผลการประเมินความเสี่ยง รวมถึงข้อเสนอแนะ

จากที่กล่าวมาแล้วนั้น สรุปได้ว่า การจัดทำธรรมาภิบาลข้อมูลภาครัฐ เป็นการสร้างความโปร่งใสด้านข้อมูลที่ภาครัฐดำเนินการ มีการรักษาข้อมูลส่วนบุคคลและความมั่นคงปลอดภัย ซึ่งเกี่ยวข้องโดยตรงกับข้อมูลสถิติ เช่น ในการผลิตข้อมูลสถิติ จำเป็นต้องคำนึงถึงการรักษาข้อมูลส่วนบุคคลที่จัดเก็บมา ในการบริหารจัดการระบบสถิติ ก็สามารถใช้ประโยชน์จากธรรมาภิบาลข้อมูลภาครัฐได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อมีการจัดทำจัดทำบัญชีข้อมูล (Data Catalog) และคำอธิบายข้อมูล (Metadata) สำเร็จเสร็จสิ้นครบทุกหน่วยงาน

แนวความคิดเกี่ยวกับการจัดอันดับและดัชนีตัวชี้วัดระดับนานาชาติที่สำคัญ

การจัดอันดับ (Ranking) เป็นการหาความสัมพันธ์รูปแบบหนึ่ง โดยเรียงลำดับวัตถุในกลุ่มที่สนใจ ซึ่งจากมุมมองทางจิตวิทยา พบว่า ผู้คนต้องการจัดหมวดหมู่ทุกสิ่งทุกอย่าง เพื่อให้เป็นระเบียบ สามารถทำความเข้าใจ และนำไปปรับปรุงพัฒนาตนเองได้ วิธีการหนึ่งในการจัดหมวดหมู่ คือ การประเมิน แล้วเรียงลำดับของวัตถุที่สนใจนั้น ๆ (Andrea and Westhoff, Online, ๒๐๑๖)

ในสังคมปัจจุบัน มีการจัดอันดับจำนวนมากและหลากหลาย เช่น การจัดอันดับประเทศ การจัดอันดับสถาบันการศึกษา เป็นต้น ซึ่งการจัดอันดับของแต่ละสำนักจัดอันดับ จะให้น้ำหนักความสำคัญในแต่ละตัวชี้วัดแตกต่างกันไป ตามวัตถุประสงค์ของการจัดอันดับนั้น ๆ

ในบริบทของการจัดอันดับประเทศ มักจะใช้ผลคะแนนจากตัวชี้วัดระดับนานาชาติ ซึ่งต้องใช้ข้อมูลสถิติที่ถูกต้องและทันสมัยในการคำนวณหรือประมวลผล ดังนั้น ความถูกต้องและ

ความทันสมัยของข้อมูลสถิติจึงสำคัญอย่างมากในการจัดอันดับของประเทศ หากข้อมูลที่นำเอาไปใช้มีความผิดพลาดหรือไม่ทันสมัย อาจทำให้ประเทศได้รับการจัดอันดับที่ต่ำกว่าความเป็นจริง ซึ่งส่งผลต่อภาพลักษณ์ของประเทศ และการตัดสินใจลงทุนจากนักลงทุนต่างประเทศ

ตัวชี้วัดระดับนานาชาติมีความสำคัญต่อประเทศไทย ๒ ประการ ดังนี้

๑. ตัวชี้วัดระดับนานาชาติสามารถบ่งชี้ตำแหน่งหรือสถานะของประเทศว่ามีแนวโน้มดีขึ้นหรือตกต่ำลงได้เมื่อเปรียบเทียบกับประเทศอื่น ๆ และสามารถนำไปสร้างแรงจูงใจหรือเป้าหมายในการพัฒนาประเทศได้

๒. ตัวชี้วัดระดับนานาชาติที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจด้านการค้าและการลงทุนระหว่างประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ประเทศไทยพึ่งพาการท่องเที่ยวและการลงทุนจากต่างประเทศสูง จึงได้รับผลกระทบจากการจัดอันดับหรือตัวชี้วัดระดับนานาชาติมากตามไปด้วย

ระบบสถิติของประเทศไทยเป็นแบบกระจายงาน สถาบันจัดอันดับนานาชาติจึงนำข้อมูลสถิติหลากหลายด้านจากหลากหลายหน่วยงานไปใช้ประมวลผลตัวชี้วัด ซึ่งในบางการจัดอันดับ ยังไม่มีหน่วยงานใดหรือกลไกใดในระบบสถิติประเทศไทยทำหน้าที่รับผิดชอบ ติดตาม ตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลสถิติที่นำไปใช้ ประเทศไทยจึงควรมีหน่วยงานหรือกลไกที่จัดทำและเผยแพร่ข้อมูลสถิติเหล่านี้

การจัดอันดับหรือดัชนีชี้วัดระดับนานาชาติที่สำคัญและมีผลต่อประเทศไทย มีดังนี้

๑. ดัชนีชี้วัดความสามารถในการแข่งขันของโลก (Global Competitive Index: GCI)

ดัชนีชี้วัดความสามารถในการแข่งขันของโลก (Global Competitive Index: GCI) เป็นดัชนีชี้วัดความสามารถในการแข่งขันของแต่ละประเทศที่ใช้กันอย่างอย่างแพร่หลายมากที่สุด เริ่มจัดทำในปี พ.ศ. ๒๕๔๗ และในปี พ.ศ. ๒๕๖๑ ได้มีการปรับเปลี่ยนเป็น ดัชนีชี้วัดความสามารถในการแข่งขันของโลก ๔.๐ (Global Competitive Index ๔.๐: GCI ๔.๐) เพื่อสะท้อนความท้าทายของโลกที่เปลี่ยนแปลงไปจากการปฏิวัติอุตสาหกรรมครั้งที่ ๔ ซึ่งเกิดจากการเปลี่ยนแปลงด้าน

ดัชนี GCI เน้นการวัดความสามารถในการทำงานของหน่วยงานต่าง ๆ และวัดนโยบายประเทศ รวมถึงวัดปัจจัยความก้าวหน้าทางเศรษฐกิจอย่างยั่งยืน โดยพิจารณาจากตัวชี้วัด ๑๐๓ ตัว ซึ่งสามารถแบ่งออกเป็น ๔ กลุ่มได้ดังนี้ (สมคิด พุทธศรี, ออนไลน์, ๒๕๖๒)

๑. กลุ่มการสร้างสิ่งแวดล้อมที่เอื้ออำนวย (Enabling Environment) ประกอบด้วย สถาบัน (Institutions) โครงสร้างพื้นฐาน (Infrastructure) การปรับตัวตามเทคโนโลยีสารสนเทศ (ICT adoption) และเสถียรภาพของเศรษฐกิจมหภาค (Macroeconomics stability)

๒. กลุ่มทุนมนุษย์ (Human capital) ประกอบด้วยสาธารณสุข (Health) และทักษะ (Skills)

๓. กลุ่มตลาด (Markets) ประกอบด้วยตลาดสินค้า (Product market) ตลาดแรงงาน (Labor market) ระบบการเงิน (Financial system) และขนาดของตลาด (Market size)

๔. กลุ่มระบบนิเวศของนวัตกรรม (Innovation ecosystem) ประกอบด้วยพลวัตของภาคธุรกิจ (Business dynamism) และสมรรถนะด้านนวัตกรรม (Innovation capacity)

ดัชนีชี้วัดความสามารถในการแข่งขันของโลก จัดทำโดย World Economic Forum (WEF) โดยใช้ข้อมูลสถิติจากหน่วยงานต่าง ๆ ประมวลผลร่วมกับความเห็นของผู้นำด้านเศรษฐกิจในแต่ละประเทศ ซึ่งให้น้ำหนักความสำคัญกับข้อมูลความเห็นของผู้นำด้านเศรษฐกิจเป็นสองเท่าเมื่อเทียบกับข้อมูลสถิติ ดังนั้น ดัชนี GCI จึงสะท้อนมุมมองและความคาดหวังของผู้ประกอบการ รวมถึงปัจจัยหรือปัญหาในการลงทุนที่สำคัญต่าง ๆ เช่น ปัญหาคอร์รัปชัน ความไร้เสถียรภาพของรัฐบาล ความไม่ชัดเจนของนโยบาย ทักษะที่ไม่เพียงพอของกำลังแรงงาน เป็นต้น

ผลการจัดอันดับความสามารถในการแข่งขันของโลกในปี พ.ศ. ๒๕๖๒ ประเทศไทยอยู่ในอันดับที่ ๔๐ จาก ๑๔๑ ประเทศ โดยได้คะแนนโดยรวม ๖๘.๑ สูงขึ้นกว่า ๖๗.๕ ในปี พ.ศ. ๒๕๖๑ เล็กน้อย (World Economic Forum, : ๒๐๑๙, ๕๕๐-๕๕๓)

๒. ดัชนีชี้วัดความสามารถในการแข่งขัน จัดทำโดยสถาบันการจัดการนานาชาติ (International Institute for Management Development: IMD)

ดัชนีชี้วัดความสามารถในการแข่งขัน จัดทำโดยสถาบันการจัดการนานาชาติ (International Institute for Management Development: IMD) เป็นการจัดอันดับประเทศ จำนวนประมาณ ๖๓ ประเทศ เพื่อวัดสภาพแวดล้อมต่อการแข่งขันด้วยตัวชี้วัด ๓๓๗ ตัว ใน ๔ กลุ่ม ได้แก่

๑. กลุ่มศักยภาพทางเศรษฐกิจ (Economic Performance) มีตัวชี้วัด ๘๒ ตัว ประกอบด้วยเศรษฐกิจในประเทศ การค้าระหว่างประเทศ การลงทุนจากต่างประเทศ การจ้างงาน และระดับราคา

๒. กลุ่มประสิทธิภาพของภาครัฐ (Government Efficiency) มีตัวชี้วัด ๗๔ ตัว ประกอบด้วยฐานะการคลัง นโยบายภาษี กรอบการบริหารด้านสถาบัน กฎหมายด้านธุรกิจ และกรอบการบริหารด้านสังคม

๓. กลุ่มประสิทธิภาพธุรกิจ (Business Efficiency) มีตัวชี้วัด ๗๔ ตัว ประกอบด้วย ผลิตภาพและประสิทธิภาพ ตลาดแรงงาน การเงิน การบริหารจัดการ ทัศนคติและค่านิยม

๔. กลุ่มโครงสร้างพื้นฐาน (Infrastructure) มีตัวชี้วัด ๑๐๘ ตัว ประกอบด้วย สาธารณูปโภคขั้นพื้นฐาน โครงสร้างพื้นฐานด้านเทคโนโลยี โครงสร้างพื้นฐานด้านวิทยาศาสตร์ สุขภาพและสิ่งแวดล้อม และการศึกษา

ปี พ.ศ. ๒๕๖๓ IMD ได้ทำการจัดอันดับความสามารถในการแข่งขันจาก ๖๑ ประเทศ ๓๓๗ ตัวชี้วัด โดยตัวชี้วัดประมาณร้อยละ ๖๖ เป็นข้อมูลสถิติที่ IMD นำมาจากข้อมูลขององค์การระหว่างประเทศ อาทิ IMF, World Bank, OECD, ILO ซึ่งข้อมูลขององค์การระหว่างประเทศส่วนใหญ่ก็นำมาจากระบบสถิติของแต่ละประเทศ ทั้งนี้ ตัวชี้วัดอีกประมาณร้อยละ ๓๔ เป็นข้อมูลที่ได้จากการสำรวจความคิดเห็นของผู้บริหารธุรกิจ

ผลการจัดอันดับปี พ.ศ. ๒๕๖๓ พบว่า ประเทศสิงคโปร์ได้อันดับ ๑ สองปีติดต่อกัน อันดับ ๒ คือ เดนมาร์ก และอันดับ ๓ คือ สวิตเซอร์แลนด์ ที่น่าสนใจก็คือ สหรัฐอเมริกา ซึ่งเป็นประเทศที่เคยครองอันดับหนึ่งมาอย่างยาวนานในช่วงก่อนหน้านี้ กลับมีผลการจัดอันดับตกไปอยู่อันดับที่ ๑๐ (IMD Ranking ๒๐๒๐, Online, ๒๐๒๐)

สำหรับประเทศไทยอยู่อันดับที่ ๒๘ ลดลง ๔ อันดับจากปี ๒๕๖๒ ซึ่งได้อันดับที่ ๒๕ และเป็นอันดับที่ ๓ ในประเทศกลุ่มอาเซียน รองจากสิงคโปร์และมาเลเซีย โดยเรื่องการค้าระหว่างประเทศและนโยบายภาษี เป็นสองตัวชี้วัดย่อยที่ประเทศไทยได้คะแนนสูง อยู่อันดับ ๕ ทั้งสองตัวชี้วัดย่อย ส่วนด้านการศึกษา เป็นด้านที่ไทยได้รับคะแนนต่ำสุดทุกด้าน โดยความสามารถในการแข่งขันด้านการศึกษาของประเทศไทยอยู่อันดับที่ ๕๕ ลดลงจากอันดับ ๕๐ ของปีก่อนหน้า ปัจจัยสำคัญประการหนึ่งก็คือ การใช้จ่ายของรัฐบาลในด้านการศึกษาลดลง (IMD : ๒๐๒๐, ๓ – ๔)

๓. ดัชนีการพัฒนาคน (Human Development Index: HDI)

ดัชนีการพัฒนาคน (Human Development Index: HDI) จัดทำโดยสำนักงานโครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ (United Nations Development Programme: UNDP) ใช้ติดตามสถานการณ์การพัฒนาคนของแต่ละประเทศ เพื่อจัดอันดับให้กับประเทศต่าง ๆ สามารถติดตามการพัฒนาคนในภาพรวมได้ โดยมีตัวชี้วัดหลัก ๓ ตัว คือ

๑. การมีชีวิตที่ยืนยาวและมีสุขภาพดี ซึ่งวัดจากอายุคาดเฉลี่ย

๒. การศึกษาวัดจากการรู้หนังสือ (ให้น้ำหนัก ๒ ใน ๓ส่วน) และอัตราส่วนการเข้าเรียนสุทธิรวมกันทั้งระดับประถม มัธยม และอุดมศึกษา (ให้น้ำหนัก ๑ ใน ๓ส่วน)

๓. มาตรฐานคุณภาพชีวิต ทำการวัดจากผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศต่อหัวปรับตามความเท่าเทียมกันของอำนาจซื้อ

ประเทศไทยมีค่าดัชนี HDI เพิ่มขึ้นต่อเนื่องมาอย่างยาวนานมากกว่า ๓๐ ปี แต่อย่างไรก็ตาม ประเทศไทยถูกจัดอันดับให้อยู่ในกลุ่มประเทศที่มีการพัฒนาคนระดับปานกลาง

เท่านั้น ยังไม่สามารถขึ้นไปอยู่ในกลุ่มผู้นำได้ เนื่องจากในปี พ.ศ. ๒๕๖๓ ประเทศไทยอยู่ในอันดับ ๗๙ จากทั้งหมด ๑๘๙ ประเทศ (Latest Human Development Index Ranking, Online, ๒๐๒๐)

๔. เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals: SDGs)

เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals: SDGs) เป็นเป้าหมายที่สหประชาชาติกำหนดเป็นวาระการพัฒนาของโลก ภายหลังการสิ้นสุดลงของเป้าหมายการพัฒนาแห่งสหัสวรรษ (Millennium Development Goals: MDGs) ซึ่งปัจจุบันกำหนดไว้ ๑๗ เป้าหมาย ได้แก่ (ข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับ SDGs, ออนไลน์, ๒๕๖๕)

๑. ขจัดความยากจนทุกรูปแบบในทุกพื้นที่

๒. ขจัดความหิวโหย บรรลุความมั่นคงทางอาหาร ปรับปรุงโภชนาการ และสนับสนุนการทำเกษตรกรรมที่ยั่งยืน

๓. สร้างหลักประกันให้คนมีชีวิตที่มีคุณภาพ และส่งเสริมสุขภาวะที่ดีของคนทุกเพศ ทุกวัย

๔. สร้างหลักประกันให้การศึกษาที่มีคุณภาพอย่างเท่าเทียมและครอบคลุม และส่งเสริมโอกาสในการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับทุกคน

๕. บรรลุความเท่าเทียมระหว่างเพศ และเสริมสร้างความเข้มแข็งให้แก่สตรีและเด็กหญิง

๖. สร้างหลักประกันให้มีน้ำใช้ และมีการบริหารจัดการน้ำ และการสุขาภิบาลอย่างยั่งยืนสำหรับทุกคน

๗. สร้างหลักประกันให้ทุกคนสามารถเข้าถึงพลังงานสมัยใหม่ในราคาที่ย่อมเยาและยั่งยืน

๘. ส่งเสริมการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจที่ยั่งยืนและครอบคลุม และการจ้างงานเต็มอัตรา และงานที่มีคุณค่าสำหรับทุกคน

๙. สร้างโครงสร้างพื้นฐานที่มีความต้านทานและยืดหยุ่นต่อการเปลี่ยนแปลง ส่งเสริมการพัฒนาอุตสาหกรรมที่ครอบคลุมและยั่งยืน และส่งเสริมนวัตกรรม

๑๐. ลดความไม่เท่าเทียมทั้งภายในประเทศและระหว่างประเทศ

๑๑. ทำให้เมืองและการตั้งถิ่นฐานของมนุษย์มีความปลอดภัย ความต้านทาน และยืดหยุ่นต่อการเปลี่ยนแปลงอย่างครอบคลุมและยั่งยืน

๑๒. สร้างหลักประกันให้มีแบบแผนการบริโภคและการผลิตที่ยั่งยืน ดำเนินการอย่างเร่งด่วนเพื่อต่อสู้กับสภาวะการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและผลกระทบ

๑๓. ปฏิบัติการอย่างเร่งด่วยเพื่อต่อสู้กับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและผลกระทบที่เกิดขึ้น

๑๔. อนุรักษ์และใช้มหาสมุทร ทะเล และทรัพยากรทางทะเลอื่น ๆ อย่างยั่งยืนเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

๑๕. ปกป้อง ฟื้นฟู และส่งเสริมการใช้ระบบนิเวศบนบกอย่างยั่งยืน การบริหารจัดการป่าไม้ที่ยั่งยืน การต่อต้านการแปรสภาพเป็นทะเลทราย หยุดยั้งการเสื่อมโทรมของดินและฟื้นฟูสภาพดิน และหยุดยั้งการสูญเสียความหลากหลายทางชีวภาพ

๑๖. สนับสนุนสังคมที่สงบสุขและครอบคลุมสำหรับการพัฒนาที่ยั่งยืน จัดให้มีการเข้าถึงความยุติธรรมสำหรับทุกคน และสร้างสถาบันที่มีประสิทธิภาพ มีความรับผิดชอบ และมีความครอบคลุมในทุกระดับ

๑๗. เสริมสร้างความแข็งแกร่งของกลไกการดำเนินงานและฟื้นฟูหุ้นส่วนความร่วมมือระดับโลกเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

สำหรับประเทศไทย ได้ตั้งคณะกรรมการเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน (กพย.) ซึ่งมีนายกรัฐมนตรี เป็นประธาน เป็นกลไกหลักในการขับเคลื่อน โดยเมื่อวันที่ ๑๙ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๖๒ กพย.ได้ประชุมและมีมติให้ยกเลิกการดำเนินงานต่าง ๆ ตามที่คณะอนุกรรมการต่าง ๆ ภายใต้ กพย. ได้เคยมีข้อสั่งการหรือมีมติ รวมทั้งยกเลิกให้หน่วยงานรายงานความก้าวหน้าทุก ๆ ๖ เดือน ซึ่งมีผลทำให้บทบาทและแนวทางการดำเนินงานของหน่วยงานต่าง ๆ เปลี่ยนแปลงไป ดังนั้นจำเป็นต้องมีการทบทวนบทบาทและการดำเนินงานของหน่วยสถิติในระบบสถิติประเทศไทยด้วย

จากที่กล่าวมาแล้วนั้น จะเห็นได้ว่า ข้อมูลสถิติที่ถูกต้องและทันสมัยมีความสำคัญอย่างมากในการนำไปประมวลผลตัวชี้วัดนานาชาติ และการจัดอันดับประเทศในมิติต่าง ๆ ตามลำดับ ซึ่งการจัดอันดับนั้น เป็นการสะท้อนภาพลักษณ์ของประเทศและมีผลต่อการตัดสินใจในการลงทุนของนักลงทุนต่างประเทศ และมีผลอย่างมากต่อเศรษฐกิจไทยซึ่งพึ่งพิงต่างประเทศสูง ระบบสถิติประเทศไทยจึงจำเป็นต้องปรับบทบาทและสร้างกลไกในการติดตามการจัดอันดับเหล่านั้น รวมถึงสร้างกลไกที่จัดทำและเผยแพร่ข้อมูลสถิติที่ใช้ในการประมวลผลตัวชี้วัด เพื่อให้ประเทศไทยไม่เสียโอกาสจากการจัดอันดับที่ต่ำกว่าความเป็นจริง

กฎหมายและแผนที่เกี่ยวข้อง

ประเทศไทยมีกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับข้อมูลสถิติ ทั้งทางตรงคือ พระราชบัญญัติสถิติ และทางอ้อม เช่น พระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พระราชบัญญัติการบริหารงานและการให้บริการภาครัฐผ่านระบบดิจิทัล และมีการกล่าวถึงข้อมูลสถิติในแผนและนโยบายต่าง ๆ

อนึ่ง ปัจจุบัน ได้มีการจำแนกแผนออกเป็น ๓ ระดับ ตามมติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ ๔ ธันวาคม ๒๕๖๐ ซึ่งประกอบด้วย

๑. แผนระดับที่ ๑ ได้แก่ ยุทธศาสตร์ชาติ

๒. แผนระดับที่ ๒ ได้แก่ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ แผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ แผนปฏิรูปประเทศ และแผนความมั่นคง

๓. แผนระดับที่ ๓ ได้แก่ แผนงานที่จัดทำขึ้นเพื่อสนับสนุนการดำเนินงานของแผนระดับที่ ๑ และแผนระดับที่ ๒ ให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ หรือจัดทำขึ้นตามที่กฎหมายกำหนด หรือจัดทำขึ้นตามพันธะกรณีหรืออนุสัญญาระหว่างประเทศ เช่น แผนของส่วนราชการและหน่วยงานของรัฐต่างๆ แผนบูรณาการ รวมถึงแผนปฏิบัติการทุกระดับ

รายละเอียดของกฎหมายและแผนต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง มีดังต่อไปนี้

๑. ยุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ ปี (พ.ศ. ๒๕๖๑ – ๒๕๘๐)

ภายใต้ยุทธศาสตร์ ๒๐ ปี มียุทธศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับข้อมูลสถิติและสำนักงานสถิติแห่งชาติ ๒ ยุทธศาสตร์ ได้แก่ ยุทธศาสตร์ที่ ๒ การสร้างความสามารถในการแข่งขัน และยุทธศาสตร์ที่ ๖ ด้านการปรับสมดุลและการพัฒนาระบบบริหารภาครัฐ โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้ (ยุทธศาสตร์ชาติ (พ.ศ. ๒๕๖๑ – ๒๕๘๐), ๒๕๖๑)

๑.๑ ยุทธศาสตร์ที่ ๒ ด้านการสร้างความสามารถในการแข่งขัน

ประเด็นยุทธศาสตร์: พัฒนาเศรษฐกิจบนพื้นฐานผู้ประกอบการยุคใหม่ สร้างและพัฒนาผู้ประกอบการยุคใหม่ ไม่ว่าจะเป็นผู้ประกอบการรายใหญ่ กลาง เล็ก วิสาหกิจเริ่มต้น วิสาหกิจชุมชนหรือวิสาหกิจเพื่อสังคม รวมทั้งเกษตรกร ให้เป็นผู้ประกอบการยุคใหม่ที่มีทักษะและจิตวิญญาณของการเป็นผู้ประกอบการที่มีความสามารถในการแข่งขันและมีอัตลักษณ์ชัดเจน โดยมีนวัตกรรมในการสร้างโมเดลธุรกิจ นวัตกรรมในเชิงสินค้าและบริการ และนวัตกรรมในเชิงกระบวนการผลิตและบริการ

ประเด็นยุทธศาสตร์ย่อย : สร้างโอกาสเข้าถึงข้อมูล อนาคตของโลกไร้พรมแดน การแข่งขันบนฐานข้อมูลจึงต้องสร้างโอกาสให้ผู้ประกอบการสามารถเข้าถึงข้อมูลข่าวสารที่จำเป็นและเป็นข้อมูลที่ทันสมัยเพื่อการวางแผนธุรกิจ โดยการสร้างโอกาสให้ผู้ประกอบการสามารถเข้าถึงและใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีและฐานข้อมูลขนาดใหญ่ผ่านระบบออนไลน์ เพื่อต่อยอดพัฒนาธุรกิจเดิมและสร้างธุรกิจใหม่ การสร้างและพัฒนาศูนย์บริการข้อมูลผู้ประกอบการ เพื่อเป็นช่องทางหลักในการให้ข้อมูลและคำปรึกษาแก่ผู้ประกอบการ และเป็นแหล่งรวมที่ปรึกษาทางธุรกิจ การพัฒนาระบบฐานข้อมูลและสร้างระบบเชื่อมโยงข้อมูลระหว่างหน่วยงานภาครัฐให้มีมาตรฐานเดียวกัน รวมถึงฐานข้อมูลความรู้วิจัยและนวัตกรรม โดยเป็นข้อมูล

ที่มีความทันสมัย บูรณาการและต่อเนื่อง เพื่อประโยชน์ในการสืบค้นต่อยอดในทุก ๆ ด้าน และการกำหนดนโยบายที่เหมาะสมต่อการพัฒนาผู้ประกอบการ การสนับสนุนการสร้างและพัฒนาแพลตฟอร์มกลาง ทั้งในด้านการผลิต การบริหารจัดการการตลาดที่ผู้ประกอบการสามารถเข้าถึงและใช้ประโยชน์ร่วมกันในการวางแผนธุรกิจในอนาคต เพื่อลดต้นทุนของทั้งภาครัฐและเอกชน และการสนับสนุนให้เกิดพื้นที่ทำงานร่วม สำหรับผู้ประกอบการ เพื่อลดต้นทุนและเป็นแหล่งแลกเปลี่ยนนวัตกรรมและเชื่อมต่อธุรกิจระหว่างกันอีกทางหนึ่งการประเมินผลโครงการหรือนโยบายสามารถทำได้หลายรูปแบบวิธี แต่โดยทั่วไปแล้ว จำเป็นต้องใช้ทักษะของผู้เชี่ยวชาญประเด็นหนึ่งที่สำคัญสำหรับการประเมินผล ก็คือความเป็นอิสระของทีมผู้ประเมิน ซึ่งสำนักงานสถิติแห่งชาติ ก็สามารถไปเป็นหนึ่งในทีมผู้ประเมินได้ รวมถึงสถาบันการศึกษา เนื่องจากจำเป็นต้องใช้ทักษะการวิเคราะห์และการตีความผลลัพธ์ขั้นสูง

๑.๒ ยุทธศาสตร์ที่ ๖ ด้านการปรับสมดุลและพัฒนาระบบการบริหารจัดการภาครัฐ

ประกอบด้วยประเด็นยุทธศาสตร์และประเด็นยุทธศาสตร์ย่อย ดังต่อไปนี้

๑. ภาครัฐที่ยึดประชาชนเป็นศูนย์กลาง ตอบสนองความต้องการ และให้บริการอย่างสะดวกรวดเร็ว โปร่งใส หน่วยงานของรัฐต้องร่วมมือและช่วยเหลือกันในการปฏิบัติหน้าที่ มีระบบการบริหารจัดการที่ทันสมัย มีประสิทธิภาพ มีความโปร่งใส ให้การบริหารราชการแผ่นดินทั้งราชการส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค ส่วนท้องถิ่น และงานของรัฐอย่างอื่นให้เป็นไปตามหลักการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี สร้างประโยชน์สุขแก่ประชาชน

ประเด็นยุทธศาสตร์ย่อย: ภาครัฐมีความเชื่อมโยงในการให้บริการสาธารณะต่าง ๆ ผ่านการนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาประยุกต์ใช้ มีการบริหารจัดการข้อมูลที่มีความเชื่อมโยงระหว่างหน่วยงานและแหล่งข้อมูลต่าง ๆ นำไปสู่การวิเคราะห์การจัดการข้อมูลขนาดใหญ่เพื่อการพัฒนานโยบายและการให้บริการภาครัฐ มีการนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาประยุกต์ใช้ในการให้บริการสาธารณะตั้งแต่ต้นจนจบกระบวนการ เพื่อให้สามารถติดต่อราชการได้โดยง่าย สะดวกรวดเร็ว โปร่งใส และเสียค่าใช้จ่ายน้อยและตรวจสอบได้

๒. ภาครัฐบริหารงานแบบบูรณาการโดยมียุทธศาสตร์ชาติเป็นเป้าหมายและเชื่อมโยงการพัฒนาในทุกระดับ ทุกประเด็น ทุกภารกิจ และทุกพื้นที่ การบริหารจัดการภาครัฐ การจัดสรรงบประมาณ มีความสอดคล้องเชื่อมโยงและเป็นกลไกสำคัญในการนำยุทธศาสตร์ชาติสู่การปฏิบัติในทุกระดับ มีเป้าหมายร่วมกันทั้งในเชิงประเด็น เชิงภารกิจและเชิงพื้นที่ โดยอาศัยข้อมูลขนาดใหญ่ รวมทั้งมีระบบติดตามและประเมินผลการดำเนินงานทั้งในระดับยุทธศาสตร์

ภารกิจและพื้นที่เพื่อนำไปสู่การกำหนดประเด็นการพัฒนา การจัดทำนโยบาย และการติดตามประเมินผลที่เป็นระบบอย่างต่อเนื่อง

ประเด็นยุทธศาสตร์ย่อย: ระบบติดตามประเมินผลที่สะท้อนการบรรลุเป้าหมายยุทธศาสตร์ชาติในทุกระดับ มีการติดตามประเมินผลทั้งก่อนเริ่มโครงการ ระหว่างการดำเนินการ และหลังการดำเนินงานเป็นการติดตามประเมินผลทั้งระบบ ตั้งแต่ปัจจัยนำเข้า กระบวนการดำเนินการ ผลผลิตผลลัพธ์ และผลกระทบต่อการบรรลุเป้าหมายตามยุทธศาสตร์ชาติ ตั้งแต่ระดับชาติถึงระดับพื้นที่ การตรวจสอบโดยองค์กรอิสระต้องเป็นไปเพื่อส่งเสริมการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ชาติ พร้อมทั้งเปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเข้ามามีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผล

๓. ภาครัฐมีความทันสมัย สามารถปรับตัวได้เท่าทันการเปลี่ยนแปลง มีขีดสมรรถนะสูง สามารถปฏิบัติงานอย่างมีประสิทธิภาพ มีความคุ้มค่าเทียบได้กับมาตรฐานสากล สามารถรองรับกับสภาพแวดล้อมในการปฏิบัติงานที่มีความหลากหลายซับซ้อนมากขึ้น และทันการเปลี่ยนแปลงในอนาคต

ประเด็นยุทธศาสตร์ย่อย: พัฒนาและปรับระบบวิธีการปฏิบัติราชการให้ทันสมัย มีการกำหนดนโยบาย และการบริหารจัดการที่ตั้งอยู่บนข้อมูลและหลักฐานเชิงประจักษ์ มุ่งผลสัมฤทธิ์ มีความโปร่งใส ยืดหยุ่น และคล่องตัวสูง นำนวัตกรรม เทคโนโลยี ข้อมูลขนาดใหญ่ ระบบการทำงานที่เป็นดิจิทัลมาใช้ในการบริหารและการตัดสินใจ รวมทั้งนำองค์ความรู้ในแบบสหสาขาวิชาเข้ามาประยุกต์ใช้ เพื่อสร้างคุณค่าและแนวทางปฏิบัติที่เป็นเลิศในการตอบสนองกับสถานการณ์ต่าง ๆ ได้อย่างทันเวลา

๒. แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๒

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๒ เป็นแผนยุทธศาสตร์ที่มีความสำคัญและส่งผลต่อการจัดทำยุทธศาสตร์การพัฒนาข้อมูลสถิติ โดยมียุทธศาสตร์ที่สำคัญและเกี่ยวข้อง ได้แก่ ยุทธศาสตร์ที่ ๓ การสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจและแข่งขันได้อย่างยั่งยืน และยุทธศาสตร์ที่ ๖ การบริหารจัดการภาครัฐ การป้องกันการทุจริตและธรรมาภิบาล ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้ (แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๒, ๒๕๕๙)

๒.๑ ยุทธศาสตร์ที่ ๓ การสร้างความเข็มแข็งทางเศรษฐกิจและแข่งขันได้อย่างยั่งยืนบริบทความเปลี่ยนแปลง

เป้าหมายที่ ๘ ประเทศไทยมีขีดความสามารถในการแข่งขันทางเศรษฐกิจสูงขึ้น

ตัวชี้วัดที่ ๘.๑ อันดับความสามารถในการแข่งขันทางเศรษฐกิจของประเทศไทยโดย IMD เลื่อนขึ้นไปอยู่ในกลุ่ม ๑ ใน ๑๕ ของประเทศแรกที่ได้รับการจัดอันดับทั้งหมด

แนวทางการพัฒนา ๓.๒ การเสริมสร้างและพัฒนาขีดความสามารถในการแข่งขันของภาคการผลิตและบริการ โดยมุ่งเน้นการสร้างความเชื่อมโยงของห่วงโซ่มูลค่าระหว่างภาคเกษตร อุตสาหกรรม บริการ และการค้าการลงทุน เพื่อยกระดับศักยภาพในการแข่งขันของประเทศ สร้างรายได้และกระจายรายได้สู่ชุมชนอย่างทั่วถึง อันจะนำมาซึ่งความเข้มแข็งของทั้งเศรษฐกิจในภาพรวมและเศรษฐกิจฐานราก ตามหลักการพัฒนาที่ยั่งยืนโดยมีแนวทางการพัฒนาได้แก่ การพัฒนาภาคการเกษตร การพัฒนาภาคบริการและการท่องเที่ยว การพัฒนาภาคการค้าและการลงทุน และการพัฒนาภาคอุตสาหกรรมที่มุ่งเน้นให้ประเทศไทยสามารถก้าวไปสู่ประเทศที่มีรายได้สูง โดยกำหนดอุตสาหกรรมเป้าหมายที่มีศักยภาพในปัจจุบัน เพื่อเป็นแรงขับเคลื่อนเศรษฐกิจไทยในระยะต่อไปได้ รวมทั้งกำหนดอุตสาหกรรมอนาคตที่สามารถใช้โอกาสของการเปลี่ยนแปลงบริบทใหม่ๆ ในโลก เช่น การก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ การเปลี่ยนแปลงสภาวะภูมิอากาศ ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี การปรับตัวเข้าสู่ยุคอุตสาหกรรม ๔.๐ ที่ขับเคลื่อนโดยเทคโนโลยีเข้มข้น ดิจิทัล และนวัตกรรมเพื่อยกระดับการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ เป็นต้น

๒.๒ ยุทธศาสตร์ที่ ๖ การบริหารจัดการในภาครัฐ การป้องกันการทุจริตประพฤติมิชอบและธรรมาภิบาลในสังคมไทย

เป้าหมายที่ ๑ ลดสัดส่วนค่าใช้จ่ายด้านบุคลากร และเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการและการให้บริการของภาครัฐ และประสิทธิภาพการประกอบธุรกิจของประเทศ

ตัวชี้วัดที่ ๑.๑ อันดับประสิทธิภาพภาครัฐ จัดทำโดยสถาบันการจัดการนานาชาติ อยู่ในอันดับสองของอาเซียน เมื่อสิ้นสุดแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๒

แนวทางการพัฒนา ๓.๓ เพิ่มประสิทธิภาพและยกระดับการให้บริการสาธารณะให้ได้มาตรฐาน สากล ปรับรูปแบบการให้บริการของรัฐจากรูปแบบเดิมไปสู่การให้บริการประชาชนผ่านระบบดิจิทัลอย่างเป็นระบบ ลดขั้นตอนการดำเนินงาน ให้สอดคล้องกับวิถีการดำเนินชีวิต และความต้องการของผู้รับบริการแต่ละบุคคล โดยการใช้งานเอกสารอิเล็กทรอนิกส์แทนกระดาษ มีการจัดบริการภาครัฐที่อำนวยความสะดวกในลักษณะจุดเดียวเบ็ดเสร็จ ประชาชนสามารถใช้บริการผ่านระบบเว็บไซต์ อุปกรณ์สื่อสารเคลื่อนที่ เชื่อมโยงการทำงานของหน่วยงานภาครัฐ และบูรณาการข้อมูลข้ามหน่วยงานผ่านระบบดิจิทัล รองรับการทำงานและการใช้ประโยชน์จากข้อมูลภาครัฐร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพ ส่งเสริมการเปิดเผยข้อมูลที่เป็นประโยชน์ที่ภาครัฐจัดเก็บ อาทิ ข้อมูลเชิงสถิติ หรือข้อมูลการวิเคราะห์สถานการณ์ในรูปแบบดิจิทัล

ที่ประชาชนและภาคธุรกิจสามารถเข้าถึงและนำไปใช้ประโยชน์และต่อยอดได้ ทั้งในเชิงเศรษฐกิจและสังคม ตลอดจนการพัฒนาในเชิงนวัตกรรม

๓. แผนปฏิรูปประเทศ ๑๑ ด้าน

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ หมวดที่ ๑๖ กำหนดให้มีการปฏิรูปประเทศเพื่อบรรลุเป้าหมาย ๓ เป้าหมาย ได้แก่

๑. ประเทศชาติมีความสงบเรียบร้อย มีความสามัคคีปรองดอง มีการพัฒนาอย่างยั่งยืนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และมีความสมดุลระหว่าง การพัฒนาด้านวัตถุกับการพัฒนาด้านจิตใจ

๒. สังคมมีความสงบสุข เป็นธรรม และมีโอกาสอันทัดเทียมกันเพื่อขจัดความเหลื่อมล้ำ และ

๓. ประชาชนมีความสุข มีคุณภาพชีวิตที่ดี และมีส่วนร่วมในการพัฒนาประเทศและการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ซึ่งมีรายละเอียดการดำเนินการที่ปรากฏใน พ.ร.บ. แผนและขั้นตอนการดำเนินการปฏิรูปประเทศ พ.ศ. ๒๕๖๐

ตาม พ.ร.บ. แผนและขั้นตอนการดำเนินการปฏิรูปฯ ได้กำหนดแผนการปฏิรูปจำนวน ๑๑ ด้านที่ต้องจัดทำ ได้แก่ ด้านการเมือง ด้านการบริหารราชการแผ่นดิน ด้านกฎหมาย ด้านกระบวนการยุติธรรม ด้านเศรษฐกิจ ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ด้านสาธารณสุข ด้านสื่อสารมวลชนเทคโนโลยีสารสนเทศ ด้านสังคม ด้านพลังงาน และด้านการป้องกันและปราบปรามการทุจริตและประพฤติมิชอบ

อนึ่ง ตามมาตรา ๖ วรรคสาม ระบุไว้ว่า “หน่วยงานของรัฐทุกหน่วยมีหน้าที่ดำเนินการให้เป็นไปตามแผนการปฏิรูปประเทศเพื่อให้การปฏิรูปประเทศบรรลุผลสัมฤทธิ์ตามระยะเวลาที่กำหนดไว้ในแผนการปฏิรูปประเทศ” ดังนั้น การพัฒนายุทธศาสตร์ข้อมูลสถิติของประเทศ ควรต้องพิจารณาประเด็นการปฏิรูปด้วย โดยมีรายละเอียดที่เกี่ยวข้อง ๕ ด้านต่อไปนี้ (แผนการปฏิรูปประเทศ, ๒๕๖๑)

๓.๑ ด้านการเมือง

ในแผนการปฏิรูปประเทศด้านการเมือง ประเด็นที่ ๕ การสร้างรัฐธรรมาธิปไตย พันธกิจที่ 1 การเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรมและการปฏิบัติหน้าที่โดยปราศจากการขัดกันแห่งผลประโยชน์ของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง โดยกำหนดให้สำนักงานสถิติแห่งชาติจัดทำโพลสำรวจความพึงพอใจของประชาชนต่อผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง (ปีละ ๑ ครั้ง และทุกครั้งที่มีการเข้ารับตำแหน่ง/เปลี่ยนแปลงตำแหน่ง)

๓.๒ ด้านการบริหารราชการแผ่นดิน

ในแผนการปฏิรูปประเทศด้านบริหารราชการแผ่นดิน เรื่องและประเด็นปฏิรูปที่ ๒ ระบบข้อมูลภาครัฐมีมาตรฐาน ทันสมัย และเชื่อมโยงกันก้าวสู่รัฐบาลดิจิทัล แผนงานที่ ๒ การจัดตั้งศูนย์ข้อมูลกลางภาครัฐ (Government Data Analytic Center) โดยมีเป้าหมายเพื่อมีหน่วยงานกลางในการรวบรวมข้อมูลที่มีความสำคัญ จำเป็น ระดับประเทศ กำกับดูแลให้ข้อมูลต่าง ๆ ได้รับการผลิต บริหารจัดการ และพัฒนาคุณภาพอย่างต่อเนื่อง ให้ได้มาตรฐานสากล และสามารถนำไปใช้ประโยชน์ในการบริหารราชการแผ่นดิน และเผยแพร่ต่อประชาชนได้ โดยกำหนดให้สำนักงานสถิติแห่งชาติดำเนินการร่วมกับสำนักงานรัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ (สำนักงานพัฒนารัฐบาลดิจิทัล) ในการยกระดับให้สำนักงานสถิติแห่งชาติเพื่อให้ปฏิบัติภารกิจหน้าที่เป็นศูนย์ข้อมูลกลางภาครัฐ โดยดำเนินการในส่วนที่เป็นสถิติทางการ (ข้อมูลที่สำคัญ จำเป็น) และจัดทำมาตรฐานในการจัดทำเชื่อมโยงและบูรณาการข้อมูลดิจิทัลภาครัฐ มีทีมนักวิเคราะห์ข้อมูล (Data Scientists) มีระบบฐานข้อมูลกลางที่สามารถรายงานและเชื่อมโยงข้อมูลกับศูนย์ข้อมูลจังหวัด ศูนย์ปฏิบัติการนายกรัฐมนตรี (PMOC) หรือหน่วยงานต่าง ๆ และมีเครื่องมือสำหรับใช้ในการรวบรวม ประมวลผล และวิเคราะห์ข้อมูลขนาดใหญ่ รวมทั้งปรับปรุงกฎหมายให้เอื้อต่อการรวบรวม และประมวลผลข้อมูล สำหรับใช้ในการบริหารราชการแผ่นดิน และการเปิดเผยข้อมูลต่อสาธารณะ

๓.๓ ด้านเศรษฐกิจ

ในแผนการปฏิรูปประเทศด้านเศรษฐกิจ เรื่องและประเด็นการปฏิรูปที่ ๓ การปฏิรูปสถาบันทางเศรษฐกิจ หัวข้อย่อย ปฏิรูปสถาบันเพื่อการบริหารจัดการยุทธศาสตร์การพัฒนาเศรษฐกิจ ข้อเสนอการพัฒนาหลักการปฏิรูปบริหารจัดการยุทธศาสตร์ตลอด Plan-Do-Check -Act (PDCA) ในระบบเปิด แผนการปฏิรูปประเทศด้านเศรษฐกิจกำหนดให้มีการปฏิรูปหน่วยงานข้อมูล และสถิติของประเทศ (National Data Unit) ให้สามารถสร้างข้อมูลทุกอย่างให้มีปริมาณเพียงพอ หลากหลาย เรียกใช้ได้รวดเร็ว เป็นข้อมูลที่สามารถนำมาวิเคราะห์ได้ด้วยวิธีการหลากหลายขึ้นอยู่กับว่า ต้องการนำข้อมูลเหล่านั้นไปใช้งานด้านไหน (big data) เพื่อประกอบการตัดสินใจตลอดวงจรนโยบาย และปฏิรูปหน่วยงานด้านสถิติและข้อมูลแห่งชาติ (National data unit) ที่สำคัญคือให้สำนักงานสถิติแห่งชาติสามารถพัฒนาระบบ big data เพื่อสนับสนุนการบริหารนโยบายและยุทธศาสตร์เพื่อให้ทิศทาง การดำเนินนโยบายถูกต้องแม่นยำขึ้น

๓.๔ ด้านสาธารณสุข

ในแผนการปฏิรูปประเทศด้านสาธารณสุข เรื่องและประเด็นการปฏิรูปที่ ๑๐ ระบบประกันหลักสุขภาพ กำหนดให้สำนักงานสถิติแห่งชาติร่วมกับสำนักงานเศรษฐกิจการ

คลัง ธนาคารแห่งประเทศไทย พัฒนาต้นแบบและดำเนินการพัฒนามาตรฐานการจัดเก็บข้อมูลสถิติสำหรับการคลังสุขภาพและเศรษฐกิจสุขภาพเพื่อให้จัดทำดัชนีการเปลี่ยนแปลงราคาและบริการ

๓.๕ ด้านสังคม

ในแผนการปฏิรูปประเทศด้านสาธารณสุข ประเด็นที่ ๓ การจัดการข้อมูลและองค์ความรู้ด้านสังคมกิจกรรม ให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) เป็นผู้เก็บและบริหารข้อมูลและสารสนเทศในระดับชุมชนและตำบล โดยมีวิธีการให้ อปท. เป็นผู้เก็บและพัฒนา รวมทั้งเผยแพร่และให้ประชาชนได้ใช้ประโยชน์ข้อมูลและสารสนเทศดังกล่าวอย่างโปร่งใสโดยการมอบอำนาจหน้าที่ทางกฎหมายให้กับ อปท.

๔. พระราชบัญญัติสถิติ พ.ศ. ๒๕๕๐

ตามพระราชบัญญัติสถิติ พ.ศ. ๒๕๕๐ กำหนดให้สำนักงานสถิติแห่งชาติ ในฐานะเป็นหน่วยงานกลางของรัฐ ดำเนินการเกี่ยวกับสถิติตามหลักวิชาการ และจัดทำสถิติเพื่อติดตาม ประเมินผล และสนับสนุนการดำเนินการตามนโยบายและแผนงานของรัฐ ทั้งในด้านบริหารจัดการสถิติและสารสนเทศให้เป็นระบบ เพื่อสนับสนุนการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพการแข่งขันของประเทศ การจัดทำสำมะโน/สำรวจตัวอย่างโครงการต่าง ๆ เพื่อให้ได้ฐานข้อมูลสถิติทางด้านเศรษฐกิจ สังคม เทคโนโลยีสารสนเทศ การบริการข้อมูลส่งเสริมองค์ความรู้วิชาการด้านสถิติและสารสนเทศแก่ผู้ใช้บริการทุกภาคส่วน การพัฒนาบุคลากรทางด้านสถิติของประเทศให้มีความเป็นมืออาชีพ ร่วมมือและประสานงานกับต่างประเทศ และองค์กรระหว่างประเทศในงานเกี่ยวกับสถิติ (พระราชบัญญัติสถิติ พ.ศ. ๒๕๕๐, ๒๕๕๐)

โดยภาพรวม พระราชบัญญัติสถิติ พ.ศ. ๒๕๕๐ ให้อำนาจสำนักงานสถิติแห่งชาติ ดำเนินภารกิจหลัก ๓ กระบวนการ ประกอบด้วย กระบวนการผลิตข้อมูลสถิติ กระบวนการบริหารจัดการระบบสถิติ และกระบวนการให้บริการด้านสถิติ

ทั้งนี้ มาตราส่วนใหญ่ในพระราชบัญญัติสถิติ จะเกี่ยวข้องกับการผลิตสถิติด้วยวิธีการจัดทำสำมะโนหรือการสำรวจตัวอย่าง อาทิ การออกกฎกระทรวง (มาตรา ๙) การออกประกาศ (มาตรา ๑๐) หน้าที่ผู้ให้ข้อมูล (มาตรา ๑๑) อำนาจเจ้าพนักงานในการเข้าอาคาร (มาตรา ๑๒) วิธีการเมื่อไม่พบผู้ให้ข้อมูล (มาตรา ๑๓) บทลงโทษผู้ไม่ให้ข้อมูล (มาตรา ๑๘) บทลงโทษผู้ให้ข้อมูลเท็จ (มาตรา ๑๙) เป็นต้น มาตราบางส่วนเกี่ยวข้องกับการรักษาข้อมูลส่วนบุคคล อาทิ การรักษาข้อมูลส่วนบุคคล (มาตรา ๑๕-๑๖) บทลงโทษฝ่าฝืนการรักษาข้อมูลส่วนบุคคล (มาตรา ๒๐) และมีมาตราที่เกี่ยวข้องกับการให้บริการ คือ การให้บริการข้อมูลที่เปิดเผยได้ (มาตรา ๑๗)

ส่วนมาตราที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการระบบสถิติและ/หรือการบูรณาการข้อมูลมีจำนวนเพียงเล็กน้อยเท่านั้น ได้แก่ การจัดทำแผนแม่บท (มาตรา ๗) หน้าที่ของหน่วยงาน

ตามแผนแม่บท (มาตรา ๘) และการขอข้อมูลที่ไม่ใช่ข้อมูลส่วนบุคคล (มาตรา ๑๔) ซึ่งถือว่าไม่เพียงพอหรือไม่รองรับกับรูปแบบวิธีการทางสถิติสมัยใหม่

๕. พระราชบัญญัติการบริหารงานและการให้บริการภาครัฐผ่านระบบดิจิทัล พ.ศ. ๒๕๖๒

จัดทำขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์สำคัญในการพัฒนาการทำงาน ระบบการบริหารของภาครัฐให้มีการปรับตัวสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงเทคโนโลยีสมัยใหม่ รวมทั้งมีเป้าหมายพัฒนาฐานข้อมูลให้เกิดความเชื่อมโยงระหว่างกัน เพื่อให้เกิดความสะดวกรวดเร็วในการบริหารราชการแผ่นดินและอำนวยความสะดวกในการใช้ข้อมูลของประชาชน โดยมีหลักการสำคัญคือต้องการให้หน่วยงานของรัฐจัดทำข้อมูลและการบริการในรูปแบบดิจิทัล เชื่อมโยงแลกเปลี่ยนข้อมูลระหว่างกันอย่างปลอดภัยและมีธรรมาภิบาล รวมทั้งเปิดเผยข้อมูลของรัฐให้ประชาชนเข้าถึงได้สะดวก (พระราชบัญญัติการบริหารงานและการให้บริการภาครัฐผ่านระบบดิจิทัล พ.ศ. ๒๕๖๒, ๒๕๖๒)

หน่วยงานที่มีหน้าที่และต้องปฏิบัติตาม ได้แก่ หน่วยงานราชการส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค ส่วนท้องถิ่น องค์การมหาชน รัฐสภา ศาล องค์กรอิสระ และหน่วยงานอิสระของรัฐ

กลไกสำคัญตามพระราชบัญญัติฉบับนี้ ได้แก่ (พระราชบัญญัติการบริหารงานและการให้บริการภาครัฐผ่านระบบดิจิทัล พ.ศ. ๒๕๖๒, ออนไลน์ ๒๕๖๔)

๑. ให้มีการจัดทำแผนพัฒนารัฐบาลดิจิทัล ซึ่งเป็นแผนระดับชาติ

๒. ให้มีคณะกรรมการพัฒนารัฐบาลดิจิทัล โดยมีนายกรัฐมนตรีเป็นประธาน

๓. ให้สำนักงานพัฒนารัฐบาลดิจิทัลสนับสนุนการดำเนินการตามกฎหมายนี้

๔. ให้มีธรรมาภิบาลข้อมูลภาครัฐ เป็นกรอบในการบริหารจัดการข้อมูลรัฐ

๕. ให้หน่วยงานของรัฐจัดทำข้อมูลและบริการในรูปแบบดิจิทัล

๖. ให้หน่วยงานของรัฐเปิดเผยข้อมูลเปิดภาครัฐในรูปแบบดิจิทัล

๗. ให้หน่วยงานของรัฐแลกเปลี่ยนและเชื่อมโยงข้อมูลระหว่างกันและมีศูนย์แลกเปลี่ยนข้อมูลกลางสนับสนุนการเชื่อมโยงบริการดิจิทัล ให้เกิดบริการสาธารณะแบบเบ็ดเสร็จ

ประโยชน์ที่ประชาชนและส่วนรวมจะได้รับ เช่น

๑. ได้รับบริการที่สะดวกรวดเร็ว ไม่สร้างภาระประชาชน ลดสำเนาเอกสาร

๒. ติดต่อภาครัฐใช้บัตรประชาชนใบเดียว หรือติดต่อออนไลน์ได้แบบเบ็ดเสร็จ

๓. ใช้ข้อมูลเปิดภาครัฐสำหรับการติดตามและตรวจสอบการดำเนินงานของรัฐ

๔. สามารถนำข้อมูลเปิดของหน่วยงานภาครัฐไปพัฒนานวัตกรรมที่สร้างประโยชน์ต่อเศรษฐกิจและสังคม

๖. พระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. ๒๕๖๒

มีเป้าหมายในการให้ความคุ้มครองข้อมูลข่าวสารส่วนบุคคล เช่น การศึกษา ฐานะการเงิน ประวัติสุขภาพ ประวัติอาชญากรรม ประวัติการทำงาน และอื่น ๆ โดยห้ามไม่ให้ผู้อื่นนำข้อมูลดังกล่าวไปใช้เพื่อประโยชน์ในด้านใดด้านหนึ่งที่เจ้าของข้อมูลไม่ยินยอม โดยมีหลักการสำคัญ ๓ ประการ ดังนี้ (พระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. ๒๕๖๒, ๒๕๖๒)

๖.๑ การเก็บรวบรวม การใช้ และการเปิดเผยข้อมูล

หลักการคือ เจ้าของข้อมูลต้องให้ความยินยอมในการเก็บรวบรวม การใช้ และการเปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคลตามวัตถุประสงค์ที่ผู้เก็บรวบรวม ผู้ใช้แจ้งไว้ตั้งแต่แรกแล้วเท่านั้น การเก็บรวบรวม การใช้ และการเปิดเผยข้อมูลให้ถูกต้องตามกฎหมาย ต้องดำเนินการตามหลักการใดหลักการหนึ่งต่อไปนี้

๑. เพื่อวัตถุประสงค์ตามที่เจ้าของข้อมูลให้ความยินยอมเก็บรวบรวม ใช้ หรือเปิดเผยข้อมูลตามวัตถุประสงค์ที่มีการแจ้งไว้ โดยเจ้าของข้อมูลจะถอนความยินยอมเมื่อใดก็ได้

๒. เพื่อการจัดทำเอกสารประวัติศาสตร์ จดหมายเหตุ การศึกษา วิจัย หรือสถิติโดยมีมาตรการปกป้องเพื่อคุ้มครองสิทธิเสรีภาพที่เหมาะสม

๓. เพื่อป้องกันหรือระงับอันตรายที่จะเกิดต่อร่างกาย ชีวิตหรือสุขภาพของบุคคล เช่น ประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการรับการรักษาในสถานพยาบาล

๔. เพื่อความจำเป็นต่อการปฏิบัติตามสัญญา

๕. เพื่อความจำเป็นต่อภารกิจหรืองานที่เกี่ยวข้องกับประโยชน์สาธารณะ

๖. เพื่อประโยชน์โดยชอบด้วยกฎหมายของผู้ควบคุมข้อมูลส่วนบุคคลหรือบุคคลหรือนิติบุคคลอื่น เช่น กรณีการติดตั้งกล้องวงจรปิด เป็นต้น

๗. เป็นการปฏิบัติตามกฎหมายของผู้ควบคุมข้อมูลส่วนบุคคล

อย่างไรก็ตามการจัดเก็บข้อมูลส่วนบุคคลที่มีความละเอียดอ่อน อาทิ ข้อมูลเกี่ยวกับเชื้อชาติ เผ่าพันธุ์ ความคิดเห็นทางการเมือง ความเชื่อในลัทธิ ศาสนาหรือปรัชญา พฤติกรรมทางเพศ ประวัติอาชญากรรม ข้อมูลสุขภาพ ความพิการ ข้อมูลสหภาพแรงงาน ข้อมูลพันธุกรรม ข้อมูลชีวภาพ หรือข้อมูลอื่นใด ต้องได้รับความยินยอมโดยชัดแจ้งจากเจ้าของข้อมูล

๖.๒ บุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับข้อมูล

ผู้เก็บรวบรวมข้อมูลต้องรักษาความมั่นคงปลอดภัยของข้อมูล ไม่ให้มีการเปลี่ยนแปลงแก้ไข หรือถูกเข้าถึงโดยผู้ที่ไม่เกี่ยวข้องกับข้อมูล เช่น สถานพยาบาลจะต้องเก็บข้อมูลของผู้ป่วยให้เป็นความลับและไม่เปิดเผยให้กับผู้อื่น ธนาคารต้องเก็บรักษาข้อมูลเกี่ยวกับรายการถอน โดยสามารถแบ่งบุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับข้อมูลเป็น ๓ ส่วนได้แก่

๑. เจ้าของข้อมูลส่วนบุคคล

๒. ผู้ควบคุมข้อมูล หมายถึงบุคคลหรือนิติบุคคลที่มีอำนาจในการตัดสินใจเกี่ยวกับการเก็บรวบรวม ใช้ หรือเปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคล โดยผู้ควบคุมข้อมูลมีหน้าที่หลายอย่าง เช่น การจัดเก็บรักษาข้อมูลให้ปลอดภัยถูกต้องตามหลัก เป็นต้น

๓. ผู้ประมวลผลข้อมูลส่วนบุคคล หมายถึง ผู้ดำเนินการตามคำสั่งหรือในนามของผู้ควบคุมข้อมูล ทั้งนี้ การดำเนินการของผู้ประมวลผลข้อมูลส่วนบุคคลต้องไม่ขัดต่อบทบัญญัติใน พ.ร.บ. ฉบับนี้

๖.๓ สิทธิในข้อมูลของเจ้าของข้อมูล

หลักการคือ เจ้าของข้อมูลมีสิทธิถอนความยินยอม ขอให้ลบหรือทำลายข้อมูลเมื่อใดก็ได้ หากเป็นความประสงค์ของเจ้าของข้อมูล รวมทั้งมีสิทธิในการขอเข้าถึงและขอรับสำเนาข้อมูลดังกล่าวด้วย

๗. พระราชบัญญัติการรักษาความมั่นคงปลอดภัยไซเบอร์ พ.ศ. ๒๕๖๒

พระราชบัญญัติการรักษาความมั่นคงปลอดภัยไซเบอร์ พ.ศ. ๒๕๖๒ เป็นกฎหมายที่มีความเกี่ยวข้องกับการจำกัดสิทธิและเสรีภาพของประชาชนในบางประการ เพื่อให้การรักษาความมั่นคงปลอดภัยไซเบอร์มีประสิทธิภาพและเพื่อให้มีมาตรการป้องกัน รับมือ และลดความเสี่ยงจากภัยคุกคามทางไซเบอร์อันกระทบต่อความมั่นคงของรัฐและความสงบเรียบร้อยภายในประเทศ (พระราชบัญญัติการรักษาความมั่นคงปลอดภัยไซเบอร์ พ.ศ. ๒๕๖๒, ๒๕๖๒)

ใน พ.ร.บ. ฉบับนี้ ได้มีประกาศจัดตั้งคณะกรรมการ ๓ คณะ ได้แก่

๑. คณะกรรมการการรักษาความมั่นคงปลอดภัยไซเบอร์แห่งชาติ หรือ กมช. มีนายกรัฐมนตรีเป็นประธาน มีหน้าที่เสนอนโยบาย จัดทำแผนแม่บท กำหนดมาตรฐานและแนวทางส่งเสริมพัฒนา ยกระดับทักษะความรู้ของเจ้าหน้าที่ ประสานงานความร่วมมือกับหน่วยงานต่าง ๆ รวมไปถึงการติดตามและประเมินผลการปฏิบัติตามนโยบายที่ได้ถูกกำหนดแล้ว

๒. คณะกรรมการกำกับดูแลด้านความมั่นคงปลอดภัยไซเบอร์ หรือ กกม. มีรัฐมนตรีว่าการกระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคมเป็นประธาน มีหน้าที่ดูแลและดำเนินการเพื่อรับมือกับภัยคุกคามไซเบอร์ในระดับร้ายแรง กำหนดแนวทางปฏิบัติสำหรับหน่วยงานของรัฐและหน่วยงานโครงสร้างพื้นฐานทางสารสนเทศ รวมทั้งกำหนดมาตรการในการประเมินความเสี่ยง การตอบสนองและรับมือกับภัยคุกคามที่เกิดขึ้น

๓. คณะกรรมการบริหารสำนักงานคณะกรรมการการรักษาความมั่นคงปลอดภัยไซเบอร์ หรือ กบส. มีรัฐมนตรีว่าการกระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคมเป็นประธาน ทำหน้าที่ดูแลงานด้านการบริหารงานทั่วไป

ทั้งสามคณะทำงาน จะทำหน้าที่ดูแลโครงสร้างบริการพื้นฐานสำคัญทางสารสนเทศ ๘ ด้านสำคัญ ได้แก่ ด้านความมั่นคงของรัฐ ด้านบริการภาครัฐที่สำคัญ ด้านการเงินการธนาคาร ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและโทรคมนาคม ด้านการขนส่งและโลจิสติก ด้านพลังงานและสาธารณูปโภค ด้านสาธารณสุข และด้านอื่นตามที่คณะกรรมการประกาศกำหนดเพิ่มเติม (พ.ร.บ. ไซเบอร์ รักษาความปลอดภัยบนโลกออนไลน์, ออนไลน์, ๒๕๖๔)

สาระสำคัญของ พ.ร.บ. ฉบับนี้ ที่หน่วยงานโครงสร้างพื้นฐานสำคัญทางสารสนเทศทั้ง ๘ กลุ่มต้องปฏิบัติตาม อยู่ที่หมวดที่ ๓ การรักษาความมั่นคงปลอดภัยไซเบอร์ สามารถสรุปประเด็นสำคัญที่จำเป็นต้องดำเนินการได้ดังนี้

๑. มีการกำหนดโครงสร้างและแนวทางกำกับดูแลความมั่นคงปลอดภัยไซเบอร์

๒. มีการกำหนดนโยบาย แผนงาน และกรอบการดำเนินงานด้านความมั่นคงปลอดภัยไซเบอร์

๓. จัดทำแผนการตรวจสอบและประเมินความเสี่ยงด้านการรักษาความมั่นคงปลอดภัยไซเบอร์

๔. มีการทดสอบด้านความมั่นคงปลอดภัย ค้นหาช่องโหว่ และทดสอบเจาะระบบ CII ที่สำคัญ

๕. จัดทำแผนการรับมือภัยคุกคามไซเบอร์ รวมไปถึงแนวทางปฏิบัติ และการเฝ้าระวังทั้งในภาวะปกติและภาวะฉุกเฉิน

๖. มีกลไกหรือขั้นตอนสำหรับเฝ้าระวังและรับมือกับภัยคุกคามไซเบอร์ทั้งระดับไม่ร้ายแรง ระดับร้ายแรง และระดับวิกฤต

๗. มีการตรวจสอบด้านความมั่นคงปลอดภัยไซเบอร์ โดยผู้ตรวจสอบภายในหรือผู้ตรวจอิสระภายนอก

๘. มีการประสานงานกับหน่วยงานควบคุมและกำกับดูแลที่เกี่ยวข้อง

๙. มีการพัฒนาบุคลากรและผู้เชี่ยวชาญด้านการรักษาความมั่นคงปลอดภัยไซเบอร์ทั้งภาครัฐและเอกชน และสร้างความตระหนักให้แก่ผู้บริหารและผู้ปฏิบัติงาน (พ.ร.บ. ไซเบอร์ รักษาความปลอดภัยบนโลกออนไลน์, ออนไลน์, ๒๕๖๔)

ทั้งนี้ ได้มีการระบุระดับความรุนแรงของภัยคุกคามไว้ใน ๓ ระดับ ได้แก่ ภัยคุกคามทางไซเบอร์ในระดับไม่ร้ายแรง ที่ส่งผลเพียงให้โครงสร้างพื้นฐานและการให้บริการด้อยประสิทธิภาพลง ภัยคุกคามทางไซเบอร์ในระดับร้ายแรง ส่งผลให้โครงสร้างพื้นฐานที่เกี่ยวข้องไม่สามารถทำงานหรือให้บริการได้ และภัยคุกคามทางไซเบอร์ในระดับวิกฤต ซึ่งส่งผลกระทบรุนแรงต่อโครงสร้างพื้นฐานเป็นวงกว้างหรือต่อความสงบเรียบร้อยของประชาชนหรือเป็นภัยความมั่นคง

จากที่กล่าวมาแล้วนั้น จะเห็นได้ว่า ยุทธศาสตร์ชาติและกฎหมายต่าง ๆ ของประเทศไทยเล็งเห็นถึงความสำคัญของการจัดเก็บข้อมูลมิติต่าง ๆ เพื่อติดตามสะท้อนสถานการณ์ และการใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีดิจิทัล โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การบูรณาการข้อมูลภาครัฐ การใช้ประโยชน์ข้อมูลร่วมกันระหว่างหน่วยงาน การพัฒนาฐานข้อมูลกลาง และการให้บริการประชาชนด้วยเทคโนโลยีดิจิทัล ซึ่งล้วนแต่ดำเนินการภายใต้การคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลของประชาชนและมีการเฝ้าระวังภัยคุกคามทางไซเบอร์

ยุทธศาสตร์และนโยบายข้อมูลสถิติของต่างประเทศ

ประเทศส่วนใหญ่มีระบบสถิติแบบกระจายงาน (Decentralized statistical system) กล่าวคือ มีสำนักงานสถิติแห่งชาติทำหน้าที่เป็นหน่วยสถิติกลาง (Central Statistical Unit) ของประเทศ และมีหน่วยงานของรัฐอื่น ๆ เป็นหน่วยสถิติ (Statistical Units) ซึ่งสามารถผลิตสถิติตามความต้องการของหน่วยงานเองได้ เมื่อมีผู้ผลิตจำนวนมากในประเทศ จึงจำเป็นต้องมีการบริหารจัดการระบบสถิติของประเทศให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน โดยในหลายประเทศ ได้จัดตั้งหน่วยงานใหม่ขึ้นมาเพื่อทำหน้าที่บริหารจัดการระบบสถิติในภาพรวม แต่ในอีกหลาย ๆ ประเทศก็มอบหมายบทบาทนี้ให้แก่สำนักงานสถิติแห่งชาติดำเนินการ แต่ไม่ว่าจะเป็นรูปแบบใด ประเทศก็จำเป็นต้องพัฒนายุทธศาสตร์หรือนโยบายข้อมูลสถิติขึ้นมา เพื่อเป็นกรอบในการขับเคลื่อนการบริหารจัดการระบบสถิติ ซึ่งในส่วนนี้จะทำการศึกษาต้นแบบของสหราชอาณาจักรและประเทศญี่ปุ่น รวมถึงคำแนะนำในการพัฒนายุทธศาสตร์ข้อมูลสถิติขององค์การ PARIS21 ด้วย

๑. ยุทธศาสตร์ของการสถิติแห่งสหราชอาณาจักร ปี ๒๐๒๐ – ๒๐๒๕

การสถิติแห่งสหราชอาณาจักร (The UK Statistics Authority) ก่อตั้งขึ้นภายใต้พระราชบัญญัติสถิติและบริการลงทะเบียน พ.ศ. ๒๕๕๐ เป็นองค์กรอิสระตามกฎหมาย รายงานโดยตรงต่อรัฐสภาสหราชอาณาจักร รัฐสภาสกอตแลนด์ สมัชชาแห่งชาติของเวลส์ และสมัชชาไอร์แลนด์เหนือ มีหน้าที่กำกับดูแลระบบสถิติของประเทศ และส่งเสริมคุ้มครองการผลิตสถิติทางการ รวมทั้งกำกับดูแลสำนักงานสถิติแห่งชาติ (Office for National Statistics) ด้วย (UKSA About us, Online, ๒๐๒๒)

ยุทธศาสตร์ของการสถิติแห่งสหราชอาณาจักร (The UK Statistics Authority) ปี ๒๐๒๐ – ๒๐๒๕ มีธีมว่า ข้อมูลสถิติเพื่อประโยชน์สาธารณะ (Statistics for the public good) ซึ่งใช้ต่อมาจากยุทธศาสตร์เดิม ปี ๒๐๑๕ – ๒๐๒๐ ที่ใช้ธีมว่า ข้อมูลสถิติที่ดีขึ้นเพื่อการตัดสินใจที่ดีกว่า (Better Statistics, Better Decisions)

พันธกิจ คือ ข้อมูลสถิติและการวิเคราะห์ที่มีคุณภาพสูง เพื่อรายงานต่อสหราชอาณาจักร พัฒนาชีวิต และสร้างอนาคต

ยุทธศาสตร์ของการสถิติแห่งสหราชอาณาจักร ปี ๒๐๒๐ – ๒๐๒๕ วางหลักการสำคัญ (Core Principles) ไว้ ๔ หลักการ ดังนี้ (UK Statistics Authority, ๒๐๒๐ : ๑๒ – ๒๒)

๑.๑ สุดขีด (Radical)

สุดขีด (Radical) ในที่นี้หมายถึง สุดขีดหรือเต็มที่ในการคว้าโอกาสเพื่อสร้างสรรค์และทำงานร่วมกัน สำหรับการใช้ข้อมูลเพื่อประโยชน์สาธารณะ โดยมีรายละเอียดดังนี้

๑. ตอบสนองอย่างยืดหยุ่นต่อความไม่แน่นอนของสถานการณ์โควิด

๒. สะท้อนสถานการณ์/แนวโน้มทางเศรษฐกิจสังคมที่ครอบคลุมเชื่อถือได้

๓. สร้างความสามารถในการวิเคราะห์และเครื่องมือในการบริหารจัดการข้อมูล เพื่อให้สามารถวิเคราะห์และบริหารจัดการข้อมูลข้ามองค์กรได้

๔. จัดทำข้อมูลสถิติทางเศรษฐกิจและสังคมที่มีคุณภาพสูง ครอบคลุม และมีประสิทธิภาพ และเป็นที่ยอมรับในระดับสากล โดยผสมผสานข้อมูลการบริหารงานและข้อมูลการสำรวจที่สามารถตอบคำถามหลักได้อย่างรวดเร็ว

๕. จัดทำสำมะโนที่ประสบความสำเร็จ ให้ผลลัพธ์ที่มีคุณภาพสูง

๖. พัฒนาระบบข้อมูลสถิติประชากรและการย้ายถิ่น จากข้อมูลการบริหารงานและระบบสำรวจด้านสังคม

๗. ใช้โอกาสเพื่อเสริมสร้างการรู้สถิติ (Statistical Literacy) ที่ดีขึ้นให้กับชุมชน สภา โรงเรียน สื่อ ฯลฯ

๑.๒ ทะเยอทะยาน (Ambitious)

ทะเยอทะยาน (Ambitious) ในที่นี้หมายถึง มีความทะเยอทะยานในการตอบคำถามที่สาธารณะต้องการทราบ และมีความทะเยอทะยานในการบริการข้อมูลเพื่อการตัดสินใจของประชาชน ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม นั่นคือ

๑. มีการคาดการณ์ข้อมูล มีข้อมูลเชิงลึก และเข้าใจความต้องการประเทศ

๒. มีนวัตกรรมใหม่ทั้งระเบียบวิธีและแหล่งข้อมูล

๓. สามารถตอบสนองได้อย่างรวดเร็วและโปร่งใส เพื่อเข้าถึงผู้ใช้ในวงกว้างที่สุดที่จะสามารถทำได้

๑.๓ ครอบคลุม (Inclusive)

ครอบคลุม (Inclusive) ในที่นี้หมายถึง ครอบคลุมประชาชนทุกคน ทุกคนถูกนับ ไม่มีใครถูกทอดทิ้ง ซึ่งต้องมีการพัฒนาด้านบุคลากร ด้านการบริหารจัดการบุคคลที่มี

ความสามารถสูง และด้านการออกแบบข้อมูลสถิติและการวิเคราะห์ กล่าวคือ การทำให้ข้อมูลสถิติและบุคลากรด้านสถิติเป็นส่วนหนึ่งในชีวิตประจำวันของทุกคนได้ โดยมีรายละเอียดดังนี้

๑. สร้างความเชื่อมั่นให้แก่สาธารณะ แสดงความเป็นกลาง

๒. ทำข้อมูลให้พร้อมใช้งานสำหรับวิจัยและประเมินผล ด้วยวิธีการที่ปลอดภัย เพิ่มมูลค่าของข้อมูลที่เก็บรวบรวมไว้

๓. เสริมสร้างความเข้าใจในเรื่องสังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม สร้างองค์ความรู้และความสามารถของบุคลากร รวมไปถึงเข้าใจความต้องการของผู้ใช้ให้ดียิ่งขึ้น

๔. พัฒนาการสื่อสารให้ชัดเจนและสอดคล้องกัน

๑.๔ ยั่งยืน (Sustainable)

ยั่งยืน (Sustainable)ในที่นี้หมายถึง ยั่งยืนในการส่งมอบบริการที่ไม่ซ้ำใคร ผ่านการเป็นหุ้นส่วนและความร่วมมือ กล่าวคือ สนับสนุนและดูแลโครงสร้างพื้นฐานทางสถิติของสหราชอาณาจักร และร่วมมือกับผู้เชี่ยวชาญต่าง ๆ เพื่อเรียนรู้แลกเปลี่ยนซึ่งกันและกัน

๒. แผนแม่บทเกี่ยวกับการพัฒนาสถิติทางการของประเทศญี่ปุ่น

ประเทศญี่ปุ่นจัดทำแผนแม่บทเกี่ยวกับการพัฒนาสถิติทางการทุก ๆ ประมาณ ๕ ปี ซึ่งเป็นไปตามอำนาจหน้าที่ในพระราชบัญญัติสถิติ ๒๐๐๗ โดยจัดทำแผนแม่บทฉบับแรกเมื่อปี ๒๐๐๙ แผนแม่บทฉบับที่ ๒ เมื่อปี ๒๐๑๔ และแผนแม่บทฉบับที่ ๓ ฉบับปัจจุบัน ซึ่งผ่านความเห็นชอบจากคณะกรรมการสถิติ (Statistics Committee) และคณะรัฐมนตรี ตามลำดับ และมีผลบังคับใช้ตั้งแต่เดือนเมษายน ๒๐๑๘ โดยมีรายละเอียด สรุปได้ดังนี้ (Master Plan Concerning the Development of Official Statistics, ๒๐๑๘)

๒.๑ ประเด็นเกี่ยวกับการพัฒนาสถิติทางการ

แผนแม่บทฉบับที่ ๓ ได้วางยุทธศาสตร์สำหรับประเด็นเกี่ยวกับการพัฒนาสถิติทางการไว้ ดังนี้

๑. ส่งเสริมพัฒนาข้อมูลสถิติทางเศรษฐกิจตามระบบตามบัญชีประชาชาติ

๑.๑ พัฒนาข้อมูลสถิติพื้นฐาน และพัฒนาความแม่นยำของบัญชีประชาชาติ โดยมีประเด็น ดังนี้

- พัฒนาข้อมูลสถิติพื้นฐานที่นำไปสู่การประเมินทางด้านเศรษฐกิจที่แม่นยำมากขึ้น และพัฒนากระบวนการและวิธีประมาณค่าสถิติในบัญชีประชาชาติ
- พัฒนาบัญชีประชาชาติที่มีการทบทวน เน้นแนวทางการผลิต
- พัฒนาการเปรียบเทียบระหว่างประเทศ

๑.๒ ส่งเสริมการพัฒนาข้อมูลสถิติด้านเศรษฐกิจอย่างเป็นระบบ โดยมีประเด็น ดังนี้

- พัฒนาข้อมูลสถิติด้านเศรษฐกิจอย่างเป็นระบบโดยมุ่งไปยังสถิติโครงสร้างเศรษฐกิจ
- ส่งเสริมพัฒนาข้อมูลสถิติอุตสาหกรรมและสถานประกอบการ

๑.๓ พัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและสร้างความเข้มแข็งด้านความร่วมมือ โดยมีประเด็นดังนี้

- พัฒนาและใช้ทะเบียนธุรกิจ
- พัฒนาสถิติด้านเศรษฐกิจ ผ่านการใช้วิธีการที่หลากหลาย

๒. พัฒนาสถิติที่เข้าใจการเปลี่ยนแปลงในสถานการณ์ทางสังคมและเศรษฐกิจได้อย่างแม่นยำ

๒.๑ พัฒนาสถิติด้านสังคมเสื่อมโทรม

๒.๒ พัฒนาสถิติด้านการศึกษาและการจ้างงาน

๒.๓ พัฒนาสถิติด้านวิธีการทำงาน

๒.๔ พัฒนาสถิติด้านเกษตร ป่าไม้ ประมง

๒.๕ พัฒนาสถิติด้านพลังงานและสิ่งแวดล้อม

๒.๖ พัฒนาสถิติด้านการขนส่ง

๒.๗ พัฒนาสถิติด้านอสังหาริมทรัพย์

๒.๘ พัฒนาสถิติด้านการท่องเที่ยว

๓. ส่งเสริมการพัฒนาสถิติและความร่วมมือระหว่างประเทศ

๒.๒ ประเด็นที่จำเป็นสำหรับการพัฒนาสถิติทางการ

แผนแม่บทฉบับที่ ๓ ได้วางยุทธศาสตร์สำหรับประเด็นที่จำเป็นสำหรับการพัฒนาสถิติทางการไว้ดังนี้

๑. ปรับปรุงกระบวนการผลิตสถิติและลดภาระของผู้ตอบแบบสอบถาม

๑.๑ ใช้ประโยชน์จากข้อมูลบริหารงาน ข้อมูลขนาดใหญ่ ข้อมูลเอกชน

๑.๒ ส่งเสริมการสำรวจออนไลน์

๑๓ ลดภาระของผู้ตอบแบบ และกำหนดขอบเขตความต้องการ

๒. รักษาคุณภาพสถิติ

๒.๑ พัฒนามาตรฐานสถิติ และการเปรียบเทียบกันได้ของข้อมูลสถิติ

๒.๒ รักษาพัฒนาคุณภาพของการสำรวจที่มอบให้เอกชนดำเนินการ

๒.๓ สนับสนุนการวิจัยเกี่ยวกับประเด็นทั่วไปของสถิติ

๒.๔ ส่งเสริมการควบคุมคุณภาพ

๓. ส่งเสริมการใช้ข้อมูลสถิติ และพัฒนาการสำรวจ

๓.๑ ส่งเสริมการจัดเตรียมและใช้ข้อมูลแบบสอบถาม

๓.๒ ส่งเสริมการแลกเปลี่ยนข้อมูลสถิติ ผ่านระบบระหว่างหน่วยงาน

๓.๓ ส่งเสริมการรู้สถิติ (Statistical Literacy)

๓.๔ ส่งเสริมความเข้าใจและรักษาความซื่อตรงของผู้ตอบแบบ

๓.๕ เตรียมพร้อมรับมือสำหรับภัยพิบัติขนาดใหญ่

๔. รักษาทรัพยากรทางด้านสถิติและพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ทางด้านสถิติ

๔.๑ รักษาทรัพยากรทางด้านสถิติอย่างเป็นระบบ

๔.๒ รักษาและพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ทางด้านสถิติ

๓. ยุทธศาสตร์ระดับชาติสำหรับการพัฒนาสถิติ โดย PARIS21

ในระยะไม่กี่ปีที่ผ่านมา รัฐบาลของประเทศต่าง ๆ รวมถึงองค์กรด้านสถิติระหว่างประเทศ ให้ความสำคัญกับบทบาทของสำนักงานสถิติแห่งชาติในการบริหารจัดการระบบสถิติ ซึ่งทำให้ประเทศต่าง ๆโดยเฉพาะอย่างยิ่งประเทศกำลังพัฒนา ต้องการองค์ความรู้ในการจัดทำยุทธศาสตร์ระดับชาติสำหรับการพัฒนาสถิติ (National Strategy for the Development of Statistics: NSDS) มากขึ้น องค์กร The Partnership in Statistics for Development in the 21st Century (PARIS21) จึงได้จัดทำเอกสารเพื่อเป็นแนวทางให้ประเทศจัดทำยุทธศาสตร์การพัฒนาสถิติ

ยุทธศาสตร์ระดับชาติสำหรับการพัฒนาสถิติ อาจมีได้หลายรูปแบบ เช่น แผนแม่บทระบบสถิติ แผนยุทธศาสตร์ เป็นต้น แต่ไม่ว่าจะรูปแบบใด ความสำคัญที่สุดอยู่ที่คุณภาพของยุทธศาสตร์ ซึ่งขึ้นอยู่กับการออกแบบ และการนำไปปฏิบัติ โดย PARIS21 (๒๐๐๗ : ๕๕ – ๕๖) ได้ให้หลักการพื้นฐานสำหรับความสำเร็จของยุทธศาสตร์ระดับชาติ ดังนี้

๑. การได้รับการสนับสนุนจากผู้บริหารประเทศระดับสูง และการกำหนดบทบาทผู้นำในการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ที่ชัดเจน ซึ่งโดยทั่วไปแล้วจะเป็นสำนักงานสถิติแห่งชาติ

๒. การจัดทำแผนในการร่างยุทธศาสตร์ที่ดี

๓. การกำหนดและจัดลำดับความต้องการ ประเมินข้อมูลที่ขาดหายและจุดอ่อนของระบบสถิติ

๔. การรวบรวมสถานะข้อมูลสถิติที่มีอยู่แล้ว ขีดความสามารถ แง่มุมด้านกฎหมาย และรูปแบบความร่วมมือ

๕. ความเห็นพ้องต้องกันของระดับผู้บริหารประเทศระดับสูงในผลลัพธ์ที่ต้องการ เช่น การติดตามและประเมินผลตัวชี้วัด MDGs หรือ SDGs

๖. การจัดเรียงลำดับความสำคัญ และวางยุทธศาสตร์สำหรับการนำไปปฏิบัติ

๗. การบริหารการเปลี่ยนแปลง

๘. การสร้างความมีส่วนร่วมและสร้างแรงจูงใจให้แก่เจ้าหน้าที่

จากหลักการพื้นฐานดังกล่าว PARIS21 (๒๐๐๗ : ๕๕ – ๕๖) ได้พัฒนาเป็นรายการตรวจสอบ (Check List) สำหรับการจัดทำ ยุทธศาสตร์การพัฒนาสถิติ ซึ่งสามารถใช้อ้างอิงเป็นมาตรฐานสำหรับคุณภาพของยุทธศาสตร์ได้ รวมถึงสามารถใช้ประเมินสถานะปัจจุบันของการบริหารจัดการการพัฒนาสถิติอย่างเป็นระเบียบและแม่นยำมากขึ้น

รายการตรวจสอบ (Check List) แบ่งออกเป็น ๔ หมวดหลักดังนี้

๑. ยุทธศาสตร์ฯ ควรบูรณาการเข้ากับกระบวนการและบริบทของนโยบายการพัฒนาระดับชาติ โดยคำนึงถึงพันธกรณีระดับภูมิภาคและระดับนานาชาติด้วย

๒. ยุทธศาสตร์ฯ ควรได้รับการพัฒนาในลักษณะที่ครอบคลุม โดยผสมผสานหลักการจัดการตามผลลัพธ์ (results-based management) และเป็นไปตามมาตรฐานคุณภาพ

๓. ยุทธศาสตร์ฯ ควรครบถ้วนและสอดคล้องกัน รวมถึงควรเป็นพื้นฐานสำหรับการพัฒนาที่ยั่งยืนอย่างมีคุณภาพ ที่เหมาะสมกับวัตถุประสงค์

๔. ยุทธศาสตร์ฯ ควรแสดงให้เห็นว่าระบบสถิติมีสถานะอย่างไรในปัจจุบัน และจำเป็นต้องพัฒนาอย่างไรถึงจะบรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้

จากที่กล่าวมาแล้วนั้น สรุปได้ว่า ยุทธศาสตร์และนโยบายการพัฒนาสถิติของประเทศต่าง ๆ มีความคล้ายคลึงและเป็นไปในทิศทางเดียวกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การผลิตสถิติโดยใช้แหล่งข้อมูลที่หลากหลาย เช่น ข้อมูลเพื่อการบริหารงาน ข้อมูลขนาดใหญ่ (Big Data) เพื่อลดภาระของผู้ตอบแบบสอบถาม รวมถึงการสำรวจแบบออนไลน์ เพื่อสามารถเผยแพร่ข้อมูลสถิติได้รวดเร็วมากขึ้นทันต่อสถานการณ์ นอกจากนี้ ก็มีประเด็นเกี่ยวกับการพัฒนาทรัพยากรบุคคลให้สามารถวิเคราะห์และใช้ประโยชน์จากแหล่งข้อมูลที่หลากหลายได้ รวมถึงประเด็นการสร้างการรู้สถิติ (Statistical Literacy) ให้แก่ประชาชน แต่อย่างไรก็ตาม ในการพัฒนาและขับเคลื่อนยุทธศาสตร์หรือแผนแม่บทนั้น สำนักงานสถิติแห่งชาติหน่วยงานเดียวไม่สามารถขับเคลื่อนให้ประสบความสำเร็จได้ จำเป็นต้องอาศัยแรงสนับสนุนจากผู้บริหารประเทศระดับสูง และได้รับความเห็นพ้องต้องกันในผลลัพธ์ที่ต้องการผลักดันด้วย

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

สมชัย จิตรสุชน (๒๕๕๘ : ๑๐) ได้ทำวิจัยเรื่อง ความเหลื่อมล้ำในสังคมไทย: แนวโน้ม นโยบาย และแนวทางขับเคลื่อนนโยบาย ส่วนหนึ่งของผลวิจัยพบว่า มีความเป็นไปได้ว่าตัวเลขจากการสำรวจครัวเรือนในระยะหลังไม่ได้รวมคนที่รวยอย่างแท้จริง เพราะมีปัญหาในการเข้าถึงครัวเรือนที่มีฐานะ หรือถ้าเข้าถึงได้ ก็อาจได้ข้อมูลฐานะทางเศรษฐกิจที่ต่ำกว่าความเป็นจริง และปัญหานี้ มักจะทวีความรุนแรงขึ้นเมื่อรายได้เฉลี่ยของสังคมสูงขึ้น ถ้าเป็นเช่นนั้นจริง การลดลงของสัมประสิทธิ์ Gini และการลดลงของส่วนแบ่งรายได้/รายจ่ายของคนรวยในระยะหลังอาจเป็นภาพลวงตาก็ได้ ตัวอย่างของหลักฐานทางอ้อมในเรื่องนี้ เห็นได้จากสัดส่วนหนี้ครัวเรือน (หรือหนี้ส่วนบุคคล) ต่อรายได้ระหว่างแหล่งข้อมูลที่เป็นข้อมูลมหภาค และข้อมูลจากการสำรวจครัวเรือน พบว่า ตัวเลขจากสองแหล่งใกล้เคียงกันในช่วงปี ๒๐๐๖ - ๒๐๐๙ แต่ในปี ๒๐๑๑ และ ๒๐๑๓ ตัวเลขจากการสำรวจต่ำกว่าตัวเลขมหภาคอย่างชัดเจน

นอกจากนี้ สมชัย จิตรสุชน (๒๕๕๘ : ๕๐) ยังได้เสนอแนะให้มีการปฏิรูปแนวทางการบริหารจัดการระบบสวัสดิการของภาครัฐ โดยเน้นไปที่การเชื่อมโยงระบบข้อมูลสวัสดิการซึ่งปัจจุบันกระจายกันอยู่ในหลายหน่วยงาน ปัญหาอาจมาจากหน่วยงานหวงข้อมูล หรือไม่เห็นความสำคัญของการเชื่อมโยงข้อมูล ผู้บริหารภาครัฐเองก็มิได้มองเรื่องนี้อย่างเป็นระบบ

นิพนธ์ พัวพงศกร และคณะ (๒๕๕๘ : ๙) ได้ทำการวิจัยในโครงการศึกษาภาวะหนี้สินเกษตรกรและแนวทางการปรับปรุงศักยภาพการดำเนินงานกองทุนในกำกับดูแลของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ส่วนหนึ่งของผลการวิจัยชี้ว่า กองทุนต่าง ๆ ภายใต้การกำกับของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เช่น กองทุนสงเคราะห์เกษตรกรและกองทุนหมุนเวียนเพื่อการกู้ยืมแก่เกษตรกร (ซึ่งอยู่ในอำนาจของสำนักงานปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์) เงินทุนหมุนเวียนเพื่อการชลประทานและกองทุนจัดรูปที่ดิน (กรมชลประทาน) กองทุนพัฒนาสหกรณ์ (กรมส่งเสริมสหกรณ์) กองทุนปรับโครงสร้างการผลิตภาคเกษตรเพื่อเพิ่มขีดความสามารถการแข่งขันของประเทศ (สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร) เป็นต้น ส่วนใหญ่ขาดการพัฒนาระบบฐานข้อมูล ซึ่งเป็นอุปสรรคต่อการกำหนดนโยบายและมาตรการในระยะต่อไป รวมถึงยากต่อการปรับมาตรการให้สอดรับกับเหตุการณ์ปัญหาที่เกิดขึ้น

เทียนสว่าง ธรรมวณิช และคณะ (๒๐๒๑ : ๕๙๓) ได้ทำการวิจัย เรื่อง แนวโน้มการฟอกเงินในประเทศไทย: ศึกษาเฉพาะกรณีการฟอกเงินผ่านนิติบุคคล และธุรกิจบังหน้า ทนายความและนักบัญชี บริษัทนำเที่ยว ทรัสต์ต่างประเทศที่ดำเนินการในประเทศไทย การเล่นแชร์ที่มีการฉ้อโกงและการฟอกเงินผ่านองค์กรไม่แสวงหากำไร ส่วนหนึ่งของผลการวิจัยพบว่า กระบวนการ

จดทะเบียนมูลนิธิ/สมาคม อาทิ การตรวจสอบกรรมการ การตรวจสอบข้อบังคับ การเปิดเผยข้อมูลการดำเนินงานและรายงานการเงิน ปัจจุบันหน่วยงานกำกับดูแลยังขาดการรวบรวมและจัดทำสถิติจำนวนองค์กรไม่แสวงหากำไรทั่วประเทศ และยังไม่มีการเปิดเผยฐานข้อมูล NPOs ต่อสาธารณชน ซึ่งเทียนสว่าง ธรรมวณิช และคณะ (๒๐๒๑ : ๖๐๒) ได้เสนอให้หน่วยกำกับดูแลองค์กรไม่แสวงหากำไร ดำเนินการเพิ่มเติมเพื่อช่วยให้หน่วยงานสามารถกำกับดูแลและส่งเสริมให้ NPOs ดำเนินการได้อย่างโปร่งใสยิ่งขึ้น โดยรวบรวมและจัดทำสถิติขององค์กรไม่แสวงหากำไรทั่วประเทศอย่างเป็นระบบ

จิราภรณ์ แผลงประพันธ์ และคณะ (๒๕๖๓ : ๓๗) ได้ทำการวิจัยในโครงการศึกษาการประเมินมูลค่าทางเศรษฐกิจสำหรับวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (กลุ่มวิสาหกิจรายย่อย) ส่วนหนึ่งของผลการวิจัยพบว่า หน่วยงานภาครัฐยังไม่มีระบบฐานข้อมูลกลางของการเข้ารับการพัฒนาศักยภาพจากภาครัฐทำให้ผู้ประกอบการบางรายมีการเข้าร่วมซ้ำ ซึ่งจิราภรณ์ แผลงประพันธ์ และคณะ (๒๕๖๓ : ๕๙ – ๖๑) ได้เสนอแนะให้สร้างฐานข้อมูล SME database ในเรื่องการพัฒนาศักยภาพให้แก่ผู้ประกอบการ เพื่อป้องกันการเข้าร่วมพัฒนาศักยภาพซ้ำ

กรอบแนวคิดของการวิจัย

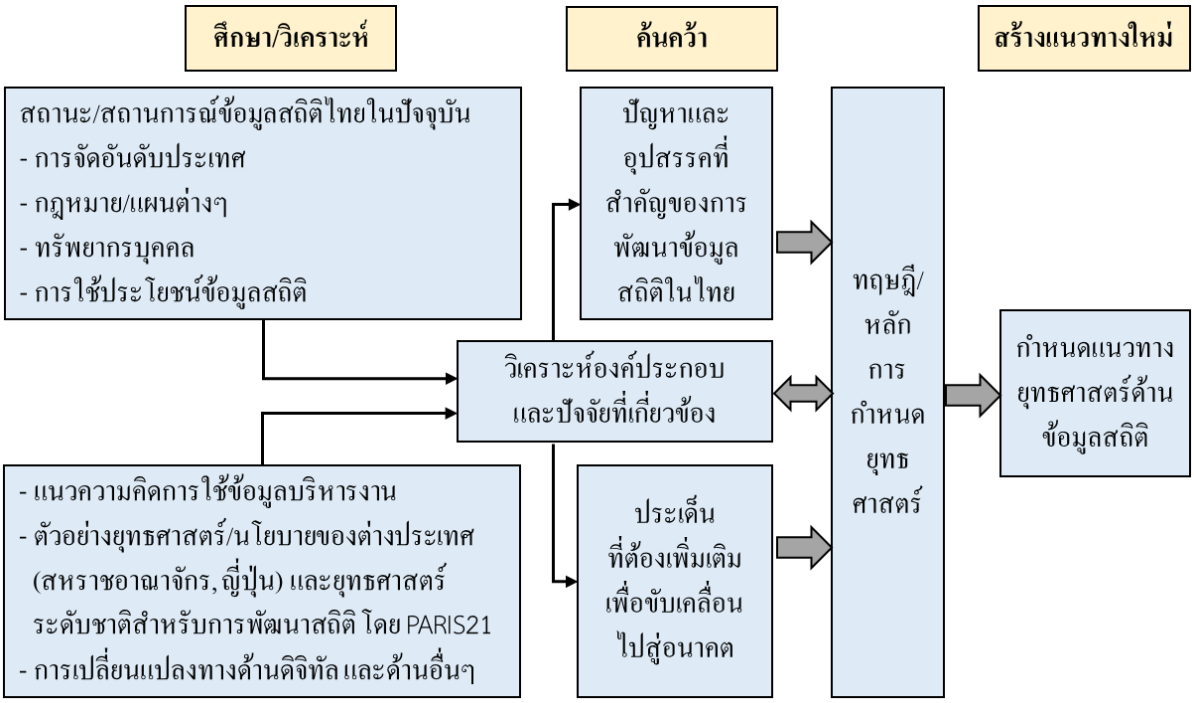

สรุป

แนวความคิดเรื่องการตัดสินใจจากหลักฐานเชิงประจักษ์ การติดตามและประเมินผล ข้อมูลเปิด และธรรมาภิบาลข้อมูล ล้วนแต่เป็นแนวความคิดที่สอดคล้องกับระบอบประชาธิปไตย เป็นการสร้างความโปร่งใสในการกำหนดนโยบายหรือการดำเนินการต่าง ๆ ของภาครัฐ ให้สามารถตรวจสอบได้ โดยในกระบวนการสร้างความโปร่งใสดังกล่าว ได้ให้ความสำคัญกับการใช้ข้อมูลสถิติและกระบวนการทางสถิติเป็นอย่างมาก

ส่วนการจัดอันดับและดัชนีตัวชี้วัดระดับนานาชาติที่สำคัญ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการจัดอันดับของประเทศ สามารถบ่งชี้ถึงตำแหน่งหรือสถานะของประเทศ นำไปสร้างเป็นแรงจูงใจหรือเป้าหมายพัฒนาประเทศได้ ซึ่งข้อมูลสถิติที่ถูกต้องและทันสมัยมีความสำคัญในการนำไปประมวลผลเป็นตัวชี้วัดนานาชาติและการจัดอันดับดังกล่าว จนอาจกล่าวได้ว่า ข้อมูลสถิติมีผลกระทบต่อภาพลักษณ์ของประเทศ เศรษฐกิจไทย และการตัดสินใจลงทุนของต่างประเทศ

ยุทธศาสตร์ชาติและกฎหมายต่าง ๆ ของประเทศไทย รวมถึงงานวิจัยต่าง ๆ ได้เล็งเห็นถึงความสำคัญของการจัดเก็บข้อมูลมิติต่าง ๆ เพื่อติดตามสะท้อนสถานการณ์ และใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีดิจิทัล โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การบูรณาการข้อมูลภาครัฐและใช้ประโยชน์ข้อมูลร่วมกัน ซึ่งสอดคล้องกับยุทธศาสตร์และนโยบายการพัฒนาสถิติของหลายประเทศ ที่เน้นการผลิตสถิติโดยใช้ประโยชน์จากแหล่งข้อมูลที่หลากหลาย เช่น ข้อมูลทะเบียน ข้อมูลมหัตหรือข้อมูลขนาดใหญ่ (Big Data) เป็นต้น

แต่อย่างไรก็ตาม ในการพัฒนาและขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ด้านข้อมูลสถิตินั้น สำนักงานสถิติแห่งชาติในฐานะหน่วยงานกลางทางด้านสถิติ เพียงหน่วยงานเดียว คงไม่สามารถขับเคลื่อนให้ประสบความสำเร็จได้ จำเป็นต้องอาศัยแรงสนับสนุนจากผู้บริหารประเทศระดับสูง ระดับสูง และได้รับความเห็นพ้องต้องกันในผลลัพธ์ที่ต้องการผลักดันด้วย

บทที่ ๓
บริบทและสถานการณ์ข้อมูลสถิติของประเทศไทยในปัจจุบัน

การศึกษาในบทที่ ๓ เป็นการศึกษาบริบทและสถานการณ์ข้อมูลสถิติของประเทศไทยในปัจจุบัน โดยมีลำดับการศึกษา ดังนี้

๑. ข้อมูลกับบริบทการเปลี่ยนแปลงทางด้านดิจิทัลและด้านอื่น ๆ

๒. ทรัพยากรในการจัดการข้อมูลของประเทศไทย

๓. การใช้ประโยชน์ข้อมูลสถิติของหน่วยงานต่าง ๆ

๔. ปัญหาและอุปสรรคที่สำคัญของการพัฒนาข้อมูลสถิติในประเทศไทย

๕. การวางบทบาทและจุดยืน (Positioning) ของสำนักงานสถิติแห่งชาติ

๖. สรุป

ข้อมูลกับบริบทการเปลี่ยนแปลงทางด้านดิจิทัลและด้านอื่น ๆ

บริบทการเปลี่ยนแปลงทางด้านดิจิทัลและด้านอื่น ๆ ส่งผลทั้งทางตรงและทางอ้อมต่อระบบสถิติทั่วโลกและระบบสถิติของประเทศไทย รวมถึงบทบาทของสำนักงานสถิติแห่งชาติของไทย ในฐานะที่เป็นผู้บริหารจัดการระบบสถิติ สำนักงานสถิติแห่งชาติ จึงต้องปรับตัวเพื่อรับมือกับสถานการณ์ตามบริบทการเปลี่ยนแปลงทางด้านดิจิทัลและด้านอื่น ๆ ดังกล่าว

๑. บริบทการเปลี่ยนแปลงทางด้านดิจิทัล

การเปลี่ยนแปลงทางด้านเทคโนโลยีดิจิทัลในปัจจุบัน เป็นตัวเร่งรัดให้สำนักงานสถิติแห่งชาติทั่วโลกพัฒนารูปแบบหรือวิธีการเกี่ยวกับข้อมูลสถิติ ความสามารถในการจัดการข้อมูลที่เพิ่มมากขึ้นของเทคโนโลยีดิจิทัล ไม่ได้ถูกจำกัดใช้เฉพาะในการจัดการของภาครัฐเท่านั้น แต่ภาคเอกชนก็ถือว่าเป็นผู้นำในการนำดิจิทัลไปใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงลึก เพื่อดำเนินธุรกิจให้ได้ผลกำไรสูงที่สุด โดยเฉพาะการใช้ประโยชน์จากข้อมูลขนาดใหญ่ (Big Data) ซึ่งภาคเอกชนมักจะมีฐานข้อมูลขนาดใหญ่ของลูกค้าไว้ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลในการขับเคลื่อนธุรกิจอยู่แล้ว

UN Global Working Group ได้ให้คำนิยามของข้อมูลขนาดใหญ่ (Big Data) ไว้หมายถึง ข้อมูลขนาดใหญ่ซึ่งไม่สามารถดำเนินการวิเคราะห์โดยโปรแกรมทางสถิติ (Software) ที่ใช้กันทั่วไปได้ ซึ่งอาจมีขนาดตั้งแต่ Petabytes (๑,๐๒๔ Terabytes) จนถึง Exabytes (๑,๐๒๔ Petabytes) ซึ่งสามารถเปรียบเทียบเป็นข้อมูลจำนวนมากถึงล้านล้านระเบียน โดยข้อมูลขนาดใหญ่

(Big Data) ยังสามารถแบ่งได้ตามลักษณะของข้อมูล เช่น ข้อมูลภาพถ่ายดาวเทียม ข้อมูลที่ได้จากการสแกน ข้อมูลโทรศัพท์มือถือ เป็นต้น โดยข้อมูลเหล่านี้อาจมีรูปแบบที่ชัดเจนหรือไม่ชัดเจน อาจอยู่ในรูปแบบเอกสาร ตัวอักษร หรือรูปภาพก็ได้ ซึ่งทำให้ต้องอาศัยเทคโนโลยีดิจิทัลในการจัดการข้อมูล เช่น Python, R, Hadoop เป็นต้น (UN Global Working Group, ๒๐๑๖ : ๑ – ๓)

ในต่างประเทศ เช่น ในสหรัฐอเมริกา ช่วง พ.ศ. ๒๕๕๕ ได้ริเริ่มโครงการพัฒนาและวิจัยฐานข้อมูลขนาดใหญ่ (Big Data Research and Development Initiative) เพื่อใช้ข้อมูลขนาดใหญ่ในการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ โดยในแต่ละกระทรวง จัดตั้งหน่วยงานที่รับผิดชอบพัฒนาและวิจัยข้อมูลขนาดใหญ่ ภายใต้โจทย์และภารกิจที่แตกต่างกัน อาทิ Department of Health and Human Services ให้หน่วยงานควบคุมโรคใช้เทคโนโลยี Hadoop สร้างฐานข้อมูลอ้างอิงการศึกษาเกี่ยวกับแบคทีเรีย ส่วน Department of Homeland Security ได้จัดตั้งศูนย์ความเป็นเลิศด้านการวิเคราะห์และแสดงผลข้อมูล ร่วมมือกับสถาบันการศึกษาเพื่อจัดการกับปัญหาต่าง ๆ ภายใต้ภารกิจของตนเอง เช่น ภัยธรรมชาติ การก่อการร้าย เป็นต้น (Executive Office of the President, ๒๐๑๒ : ๒ – ๕)

ในประเทศอังกฤษ สำนักงานสถิติแห่งชาติประเทศอังกฤษ (Office for National Statistics: ONS) เห็นความสำคัญในการพัฒนาเทคนิคการจัดการข้อมูลขนาดใหญ่ เพื่อใช้ประโยชน์ต่องานสถิติ จึงมีดำเนินการดังต่อไปนี้ (Office for National Statistics, ออนไลน์, ๒๐๑๗)

๑. จัดตั้งทีม Big Data เพื่อศึกษาการใช้แหล่งข้อมูลใหม่ ๆ รวมถึงพัฒนาเทคนิคในการจัดการข้อมูลเพื่อผลิตสถิติทางการ

๒. จัดตั้ง ONS Data Science Campus เป็นหน่วยงานภายใต้ ONS

๓. รักษาความลับของข้อมูล และทำงานภายใต้กฎหมายและ Code of Practice

ในประเทศจีน เห็นถึงความสำคัญของการใช้ข้อมูลขนาดใหญ่เช่นกัน มีการออกแผนปฏิบัติการเพื่อการพัฒนาข้อมูลขนาดใหญ่ และสำนักงานสถิติแห่งชาติจีนได้ดำเนินการที่เกี่ยวข้องกับข้อมูลขนาดใหญ่ ดังนี้ (National Bureau of Statistics of China, ออนไลน์, ๒๐๑๗)

๑. ตั้งคณะทำงานเพื่อศึกษาค้นคว้าการใช้ประโยชน์ในสถิติทางการ

๒. จัดตั้งสำนักงานการวิจัยข้อมูลขนาดใหญ่

๓. ร่วมมือกับบริษัทเอกชน รวมถึงสถาบันการศึกษา เพื่อศึกษาข้อมูลขนาดใหญ่

๔. มีโครงการนำร่อง เช่น การเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับราคา เพื่อจัดทำดัชนีราคา การเก็บรวบรวมข้อมูลราคาตั๋วเครื่องบินและรถไฟ เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม สำนักงานสถิติแห่งชาติจีน ก็เผชิญกับอุปสรรคความท้าทาย อาทิ ข้อจำกัดในการเปิดเผยข้อมูลและแบ่งปันข้อมูล ข้อมูลส่วนบุคคล การขาดแคลนผู้เชี่ยวชาญ เป็นต้น

ทั้งนี้ ภายใต้แนวความคิดการใช้ประโยชน์จากข้อมูลขนาดใหญ่ในการผลิตสถิติ ซึ่งมีคุณสมบัติที่สำคัญคือ ต้องสามารถสะท้อนสถานการณ์หรือแสดงสถานะปัจจุบันได้ โดยมีข้อที่ควรคำนึงถึงในกระบวนการจัดทำ ๔ ประการ ดังนี้ (Braaksma and Zeelenberg, ๒๐๒๐ : ๘ – ๑๒)

๑. ความแม่นยำของข้อมูล (Accuracy) ข้อมูลขนาดใหญ่ถูกจัดเก็บขึ้นมาตามความจริงที่เกิดขึ้น ไม่ได้ถูกออกแบบมาเพื่อใช้วิเคราะห์ข้อมูลโดยเฉพาะ จึงมีผลที่ต่างจากการสำรวจในรูปแบบเดิม ซึ่งมีการกำหนดกลุ่มประชากรและระเบียบวิธีที่ชัดเจน การใช้งานข้อมูลขนาดใหญ่ จึงอาจมีความแปรปรวน (Variance) ที่น้อยลง เนื่องจากได้ข้อมูลมาจำนวนมาก แต่ก็อาจจะมีความคลาดเคลื่อน (Bias) ที่สูงได้ ดังนั้น ต้องมีแหล่งข้อมูลอื่นในการเปรียบเทียบตรวจสอบความถูกต้อง และมีข้อมูลพื้นฐานที่เพียงพอของบุคคล เพื่อใช้ในการปรับค่าถ่วงน้ำหนัก

๒. รูปแบบการใช้งานข้อมูลขนาดใหญ่ เพื่อใช้ในการจัดทำสถิติทางการ แบ่งรูปแบบการใช้งานออกเป็น ๓ รูปแบบ ได้แก่

๒.๑ การนำข้อมูลขนาดใหญ่มาใช้เป็นข้อมูลทางเลือก หรือถูกนำมาใช้เป็นตัวแปรประกอบกับข้อมูลอื่น ๆ โดยไม่ได้ใช้เป็นส่วนหนึ่งในการประมวลผลและจัดทำสถิติ

๒.๒ การนำข้อมูลขนาดใหญ่ มาใช้เป็นส่วนหนึ่งในการประมวลผลและจัดทำสถิติ ก่อนการเผยแพร่

๒.๓ การนำข้อมูลขนาดใหญ่มาใช้งานแทนข้อมูลจากการสำรวจรูปแบบเดิม

ในการเลือกรูปแบบการใช้งานจาก ๓ รูปแบบดังกล่าว ต้องคำนึงถึงความเหมาะสมและข้อจำกัดต่าง ๆ เช่น งบประมาณ ความรวดเร็ว ข้อจำกัดในการใช้งาน เป็นต้น

๓. เป้าหมายและความน่าเชื่อถือ (Objectivity and Reliability) สถิติทางการต้องสามารถนำไปใช้อ้างอิงได้อย่างถูกต้อง และไม่เกิดการตีความที่ผิดพลาด การใช้งานข้อมูลขนาดใหญ่ โดยเฉพาะเมื่อใช้แทนข้อมูลสำรวจ ต้องระมัดระวังข้อจำกัดในการใช้งานและแปลผล

๔. ความเกี่ยวเนื่องของข้อมูล (Relevance) การใช้ข้อมูลขนาดใหญ่ ต้องระมัดระวังในการใช้งานเป็นอย่างมาก แม้ว่าจะมีปริมาณมากและครอบคลุมประชากรทั้งหมดหรือเกือบทั้งหมด เช่น ข้อมูลการจารจรที่ได้จากระบบตรวจจับทั่วเมือง จะสามารถใช้สร้างสถิติความหนาแน่นได้ แต่ข้อมูลไม่สามารถทราบจำนวนคนที่โดยสารภายในรถได้ เป็นต้น

จากข้อที่ควรพิจารณาทั้ง ๔ ประการดังกล่าว สะท้อนให้เห็นว่า การใช้ข้อมูลขนาดใหญ่ จำเป็นต้องมีการศึกษาและมีกระบวนการจัดทำที่ชัดเจน รวมถึงการเผยแพร่ข้อมูลสถิติต้องมีความถูกต้องตามหลักวิชาการและไม่สร้างความเข้าใจผิดให้แก่สาธารณชน

หนึ่งในปัญหาหลักในการใช้ข้อมูลขนาดใหญ่ คือการเข้าถึงข้อมูลขนาดใหญ่นั้น เนื่องจากในปัจจุบัน มักจะถูกผลิตขึ้นมาในภาคเอกชน ทำให้ภาคเอกชนเป็นเจ้าของข้อมูลขนาด

ใหญ่ เช่น ข้อมูลการใช้โทรศัพท์มือถือ เป็นต้น ซึ่งหากหน่วยงานภาครัฐสามารถเข้าถึงแหล่งข้อมูลขนาดใหญ่ได้ ก็จะเป็นประโยชน์อย่างมากในการจัดทำสถิติ รวมไปถึงการกำหนดนโยบายประเทศ รูปแบบและวิธีการในการเข้าถึงข้อมูลขนาดใหญ่ มีดังต่อไปนี้ (European Commission, ๒๐๑๘ : ๖) (European Commission, ๒๐๒๐ : ๓๗ – ๔๘) (Huyer & Cecconi, ๒๐๒๐ : ๑๕ – ๑๙)

๑. การใช้กฎหมายบังคับ ภาครัฐสามารถออกกฎหมาย เพื่อบังคับให้เอกชนส่งมอบข้อมูลให้กับหน่วยงานภาครัฐได้ แต่การใช้กฎหมายบังคับนั้น ต้องคำนึงถึงการรักษาข้อมูลส่วนบุคคล และผลกระทบต่อการแข่งขันของเอกชนในตลาด

๒. การให้ข้อมูลโดยไม่มีค่าใช้จ่าย บางครั้ง เอกชนเสนอให้ข้อมูลแก่ภาครัฐโดยไม่มีค่าใช้จ่าย เพื่อส่งเสริมภาพลักษณ์ของบริษัทและเป็นการแสดงความรับผิดชอบต่อสังคม แต่เหตุผลดังกล่าวนี้ ก็ยังไม่เป็นแรงจูงใจที่มากพอให้บริษัทต่าง ๆ ดำเนินการตาม นอกจากนี้อาจจะไม่มีความต่อเนื่อง เนื่องจากความไม่แน่นอนในอนาคต และจะขยายขนาดโครงการไม่ได้

๓. การซื้อข้อมูล ภาครัฐสามารถทำการซื้อข้อมูลจากเอกชนได้ โดยเอกชนได้รับค่าตอบแทนเป็นตัวเงิน แต่อาจจะประสบปัญหาเกี่ยวกับการประเมินมูลค่าของข้อมูล เนื่องจากข้อมูลเป็นสินค้าที่ผู้บริโภคจะรับรู้คุณภาพได้ภายหลังการซื้อ

๔. การสร้างพันธมิตรแลกเปลี่ยนข้อมูล เอกชนให้ข้อมูลแก่รัฐ โดยที่รัฐต้องให้ข้อมูลภาครัฐบางรายการแก่เอกชน ซึ่งสามารถนำไปใช้พัฒนาธุรกิจตนเองได้ การแลกเปลี่ยนเช่นนี้มักพบในอุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยหรืองานวิชาการ เช่น อุตสาหกรรมยา

๕. การเข้าถึงข้อมูลผ่านตัวกลาง บางครั้งเอกชนไม่เชื่อมั่นต่อหน่วยงานรัฐที่ขอข้อมูล จึงส่งข้อมูลให้แก่องค์กรกลางที่น่าเชื่อถือ เพื่อให้ประมวลผลหรือวิเคราะห์ข้อมูลที่หน่วยงานรัฐต้องการ ทั้งนี้องค์กรกลาง อาจจะเป็นสำนักงานสถิติแห่งชาติ หรือบริษัทเอกชนที่น่าเชื่อถือก็ได้

แม้ว่ารูปแบบการเข้าถึงข้อมูลขนาดใหญ่ จะมีได้หลากหลายรูปแบบ แต่การเลือกรูปแบบ ได้นำมาใช้ต้องคำนึงถึงประเด็นปัญหาที่ต้องการใช้ข้อมูลในการหาคำตอบ ลักษณะของข้อมูล ระดับของข้อมูล บริบทสภาพแวดล้อมต่าง ๆ

๒. บริบทการเปลี่ยนแปลงด้านอื่น ๆ

บริบทและสถานการณ์อื่น ๆ ที่มีผลกระทบทั้งทางตรงและทางอ้อมต่อระบบสถิติประเทศไทย ยังมีอีกหลายประการ ซึ่งจำเป็นต้องรับมือให้สอดคล้อง โดยมีบริบทที่สำคัญ ดังนี้

๒.๑ การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ

การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ รวมถึงรูปแบบสภาพอากาศที่แปรปรวน ส่งผลกระทบต่อการเกษตร สุขภาพของมนุษย์ โครงสร้างพื้นฐาน และเศรษฐกิจ ตัวอย่างการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ สรุปได้ดังต่อไปนี้ (มูลนิธิสืบนาคะเสถียร, ออนไลน์, ๒๕๖๔)

๒.๑.๑ อุณหภูมิโลกโดยเฉลี่ยเพิ่มขึ้นประมาณ ๑.๑ องศาเซลเซียส เมื่อเทียบกับก่อนช่วงยุคอุตสาหกรรม ภาวะโลกร้อนกำลังเร่งตัวขึ้นเกิดจากการปล่อยก๊าซเรือนกระจก นักวิทยาศาสตร์กล่าวว่ามนุษย์ต้องจำกัดการเพิ่มขึ้นของอุณหภูมิไว้ที่ ๑.๕ องศาเซลเซียส แต่ในปัจจุบัน ยังไม่ได้อยู่บนเส้นทางที่จะสามารถบรรลุเป้าหมายนั้นได้

๒.๑.๒ สภาพภูมิอากาศที่ร้อนขึ้นทำให้เกิดคลื่นความร้อน ภัยแล้ง และน้ำท่วมที่บ่อยและรุนแรงมากขึ้น ธารน้ำแข็งละลาย และขยายขอบเขตของโรคที่เกิดจากพาหะ

๒.๑.๓ สภาพภูมิอากาศ ทำให้ไฟป่ามีขนาดและระยะเวลานานมากขึ้น ควันของไฟป่าเป็นมลพิษที่อันตราย ทำให้เกิดอาการเจ็บป่วย เช่น โรคหอบหืด

๒.๑.๔ สภาพภูมิอากาศรวมถึงกิจกรรมของมนุษย์ ทำให้สัตว์กว่าล้านสายพันธุ์เสี่ยงสูญพันธุ์ อุณหภูมิที่สูงขึ้น ทำลายเสถียรภาพ และคุกคามความหลากหลายทางชีวภาพ

๒.๑.๕ อุณหภูมิที่สูงขึ้น ทำให้ยากต่อการเพาะปลูกอาหารในบางส่วนของโลก และมีการคาดการณ์จากแบบจำลองสภาพภูมิอากาศว่า การเพาะปลูกอาจจะหยุดชะงักอย่างร้ายแรงในอีกไม่กี่ทศวรรษข้างหน้า อันเนื่องมาจากปริมาณน้ำฝนและสภาพอากาศที่รุนแรง

ในการรับมือต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ จำเป็นต้องมีการจัดเก็บข้อมูลสถิติ เกี่ยวกับภูมิอากาศ ที่มีความแม่นยำ รวดเร็ว และเชื่อมโยง บูรณาการกับสถิติอื่นที่เกี่ยวข้องได้ เพื่อนำไปติดตามเป้าหมายในการควบคุมสภาพภูมิอากาศที่วางไว้ และเป็นฐานข้อมูลที่นำไปใช้พัฒนาระบบเตือนภัย/คาดการณ์ และส่งเสริมประสิทธิภาพการจัดการสิ่งแวดล้อม

๒.๒ การเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ

สังคมผู้สูงอายุ (Aging Society) คือ สังคมที่มีประชากรอายุ ๖๐ ปีขึ้นไปที่อยู่จริงในพื้นที่ต่อประชากรทุกช่วงอายุในพื้นที่เดียวกัน มีอัตราเท่ากับหรือมากกว่าร้อยละ ๑๐ ขึ้นไป หรือมีประชากรอายุ ๖๕ ปีขึ้นไปที่อยู่จริงในพื้นที่ต่อประชากรทุกช่วงอายุในพื้นที่เดียวกัน อัตราเท่ากับหรือมากกว่าร้อยละ ๗ ขึ้นไป ส่วนสังคมผู้สูงอายุโดยสมบูรณ์ (Aged Society) คือ สังคมที่มีประชากรอายุ ๖๐ ปีขึ้นไปที่อยู่จริงในพื้นที่ต่อประชากรทุกช่วงอายุในพื้นที่เดียวกัน มีอัตราเท่ากับหรือมากกว่าร้อยละ ๒๐ ขึ้นไป หรือมีประชากรอายุ ๖๕ ปีขึ้นไปที่อยู่จริงในพื้นที่ต่อประชากรทุกช่วงอายุในพื้นที่เดียวกัน อัตราเท่ากับหรือมากกว่าร้อยละ ๑๔ ขึ้นไป ทั้งนี้ สังคมไทยกำลังจะเข้าสังคมผู้สูงอายุภายในปี ๒๕๖๘ จึงต้องเตรียมการรับมือในสถานการณ์ดังต่อไปนี้ อย่างเร่งด่วน (กรมกิจการผู้สูงอายุ, ออนไลน์, ๒๕๖๔)

๒.๒.๑ อายุของคนไทยจะยืนยาวขึ้น ปัจจุบันเฉลี่ยอยู่ที่ประมาณ ๗๕ ปี แต่ในปี ๒๕๖๘ อายุของคนไทยโดยประมาณจะอยู่ที่ ๘๕ ปี ยิ่งอายุนานขึ้น ยิ่งต้องเตรียมเงินเยอะขึ้น

๒.๒.๒ ค่าครองชีพทำให้ของแพงขึ้น ด้วยเงินเฟ้อในระยะเวลา ๑๐ ปีที่ผ่านมาอยู่ที่ประมาณ ๔% ปัจจุบันข้าวจานละ ๔๐ บาท อีก ๒๐ ปีข้างหน้าเป็นไปได้ว่าอาจจะถึงจานละ ๘๐ บาท ทุกอย่างแพงขึ้น ๒ เท่า เงินเฟ้อทำให้ของแพงขึ้น ทำให้ค่าเงินในอนาคตลดลงด้วย

๒.๒.๓ ค่ารักษาพยาบาล แพงขึ้นปีละ ๕-๘% ซึ่งค่าใช้จ่ายเหล่านี้จะเบียดเบียนเงินเก็บสำหรับผู้สูงวัยมากที่สุด ผู้สูงอายุมีค่าใช้จ่ายรักษาพยาบาลต่อการเข้าโรงพยาบาลหนึ่งครั้ง เฉลี่ยอยู่ที่ ๓ หมื่นกว่าบาท และจะสูงกว่าคนไม่สูงอายุอยู่ประมาณหมื่นกว่าบาท

๒.๒.๔ โครงสร้างประชากรเปลี่ยนแปลง ยิ่งครอบครัวยุคใหม่มีลูกน้อยลง ประชากรวัยทำงานก็จะน้อยลง การพัฒนาประเทศก็ช้าลง ทำให้เศรษฐกิจก็จะโตช้าลงด้วย

๒.๒.๕ เงินเก็บหลักเกษียณไม่เพียงพอ สมมติว่าในขณะที่มีอายุ ๔๐ ปี ประเมินว่าต้องการเงินใช้หลังเกษียณปีละ ๒๔๐,๐๐๐ บาท เมื่อเกษียณจริงในอายุ ๖๐ ปี หรือ อีก ๒๐ ปี จากเงินที่ประมาณไว้ ๒๔๐,๐๐๐ บาท จะกลายเป็นเงิน ๕๓๐,๐๐๐ บาท เนื่องจากเงินเฟ้อ ๔% และถ้าต้องการมีเงินใช้ไปจนสิ้นอายุไข ๘๐ ปี ทำให้อาจจะต้องมีเงินขั้นต่ำ ๑๐ ล้านบาท

๒.๒.๖ สัดส่วนของผู้สูงอายุเพิ่มขึ้นรวดเร็ว ปัจจุบันประเทศไทยกลายเป็นประเทศที่มีผู้สูงอายุเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วเป็นอันดับ ๓ ของโลก และเป็นอันดับ ๒ ใน ASEAN รองจากสิงคโปร์ และอีกไม่ถึง ๑๕ ปีข้างหน้า ไทยจะแซงสิงคโปร์

๒.๒.๗ โรคในผู้สูงอายุ ข้อมูลของสำนักงานสถิติแห่งชาติ ปี พ.ศ. ๒๕๕๔ ได้ระบุว่า ทุก ๆ ๔ นาที จะมีคนไทยที่เสียชีวิตจากมะเร็ง ๑ คน และทุก ๆ ๖ นาที จะมีคนไทยที่เสียชีวิตจากโรคเส้นเลือดในสมองแตก ๑ คน และคนที่มีอายุมากกว่า ๘๐ ปี จะมีโอกาสการเกิดอัลไซเมอร์ถึง ๓๐% โดยโอกาสการเกิดอัลไซเมอร์ของผู้หญิงจะมีมากกว่าผู้ชายถึง ๒ เท่า

การรับมือกับสังคมผู้สูงอายุ ระบบสถิติจำเป็นต้องปรับปรุงข้อมูลในประเด็นสังคมผู้สูงอายุ เช่น การให้ความสำคัญในการจัดเก็บข้อมูลสถิติเกี่ยวกับการทำงาน อาชีพ รายได้ คุณภาพชีวิต และสวัสดิการ การเชื่อมโยงบูรณาการข้อมูลจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เป็นต้น ทั้งนี้ ข้อมูลสถิติที่ถูกต้องและสมบูรณ์ จะช่วยให้หน่วยงานสามารถเข้าใจความต้องการในการทำงานของผู้สูงอายุ การออกแบบระบบทักษะและจัดหางานให้ผู้สูงวัย การดูแลผู้สูงอายุ การออกแบบสภาพแวดล้อมที่เป็นมิตร และการออกแบบระบบส่งเสริมสุขภาพ

๒.๓ การคุ้มครองทางสังคมและการพัฒนาสู่รัฐสวัสดิการ

ในภาพรวม ระดับการคุ้มครองทางสังคมของไทยที่วัดจากดัชนี Social Protection Index จัดทำโดย ADB เมื่อปี ๒๕๕๖ อยู่ที่ ๐.๑๑๙ ซึ่งเป็นระดับกลางใกล้เคียงกับค่าเฉลี่ยของ ๓๕ ประเทศในเอเชีย ซึ่งอยู่ที่ ๐.๑๑๐ โดยสูงสุดคือญี่ปุ่นอยู่ที่ ๐.๔๑๖ หากเจาะลึกในมิติความกว้างคือ สัดส่วนประชากรที่ได้รับการคุ้มครองจากรัฐ และในมิติความลึก คือมูลค่าที่ผู้ได้รับการ

คุ้มครองได้รับ พบว่า ไทยและเกาหลีใต้คล้ายคลึงกัน คือ มีความกว้างครอบคลุมประชากรเกือบทั้งหมด แต่เม็ดเงินที่รัฐให้การคุ้มครองทางสังคมต่อหัวของไทยอยู่ในระดับต่ำกว่า โดยมีสัดส่วนค่าใช้จ่ายด้านการคุ้มครองทางสังคมแก่คนวัยทำงานไม่รวมด้านสุขภาพของไทยคิดเป็น ๐.๓% และเกาหลีใต้ ๑.๔% ต่อ GDP ซึ่งประเทศที่มีสัดส่วนค่าใช้จ่ายสูง คือ เบลเยี่ยม ๖.๕% ฟินแลนด์ ๖.๘% และเดนมาร์ก ๖.๕% (เสาวณี จันทะพงษ์ และนฤภร เลิศวิทวัสชัย, ออนไลน์, ๒๕๖๓)

เพื่อรองรับการพัฒนาการคุ้มครองทางสังคมและการพัฒนาสู่รัฐสวัสดิการ ระบบสถิติต้องจัดเก็บข้อมูลเกี่ยวกับสถานะทางสังคมและเศรษฐกิจ และสวัสดิการที่มีความแม่นยำและได้รับการปรับปรุงอย่างสม่ำเสมอ รวมถึงบูรณาการข้อมูลหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้การคุ้มครองทางสังคมครอบคลุมไปถึงประชากรกลุ่มด้อยโอกาสและกลุ่มเปราะบาง ทั้งนี้ ข้อมูลสถิติที่ได้สามารถนำไปออกแบบระบบประกันสังคมให้สอดคล้องกับความต้องการของประชาชนทุกกลุ่ม

๒.๔ การกระจายอำนาจและการเติบโตของท้องถิ่น

การกระจายอำนาจ คือ การแบ่งส่วนของอำนาจจากศูนย์กลางไปให้รัฐบาลท้องถิ่นมีอำนาจในการจัดการดูแล แบ่งออกเป็น ๒ ส่วน คือ ส่วนที่ ๑ กระจายอำนาจด้านการเมืองการปกครอง ส่วนที่ ๒ กระจายอำนาจด้านการคลัง ให้รัฐบาลท้องถิ่นมีส่วนแบ่งรายได้ที่เหมาะสม สามารถจัดหาจัดการรายได้ เพื่อจัดบริการสาธารณะได้อย่างเต็มศักยภาพ โดยวัตถุประสงค์ของการกระจายอำนาจคือ การให้บริการประชาชนได้อย่างเต็มที่ ยืดหยุ่นและสอดคล้องกับความต้องการของประชาชน ซึ่งแตกต่างกันในแต่ละพื้นที่ และยกระดับคุณภาพชีวิตได้อย่างทั่วถึง ทั้งนี้ ปัจจุบันไทยมีองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) จำนวน ๗,๘๕๐ แห่ง ดูแลพื้นที่เกือบทุกตารางนิ้วในประเทศ ยกเว้นในเขตอนุรักษ์ (ดร.มิ่งสรรพ์ ขาวสอาด, ออนไลน์, ๒๕๖๔)

เพื่อสนับสนุนการกระจายอำนาจและการเติบโตของท้องถิ่น ระบบสถิติประเทศไทยควรให้ความสำคัญกับการเชื่อมโยง และการบูรณาการระหว่างหน่วยงานภาครัฐต่าง ๆ และการเพิ่มการเชื่อมโยงกับภาคส่วนอื่น ๆ ทั้งเอกชน ประชาสังคม ประชาชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการพัฒนาระบบฐานข้อมูลและเพิ่มการจัดเก็บสถิติสำหรับการส่งเสริมสมรรถนะและธรรมาภิบาลและการสร้างระบบภาษีและรายได้ของท้องถิ่นที่เหมาะสมแต่ละพื้นที่

๒.๕ การแพร่ระบาดของโควิด ๑๙

การระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ หรือโควิด ๑๙ ได้เริ่มต้นขึ้นในเดือนธันวาคม ๒๕๖๒ โดยพบครั้งแรกในนครอู่ฮั่น เมืองหลวงของมณฑลหูเป่ย์ สาธารณรัฐประชาชนจีน สำหรับประเทศไทย พบผู้ติดเชื้อรายแรกเป็นนักท่องเที่ยวจีนที่เดินทางเข้าประเทศไทยเมื่อวันที่ ๑๒ มกราคม ๒๕๖๓ และเมื่อวันที่ ๓๑ มกราคม ๒๕๖๓ ประเทศไทยมีรายงานผู้ป่วยชาวไทยรายแรก อาชีพขับรถแท็กซี่ ซึ่งไม่เคยมีประวัติเดินทางไปต่างประเทศ แต่มีประวัติขับรถ

แท็กซี่ให้บริการกับผู้ป่วยชาวจีน (กรมควบคุมโรค, ออนไลน์, ๒๕๖๔) วิกฤติโควิด ส่งผลกระทบที่ใหญ่มาก เพราะเป็นโรคระบาดที่เกิดขึ้นโลก มีทั้งผลกระทบด้านลบและด้านบวกที่มองเห็นได้ ดังนี้ (สำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ, ออนไลน์, ๒๕๖๕)

ผลกระทบด้านลบ คือ

๑. ผลกระทบด้านสุขภาพ มีประชาชนเจ็บป่วยและเสียชีวิตเป็นจำนวนมาก และบุคลากรทางการแพทย์ต้องทำงานหนักมากขึ้น

๒. ผลกระทบทางด้านสังคม เกิดความตระหนก ตื่นกลัวและมีการนำมาสู่ความแตกแยก เกิดการกีดกัน โดยเฉพาะในช่วงแรกๆ ของการระบาด

๓. ผลกระทบทางด้านเศรษฐกิจ เกิดขึ้นอย่างมหาศาล เพราะไทยพึ่งการส่งออกและการท่องเที่ยว โดย IMF ชี้ว่า GDP ของประเทศไทยจะปรับตัวลดลงถึง –๖.๗%

ส่วนผลกระทบด้านบวก คือ

๑. วิกฤติโควิด ทำให้เห็นศักยภาพของระบบสาธารณสุขไทย ว่ามีความพร้อมกับการตั้งรับทำงานเชิงรุกและการควบคุมการระบาด ในเขตเมืองมีทรัพยากรทางการแพทย์ที่เข้มแข็ง ขณะที่พื้นที่ห่างไกลก็มีจุดแข็งเรื่องการรับมือเชิงรุกด้านการป้องกัน ส่วนชุมชนท้องถิ่นมีระบบต้นทุนพื้นฐานสาธารณสุขที่เข้มแข็ง คือ การมีอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) มีโรงพยาบาลสุขภาพระดับตำบล (รพ.สต.) ที่พร้อมเป็นฐานรองรับผู้ป่วย

๒. วิกฤติโควิด ทำให้เห็นประชาชนปรับตัวจาก “การตื่นกลัวกลายเป็นการตื่นรู้” เกิดการเรียนรู้ครั้งใหญ่ที่จะรับมือกับการระบาดของไวรัส การเว้นระยะห่างทางสังคม

๓. วิกฤติโควิด ทำให้เกิดธรรมนูญของประชาชนในการสู้ภัยโควิด โดยประชาชนได้มีการออกมาตรการของตัวเองในการจัดการกับโรคระบาดที่เกิดขึ้น ซึ่งมีทั้งการล้อตามมาตรการของรัฐ และการทำมาตรการของตัวเองในชุมชน เพื่อป้องกันกลุ่มเสี่ยงที่จะติดเชื้อ

๔. วิกฤติโควิด ทำให้สังคมตระหนักมากขึ้นในเรื่องการกระจายอำนาจ ซึ่งให้ผู้ว่าราชการจังหวัด องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สามารถออกมาตรการต่าง ๆ ตามพระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน และพระราชบัญญัติโรคติดต่อ กระทรวงสาธารณสุขได้ การรวมศูนย์ที่รัฐบาลกลางอย่างเดียว ไม่สามารถแก้ไขปัญหาได้อย่างทันท่วงที

สำหรับระบบสถิติประเทศไทย พบว่า ในช่วงการแพร่ระบาดขีดความสามารถในการผลิตและการเผยแพร่ข้อมูลสถิติของหน่วยสถิติกลับมีลดลง เนื่องจากมาตรการต่าง ๆ ของรัฐบาล ทำให้ไม่สามารถสำรวจข้อมูลได้อย่างเต็มที่ หรือเกิดอุปสรรคกับการประสานงานหน่วยงานต่าง ๆ จึงอาจทำให้ประเทศไทยมีข้อมูลสถิติที่สำคัญไม่ครบถ้วน หรือสถิติต่าง ๆ มีความล่าช้าไม่ทันต่อเหตุการณ์ แต่ความต้องการข้อมูลมีมากขึ้น การควบคุมโรคและลด

ผลกระทบจากไวรัสนั้นจำเป็นต้องมีข้อมูลที่ละเอียด รวดเร็ว แม่นยำ และยังต้องมีข้อมูลสถิติบางด้านเพิ่มเติม เช่น การเคลื่อนย้ายของประชากร เพื่อใช้ออกแบบมาตรการที่มีประสิทธิภาพได้

ดังนั้น ระบบสถิติประเทศไทยควรให้ความสำคัญกับการปรับเปลี่ยนรูปแบบและเพิ่มขีดความสามารถการผลิตข้อมูลสถิติ การควบคุมคุณภาพข้อมูล การประสานงานระหว่างผู้ผลิตและผู้ใช้ เพื่อให้การผลิตข้อมูลตรงกับความต้องการของผู้ใช้ในสถานการณ์ฉุกเฉินได้

จากที่กล่าวมาแล้วนั้น สรุปได้ว่า บริบทการเปลี่ยนแปลงทางด้านดิจิทัลและด้านอื่น ๆ ทำให้ระบบสถิติประเทศไทยต้องมีการปรับตัวในหลากหลายมิติ เพื่อให้มีขีดความสามารถในการตอบสนองความต้องการข้อมูลสถิติที่เพิ่มขึ้น ทั้งความต้องการด้านสิ่งแวดล้อม การเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ การจัดทำระบบสวัสดิการประชาชน การสนับสนุนการกระจายอำนาจ รวมถึงการรับมือในภาวะวิกฤติฉุกเฉิน โดยสามารถนำเทคโนโลยีดิจิทัลและแหล่งข้อมูลสมัยใหม่ เช่น ข้อมูลมหัตหรือข้อมูลขนาดใหญ่ มาใช้ในการตอบสนองความต้องการเหล่านั้นได้

ทรัพยากรในการจัดการข้อมูลของประเทศไทย

๑. ทรัพยากรบุคคลในภาครัฐ

ในประเทศไทย บุคลากรที่ขับเคลื่อนระบบสถิติในภาครัฐมีอยู่หลากหลายตำแหน่งและหลากหลายรูปแบบ โดยในบางกระทรวง/กรม มีตำแหน่งนักวิเคราะห์นโยบายและแผน หรือนักวิชาการสายงานหลัก เช่น นักวิชาการแรงงาน นักวิชาการพาณิชย์ เป็นผู้ดูแลข้อมูลสถิติของหน่วยงานตนเอง ในสำนักงานสถิติแห่งชาติ รวมถึงบางกระทรวง/กรม มีตำแหน่งนักวิชาการสถิติ และเจ้าพนักงานสถิติ สำหรับการปฏิบัติหน้าที่เกี่ยวกับข้อมูลสถิติ ส่วนกระทรวงสาธารณสุข มีทั้งนักวิชาการสถิติ และบุคลากรทางด้านเวชสถิติ

ตำแหน่งนักวิชาการสถิติ ตามมาตรฐานกำหนดตำแหน่งของ ก.พ. เป็นสายงานประเภทวิชาการ กลุ่มอาชีพบริหาร อำนวยการธุรการ งานสถิติ งานการทูตและต่างประเทศ มีการกำหนดลักษณะงานโดยทั่วไป คือ “สายงานนี้คลุมถึงตำแหน่งต่าง ๆ ที่ปฏิบัติงานด้านวิชาการสถิติ ซึ่งมีลักษณะงานที่ปฏิบัติเกี่ยวกับวิชาการทางด้านสถิติ เช่น การกำหนดมาตรฐานสถิติ กำหนดระเบียบวิธีปฏิบัติและควบคุมคุณภาพเชิงสถิติ และเทคนิคการปฏิบัติการทางสถิติ การวางแผนการจัดทำสถิติ รวมทั้งการดำเนินการส่งเสริมวิชาการสถิติ และปฏิบัติหน้าที่อื่นที่เกี่ยวข้อง” (คณะกรรมการข้าราชการพลเรือน, มาตรฐานกำหนดตำแหน่ง, ๒๕๕๔)

สำหรับเวชสถิติ (Medical Record Librarian) ซึ่งหมายถึง ตำแหน่งพนักงานหรือเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบในงานเวชระเบียน ซึ่งมีหน้าที่ในการจัดการงานทางด้านเวชระเบียนตามที่ผู้มีหน้าที่รับผิดชอบสูงสุดทางด้านเวชระเบียนในสถานบริการสาธารณสุขมอบหมาย โดยงานต่าง ๆ

เหล่านั้น อาจเป็นงานห้องบัตร งานสถิติทางการแพทย์ งานให้รหัสโรค งานบันทึกข้อมูลผู้ป่วย งานคัดกรองผู้ป่วย งานด้านคอมพิวเตอร์ หรืองานอื่น ๆ ทางด้านเวชระเบียนที่ได้รับมอบหมาย

บุคลากรทางด้านเวชสถิติ มีหลายตำแหน่ง ดังนี้

๑. นักวิชาการเวชสถิติ หรือ นักเวชสถิติ (ตำแหน่งที่มีอยู่ในปัจจุบันคือตำแหน่ง นักวิชาการเวชสถิติ ที่มีการบรรจุในโรงพยาบาลที่มีโรงเรียนแพทย์ตั้งแต่ ปี พ.ศ. ๒๕๓๔ แต่ยังไม่สามารถบรรจุบุคลากรในสาขานี้ในโรงพยาบาลสังกัดกระทรวงสาธารณสุข เพราะ ก.พ.ได้กำหนดเพียงตำแหน่ง นักวิชาการสถิติ เท่านั้น แต่อาจมีชื่อตำแหน่งดังกล่าวในผู้ที่เป็นพนักงานของรัฐที่โรงพยาบาลสามารถกำหนดชื่อตำแหน่งนี้ไว้ได้ ในปัจจุบันมีการกำหนดตำแหน่ง นักวิชาการสาธารณสุข (เวชสถิติ) ในการรับเข้าเป็นพนักงานราชการของกระทรวงสาธารณสุข ซึ่งเป็นตำแหน่งที่กระทรวงสาธารณสุขกำหนดขึ้นซึ่งอาจไปตรงกับชื่อของบุคลากรด้านเวชสถิตินัก)

๒. นักวิชาการสถิติ (ซึ่งเป็นตำแหน่งตามที่ ก.พ. กำหนดในระดับปริญญาตรี)

๓. เจ้าพนักงานเวชสถิติ

๔. เจ้าหน้าที่เวชสถิติ (เป็นตำแหน่งเดิมที่เคยมีใช้สำหรับบุคลากรที่จบจากโรงเรียนเวชสถิติ แต่ปัจจุบันให้ใช้ชื่อในตำแหน่ง เจ้าพนักงานเวชสถิติแล้ว)

๕. ลูกจ้างงานเวชสถิติ

๖. นักวิชาการรหัสโรค

๗. พนักงานให้รหัสโรค หรือเจ้าหน้าที่ให้รหัสโรค หรือพนักงานรหัส (กรณีที่งานให้รหัสทางการแพทย์ขึ้นกับงานเวชสถิติในบางโรงพยาบาล)

ตามข้อมูลกำลังคนภาครัฐ (สำนักงาน ก.พ., ๒๕๖๔ : ๑๓๑ – ๑๓๕) พบว่าในปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๓ มีตำแหน่งข้าราชการพลเรือนสามัญทั้งสิ้น ๔๕๘,๗๙๖ ตำแหน่ง โดยเป็นตำแหน่งผู้อำนวยการเฉพาะด้าน (วิชาการสถิติ) เพียง ๕ ตำแหน่ง คิดเป็นร้อยละ ๐.๐๐๑ ของตำแหน่งทั้งหมด นักวิชาการสถิติ ๗๐๑ ตำแหน่ง คิดเป็นร้อยละ ๐.๑๕๓ เจ้าพนักงานสถิติ ๖๒๑ ตำแหน่ง คิดเป็นร้อยละ ๐.๑๓๕ และเจ้าพนักงานเวชสถิติ ๑,๓๗๔ ตำแหน่ง คิดเป็นร้อยละ ๐.๒๙๙ ซึ่งเมื่อรวมตำแหน่งดังกล่าวทั้งหมด ซึ่งเป็นตำแหน่งที่มีหน้าที่โดยตรงกับการจัดการข้อมูลสถิติ พบว่า มีทั้งสิ้น ๒,๗๐๑ ตำแหน่ง หรือคิดเป็นร้อยละ ๐.๕๘๙ เท่านั้น

๒. ทรัพยากรบุคคลของสำนักงานสถิติแห่งชาติ

สำนักงานสถิติแห่งชาติ เป็นหน่วยงานกลางทางด้านสถิติของประเทศ ความพร้อมทางด้านทรัพยากรบุคคลของสำนักงานสถิติแห่งชาติ สามารถสะท้อนความพร้อมทางด้านทรัพยากรบุคคลของระบบสถิติประเทศไทยได้ดีในระดับหนึ่ง

วิทยาลัยพาณิชยศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา ได้ศึกษาวิเคราะห์อัตรากำลังของสำนักงานสถิติแห่งชาติ ในโครงการศึกษาเพื่อยกระดับสำนักงานสถิติแห่งชาติให้สอดคล้องกับแผนปฏิรูป ซึ่งนำมาจากการรวบรวมเอกสารวิเคราะห์ภาระงานของกองและกลุ่มภายในสำนักงานสถิติแห่งชาติ แล้วนำมาสรุปและวิเคราะห์อัตรากำลัง โดยการนำข้อมูลเวลาที่ใช้ในการปฏิบัติงานตามกระบวนการจริง (Work process) ในอดีต เพื่อวิเคราะห์ปริมาณงานต่อบุคคลจริง ซึ่งสามารถสรุปความต้องการบุคลากรตามปริมาณงานของปีงบประมาณ ๒๕๖๑ ได้ดังนี้ (วิทยาลัยพาณิชยศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา, ๒๕๖๑ : ๒๒๓ – ๒๘๐)

๑. กลุ่มพัฒนาระบบบริหาร ต้องการ ๘.๖๗ คน ปัจจุบันมี ๘ คน ซึ่งสรุปได้ว่า ปัจจุบันจำนวนคนเพียงพอต่อปริมาณงาน แต่หากในอนาคตสามารถเพิ่มคนได้ ๑ อัตรา

๒. กลุ่มตรวจสอบภายใน ต้องการ ๗.๗๔ คน ปัจจุบันมี ๗ คน ซึ่งสรุปได้ว่า ปัจจุบันจำนวนคนเพียงพอต่อปริมาณงาน แต่หากในอนาคตสามารถเพิ่มคนได้ ๑ อัตรา

๓. สำนักงานเลขานุการกรม ต้องการ ๑๙๙.๙๐ คน ปัจจุบันมี ๑๙๓ คน ซึ่งสรุปได้ว่า ปัจจุบันจำนวนคนไม่เพียงพอกับปริมาณงาน สามารถเพิ่มคนได้ ๗ อัตรา สำนักงานเลขานุการกรมเป็นส่วนงานเดียวในสำนักงานสถิติแห่งชาติที่มีลูกจ้างประจำปฏิบัติงานที่ต้องใช้ทักษะและประสบการณ์ เมื่อปรับใช้ระบบพนักงานราชการหรือการจ้างเหมาบริการแทน จึงไม่มีการกำหนดตำแหน่งเพิ่มใหม่และไม่มีการบรรจุบุคคลในตำแหน่งดังกล่าว หากไม่สามารถเพิ่มอัตราข้าราชการ/พนักงานราชการได้ในอนาคต จะเป็นปัญหาในการทำงานกับปริมาณงานที่มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นในอนาคต แต่ในระยะแรกของการปรับปรุงโครงสร้างองค์กร ยังไม่ต้องเพิ่มคน เนื่องจากยังสามารถทำงานได้สำหรับภารกิจสนับสนุนของสำนักงานฯ

๔. กองนโยบายและวิชาการสถิติ ต้องการ ๑๗๘.๒๑ คน ปัจจุบันมี ๑๖๓ คน ซึ่งสรุปได้ว่า ปัจจุบันจำนวนคนไม่เพียงพอกับปริมาณงาน สามารถเพิ่มคนได้ ๑๕ อัตรา แต่เนื่องจากที่ปรึกษามีข้อเสนอให้มีการปรับปรุงกองนโยบายและวิชาการสถิติเป็นกองยุทธศาสตร์และนโยบายสถิติ โดยมีกลุ่มงานเพิ่มขึ้นจาก ๘ กลุ่มงาน เป็น ๑๐ กลุ่มงาน โดยกลุ่มงานที่เพิ่มเข้ามาส่วนใหญ่จะเป็นกลุ่มงานภายในเดิมที่อยู่ในกองนโยบายและวิชาการสถิติ และมีบางส่วนงานที่ทำงานอยู่ในกองบริหารจัดการระบบสถิติเดิม ดังนั้นเมื่อพิจารณาถึงอัตรากำลังสำหรับกองยุทธศาสตร์และนโยบายสถิติ น่าจะเพียงพอ หากได้อัตราเพิ่มอีก ๑๕ อัตราสำหรับปฏิบัติงานในภารกิจรองและภารกิจสนับสนุนของกองฯ โดยระยะแรกอาจพิจารณาพนักงานราชการทำงานก่อนได้ ระหว่างของอัตราข้าราชการเพิ่ม เพื่อให้สามารถทำงานได้ตามภารกิจกองที่เพิ่มขึ้น

๕. กองบริหารจัดเก็บข้อมูลสถิติ ต้องการ ๑๖๑.๗๙ คน ปัจจุบันมี ๑๖๑ คน ซึ่งสรุปได้ว่า ปัจจุบันจำนวนคนเพียงพอกับปริมาณงาน จะมีบางปีที่มีภารกิจตามนโยบายรัฐบาล

เพิ่มเติม ซึ่งต้องใช้กำลังคนเพิ่ม สำนักงานสถิติแห่งชาติสามารถโอนย้ายกำลังคนภายในได้ เพื่อให้สามารถทำงานได้ตามภารกิจกองที่เพิ่มขึ้นในช่วงเวลาดังกล่าว

๖. กองสถิติพยากรณ์ ต้องการ ๗๖.๔๖ คน ปัจจุบันมี ๗๘ คน ซึ่งสรุปได้ว่า ปัจจุบันจำนวนคนเพียงพอกับปริมาณงาน แต่เนื่องจากในอนาคต ภารกิจของกองสถิติพยากรณ์จะต้องมีการวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติภาครวม เพื่อตอบโจทย์ตามความต้องการของรัฐบาลเพิ่มขึ้น ซึ่งมีความจำเป็นต้องมีนักวิเคราะห์ข้อมูลที่มีความเชี่ยวชาญมาก การที่จะให้พนักงานเจ้าหน้าที่ของสำนักงานศึกษาเรียนรู้เพิ่มเติม เพื่อให้ต่อเนื่องต่อการรองรับภารกิจที่เพิ่มขึ้นนี้ ดังนั้นอาจจะใช้วิธีอื่นที่สามารถทำได้เช่น ขออัตราเพิ่มสำหรับภารกิจดังกล่าว หรือใช้วิธี Outsource หรือจ้างที่ปรึกษา

๗. กองสถิติเศรษฐกิจ ต้องการ ๘๑.๔๗ คน ปัจจุบันมี ๗๕ คน ซึ่งสรุปได้ว่า ปัจจุบันจำนวนคนเพียงพอกับปริมาณงาน จะมีบางปีที่มีภารกิจตามนโยบายรัฐบาลเพิ่มเติม ซึ่งต้องใช้กำลังคนเพิ่ม สำนักงานสถิติแห่งชาติสามารถโอนย้ายกำลังคนภายในได้ เพื่อให้สามารถทำงานได้ตามภารกิจกองที่เพิ่มขึ้นในช่วงเวลาดังกล่าว

๘. กองสถิติสาธารณมติ ต้องการ ๒๖.๘๗ คน ปัจจุบันมี ๓๒ คน ซึ่งสรุปได้ว่า ปัจจุบันจำนวนคนเพียงพอกับปริมาณงาน จะมีบางปีที่มีภารกิจตามนโยบายรัฐบาลเพิ่มเติม ซึ่งต้องใช้กำลังคนเพิ่ม สำนักงานสถิติแห่งชาติสามารถโอนย้ายกำลังคนภายในได้ เพื่อให้สามารถทำงานได้ตามภารกิจกองที่เพิ่มขึ้นในช่วงเวลาดังกล่าว

๙. กองสถิติสังคม ต้องการ ๖๙.๔๖ คน ปัจจุบันมี ๖๔ คน ซึ่งสรุปได้ว่า ปัจจุบันจำนวนคนเพียงพอกับปริมาณงาน จะมีบางปีที่มีภารกิจตามนโยบายรัฐบาลเพิ่มเติม ซึ่งต้องใช้กำลังคนเพิ่ม สำนักงานสถิติแห่งชาติสามารถโอนย้ายกำลังคนภายในได้ เพื่อให้สามารถทำงานได้ตามภารกิจกองที่เพิ่มขึ้นในช่วงเวลาดังกล่าว

๑๐. ศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร ต้องการ ๑๘๔.๔๐ คน ปัจจุบันมี ๑๗๗ คน ซึ่งสรุปได้ว่า ปัจจุบันจำนวนคนเพียงพอกับปริมาณงาน จะมีบางปีที่มีภารกิจตามนโยบายรัฐบาลเพิ่มเติม ซึ่งต้องใช้กำลังคนเพิ่ม สำนักงานสถิติแห่งชาติสามารถโอนย้ายกำลังคนภายในได้ เพื่อให้สามารถทำงานได้ตามภารกิจกองที่เพิ่มขึ้นในช่วงเวลาดังกล่าว

๑๑. ศูนย์สารสนเทศยุทธศาสตร์ภาครัฐ ต้องการ ๕๖.๘๐ คน ปัจจุบันมี ๕๕ คน ซึ่งสรุปได้ว่า ปัจจุบันจำนวนคนเพียงพอกับปริมาณงาน จะมีบางปีที่มีภารกิจตามนโยบายรัฐบาลเพิ่มเติม ซึ่งต้องใช้กำลังคนเพิ่ม สำนักงานสถิติแห่งชาติสามารถโอนย้ายกำลังคนภายในได้ เพื่อให้สามารถทำงานได้ตามภารกิจกองที่เพิ่มขึ้นในช่วงเวลาดังกล่าว

๑๒. สำนักงานสถิติจังหวัด ต้องการ ๒,๒๑๑.๒๔ คน ปัจจุบันมี ๑,๖๓๐ คน ซึ่งสรุปได้ว่า ปัจจุบันจำนวนคนไม่เพียงพอกับปริมาณงาน แต่เนื่องจากข้อมูลปริมาณงานที่ได้รับเป็น

ค่าเฉลี่ย ต้องเพิ่มจำนวนคน ๗๒๕ คน ซึ่งตามความเป็นจริงต้องสำรวจปริมาณงานรายจังหวัด เนื่องจากแต่ละจังหวัด มีปริมาณงานที่แตกต่างกัน แต่โดยสรุปแนวโน้มปริมาณงานของสำนักงานสถิติจังหวัดที่ต้องรองรับกับภารกิจที่เปลี่ยนแปลงตามยุทธศาสตร์ชาติและแผนปฏิรูป ประเทศ สำนักงานสถิติแห่งชาติควรวางแผนกำลังคนสำหรับสำนักงานสถิติจังหวัด เพื่อให้สามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิผลมากขึ้น

นอกจากนี้ จากบทบาทหน้าที่และภารกิจหลักของสำนักงานสถิติแห่งชาติได้มีการวิเคราะห์อัตรากำลังในตำแหน่งที่เป็นสายงานหลัก ความจำเป็นต้องใช้อัตรากำลัง ตามแนวทางและวิธีการที่สำนักงาน ก.พ. กำหนด โดยผลวิเคราะห์เห็นว่า ควรขอเพิ่มอัตรากำลังข้าราชการตั้งใหม่ จำนวน ๔๐ อัตรา เพื่อปฏิบัติราชการในหน่วยงานตั้งใหม่ที่ยังไม่มีอัตรากำลังรองรับในแต่ละภารกิจที่เพิ่มขึ้น คือ กองบริหารจัดการระบบสถิติ ซึ่งรองรับภารกิจบริหารจัดการระบบสถิติเชื่อมโยงและบูรณาการข้อมูลสถิติภาครัฐ โดยมีภารกิจและงานที่เพิ่มขึ้น ดังนี้

๑. ประสานกับหน่วยสถิติ เพื่อจัดทำแผนพัฒนาสถิติประเทศและรายสาขา และแผนพัฒนาสถิติระดับพื้นที่ เพื่อให้ได้มาซึ่งฐานข้อมูลเชิงสถิติที่สำคัญและเป็นปัจจุบันของประเทศ

๒. เผยแพร่ เสริมสร้างความเข้าใจ และให้คำปรึกษาเกี่ยวกับการบริหารจัดการระบบสถิติให้กับหน่วยงานภาครัฐ

๓. วางแผน และดำเนินงานบริหารจัดการเครือข่ายสถิติภาครัฐ เพื่อให้ได้ข้อมูลและสถิติทางการตามแผนแม่บทฯและนโยบายสถิติ

๔. บริหารจัดการ และประสานงานให้ได้ข้อมูลเชิงสถิติที่มีคุณภาพ

๕. บริหารจัดการข้อมูลการบริหารงาน ข้อมูลลงทะเบียนและข้อมูลขนาดใหญ่กับหน่วยงานของรัฐ สำหรับการผลิตข้อมูลเชิงสถิติ

๖. ให้การรับรองคุณภาพสถิติแก่หน่วยงานภาครัฐ ตามมาตรฐานสากล

๗. ปฏิบัติงานร่วมกับหรือสนับสนุนการปฏิบัติงานของหน่วยงานอื่น

๓. ทรัพยากรด้านงบประมาณ

งบประมาณที่ใช้ในการดำเนินงานด้านข้อมูลสถิติของประเทศไทย มีทั้งงบประมาณทางตรงและทางอ้อม งบประมาณทางตรง เช่น งบประมาณจัดทำสำรวจ/สำมะโนของสำนักงานสถิติแห่งชาติ งบประมาณประเมินคุณธรรมและความโปร่งใสในการด าเนินงานของหน่วยงานภาครัฐ. (Integrity and Transparency Assessment: ITA) ของ ปปช. เป็นต้น ส่วนทางอ้อม เช่น งบประมาณในการจัดทำโครงการของหน่วยงานซึ่งมีกิจกรรมจัดทำข้อมูลแฝงอยู่ เป็นต้น

ในการเปรียบเทียบงบประมาณด้านสถิติระหว่างประเทศต่าง ๆ ส่วนหนึ่งมักจะใช้งบประมาณของโครงการสำมะโนประชากร (Population Census) มาเปรียบเทียบกัน เนื่องจาก

เป็นโครงการที่ดำเนินการแทบทุกประเทศในโลก และเป็นโครงการขนาดใหญ่ที่ใช้งบประมาณจำนวนมาก ซึ่งสามารถสะท้อนถึงการให้ความสำคัญของภาครัฐต่อการดำเนินการด้านข้อมูลสถิติได้ดีระดับหนึ่ง โดยตัวชี้วัดที่ใช้ในกรณีนี้คือ งบประมาณโครงการสำมะโนประชากรต่อหัวประชากร ซึ่งสะท้อนว่า ภาครัฐได้ลงทุนเก็บข้อมูลสำมะโนประชากรโดยเฉลี่ยเป็นจำนวนเงินมากน้อยเพียงใดต่อประชากรหนึ่งคน สำหรับประเทศไทย พบว่า งบประมาณสำมะโนประชากรต่อหัวประชากร ในปี ๒๕๕๓ มีค่าประมาณ ๐.๔๗ ดอลลาร์สหรัฐต่อคน และในปี ๒๕๖๕ (ซึ่งเลื่อนการดำเนินการไปก่อน เนื่องจากการแพร่ระบาดของโรคโควิด) มีค่าประมาณ ๐.๒๘ ดอลลาร์สหรัฐต่อคน ซึ่งลดลงมากถึงประมาณร้อยละ ๔๐ แตกต่างจากประเทศกัมพูชาที่มีค่าเพิ่มขึ้น คือ งบประมาณโครงการสำมะโนประชากรต่อหัวประชากร ในปี ๒๕๕๑ ประมาณ ๐.๔๓ ดอลลาร์สหรัฐต่อคน เพิ่มเป็น ๐.๖๔ ดอลลาร์สหรัฐต่อคน ในปี ๒๕๖๒ (Phnom Penh Post, ออนไลน์, ๒๐๑๖)

ส่วนประเทศที่พัฒนาแล้ว มีงบประมาณต่อหัวประชากรสูงกว่าของประเทศไทย อาทิ ประเทศสหรัฐอเมริกา มีงบประมาณต่อหัวประชากร ในปี ๒๕๕๓ ประมาณ ๔๒.๑ ดอลลาร์สหรัฐต่อคน ซึ่งสูงกว่าของประเทศไทยในรอบสำมะโนเดียวกันประมาณ ๙๐ เท่า (Genealogy Branches, ออนไลน์, ๒๐๒๒) หรือประเทศออสเตรเลีย มีงบประมาณต่อหัวประชากร ในปี ๒๕๕๔ ประมาณ ๑๙.๐ ดอลลาร์สหรัฐต่อคน ซึ่งสูงกว่าของประเทศไทยในรอบสำมะโนเดียวกันประมาณ ๔๐ เท่า (Australian Bureau of Statistics, ออนไลน์, ๒๐๒๒)

จากที่กล่าวมาแล้วนั้น สรุปได้ว่า ในประเทศไทย บุคลากรที่ขับเคลื่อนระบบสถิติในภาครัฐมีอยู่หลากหลายตำแหน่งและหลากหลายรูปแบบ ซึ่งตำแหน่งข้าราชการในระบบข้าราชการพลเรือนที่มีหน้าที่โดยตรงกับการจัดการข้อมูลสถิติ ในปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๓ มีทั้งสิ้น ๒,๗๐๑ ตำแหน่ง หรือคิดเป็นร้อยละ ๐.๕๘๙ เท่านั้น ส่วนการวิเคราะห์ภาระงานในสำนักงานสถิติแห่งชาติทำให้พบว่า ในราชการส่วนภูมิภาค สำนักงานสถิติจังหวัด ต้องการบุคลากร ๒,๒๑๑.๒๔ คน แต่ปัจจุบันมี ๑,๖๓๐ คน ซึ่งจำนวนคนไม่เพียงพอกับปริมาณงาน ต้องเพิ่มจำนวนคนมากถึง ๗๒๕ คน ส่วนในราชการส่วนกลาง ต้องการเพิ่มตำแหน่งข้าราชการ ๔๐ ตำแหน่ง เพื่อรองรับภารกิจบริหารจัดการระบบสถิติ เชื่อมโยงและบูรณาการข้อมูลสถิติภาครัฐ ข้อมูลทั้งหลายเหล่านี้สะท้อนว่าทรัพยากรบุคคลที่จะขับเคลื่อนระบบสถิติประเทศไทยยังไม่เพียงพอ ส่วนด้านงบประมาณ เมื่อพิจารณาจากงบประมาณโครงการสำมะโนประชากรต่อหัวประชากรของไทย มีแนวโน้มลดลง ซึ่งแตกต่างจากประเทศกัมพูชาที่มีแนวโน้มเพิ่มขึ้น และงบของไทยยังคงน้อยกว่าประเทศที่พัฒนาแล้ว เช่น ประเทศออสเตรเลียหรือประเทศสหรัฐอเมริกา ประมาณ ๔๐ – ๙๐ เท่า

การใช้ประโยชน์ข้อมูลสถิติของหน่วยงานต่าง ๆ

ในการวิจัยครั้งนี้ ได้สำรวจการนำข้อมูลสถิติไปใช้ประโยชน์ ซึ่งเป็นการสอบถามหน่วยงานต่าง ๆ ที่เป็นผู้ใช้ข้อมูลสถิติ (Users) ของสำนักงานสถิติแห่งชาติ เกี่ยวกับการนำข้อมูลสถิติที่ผลิตโดยสำนักงานสถิติแห่งชาติไปใช้ประโยชน์ในแง่มุมต่าง ๆ เช่น การผลิตตัวชี้วัด การจัดทำบัญชี การวิเคราะห์เชิงลึก การติดตามประเมินผล การตัดสินใจหรือกำหนดนโยบาย เป็นต้น โดยได้สอบถามการนำไปใช้ประโยชน์ของโครงการสำมะโน/สำรวจ จำนวน ๒๒ โครงการ ซึ่งมีจำนวนหน่วยงานที่ส่งแบบสำรวจ ตอบกลับ และระบุว่าใช้ประโยชน์ ตามตาราง ๓-๑ และสามารถสรุปผลการนำไปใช้ประโยชน์ของหน่วยงานผู้ใช้หลักได้ตามตาราง ๓-๒

ตาราง ๓-๑ สรุปการสำรวจการนำข้อมูลสถิติไปใช้ประโยชน์

โครงการ	จำนวนหน่วยงานที่		
	ส่งแบบสำรวจ	ตอบกลับ	ระบุว่าใช้ประโยชน์
๑. โครงการสำมะโนประชากรและเคหะ	๑๖	๑๓	๑๓
๒. โครงการสำมะโนธุรกิจและอุตสาหกรรม	๑๑	๑๐	๑๐
๓. โครงการสำมะโนการเกษตร	๓๐	๒๒	๒๒
๔. โครงการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน	๑๘	๑๓	๑๓
๕. โครงการสำรวจภาวะการทำงานของประชากร	๒๔	๑๖	๑๖
๖. โครงการสำรวจความต้องการพัฒนาขีดความสามารถของประชากร	๑๗	๑๒	๘
๗. โครงการสำรวจแรงงานนอกระบบ	๑๑	๘	๗
๘. โครงการสำรวจการย้ายถิ่นของประชากร	๑๑	๔	๔
๙. โครงการสำรวจสถานการณ์เด็กและสตรีในประเทศไทย	๒๗	๒๐	๑๙
๑๐. โครงการสำรวจอนามัยและสวัสดิการ	๑๑	๗	๗
๑๑. โครงการสำรวจพฤติกรรมด้านสุขภาพของประชากร	๑๔	๕	๕

ตาราง ๓-๑ สรุปการสำรวจการนำข้อมูลสถิติไปใช้ประโยชน์ (ต่อ)

โครงการ	จำนวนหน่วยงานที่		
	ส่งแบบสำรวจ	ตอบกลับ	ระบุว่าใช้ประโยชน์
๑๒. โครงการสำรวจประชากรสูงอายุในประเทศไทย	๑๐	๖	๖
๑๓. โครงการสำรวจการอ่านของประชากร	๑๔	๑๑	๑๐
๑๔. โครงการสำรวจความพิการ	๑๙	๙	๘
๑๕. โครงการสำรวจภาวะทางสังคมและวัฒนธรรม	๑๐	๖	๔
๑๖. โครงการสำรวจการมีการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในสถานประกอบการ	๘	๗	๖
๑๗. โครงการสำรวจการมีการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในครัวเรือน	๑๓	๑๒	๑๐
๑๘. โครงการสำรวจธุรกิจทางการค้าและธุรกิจทางการบริการ	๕	๕	๕
๑๙. โครงการสำรวจที่พักแรม	๓	๓	๓
๒๐. โครงการสำรวจยอดขายรายไตรมาส	๔	๔	๔
๒๑. โครงการประมวลพื้นที่การก่อสร้าง	๓	๓	๓
๒๒. โครงการสำรวจโรงพยาบาลและสถานพยาบาลเอกชน	๕	๕	๒

ที่มา: สำรวจการใช้ประโยชน์ข้อมูลสถิติด้านสังคมและด้านเศรษฐกิจ พ.ศ. ๒๕๖๔

ตาราง ๓-๒ การนำโครงการสำรวจ/สำมะโนไปใช้ประโยชน์ของหน่วยงานต่าง ๆ

หน่วยงาน	การนำไปใช้ประโยชน์
๑. สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ	<u>โครงการสำมะโนธุรกิจและอุตสาหกรรม</u> - ใช้ประกอบการจัดทำรายได้ประชาติ ทั้งด้านการผลิต ใช้จ่ายและรายได้ - ใช้ประกอบการจัดทำข้อมูลผลิตภัณฑ์ภาคและจังหวัด ด้านการผลิต - ใช้ประกอบการศึกษาและจัดทำตารางปัจจัยการผลิต ผลผลิตของประเทศ

ตาราง ๓-๒ การนำโครงการสำรวจ/สำมะโนไปใช้ประโยชน์ของหน่วยงานต่าง ๆ

หน่วยงาน	การนำไปใช้ประโยชน์
	- ใช้ประกอบการศึกษาและจัดทำตารางอุปสงค์อุปทานของประเทศ - ใช้ประกอบการศึกษาโครงสร้างของระบบเศรษฐกิจและสังคม <u>โครงการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน</u> - จัดทำรายงานสถานการณ์ความยากจนและความเหลื่อมล้ำ - จัดทำรายงานบัญชีกระแสการโอนประชาชาติ (National Account Transfer) <u>โครงการสำรวจภาวะการทำงานของประชากร</u> - จัดทำรายงานสถานการณ์ วิเคราะห์สถานการณ์และเขียนรายงานในภาวะสังคมไทย รายไตรมาส - การจัดทำรายงานภาวะสังคมประจำไตรมาส / การจัดทำข้อมูลอื่น ๆ เพื่อประกอบการวิเคราะห์นโยบาย <u>โครงการสำรวจการย้ายถิ่นของประชากร</u> - คำนวณค่าดัชนีความยากจนหลายมิติ <u>โครงการสำรวจอนามัยและสวัสดิการ</u> - จัดทำบัญชีกระแสการโอนประชาชาติของประเทศไทย <u>โครงการสำรวจการมีการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในครัวเรือน</u> - ใช้เป็นตัวชี้วัดเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals: SDGs) เป้าหมายที่ ๑๗ (ตัวชี้วัด ๑๗.๘.๑) และใช้ประกอบการ จัดทำดัชนีความก้าวหน้าของคน (Human Achievement Index: HAI) <u>โครงการสำรวจธุรกิจทางการค้าและธุรกิจทางการบริการ</u> - ใช้ประกอบการจัดทำบัญชีประชาชาติ ตารางปัจจัยการผลิต และผลผลิต <u>โครงการสำรวจยอดขายรายไตรมาส</u> - สามารถวิเคราะห์ข้อมูลภาวะเศรษฐกิจโดยรวม จากข้อมูลดังกล่าวโดยสามารถทำให้ทราบพฤติกรรมการบริโภคสินค้าและบริการ และการเปลี่ยนแปลงของกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในระบบเศรษฐกิจ <u>โครงการประมวลข้อมูลพื้นที่การก่อสร้าง</u> - เป็นข้อมูลในการคำนวณมูลค่าการก่อสร้างภาคเอกชน ในการจัดทำรายได้ประชาชาติ (GDP) รายไตรมาส และรายปี

ตาราง ๓-๒ การนำโครงการสำรวจ/สำมะโนไปใช้ประโยชน์ของหน่วยงานต่าง ๆ

หน่วยงาน	การนำไปใช้ประโยชน์
๒. ธนาคารแห่งประเทศไทย	<u>โครงการสำมะโนธุรกิจและอุตสาหกรรม</u> - ใช้เป็นข้อมูลประกอบการวิเคราะห์โครงสร้าง ภาคอุตสาหกรรมร่วมกับข้อมูลรายเดือน อาทิ ดัชนีผลผลิตภาคอุตสาหกรรม (MPI) และภาวะเศรษฐกิจมหภาค ซึ่งเป็นข้อมูลรายเดือน - ใช้ในการศึกษาเชิงลึกโครงสร้างภาคอุตสาหกรรมมิติต่างๆ อาทิ สาขาอุตสาหกรรม ขนาดสถานประกอบการ สัญชาติ พื้นที่ ตลอดจนการเปลี่ยนแปลงโครงสร้าง ในแง่การสร้างมูลค่าเพิ่ม การลงทุน และผลิตภาพ - ใช้ข้อมูลในการวิเคราะห์ภาคอุตสาหกรรม ธุรกิจบริการการขนส่งในมิติต่างๆ เพื่อประกอบ การจัดทำบทความเผยแพร่ในสื่อต่าง ๆ อาทิ หนังสือพิมพ์ประชาชาติธุรกิจ คอลัมน์ “ร่วมด้วยช่วยคิด” และบทความบน BOT Web : FAQ (Focused and Quick) - ใช้ข้อมูลผลผลิต/รายรับของสถานประกอบการ และต้นทุนการผลิต/ค่าใช้จ่ายของสถานประกอบการ ในการคำนวณโครงสร้างน้ำหนักหมวดย่อยในดัชนีภาคอุตสาหกรรม และดัชนีผลผลิตภาคบริการ - ใช้ข้อมูลการทำธุรกรรมเกี่ยวกับสินค้าและบริการ กับต่างประเทศ มาเปรียบเทียบกับข้อมูลสถิติ ภาคต่างประเทศ เพื่อควบคุมคุณภาพของข้อมูล - การใช้ข้อมูลพื้นฐานของรายสถานประกอบการ เป็นกรอบประชากรในการสำรวจต่างๆ ของ ธปท. รวมทั้ง ใช้โครงการสร้างของสำมะโนฯ จำแนกตาม ISIC ในการกำหนดกลุ่มตัวอย่าง ตามหลักการสถิติ <u>โครงการสำมะโนการเกษตร</u> - ใช้เป็นข้อมูลในการวิเคราะห์เพื่อฉายภาพเกษตรกรไทย - ใช้เป็นข้อมูลในการวิเคราะห์ครัวเรือนเกษตร - ใช้ศึกษาโครงสร้างทางเศรษฐกิจของไทยในเชิงลึก ทั้งในมิติด้านการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ พร้อมสร้างองค์ความรู้เกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลง และพลวัตในด้านต่าง ๆ ของภาคเกษตรไทย นำไปต่อยอดทางนโยบายในเวทีสัมมนากับนักวิจัยด้านเกษตรของประเทศไทย <u>โครงการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน</u> - เพื่อประกอบการวิเคราะห์และประเมินเสถียรภาพเศษฐกิจการเงินของภาค

ตาราง ๓-๒ การนำโครงการสำรวจ/สำมะโนไปใช้ประโยชน์ของหน่วยงานต่าง ๆ

หน่วยงาน	การนำไปใช้ประโยชน์
	ครัวเรือนที่ครอบคลุมฐานะ การเงิน รูปแบบรายได้ - รายจ่ายของครัวเรือนกลุ่มต่าง ๆ ที่นำไปสู่ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย รวมถึงแผน ยุทธศาสตร์ภาคครัวเรือน - ใช้ประกอบการวิเคราะห์ฐานะครัวเรือนในภูมิภาค - การศึกษาโครงสร้างหนี้ครัวเรือน วิเคราะห์รายได้และรายจ่ายของครัวเรือนรายภาคและจังหวัด - การวิเคราะห์ด้านภาระหนี้ของครัวเรือน - ใช้จำแนกอาชีพของครัวเรือน เพื่อวิเคราะห์ประกอบกับข้อมูลรายได้ - การวิเคราะห์ด้านรายจ่ายของครัวเรือน: จำเป็น ไม่จำเป็น ฉุกเฉิน และรายจ่ายหนี้สิน - การวิเคราะห์ด้านรายได้ของครัวเรือน: ที่มา ประเภท และความต่อเนื่องของรายได้ - การวิเคราะห์การเข้าถึงเทคโนโลยีมีผลต่อการใช้จ่ายของครัวเรือนหรือไม่ - ใช้ในการวิเคราะห์ติดตามสถานการณ์ทางการเงินของครัวเรือนไทย - วิเคราะห์เรื่องความเหลื่อมล้ำ <u>โครงการสำรวจภาวะการทำงานของประชากร</u> - ประเมินลักษณะเฉพาะด้านโครงสร้างประชากร (Demographic) - ใช้ประเมินภาวะความตึงตัวในตลาดแรงงาน - จัดทำตัวแปรด้านการศึกษาและทักษะ - ใช้คำนวณระดับทักษะของแรงงาน - ใช้คำนวณดัชนีการมีงานทำ/ว่างงาน - วิเคราะห์เรื่องความเหลื่อมล้ำและพลวัตตลาดแรงงาน - ใช้ประกอบการวิเคราะห์ภาคแรงงานในภูมิภาค - ใช้คำนวณ/ติดตาม Scar ในตลาดแรงงาน และปัญหาเชิงโครงสร้าง - ใช้ติดตามปัญหาเชิงโครงสร้างในตลาดแรงงาน - ใช้ติดตามตลาดแรงงานในมิติทักษะแรงงาน มิติสาขาอุตสาหกรรม เพื่อวิเคราะห์ร่วมกับเครื่องชี้อื่น มิติการจ้างงาน/รายได้ และชี้วัดความฟื้นตัวของตลาดแรงงาน

ตาราง ๓-๒ การนำโครงการสำรวจ/สำมะโนไปใช้ประโยชน์ของหน่วยงานต่าง ๆ

หน่วยงาน	การนำไปใช้ประโยชน์
	- ติดตามภาวะการมีงานทำ ภาวะเศรษฐกิจ การปรับโครงสร้างตลาดแรงงาน และภาวะเศรษฐกิจแรงงาน รายภูมิภาครายเดือน - ใช้ในงานศึกษา “นัยของการพัฒนาทักษะแรงงานต่อความเหลื่อมล้ำของค่าจ้าง: มุมมองจาก ตลาดแรงงานภูมิภาค” และงานศึกษาอื่น ๆ ใน ธปท. - ใช้ในงานศึกษา “จับประเด็นตลาดแรงงานในภูมิภาค” งานศึกษา “การวัดขนาดเศรษฐกิจนอกระบบ” ในส่วนของการ Proxy จากมุมมอง Self-employed และงานศึกษาอื่น ๆ ใน ธปท. - ประกอบงานศึกษาการวัดขนาดเศรษฐกิจนอกระบบ ในส่วนของการ Proxy จากมุมมอง Self-employed และงานศึกษาอื่น ๆ ใน ธปท. - ประกอบการจัดทำรายงานกำลังแรงงานสำหรับประชากรอายุ 15 ปี ขึ้นไป - ประกอบการจัดทำรายงานจัดทำข้อมูลผู้ว่างงานที่เคยทำงานจำแนกระยะเวลาที่ออกจากงาน (หน่วย: คน) - ประกอบการจัดทำรายงานค่าจ้างแรงงานเฉลี่ยจำแนกตามการศึกษา คำนวณจากจำนวนค่าจ้างที่ได้รับ กับเวลาในการทำงาน และรายงานผู้มีงานทำ จำนวนผู้ว่างงานตามการศึกษา - ประกอบรายงานจำนวนผู้มีงานทำ ผู้ว่างงาน และแรงงานรอฤดูกาล - ประกอบรายงานผู้มีงานทำแยกตามอาชีพ แยกตามสถานภาพการทำงาน - ประกอบการจัดทำดัชนีผลิตภาพแรงงาน ดัชนีต้นทุนแรงงาน ดัชนีค่าจ้างแรงงาน จำแนกตามประเภท ธุรกิจ และรายงานจำนวนผู้มีงานทำและผู้ว่างงานแยกตามประเภทอุตสาหกรรม - ประกอบการจัดทำดัชนีผลิตภาพแรงงานต่อคน - ประกอบการจัดทำดัชนีผลิตภาพแรงงานต่อชั่วโมงทำงาน และรายงานผู้มีงานทำแยกตามชั่วโมงการทำงาน - ประกอบการจัดทำดัชนีค่าจ้างแรงงาน จำแนกตามประเภทธุรกิจ ที่ครอบคลุมแต่ละประเภทของค่าจ้าง โดยใช้ชั่วโมงการทำงานในการคำนวณ - ประกอบการจัดทำดัชนีต้นทุนแรงงานต่อหนึ่งหน่วยการผลิต ดัชนีค่าจ้างแรงงาน จำแนกตามประเภท ธุรกิจ ที่ครอบคลุมแต่ละประเภทของค่าจ้าง โดยใช้ชั่วโมงการทำงานในการคำนวณ

ตาราง ๓-๒ การนำโครงการสำรวจ/สำมะโนไปใช้ประโยชน์ของหน่วยงานต่าง ๆ

หน่วยงาน	การนำไปใช้ประโยชน์
	<u>โครงการสำรวจความต้องการพัฒนาขีดความสามารถของประชากร</u> - ใช้ประกอบการวิเคราะห์ภาคแรงงานในภูมิภาค - ใช้ในงานศึกษา “นัยของการพัฒนาทักษะแรงงานต่อความเหลื่อมล้ำของค่าจ้าง: มุมมองจาก ตลาดแรงงานภูมิภาค” <u>โครงการสำรวจแรงงานนอกระบบ</u> - ใช้ติดตามภาวะการจ้างงานและรายได้ - ใช้ติดตามความเป็นอยู่ของกลุ่มแรงงานต่างด้าว ทั้งในด้านรายได้ และประเภทอุตสาหกรรม - ใช้ติดตามเรื่อง safety net ของแรงงาน และตัวชี้วัดแรงงานใน/นอกระบบ - ใช้ติดตามสภาวะการจ้างงาน และความเป็นอยู่ รวมถึงการคุ้มครองแรงงาน - ใช้เพื่อประกอบการติดตามด้านการคุ้มครองแรงงาน - ใช้ประกอบการวิเคราะห์ภาคแรงงานในภูมิภาค สำหรับการประชุมคณะกรรมการนโยบายการเงิน - ใช้งานศึกษาต่าง ๆ เพื่อตอบโจทย์ยุทธศาสตร์ รวมถึงงานศึกษาอื่น ๆ เช่น การวัดขนาดเศรษฐกิจนอกระบบ - วิเคราะห์เรื่องระบบรายได้ผู้สูงอายุที่จัดการโดยภาครัฐ <u>โครงการสำรวจธุรกิจทางการค้าและธุรกิจทางการบริการ</u> - ใช้ประกอบการวางแผนกำหนดนโยบายส่งเสริม การลงทุนและการดำเนินธุรกิจ เพื่อให้ภาคเอกชน มีความเข้มแข็งมากขึ้น - ใช้เปรียบเทียบข้อมูลระหว่างปีภายใน ชุดข้อมูล และใช้ประมวลผลร่วมกับข้อมูล ด้านเศรษฐกิจและสังคมอื่น ๆ <u>โครงการสำรวจยอดขายรายไตรมาส</u> - วิเคราะห์การบริโภคและสาเหตุที่การบริโภค เปลี่ยนแปลงไป ทั้งระดับภูมิภาคและ ระดับประเทศ - ใช้ติดตามภาวะการค้าอิเล็กทรอนิกส์ และวิเคราะห์โครงสร้างการค้าออนไลน์ โดยพิจารณาทั้งจำนวนผู้ประกอบการ มูลค่ายอดขายสัดส่วนการค้าออนไลน์เทียบ กับยอดขายทั้งหมด รวมถึงจัดทำดัชนีความเชื่อมั่นของผู้ประกอบการค้าออนไลน์ สำหรับใช้วิเคราะห์ภายในหน่วยงาน

ตาราง ๓-๒ การนำโครงการสำรวจ/สำมะโนไปใช้ประโยชน์ของหน่วยงานต่าง ๆ

หน่วยงาน	การนำไปใช้ประโยชน์
	<u>โครงการประมวลข้อมูลพื้นที่การก่อสร้าง</u> - ติดตามภาวะเศรษฐกิจด้านอสังหาริมทรัพย์ และการลงทุนภาคเอกชน
๓. กระทรวงศึกษาธิการ	<u>โครงการสำมะโนประชากรและเคหะ</u> - นำข้อมูลไปใช้ประโยชน์จัดทำรายงานและวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติ - ใช้เพื่อวางแผนการจัดการศึกษา/วิเคราะห์การเข้าเรียน/วางแผนดำเนินงาน - ใช้ประกอบการจัดทำข้อมูลสำหรับการติดตามจำนวนประชากรวัยเรียนที่ต้องเข้ารับการศึกษาฯ - ใช้วิเคราะห์การลดภาระงานครูที่นอกเหนือจากการจัดการเรียนการสอน และการเพิ่มเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษาอีก ๒๐ เขต - ใช้เป็นมาตรฐานเปรียบเทียบ - การวิเคราะห์ข้อมูลผู้เรียน - จัดทำรายงานนำเสนอผลที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา ซึ่งมีผลต่อการกำหนดนโยบายส่งเสริมการศึกษาในอนาคต <u>โครงการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน</u> - จัดทำรายงานผลทางการศึกษา <u>โครงการสำรวจภาวะการทำงานของประชากร</u> - นำข้อมูลไปใช้ประโยชน์จัดทำรายงานและวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติ - วิเคราะห์จัดทำแผนการศึกษา - ข้อมูลของเด็กช่วงวัยเรียน เพื่อนำมาประกอบการกำหนดนโยบายและแผนงานการจัดศึกษา เพื่อให้เพียงพอต่อจำนวนประชากรในแต่ละพื้นที่ฯ - สำหรับกำหนดแผนงาน/โครงการ สำหรับให้เหมาะสมและเพียงพอต่อจำนวนประชากรในแต่ละช่วงวัย ของการศึกษา เพื่อให้สอดคล้อง และเหมาะสม กับสภาพจริง - ใช้เป็นข้อมูลสนับสนุนในการวางแผน จัดทำนโยบาย กำหนดตัวชี้วัด และการรายงานผลในส่วนที่ เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานของหน่วยงานทั้งระดับส่วนกลางและระดับพื้นที่ - จัดทำรายงานผลที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาได้ มีผลต่อการกำหนดนโยบายในการส่งเสริมการศึกษาในอนาคต

ตาราง ๓-๒ การนำโครงการสำรวจ/สำมะโนไปใช้ประโยชน์ของหน่วยงานต่าง ๆ

หน่วยงาน	การนำไปใช้ประโยชน์
	<u>โครงการสำรวจความต้องการพัฒนาขีดความสามารถของประชากร</u> - นำข้อมูลไปใช้ประโยชน์จัดทำรายงานและวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติ - นำมาเป็นข้อมูลประกอบการจัดทำหลักสูตรต่อเนื่องที่สอดคล้องกับชุมชม และนำพัฒนาต่อยอด เพื่อใช้ในการจัดการเรียนการสอนกับนักเรียน - เป็นข้อมูลสนับสนุนในการวางแผน วิเคราะห์นโยบายในการจัดฝึกอบรมอาชีพให้กับหน่วยงานและสถานศึกษาในสังกัด - จัดทำรายงานผลที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา ซึ่งมีผลต่อการกำหนดนโยบายส่งเสริมการศึกษาในอนาคต <u>โครงการสำรวจสถานการณ์เด็กและสตรีในประเทศไทย (MICS)</u> - นำข้อมูลไปใช้ประโยชน์จัดทำรายงานและวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติ นำมาใช้เป็นข้อมูลประกอบการจัดนโยบาย หรือแผนงาน ในการส่งเสริม และพัฒนาการรู้หนังสือ และความขาดแคลนด้านเทคโนโลยีสำหรับการเรียนรู้ของประชากรวัยเรียน - นำมาประกอบการพิจารณาส่งเสริมจัดการศึกษาให้กับคุณแม่ในวัยเรียน - เป็นข้อมูลประกอบการจัดทำนโยบาย สำหรับเตรียมความพร้อม ในกับเด็กระดับปฐมวัยเพื่อให้ได้รับการ ส่งเสริมพัฒนาการอย่างสมวัย - เป็นฐานข้อมูลสำหรับกำหนดนโยบายการจัดการศึกษา เพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษาให้กับผู้เรียนใน ทุกช่วงวัยได้อย่างเหมาะสม - ใช้เป็นมาตรฐานเปรียบเทียบ - เป็นข้อมูลสนับสนุนในการวิเคราะห์ วางแผนนโยบาย กำหนดโครงการให้กับหน่วยงานและสถานศึกษา - จัดทำรายงานผลที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา ซึ่งมีผลต่อการกำหนดนโยบายส่งเสริมการศึกษาในอนาคต <u>โครงการสำรวจการอ่านของประชากร</u> - ใช้วางแผนกิจกรรมโครงการต่าง ๆ - เป็นข้อมูลประกอบการติดตามประเมินผลการอ่านของประชากรวัยเรียน - ใช้ประกอบการติดตามประเมินผลด้านความสามารถในการอ่าน เขียน และทักษะการคิดคำนวณ ของประชากรวัยเรียน

ตาราง ๓-๒ การนำโครงการสำรวจ/สำมะโนไปใช้ประโยชน์ของหน่วยงานต่าง ๆ

หน่วยงาน	การนำไปใช้ประโยชน์
	- ใช้ประกอบการติดตามประเมินสื่อที่เหมาะสมกับนักเรียนในแต่ละช่วงวัย - ประกอบการประเมินด้านการอ่านของประชากรในแต่ละช่วงวัย - เป็นข้อมูลในการสนับสนุนการวางแผน และบริหารงานโครงการเกี่ยวกับการส่งเสริมการอ่าน การรู้ หนังสือในส่วนที่เกี่ยวข้องได้ - ใช้ในการวางแผนและจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่านให้กับกลุ่มเป้าหมาย - จัดทำรายงานผลที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา ซึ่งมีผลต่อการกำหนดนโยบายส่งเสริมการศึกษาในอนาคต
๔. กระทรวงแรงงาน	<u>โครงการสำมะโนประชากรและเคหะ</u> - นำไปจัดทำสถิติแรงงานประจำปี คำนวณดัชนีและการวิเคราะห์ต่าง ๆ - จัดทำบทวิเคราะห์การรายงานสถานการณ์และดัชนีชี้วัดภาวะแรงงาน <u>โครงการสำรวจภาวะการทำงานของประชากร</u> - คำนวณดัชนี จัดทำรายงาน และการวิเคราะห์ - จัดทำบทวิเคราะห์การรายงานสถานการณ์และดัชนีชี้วัดภาวะแรงงาน - ใช้ข้อมูลจำนวนผู้มีงานทำรายจังหวัดคำนวณหาผลิตภาพแรงงาน ซึ่งเป็นตัวแปรหนึ่งในสูตรการคำนวณ อัตราค่าจ้างขั้นต่ำ และใช้ประกอบการพิจารณากำหนดอัตราค่าจ้างขั้นต่ำของคณะกรรมการค่าจ้าง คณะอนุกรรมการวิชาการและกลั่นกรอง และคณะอนุกรรมการพิจารณาอัตราค่าจ้างขั้นต่ำกรุงเทพฯ และจังหวัด ๗๗ คณะ - ใช้ประกอบการจัดทำรายงานเตือนภัยด้านแรงงาน รายงานสถานการณ์ด้านแรงงาน ข้อมูลเศรษฐกิจ แรงงาน และคำนวณดัชนีชี้วัดภาวะแรงงาน - ใช้ข้อมูลจำนวนผู้มีงานทำนำมาคำนวณผลสัมฤทธิ์ในการดำเนินงาน และจำนวนกำลังแรงงานตามกลุ่ม อุตสาหกรรมนำมาใช้ประกอบการวางแผนและวิเคราะห์ผลการดำเนินงาน - ใช้วิเคราะห์ภาวะการทำงานของแรงงานเด็ก (อายุ ๑๕ ปีขึ้นไปแต่ไม่ถึง ๑๘ ปี บริบูรณ์) โดยจำแนกตาม จำนวนแรงงานเด็ก ขนาดสถานประกอบกิจการ ระดับการศึกษา ประเภทกิจการ ประเภทอาชีวะ ชั่วโมง การทำงาน และระดับค่าจ้างในการทำงาน เพื่อประกอบการจัดทำรายงานความเคลื่อนไหวแรงงานเด็ก ทุกไตรมาส

ตาราง ๓-๒ การนำโครงการสำรวจ/สำมะโนไปใช้ประโยชน์ของหน่วยงานต่าง ๆ

หน่วยงาน	การนำไปใช้ประโยชน์
	- ใช้เป็นข้อมูลประกอบการจัดทำแผนการส่งเสริมการมีงานทำ - ใช้เป็นข้อมูลประกอบในการตอบประเด็นคำถามด้านตลาดแรงงานที่เกี่ยวข้องกับความเท่าเทียมทางเพศ - ใช้ประกอบการวิเคราะห์ วิจัย และตอบประเด็นคำถาม ด้านตลาดแรงงาน - ใช้เป็นข้อมูลประกอบการวิเคราะห์สถานการณ์ตลาดแรงงานรายเดือน รายไตรมาส และรายปี - ประกอบการจัดทำรายงานสรุปข้อมูลสำคัญของสำนักงานประกันสังคม <u>โครงการสำรวจความต้องการพัฒนาขีดความสามารถของประชากร</u> - คำนวณดัชนี จัดทำรายงาน และสถิติต่าง ๆ ประจำปี - จัดทำบทวิเคราะห์การรายงานสถานการณ์และดัชนีชี้วัดภาวะแรงงาน - นำมาวิเคราะห์ความต้องการฝึกอบรม และกำหนดกลุ่มเป้าหมายฝึกอบรม - ใช้เป็นข้อมูลประกอบในการตอบประเด็นคำถามด้านตลาดแรงงาน - ใช้เป็นข้อมูลประกอบการวิเคราะห์ และวิจัยด้านตลาดแรงงาน <u>โครงการสำรวจแรงงานนอกระบบ</u> - การวิเคราะห์เพื่อจัดทำแผนปฏิบัติงานต่าง ๆ - ทราบข้อมูลการได้รับสวัสดิการของแรงงานนอกระบบ - ทราบข้อมูลสถานที่ทำงาน/ลักษณะงาน - ทราบข้อมูลปัญหาจากการทำงาน - จัดทำบทวิเคราะห์การรายงานสถานการณ์และดัชนีชี้วัดภาวะแรงงาน - นำไปวิเคราะห์เพื่อจัดทำแผนปฏิบัติราชการและโครงการ - การวิเคราะห์และประมวลผลข้อมูลเชิงสถิติประกอบการจัดทำแนวโน้ม เพื่อกำหนดนโยบายไปสู่การปฏิบัติ - ประเมินผลวิเคราะห์ข้อมูลเชิงสถิติเพื่อจัดทำแผนการปฏิบัติการด้านการบริหารจัดการแรงงานนอก ระบบของกระทรวงแรงงาน - กำหนดแผนงาน โครงการ/กิจกรรม ภายใต้แผนปฏิบัติการด้านการบริหารจัดการ แรงงานนอกระบบ ประจำปี - กำหนดมาตรการส่งเสริม พัฒนา และคุ้มครอง เพื่อช่วยเหลือแรงงานนอกระบบ ให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น

ตาราง ๓-๒ การนำโครงการสำรวจ/สำมะโนไปใช้ประโยชน์ของหน่วยงานต่าง ๆ

หน่วยงาน	การนำไปใช้ประโยชน์
	- เพื่อใช้ประกอบการบริหารและกำหนดนโยบายการคุ้มครองแรงงานนอกระบบ โดยเฉพาะกลุ่มแรงงานภาคเกษตร กลุ่มผู้รับงานไปทำที่บ้าน และลูกจ้างทำงานบ้าน ในการกำกับดูแลของกรมสวัสดิการและคุ้มครองแรงงาน - ใช้ประกอบการวิเคราะห์และจัดทำแผนงาน - ใช้เป็นข้อมูลประกอบในการตอบประเด็นคำถามด้านตลาดแรงงาน - ใช้เป็นข้อมูลประกอบการวิเคราะห์ และวิจัยด้านตลาดแรงงาน - ใช้ประกอบการวิเคราะห์และจัดทำแผนงานของสำนักงานประกันสังคม <u>โครงการสำรวจการย้ายถิ่นของประชากร</u> - จัดทำสถิติและวิเคราะห์แผนการปฏิบัติงาน - จัดทำบทวิเคราะห์รายงานสถานการณ์และดัชนีชี้วัดภาวะแรงงาน
๕. กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์	<u>โครงการสำรวจสถานการณ์เด็กและสตรีในประเทศไทย (MICS)</u> - ใช้ประกอบการจัดทำรายงานการพัฒนาเด็กและเยาวชนประจำปี - ใช้ประกอบการจัดทำ ติดตามและประเมินผลแผนปฏิบัติการยุทธศาสตร์การป้องกันและแก้ไขปัญหาการตั้งครรภ์ในวัยรุ่นระดับชาติ - ใช้ประกอบการพิจารณาแผนการพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติ ฉบับที่ ๒ - ใช้ประกอบการพิจารณาแผนยุทธศาสตร์การคุ้มครองเด็กแห่งชาติ - ใช้ประกอบการจัดทำรายงานสถานการณ์สตรีประจำปี เพื่อวางแผนในการกำหนดยุทธศาสตร์และโครงการกิจกรรม - ใช้วิเคราะห์สถานการณ์ครอบครัวไทย และจัดทำมาตรการ แผนปฏิบัติการและนโยบายด้านครอบครัว เพื่อส่งเสริมความเข้มแข็งของครอบครัว - ใช้ประกอบรายงานตามอนุสัญญาว่าด้วยการขจัดการเลือกปฏิบัติต่อผู้หญิง - ใช้ประกอบการจัดทำข้อมูลรายงานตามอนุสัญญาว่าด้วยการขจัดการเลือกปฏิบัติต่อผู้หญิง และ SDG ๕ - ใช้ประกอบการจัดทำข้อมูลตามพันธกรณีระหว่างเพศ ได้แก่ อนุสัญญาว่าด้วยการขจัดการเลือกปฏิบัติ ต่อสตรีในทุกรูปแบบ ปฏิญญาปักกิ่งและแผนปฏิบัติการปักกิ่ง เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน SDG ๕ ประกันการเข้าถึงสุขภาพทางเพศและอนามัยเจริญพันธุ์และสิทธิการเจริญพันธุ์โดย ทั่วหน้าตามที่ได้ตกลงตามแผนปฏิบัติการของการประชุมระหว่างประเทศว่าด้วยเรื่อง

ตาราง ๓-๒ การนำโครงการสำรวจ/สำมะโนไปใช้ประโยชน์ของหน่วยงานต่าง ๆ

หน่วยงาน	การนำไปใช้ประโยชน์
	ประชากรและการพัฒนาและแผนปฏิบัติการปักกิ่งและเอกสารผลลัพธ์ของการประชุมทบทวนดังกล่าว - ใช้ประกอบการจัดทำข้อมูล SDG ๕ สร้างเสริมการใช้เทคโนโลยี โดยเฉพาะเทคโนโลยี สารสนเทศและการสื่อสารเพื่อส่งเสริมพลังแก่ผู้หญิง เพื่อวางแผนในการกำหนดยุทธศาสตร์และโครงการกิจกรรม <u>โครงการสำรวจประชากรสูงอายุในประเทศไทย</u> - ใช้ประกอบการวิเคราะห์เพื่อกำหนดนโยบายด้านผู้สูงอายุไทย - ใช้ติดตามและประเมินผลตามแผนปฏิบัติการด้านผู้สูงอายุระยะที่ ๒ - ข้อมูลพื้นฐานระดับครัวเรือนนำไปวิเคราะห์ปัญหาที่เกี่ยวกับผู้สูงอายุ - ใช้ประกอบการวิเคราะห์ข้อมูลรายได้ของผู้สูงอายุ - ใช้ประกอบการวิเคราะห์และกำหนดนโยบายด้านการมีรายได้และการมีงานทำของผู้สูงอายุ - ใช้ประกอบการวิเคราะห์การมีหลักประกันยามสูงวัยของผู้สูงอายุ รวมทั้งการมีหนี้สิน ของผู้สูงอายุ - ใช้ประกอบการวิเคราะห์รูปแบบบ้านที่เหมาะสมของผู้สูงอายุ - ใช้ประกอบการวิเคราะห์ข้อมูลการอยู่ลำพังของผู้สูงอายุ - ใช้ประกอบการวิเคราะห์ข้อมูลการดูแลผู้สูงอายุในระดับครัวเรือน - ใช้เป็นข้อมูลในการวางแผน/กำหนดนโยบายรองรับผู้สูงอายุที่มีปัญหาเรื่องสุขภาพ รวมไปถึงการป้องกัน - ใช้เพื่อออกแบบกิจกรรมด้านสังคมที่เหมาะสมกับผู้สูงอายุ - ใช้เป็นข้อมูลในการประสานงานเครือข่ายในพื้นที่ - ใช้ประกอบการวางแผนการทำกิจกรรมร่วมกับผู้สูงอายุ - ใช้ประกอบการวางแผนการให้บริการประชาชนของหน่วยงาน - ใช้ประกอบการตัดสินใจในการออกแบบระบบการดูแลผู้สูงอายุ - ใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานในการออกแบบการดูแลผู้สูงอายุ - ใช้เป็นข้อมูลประกอบการวิเคราะห์ข้อมูลครัวเรือนผู้สูงอายุ - ใช้เป็นข้อมูลประกอบการของบประมาณของหน่วยงาน

ตาราง ๓-๒ การนำโครงการสำรวจ/สำมะโนไปใช้ประโยชน์ของหน่วยงานต่าง ๆ

หน่วยงาน	การนำไปใช้ประโยชน์
	<u>โครงการสำรวจความพิการ</u> - การจัดทำรายงาน การวิเคราะห์ข้อมูล การจัดทำรายงานเพื่อกำหนดนโยบาย การจัดทำงบประมาณ - การนำข้อมูลประมวลผลเพื่อการบริการ ด้านอาชีพคนพิการ การจัดทำหลักสูตรการศึกษาที่เหมาะสมแต่ ละประเภทความพิการ - การกู้เงิน การใช้สิทธิทางภาษี การจัดบริการผู้ช่วยกรณีคนพิการไม่มีผู้ดูแล - เพื่อบริหารจัดการข้อมูล และนำข้อมูลไปวิเคราะห์ในการกำหนดนโยบาย - เพื่อการวางแผนกำหนดนโยบาย การเข้าถึงสิทธิสวัสดิการคนพิการ - เพื่อจัดบริการปรับสภาพที่อยู่อาศัยที่เหมาะสมสำหรับคนพิการ
๖. กระทรวงพาณิชย์	<u>โครงการสำมะโนธุรกิจและอุตสาหกรรม</u> - ใช้ข้อมูลมูลค่าขายผลผลิตโดยคำนวณหาสัดส่วนมูลค่า เพื่อใช้ประกอบการจัดทำน้ำหนักดัชนีราคาผู้ผลิต - ใช้ประกอบการส่งเสริมผู้ประกอบการ - ใช้ในการจัดทำรายงานการวิเคราะห์ข้อมูล ร่วมกับข้อมูลการจดทะเบียนนิติบุคคล ของกรมพัฒนาธุรกิจการค้า - ใช้ประกอบการวิเคราะห์ธุรกิจรายพื้นที่ และรายประเภทธุรกิจร่วมกับข้อมูลการจดทะเบียนนิติบุคคลรายพื้นที่ - ใช้ในการคำนวณดัชนีทางธุรกิจ ใช้วิเคราะห์สถานการณ์ทางธุรกิจ รายประเภทธุรกิจ (Sector) ใช้ในการคำนวณดัชนีทางธุรกิจรายพื้นที่ (Area Based) ใช้กำหนดกลุ่มเป้าหมายในการส่งเสริมธุรกิจ e-Commerce ใช้วางแผนและวิเคราะห์กลุ่มธุรกิจ รายประเภทธุรกิจ (Sector) - ใช้วางแผนส่งเสริมพัฒนาผู้ประกอบการ ใช้วิเคราะห์ผลประกอบการ และสถานการณ์ทางเศรษฐกิจร่วมกับข้อมูลจดทะเบียนนิติบุคคลและงบการเงิน <u>โครงการสำรวจธุรกิจทางการค้าและธุรกิจทางการบริการ</u> - ใช้ประกอบการปรับปรุงพัฒนาดัชนี ความเชื่อมั่นผู้บริโภค และจัดทำดัชนีเศรษฐกิจการค้า (ดัชนีค้าปลีก) <u>โครงการสำรวจยอดขายรายไตรมาส</u> - ใช้หมวดย่อยการค้าปลีก จัดทำดัชนีค้าปลีก ประเทศไทย รายไตรมาส

ตาราง ๓-๒ การนำโครงการสำรวจ/สำมะโนไปใช้ประโยชน์ของหน่วยงานต่าง ๆ

หน่วยงาน	การนำไปใช้ประโยชน์
	- ใช้จัดทำดัชนีความเชื่อมั่นธุรกิจค้าปลีก สถานการณ์ธุรกิจค้าปลีก ในแต่ละภูมิภาค
๗. กระทรวงเกษตรและสหกรณ์	<u>โครงการสำมะโนการเกษตร</u> - ใช้เป็นฐานข้อมูลในเชิงข้อมูลทุติยภูมิ - ใช้เป็นข้อมูลอ้างอิงเพื่อสนับสนุนการติดตามและประเมินผลโครงการ - ใช้เป็นมาตรฐานในการนำข้อมูลมาเปรียบเทียบ - ใช้ในการกำหนดนโยบายด้านการเกษตร - ใช้ในการคำนวณผลผลิต วิเคราะห์ และใช้เป็นมาตรฐานเปรียบเทียบ - ใช้ในการรับรองลักษณะมาตรฐานการผลิตพืช (GAP) และเกษตรอินทรีย์ - ใช้เป็นข้อมูลเปรียบเทียบกับผลผลิตการเกษตร พัฒนาอาชีพหม่อนไหมให้มีความก้าวหน้า มั่นคง และยั่งยืน สร้างความปลอดภัยในการดำรงชีวิต แก่เกษตรกรหม่อนไหม และความสุข ในการอยู่พร้อมหน้าของครัวเรือน - ใช้เปรียบเทียบ/อ้างอิงกับรายงานของหน่วยงานในสังกัดกรมหม่อนไหม - ใช้อ้างอิงเปรียบเทียบ โดยเฉพาะข้อมูลเกี่ยวกับการปลูก พืชของสมาชิกสหกรณ์ โดยนำมากำหนดเป็นโครงการ และนโยบาย - ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลการเพาะปลูกในแต่ละภูมิภาค - ใช้ประกอบการวิเคราะห์ปริมาณผลผลิตสินค้าเกษตร - ใช้ข้อมูลพื้นที่เลี้ยงโคนม โคเนื้อของสมาชิกสหกรณ์ เพื่อวิเคราะห์ความคุ้มค่า จุดคุ้มทุนการเลี้ยงโคนม และโคเนื้อ - ใช้ประโยชน์ในการคำนวณผลผลิตต่อไร่ - ใช้เป็นข้อมูลประกอบการจัดทำโครงการ เพื่อสนับสนุนกลุ่มเกษตรกร - ใช้เป็นข้อมูลการส่งเสริม การเชื่อมโยงผู้ผลิตพืชอาหาร สัตว์กับสหกรณ์ ผู้เลี้ยงโคนม โคเนื้อ และประกอบ การวิเคราะห์โครงการฯ - ใช้เพื่อการวิเคราะห์ และประมวลผลข้อมูล ประกอบการกำหนดแนวทางส่งเสริมสนับสนุนสหกรณ์ โคนมและโคเนื้อ ทั้งด้านการผลิตและการตลาด การเชื่อมการตลาดระหว่างผู้ผลิตผู้จัดจำหน่าย และผู้บริโภค - ใช้ประกอบการจัดทำกรอบตัวอย่างเบื้องต้น ในงานสำรวจประจำปีด้านการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ

ตาราง ๓-๒ การนำโครงการสำรวจ/สำมะโนไปใช้ประโยชน์ของหน่วยงานต่าง ๆ

หน่วยงาน	การนำไปใช้ประโยชน์
	- ใช้เป็นมาตรฐานเปรียบเทียบกับงานสำรวจประจำปี เพื่อเห็นโครงสร้างการเปลี่ยนแปลงด้านการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ - ใช้ข้อมูลโครงสร้างด้านการเกษตร (ด้านการประมง) เพื่อจัดทำโครงการ - ใช้ประกอบการจัดทำรายงานต่าง ๆ - ใช้ประกอบการวิเคราะห์ข้อมูล เพื่อพิจารณาการดำเนินงาน - ใช้คำนวณผลผลิตเพื่อเปรียบเทียบการดำเนินโครงการ - ใช้เลือกตัวอย่างเป้าหมาย - ใช้จัดทำรายงานและประกอบการนำมาวิเคราะห์ข้อมูล - ใช้เป็นมาตรฐานในการเปรียบเทียบ ประกอบกับการวิเคราะห์ข้อมูล - ใช้ตรวจสอบเปรียบเทียบกับผู้ถือครองที่ดิน ในเขตปฏิรูปที่ดินในการใช้ประโยชน์พื้นที่ ด้านการเกษตรในเขตปฏิรูปที่ดิน - ใช้ประกอบการจัดทำเอกสารวิชาการของ ส.ป.ก. - ใช้ในการตรวจสอบการใช้ประโยชน์ในพื้นที่จริง เทียบกับข้อมูลการทำประโยชน์กับกรมพัฒนาที่ดิน - ใช้ข้อมูลประกอบการพิจารณาการทำเกษตรกรรม เพื่อส่งเสริมโครงการพัฒนา และฝึกอบรม เกษตรกร ในเขตปฏิรูปที่ดิน - ใช้ตรวจสอบเนื้อที่การถือครองที่ดินตามประเภท เอกสารสิทธิ์ต่าง ๆ ว่าเกินคุณสมบัติเกษตรกร ในเขตปฏิรูปที่ดิน - ใช้เป็นมาตรฐานเปรียบเทียบกับข้อมูลการปลูกพืช การเลี้ยงสัตว์การเลี้ยงสัตว์น้ำ และข้อมูล ของครัวเรือนเกษตรกรในเขตปฏิรูปที่ดิน - ใช้เป็นข้อมูลประกอบการพิจารณาสนับสนุน เครื่องจักรกลเพื่อการพัฒนาพื้นที่เพื่อเพิ่มศักยภาพ ประสิทธิภาพ - ใช้ในการศึกษาวิเคราะห์รวบรวมข้อมูลด้านเครื่องจักรกล การเกษตรเพื่อนำมาประยุกต์การผลิตทางการเกษตร - ใช้ข้อมูลประกอบการพิจารณาการส่งเสริม บริหาร จัดการ เพิ่มคุณภาพ และส่งเสริมช่องทางการ จำหน่าย ผลผลิตทางการเกษตร - ใช้ประกอบการวิเคราะห์ระดับคุณภาพชีวิตเกษตรกรในเขตปฏิรูปที่ดิน - ใช้ข้อมูลประกอบการพิจารณาการปล่อยสินเชื่อ กองทุนการปฏิรูปที่ดิน

ตาราง ๓-๒ การนำโครงการสำรวจ/สำมะโนไปใช้ประโยชน์ของหน่วยงานต่าง ๆ

หน่วยงาน	การนำไปใช้ประโยชน์
	- ใช้ตรวจสอบแหล่งเงินทุนทำการเกษตรของเกษตรกรในเขตปฏิรูปที่ดิน <u>โครงการสำมะโนประชากรและเคหะ</u> - ใช้เป็นข้อมูลเปรียบเทียบกับสัดส่วนของจำนวนครัวเรือนเกษตรกร - ใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานวิเคราะห์ จัดทำรายงาน - ใช้เป็นข้อมูลเปรียบเทียบกลุ่มอายุที่ช่วยทำการเกษตรตามสัดส่วนประชากร เช่น กลุ่มยุวเกษตรกร กลุ่มแม่บ้านเกษตรกร - ใช้เป็นข้อมูลเปรียบเทียบกับจำนวนสมาชิกในครัวเรือนตามวุฒิการศึกษา - ใช้เป็นข้อมูลประกอบการวิเคราะห์การมีอาชีพหลัก - ใช้เป็นข้อมูลประกอบการวิเคราะห์การทำเกษตรกรรม - ใช้เป็นข้อมูลประกอบการวิเคราะห์สถานภาพการทำงาน - ใช้เป็นข้อมูลวิเคราะห์สถานการณ์ วางแผนส่งเสริมและพัฒนาการเกษตร - ใช้เป็นข้อมูลประกอบการวางแผนกำหนดนโยบายการส่งเสริมการเกษตร - ใช้เป็นข้อมูลประกอบการวิเคราะห์การมีแหล่งน้ำใช้เพื่อการเกษตร - ใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานวิเคราะห์เปรียบเทียบการใช้เครื่องจักรกลการเกษตร - ใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานประกอบการวิเคราะห์การมีอุปกรณ์เทคโนโลยี
๘. กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม	<u>โครงการสำรวจการมีการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในสถานประกอบการ</u> - ใช้จัดทำหลักสูตรทาง Digital และจัดทำโครงการ - ใช้กำหนดขนาดตัวอย่าง และการวิเคราะห์ - ใช้ในการวิเคราะห์ และจัดทำแผนพัฒนาองค์กร ในด้านการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในสถานประกอบการและอื่น ๆ ให้รองรับ กับการปรับเปลี่ยนในโลกยุคปัจจุบัน ให้สามารถสร้าง บริการได้อย่างมีประสิทธิภาพ สามารถแข่งขัน กับผู้ประกอบการรายอื่นได้ - อยู่ระหว่างการนำรายละเอียดของข้อมูลสถิติ มาใช้ประโยชน์ในการศึกษาพัฒนาดัชนี Digital Density Index ตามที่กำหนดไว้ในแผนแม่บท การส่งเสริมเศรษฐกิจดิจิทัล <u>โครงการสำรวจการมีการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในครัวเรือน</u> - ใช้เป็นตัวชี้วัดยุทธศาสตร์กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจ และสังคมระยะ ๓ ปี

ตาราง ๓-๒ การนำโครงการสำรวจ/สำมะโนไปใช้ประโยชน์ของหน่วยงานต่าง ๆ

หน่วยงาน	การนำไปใช้ประโยชน์
	พ.ศ. ๒๕๖๓ - ๒๕๖๕ (ร่าง) ยุทธศาสตร์กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม ระยะ ๕ ปี พ.ศ. ๒๕๖๖ - ๒๕๗๐ และการประเมินส่วนราชการตามมาตรการปรับปรุงประสิทธิภาพในการปฏิบัติราชการ - ใช้ข้อมูลเพื่อประกอบการจัดทำตัวชี้วัด OECD - ใช้ข้อมูลประกอบการสำรวจพฤติกรรมผู้ใช้อินเทอร์เน็ตในประเทศไทย <u>โครงการสำรวจความพิการ</u> - นำข้อมูลมาประกอบการตัดสินใจของคณะกรรมการกลั่นกรองให้/ให้ยืมอุปกรณ์ ด้าน ICT ฯลฯ - นำข้อมูลมาศึกษาเพื่อประกอบการดำเนินงานโครงการส่งเสริมและสนับสนุนการพัฒนาคุณภาพชีวิต คนพิการด้วยเทคโนโลยีดิจิทัล - นำข้อมูลมาศึกษาเพื่อประกอบการดำเนินงานศึกษาแนวทางการส่งเสริมและสนับสนุนการเข้าถึงและใช้ ประโยชน์จากเทคโนโลยีดิจิทัล - นำข้อมูลไปใช้ในการกำหนดนโยบายเพื่อใช้ในส่งเสริมคุณภาพชีวิตคนพิการด้านเทคโนโลยีดิจิทัล - ศึกษาข้อมูลเพื่อมาประกอบการพัฒนาแอพฯ ให้สอดคลองกับคนพิการ ตามโครงการพัฒนาระบบ การ เชื่อมโยงบริการดิจิทัลสำหรับผู้พิการ (Digital Service for Disability: D4D)
๙. สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย (TDRI)	<u>โครงการสำมะโนการเกษตร</u> - ใช้ในการศึกษาพัฒนาการของการใช้ที่ดินในเขตภาคกลาง <u>โครงการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน</u> - ใช้ในการจัดทำเส้นความยากจน สัดส่วนคนจน ลักษณะครัวเรือนยากจน แหล่งที่มาของรายได้ครัวเรือน ค่าใช้จ่าย ทรัพย์สิน และหนี้สิน เพื่อติดตามและวิเคราะห์ ความยากจน ความเหลื่อมล้ำ และการเข้าถึงบริการภาครัฐ <u>โครงการสำรวจภาวะการทำงานของประชากร</u> - ใช้เป็นมาตรฐานเปรียบเทียบ จัดกลุ่มประชากร วิเคราะห์สถานภาพการทำงาน ว่างงาน เพื่อนำไปสู่ข้อเสนอแนะด้านนโยบาย <u>โครงการสำรวจแรงงานนอกระบบ</u> - ใช้ติดตามสวัสดิการทางสังคมในภาพรวม เนื่องจากลูกจ้างรัฐบาลแต่ละ

ตาราง ๓-๒ การนำโครงการสำรวจ/สำมะโนไปใช้ประโยชน์ของหน่วยงานต่าง ๆ

หน่วยงาน	การนำไปใช้ประโยชน์
	ประเภทและกองทุนครูเอกชนฯ มีสวัสดิการสังคมไม่เหมือนกัน จึงจำเป็นการติดตามตรวจสอบการแยกในรายละเอียด - เป็นข้อมูลสำรวจเปรียบเทียบที่ทำให้เห็นข้อมูลแรงงานต่างด้าวชัดเจนขึ้น - วิเคราะห์ความคุ้มครองแรงงานในเชิงสถิติ ว่าได้รับสิทธิครบถ้วนหรือไม่ - สำคัญอย่างยิ่งในการติดตามการประกันทางสังคมโดยเฉพาะการแยกมาตรา ๓๙, ๔๐ เพราะเป็นข้อมูลสำรวจที่สามารถรับทราบรายได้ อาชีพ อุตสาหกรรม อายุ ฯลฯ ทำให้การวิเคราะห์ลุ่มลึกขึ้น แม้จะมีข้อมูลประกันสังคมแล้ว แต่ข้อมูลสำรวจยังเข้าถึงได้ง่ายกว่าและมีความคงเส้นคงวาระหว่างปีมาก การเปรียบเทียบจึงทำได้โดยสะดวกกว่า - ใช้ประมาณการแรงงานนอกระบบสมัยใหม่ (gig worker) ได้ในระดับหนึ่ง เนื่องจาก gig worker มักจะไม่ทำงานต่อเนื่องมากนัก ข้อมูลส่วนนี้หรือเรื่องของ work arrangement อื่น ๆ จะยิ่งช่วยให้ มีความเข้าใจแรงงานไทยสูงขึ้น <u>โครงการสำรวจสถานการณ์เด็กและสตรีในประเทศไทย (MICS)</u> - ใช้เป็นมาตรฐานในการเปรียบเทียบ - ใช้ในการศึกษาการตั้งครรภ์ในวัยรุ่น การจัดทำดัชนีความยากจนหลากมิติ <u>โครงการสำรวจการมีการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในสถานประกอบการ</u> - ใช้เพื่อจัดทำตัวชี้วัดการเข้าถึงคอมพิวเตอร์ อินเทอร์เน็ต ทักษะการใช้คอมพิวเตอร์ วิเคราะห์ผล และจัดทำรายงาน อีกทั้งเป็นส่วนหนึ่งของตัวชี้วัด FfD (Financing for Development)
๑๐. องค์การยูนิเซฟ ประเทศไทย	<u>โครงการสำรวจสถานการณ์เด็กและสตรีในประเทศไทย (MICS)</u> - ใช้ข้อมูลสำหรับการวิเคราะห์สถานการณ์เด็กในประเทศไทย และเป็นหลักฐานทางวิชาการสำหรับ ออกแบบนโยบายสำหรับเด็กหรือนโยบายที่เกี่ยวข้องกับเด็ก รวมทั้งครอบครัวที่มีเด็ก และยังเป็นข้อมูล เพื่อวิเคราะห์และประเมินการปฏิบัติงาน โครงการต่าง ๆ เพื่อปรับปรุงการดำเนินนโยบาย - ใช้ในการวิเคราะห์ความยากจนในมิติที่ไม่ใช่รายได้ Child MPI - ใช้วิเคราะห์ช่องว่างที่ควรปรับปรุงเพื่อประกอบการทำวิจัย การสื่อสาร และการผลักดันนโยบายด้าน การศึกษา

ตาราง ๓-๒ การนำโครงการสำรวจ/สำมะโนไปใช้ประโยชน์ของหน่วยงานต่าง ๆ

หน่วยงาน	การนำไปใช้ประโยชน์
	- ใช้วิเคราะห์เพื่อจัดทำนโยบายเรื่องการเลี้ยงดูทดแทน และการวิเคราะห์เพิ่มเติมถึงผลกระทบเด็กที่ไม่ได้ อาศัยอยู่กับพ่อและแม่ - วิเคราะห์ วิจัย และประกอบการวางแผน/ผลักดันนโยบายด้านเด็กวัยรุ่น โภชนาการเด็ก และด้านเด็กปฐมวัย - วางแผนการทำงานเรื่องการสร้างเสริมภูมิคุ้มกันโรค - วิเคราะห์สาเหตุของการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ต่ำ และวางแผนในการแก้ไขปัญหา รวมถึงการใช้เป็นข้อมูล เพื่อคำนวนการลงทุนในโครงการอาหารกลางวันบนฐาน Minimum Nutrition/Quality costing - วิเคราะห์ วิจัย และเป็นข้อมูลประกอบการวางแผนและผลักดันนโยบายด้านเด็กปฐมวัย รวมถึงใช้เป็น ข้อมูลการวิเคราะห์จัดสำดับความสำคัญด้านการวางแผนและงบประมาณ - คำนวณดัชนี SDG วิเคราะห์ วิจัย และเป็นข้อมูลประกอบการวางแผนและผลักดันนโยบายด้านเด็ก ปฐมวัย - การเรียนรู้ โดยเฉพาะการมีของเล่นและการมีหนังสือซึ่งเป็นข้อมูลที่ได้จาก MICS นำข้อมูลมาวิเคราะห์การพัฒนาการเรียนรู้เด็กปฐมวัยได้ - ใช้วิเคราะห์ช่องว่างที่ควรปรับปรุงเพื่อประกอบการทำวิจัย การสื่อสาร และการผลักดันนโยบายด้าน การศึกษา - ใช้ประกอบการผลักดันนโยบาย การสื่อสารเพื่อกระตุ้นการมีส่วนร่วมของครอบครัว รวมถึงนโยบายด้าน การลงทุนในเด็กปฐมวัย - ใช้สะท้อนสถานการณ์ ว่ามีกลุ่มใดที่ไม่ได้จดทะเบียนเกิด และอยู่ในพื้นที่ใด - ใช้สำหรับวิเคราะห์ประเด็นเรื่องการใช้ความรุนแรงต่อเด็กในประเทศไทย - ใช้วิเคราะห์สถานการณ์การสมรสของเด็ก ซึ่งมีผลต่อพัฒนาการของเด็ก - ใช้เป็นตัวชี้วัดเรื่องทัศนคติต่อความรุนแรงต่อเด็ก และบนฐานเพศ - ประเมินการเข้าถึงการถ่ายโอนทางสังคมของเด็กกลุ่มเป้าหมาย (โครงการเงินอุดหนุนเพื่อการเลี้ยงดูเด็กแรกเกิด) - วิเคราะห์เรื่องการเลือกปฏิบัติที่ยังมีอยู่ <u>โครงการสำรวจความพิการ</u> - ใช้ข้อมูลสำหรับการวิเคราะห์สถานการณ์ของความพิการในประเทศไทย

ตาราง ๓-๒ การนำโครงการสำรวจ/สำมะโนไปใช้ประโยชน์ของหน่วยงานต่าง ๆ

หน่วยงาน	การนำไปใช้ประโยชน์
	และเป็นหลักฐานทางวิชาการ สำหรับออกแบบนโยบายสำหรับคนพิการหรือนโยบายที่เกี่ยวข้องกับคนพิการ รวมทั้งเด็กพิการ และยัง เป็นข้อมูลเพื่อวิเคราะห์และประเมินการปฏิบัติงาน โครงการต่าง ๆ เพื่อปรับปรุงการดำเนินนโยบายให้มี ประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น - ใช้วิเคราะห์สถานการณ์ความพิการในประเทศไทย - ใช้ข้อมูลเป็นหลักฐานทางวิชาการ ในการศึกษาต่าง ๆ เช่น การวิเคราะห์การนำนโยบายเบี้ยความพิการ ไปสู่การปฏิบัติของประเทศไทย โดยคณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ - ใช้ข้อมูลเป็นหลักฐานทางวิชาการเพื่อสนับสนุนการออกแบบหรือการเปลี่ยนแปลงนโยบาย และการ ปรับปรุงการดำเนินนโยบายให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น เช่น นโยบายเบี้ยความพิการ การประเมินความ พิการของประเทศไทย เป็นต้น

ที่มา: สำรวจการใช้ประโยชน์ข้อมูลสถิติด้านสังคมและด้านเศรษฐกิจ พ.ศ. ๒๕๖๔

จากการสำรวจการนำไปใช้ประโยชน์ที่กล่าวมาแล้วนั้น เห็นได้ว่า โครงการสำมะโน/สำรวจ มีความสำคัญอย่างมากต่อหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน รวมถึงองค์กรระหว่างประเทศ เนื่องจากเป็นแหล่งข้อมูลที่สำคัญในการผลิตตัวชี้วัด การจัดทำบัญชี การวิเคราะห์เชิงลึก การติดตามประเมินผล การตัดสินใจหรือกำหนดนโยบาย รวมถึงการปฏิบัติงานหรือขับเคลื่อนโครงการของหน่วยงานต่าง ๆ การสำรวจครั้งนี้จึงเป็นหลักฐานเชิงประจักษ์ที่ทำให้เห็นถึงความสำคัญของข้อมูลที่ได้จากโครงการสำมะโน/สำรวจของสำนักงานสถิติแห่งชาติได้เป็นอย่างดี

ปัญหาและอุปสรรคที่สำคัญของการพัฒนาข้อมูลสถิติในประเทศไทย

ปัญหาและอุปสรรคที่สำคัญของการพัฒนาข้อมูลสถิติในประเทศไทย สามารถทำการสรุปได้ดังต่อไปนี้

๑. ขาดความร่วมมือระหว่างหน่วยงาน

ในการขับเคลื่อนระบบสถิติ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการจัดทำแผนพัฒนาสถิติรายสาขา และการขับเคลื่อนการดำเนินงานของคณะกรรมการหรือคณะอนุกรรมการต่าง ๆ ยังไม่ได้รับความร่วมมือจากหน่วยงานเท่าที่ควร เนื่องมาจากยังไม่มีประเด็นที่น่าสนใจหรือวิธีการที่โน้มน้าว

ให้หน่วยงานให้ความร่วมมือ ยังขาดวาระสำคัญที่จะเสนอให้คณะกรรมการพิจารณา ยังขาดทิศทางที่ชัดเจนในการขับเคลื่อนระบบสถิติ จนบางครั้ง ไม่สามารถดำเนินการได้ตามแผนที่วางไว้

นอกจากนี้ หน่วยงานให้ความร่วมมือและความสำคัญแตกต่างกัน บางหน่วยงานมีข้อมูลครบถ้วนภายในหน่วยงานอยู่แล้ว ไม่เห็นความสำคัญ แต่บางหน่วยงานมีข้อมูลไม่ครบถ้วนต้องการข้อมูลจากหน่วยงานอื่นมาเสริมในการปฏิบัติหน้าที่ จึงให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี ทั้งนี้ บ้างครั้ง มีการเปลี่ยนแปลงผู้รับผิดชอบทำให้การพัฒนาระบบสถิติติดขัดและหยุดชะงักได้

๒. ขาดระบบเทคโนโลยีสารสนเทศที่สนับสนุนการดำเนินงาน

การดำเนินงานขับเคลื่อนระบบสถิติที่ผ่านมา ยังขาดระบบเทคโนโลยีสารสนเทศที่รองรับและเชื่อมโยงข้อมูลระหว่างหน่วยงาน ซึ่งมีส่วนสำคัญในการสนับสนุนการบริหารจัดการระบบสถิติ ทำให้การแลกเปลี่ยนเชื่อมโยงข้อมูลยังใช้รูปแบบเดิม สร้างภาระให้แก่หน่วยงาน โดยในบางหน่วยงานต้องการให้ สสช. เชื่อมโยงข้อมูลอัตโนมัติจากฐานข้อมูลของหน่วยงานแทน

๓. จำนวนสถิติทางการที่มาก

การพัฒนาสถิติรายสาขา ทำให้มีจำนวนสถิติทางการจำนวนมาก ยากแก่การบริหารจัดการให้เกิดผลลัพธ์เป็นรูปธรรม นอกจากนี้ ยังไม่เห็นถึงการนำสถิติทางการดังกล่าวไปใช้ประโยชน์ในการสะท้อนการพัฒนาประเทศได้อย่างชัดเจน ทำให้หน่วยงานบางส่วนไม่เห็นความสำคัญของการทำสถิติทางการ ส่งผลกระทบต่อเนื่องไปถึงความร่วมมือระหว่างหน่วยงาน

๔. ขาดมาตรการเชิงรุกให้หน่วยงานใช้มาตรฐานสถิติ

สำนักงานสถิติแห่งชาติได้จัดทำมาตรฐานสถิติ ปัจจุบันขอความร่วมมือหรือส่งเสริมให้หน่วยงานต่าง ๆ นำมาตรฐานสถิติไปใช้งาน แต่ยังไม่มีมาตรการเชิงรุกที่ผลักดันให้หน่วยงานใช้มาตรฐานสถิติ เพื่อความเป็นเอกภาพและประโยชน์ในการแลกเปลี่ยนเชื่อมโยง

ทั้งนี้ การจัดทำมาตรฐานสถิติ เป็นกระบวนการที่ต้องใช้เวลา เนื่องจากต้องศึกษามาตรฐานสากล และมาตรฐานของประเทศต่าง ๆ ต้องมีทักษะความรู้ด้านสถิติและภาษาอังกฤษที่ดี

๕. ขาดบุคลากรที่เชี่ยวชาญด้านแผนและยุทธศาสตร์

ในการขับเคลื่อนระบบสถิติในปัจจุบัน สำนักงานสถิติแห่งชาติยังขาดบุคลากรที่มีความเชี่ยวชาญด้านนโยบายและแผน ด้านยุทธศาสตร์ ด้านการประเมินผลและติดตาม ซึ่งทำให้การบริหารจัดการระบบสถิติยังมีข้อจำกัด ไม่สามารถดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพเท่าที่ควร

๖. กฎหมายที่ไม่ทันสมัย

กฎหมายในการขับเคลื่อนระบบสถิติในปัจจุบัน โดยเฉพาะพระราชบัญญัติสถิติมีข้อจำกัดจำนวนมาก อาทิ ข้อจำกัดในการแลกเปลี่ยนฐานข้อมูลระหว่างหน่วยงาน ขาดกลไกใน

การขับเคลื่อนระบบสถิติ ขาดบทบังคับหรือมาตรการบังคับที่ชัดเจนให้หน่วยงานร่วมมือในการขับเคลื่อนระบบสถิติ เป็นต้น ซึ่งจำเป็นต้องได้รับการแก้ไขอย่างเร่งด่วน

จากที่กล่าวมาแล้วนั้น สรุปได้ว่า ในการบริหารจัดการระบบสถิติประเทศไทยให้สำเร็จลุล่วงได้ สิ่งที่สำคัญประการหนึ่งคือ ความร่วมมือจากหน่วยงานต่าง ๆ ซึ่งถือว่าเป็นหน่วยสถิติภายใต้ระบบสถิติประเทศไทย ปัจจุบันความร่วมมือกับหน่วยงานต่าง ๆ มีระดับที่แตกต่างกัน ซึ่งเกิดจากผลประโยชน์ที่หน่วยงานได้รับแตกต่างกัน การขาดเทคโนโลยีในการบริหารจัดการระบบสถิติ การขาดมาตรการเชิงรุกในการใช้มาตรฐานสถิติ การขาดผู้เชี่ยวชาญในด้านแผนและนโยบาย รวมไปถึงกฎหมายที่ไม่ทันสมัย ขาดบทบังคับหรือมาตรการบังคับที่ชัดเจนให้หน่วยงานร่วมมือในการขับเคลื่อนระบบสถิติ ซึ่งถือเป็นอุปสรรคในการบริหารจัดการระบบสถิติด้วยเช่นกัน

การวางบทบาทและจุดยืน (Positioning) ของสำนักงานสถิติแห่งชาติ

จากการทบทวนวรรณกรรม การศึกษาและวิเคราะห์บริบทและสถานการณ์ข้อมูลสถิติประเทศไทยในปัจจุบัน รวมถึงมุมมองของผู้วิจัย ในฐานะที่ได้ทำงานในสำนักงานสถิติแห่งชาติมายาวนานกว่า ๓๐ ปี สามารถวางบทบาทและจุดยืน (Positioning) ของสำนักงานสถิติแห่งชาติ ในฐานะที่เป็นหน่วยงานกลางทางด้านสถิติ และในฐานะที่เป็นผู้บริหารจัดการระบบสถิติของประเทศ เพื่อเป็นประเด็นและข้อมูลประกอบในการวางยุทธศาสตร์ข้อมูลสถิติประเทศไทยสู่ระดับสากล ได้ดังนี้

๑. เป็นหน่วยงานกลางของประเทศในการดำเนินการเกี่ยวกับสถิติตามหลักวิชาการที่เป็นไปตามมาตรฐานและมีคุณภาพ รวมทั้งมีความพร้อมในการแนะนำ ให้คำปรึกษา ส่งเสริม ประเมิน และพัฒนางานสถิติของรัฐและเอกชน

๒. เป็นหน่วยงานที่มีความรู้ความสามารถในระดับผู้เชี่ยวชาญด้านการผลิตข้อมูลสถิติ ด้วยวิธีการที่หลากหลาย อาทิ การสำรวจด้วยตัวอย่าง การจัดทำสำมะโน การบูรณาการฐานข้อมูล การประยุกต์ใช้แหล่งข้อมูลสมัยใหม่ เช่น ข้อมูลขนาดใหญ่ (Big Data) ข้อมูลภาพถ่ายดาวเทียม (Satellite Images) เป็นต้น พร้อมทั้งมีความรู้ความสามารถความเชี่ยวชาญในการอำนวยการให้องค์กรอื่น ๆ ดำเนินการผลิตสถิติด้วยวิธีการที่หลากหลาย และได้รับการยอมรับจากหน่วยงานรัฐและเอกชนในประเทศ

๓. เป็นหน่วยงานที่สามารถบริหารจัดการระบบสถิติได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีแผนการดำเนินงานที่เป็นรูปธรรม ทุกหน่วยงานให้ความร่วมมือขับเคลื่อนเพื่อให้เกิดสถิติทางการในการพัฒนาประเทศ

๔. เป็นหน่วยงานที่เชี่ยวชาญด้านเทคโนโลยีและนวัตกรรมดิจิทัลสำหรับใช้ในการบูรณาการ เชื่อมโยง และแลกเปลี่ยนข้อมูลสถิติและข้อมูลที่สำคัญ/จำเป็นของประเทศ และการบริการข้อมูลที่มีรูปแบบหลากหลาย เข้าถึงง่าย และสามารถตอบสนองความต้องการของผู้ใช้งานทุกระดับ ทั้งภาครัฐ เอกชน และประชาชนทั่วไป

๕. เป็นหน่วยงานที่มีความรู้ความสามารถในระดับผู้เชี่ยวชาญด้านการวิเคราะห์ข้อมูลสถิติ และข้อมูลจากแหล่งข้อมูลที่หลากหลาย สามารถสะท้อนข้อมูลที่เป็นข้อเท็จจริงในอดีตและปัจจุบัน รวมถึงสามารถคาดการณ์ (forecast) ข้อมูลสถานการณ์ในอนาคต เพื่อป้องกันและเตือนภัยภาวะทางเศรษฐกิจและสังคมได้

๖. เป็นหน่วยงานที่สามารถเสริมสร้างความเข้มแข็งด้านวิชาการสถิติให้แก่องค์กรต่าง ๆ สร้างเครือข่ายสถิติในประเทศ และสามารถพัฒนาสมรรถนะบุคลากรภาครัฐด้านสถิติและเทคโนโลยีดิจิทัล ให้มีความเป็นมืออาชีพ

๗. เป็นหน่วยงานที่สามารถยกระดับความร่วมมือกับต่างประเทศและองค์การระหว่างประเทศในงานที่เกี่ยวข้องกับสถิติ โดยพยายามผลักดันให้สำนักงานสถิติแห่งชาติเข้าไปมีบทบาทด้านวิชาการสถิติในเวทีระดับภูมิภาคและระดับที่สูงกว่าภูมิภาค มากขึ้น เพื่อให้สำนักงานสถิติแห่งชาติเป็นที่ยอมรับอย่างกว้างขวาง

๘. เป็นหน่วยงานที่สามารถสร้างความตระหนักรู้แก่ประชาชน ให้เห็นความสำคัญของข้อมูลสถิติ และให้ความร่วมมือในการให้ข้อมูลสถิติ อย่างถูกต้อง ครบถ้วน รวมทั้งผลักดันให้ทุกภาคส่วนมีการนำข้อมูลสถิติไปใช้ประโยชน์ในการวางแผนและตัดสินใจ

สรุป

บริบทการเปลี่ยนแปลงทางด้านดิจิทัล โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเกิดขึ้นมาของข้อมูลขนาดใหญ่หรือข้อมูลมหัต (Big Data) รวมถึงแหล่งข้อมูลสมัยใหม่ เช่น ข้อมูลการใช้โทรศัพท์มือถือ ข้อมูลภาพถ่ายดาวเทียม ข้อมูลในแพลตฟอร์มโซเชียลมีเดีย ข้อมูลจากฐานข้อมูลต่าง ๆ ของหน่วยงานภาครัฐ เป็นต้น ช่วยสนับสนุนระบบสถิติในแง่ของการผลิตข้อมูลสถิติสำหรับการตอบสนองความต้องการข้อมูลสถิติที่มากขึ้น ส่วนบริบทการเปลี่ยนแปลงด้านอื่น ๆ เช่น บริบทการเปลี่ยนแปลงด้านสิ่งแวดล้อม การเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ การจัดทำระบบสวัสดิการประชาชน การสนับสนุนการกระจายอำนาจ รวมถึงการรับมือในภาวะวิกฤติฉุกเฉิน ก่อให้เกิดความต้องการด้านข้อมูลสถิติที่สูงมากขึ้น ซึ่งระบบสถิติประเทศไทยจำเป็นต้องปรับตัวเพื่อเพิ่มขีดความสามารถดังกล่าว

ในขณะที่ความต้องการข้อมูลสถิติมีมากขึ้น แต่เมื่อพิจารณาในแง่ของทรัพยากรบุคคลที่ขับเคลื่อนระบบสถิติของภาครัฐในระบบข้าราชการพลเรือน พบว่า ตำแหน่งข้าราชการที่มีหน้าที่โดยตรงกับการจัดการข้อมูลสถิติ มีเพียงร้อยละ ๐.๕๘๔ ของตำแหน่งทั้งหมดในระบบข้าราชการพลเรือนเท่านั้น นอกจากนี้ ในสำนักงานสถิติแห่งชาติ ซึ่งเป็นหน่วยงานกลางทางด้านสถิติของประเทศไทย เมื่อมีการวิเคราะห์ภาระงานแล้ว พบว่า ในราชการส่วนภูมิภาค สำนักงานสถิติจังหวัด มีจำนวนคนไม่เพียงพอกับปริมาณงาน ต้องเพิ่มจำนวนคนมากถึง ๗๒๕ คน ส่วนในราชการส่วนกลาง ต้องการเพิ่มตำแหน่งข้าราชการ ๔๐ ตำแหน่ง เพื่อรองรับภารกิจบริหารจัดการระบบสถิติ รวมถึงภารกิจเชื่อมโยงและบูรณาการข้อมูลสถิติภาครัฐ ซึ่งข้อมูลทั้งหลายเหล่านี้สะท้อนให้เห็นว่า ทรัพยากรบุคคลที่จะขับเคลื่อนระบบสถิติประเทศไทยยังไม่เพียงพอ

อย่างไรก็ตาม ในการวิจัยครั้งนี้ ได้ดำเนินการสำรวจการนำไปใช้ประโยชน์ ซึ่งเป็นการสอบถามหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน รวมถึงองค์กรระหว่างประเทศ ถึงการนำข้อมูลสถิติ ที่ได้จากการสำมะโน/สำรวจของสำนักงานสถิติแห่งชาติไปใช้ประโยชน์ ซึ่งพบว่า หน่วยงานต่าง ๆ ได้นำข้อมูลสถิติที่ได้จากการสำมะโน/สำรวจไปใช้ในการผลิตตัวชี้วัด การจัดทำบัญชี การวิเคราะห์เชิงลึก การติดตามประเมินผล การตัดสินใจหรือกำหนดนโยบาย รวมถึงการปฏิบัติงานหรือขับเคลื่อนโครงการของหน่วยงานต่าง ๆ โดยข้อมูลการนำไปใช้ประโยชน์ที่หน่วยงานต่าง ๆ ตอบกลับมานั้น สะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญของโครงการสำมะโน/สำรวจของสำนักงานสถิติแห่งชาติได้เป็นอย่างดี

สำหรับปัญหาและอุปสรรคในการบริหารจัดการระบบสถิติประเทศไทยที่ผ่านมา พบว่า ปัญหาและอุปสรรคที่สำคัญประการหนึ่งคือ ความร่วมมือจากหน่วยงานต่าง ๆ ซึ่งเป็นหน่วยสถิติภายใต้ระบบสถิติประเทศไทย พบว่า มีความร่วมมือในระดับที่แตกต่างกัน ซึ่งเกิดจากการที่หน่วยงานได้รับผลประโยชน์ที่แตกต่างกัน นอกจากนี้ การขาดเทคโนโลยีในการบริหารจัดการระบบสถิติ การขาดมาตรการเชิงรุกในการใช้มาตรฐานสถิติ การขาดผู้เชี่ยวชาญในด้านแผนและนโยบาย รวมไปถึงกฎหมายที่ไม่ทันสมัย ขาดบทบังคับหรือมาตรการบังคับที่ชัดเจนให้หน่วยงานร่วมมือในการขับเคลื่อนระบบสถิติ ก็เป็นปัญหาและอุปสรรคสำคัญในการบริหารจัดการระบบสถิติด้วยเช่นกัน

บทที่ ๔
การพัฒนาแนวทางยุทธศาสตร์ข้อมูลสถิติประเทศไทย

การศึกษาในบทที่ ๔ มีความมุ่งหมายในการตอบวัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ ๒ คือ เพื่อศึกษาแนวทางยุทธศาสตร์ข้อมูลสถิติประเทศไทยสู่ระดับสากล โดยมีลำดับการศึกษา ดังนี้

๑. การวิเคราะห์ปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอก

๒. การกำหนดกลยุทธ์จากปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอก

๓. แนวทางยุทธศาสตร์ข้อมูลสถิติประเทศไทยสู่ระดับสากล

๔. สรุป

การวิเคราะห์ปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอก

ในการพัฒนาแนวทางยุทธศาสตร์ข้อมูลสถิติประเทศไทยสู่ระดับสากล ได้ศึกษาทบทวนวรรณกรรม แนวความคิด วิเคราะห์สถานการณ์และบริบทต่าง ๆ รวมทั้งปัญหาอุปสรรคของการพัฒนา เพื่อนำไปสู่การพัฒนายุทธศาสตร์ โดยวิเคราะห์ปัญหาและประเมินสภาพแวดล้อมภายในและภายนอกระบบสถิติประเทศไทย ด้วยการวิเคราะห์ SWOT (SWOT Analysis)

การวิเคราะห์ SWOT เป็นเทคนิคการวางแผนเชิงกลยุทธ์และการจัดการเชิงกลยุทธ์ที่ใช้เพื่อช่วยให้บุคคลหรือองค์กรระบุจุดแข็ง (Strengths) จุดอ่อน (Weaknesses) โอกาส (Opportunities) และภัยคุกคาม (Threats) โดยมีหลักการสำคัญ คือ การวิเคราะห์จากสภาพแวดล้อม ๒ ด้าน คือ สภาพแวดล้อมภายในและสภาพแวดล้อมภายนอก การวิเคราะห์ SWOT จึงเป็นประโยชน์อย่างมากต่อการกำหนดวิสัยทัศน์ การกำหนดกลยุทธ์ และการดำเนินตามกลยุทธ์ ซึ่งการวิเคราะห์ SWOT ของระบบสถิติประเทศไทยมีรายละเอียด ดังนี้

๑. การวิเคราะห์ปัจจัยภายใน

การวิเคราะห์ปัจจัยภายใน หรือการประเมินสภาพแวดล้อมภายในตามหลักการวิเคราะห์ SWOT จะเกี่ยวกับการวิเคราะห์และพิจารณาทรัพยากรและความสามารถภายในทุก ๆ ด้าน เพื่อที่จะระบุจุดแข็ง (Strengths) และจุดอ่อน (Weaknesses) โดยจุดแข็งเป็นการวิเคราะห์ปัจจัยภายในจากมุมมองของผู้ที่อยู่ภายใน ว่าปัจจัยภายในใดที่เป็นข้อได้เปรียบหรือจุดเด่นของที่ควรนำมาใช้ในการพัฒนา และควรดำรงไว้เพื่อการเสริมสร้างความเข็มแข็งต่อไป ส่วน จุดอ่อนขององค์กรเป็นการวิเคราะห์ปัจจัยภายในจากมุมมองของผู้ที่อยู่ภายใน ว่าปัจจัยภายในใดที่เป็นจุดด้อย

หรือข้อเสียเปรียบขององค์กรที่ควรปรับปรุงให้ดีขึ้นหรือขจัดให้หมดไป อันจะเป็นประโยชน์ต่อไปในอนาคต ซึ่งผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์จุดแข็งและจุดอ่อน ดังตาราง ๔-๑

ตาราง ๔-๑ การวิเคราะห์ปัจจัยภายในของระบบสถิติประเทศไทย

จุดแข็ง (Strengths)	จุดอ่อน (Weaknesses)
๑. ระบบสถิติแบบกระจายงาน และการขับเคลื่อนการบริหารจัดการระบบสถิติ ตาม อำนาจหน้าที่ในพระราชบัญญัติสถิติ ๒. ระบบทะเบียนที่มีคุณภาพสูง โดยเฉพาะทางด้านสถิติสุขภาพ ๓. ความชัดเจนในการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลในพระราชบัญญัติสถิติ ๔. ความร่วมมือที่ดีในการขับเคลื่อนการบริหารจัดการระบบสถิติ โดยมีสำนักงานสถิติแห่งชาติเป็นฝ่ายเลขานุการในคณะกรรมการและคณะอนุกรรมการทุกคณะ ๕. การดำเนินการส่งเสริมมาตรฐานและคุณภาพสถิติ ๖. การพัฒนาระบบในการแลกเปลี่ยนเชื่อมโยงข้อมูลและข้อมูลสถิติ และระบบบัญชีข้อมูลภาครัฐ (Government Data Catalog) รวมถึงการพัฒนาระบบต่าง ๆ ของหน่วยงานภาครัฐ เพื่อแลกเปลี่ยนเชื่อมโยงข้อมูลสถิติ ๗. การขับเคลื่อนสถิติทางการ (Official Statistics) ผ่านแนวคิดให้เป็นข้อมูลอ้างอิงของประเทศ รวมทั้งการส่งเสริมการใช้และการพัฒนาคุณภาพของสถิติทางการ ๘. สำนักงานสถิติแห่งชาติ มีวิสัยทัศน์ (Vision) และพันธกิจ (Missions) ที่สอดคล้องกับ หลักการพื้นฐานสถิติทางการ ขององค์การสหประชาชาติ	๑. ความสนใจทางด้านสถิติ และการให้ความสำคัญ จากผู้บริหารหรือผู้นำฝ่ายการเมือง ๒. พระราชบัญญัติสถิติ พ.ศ. ๒๕๕๐ ที่ไม่ทันสมัย และมีจุดอ่อนหลายด้าน เช่น ไม่ได้ระบุหน้าที่ความรับผิดชอบที่ชัดเจนของผู้อำนวยการสำนักงานสถิติแห่งชาติ ไม่ได้ระบุกลไกที่ชัดเจนในการขับเคลื่อนระบบสถิติ ไม่ได้ให้อำนาจในการเข้าถึงข้อมูลรายบุคคลจากทะเบียน เป็นต้น ๓. ความเป็นอิสระตามหลักการพื้นฐานสถิติทางการ (Fundamental Principles of Official Statistics) ของสำนักงานสถิติแห่งชาติ และอำนาจของผู้อำนวยการสำนักงานสถิติแห่งชาติที่จำกัดในแง่ของลำดับชั้นการบริหาร เมื่อเปรียบเทียบกับหลายประเทศ ๔. ขาดความร่วมมือและการเข้าถึงข้อมูลทะเบียนหรือข้อมูลเพื่อการบริหารงาน ๕. สำนักงานสถิติแห่งชาติ และหน่วยสถิติอื่น ๆ หลายหน่วยงาน ไม่สามารถดำเนินงานได้ดีภายใต้สถานการณ์วิกฤต เช่น โควิด ๑๙ ได้ ๖. ความสามารถของบุคลากรในการผลิตและวิเคราะห์ข้อมูล ให้มีความน่าสนใจและมีมูลค่าเพิ่มมากขึ้น ๗. ความท้าทายทางด้านเทคโนโลยี ๘. ไม่มีคณะกรรมการ/สภาสถิติ (Statistics council) ในกฎหมายพระราชบัญญัติสถิติ

ตาราง ๔-๑ การวิเคราะห์ปัจจัยภายในของระบบสถิติประเทศไทย (ต่อ)

จุดแข็ง (Strengths)	จุดอ่อน (Weaknesses)
๙. โครงสร้างองค์กรของสำนักงานสถิติแห่งชาติที่มีศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารและศูนย์สารสนเทศยุทธศาสตร์ภาครัฐ รวมทั้งนโยบายรัฐบาลในการขับเคลื่อนรัฐบาลดิจิทัล ๑๐. บุคลากรของสำนักงานสถิติแห่งชาติ ได้รับการประเมินค่อนข้างดีทางด้านความเข้าใจและใช้เทคโนโลยีดิจิทัล (Digital Literacy) และด้านการควบคุมกำกับ และการปฏิบัติตามกฎหมาย นโยบาย และมาตรฐานการจัดการด้านดิจิทัล (Digital Governance, Standard and Compliance) ๑๑. การเผยแพร่รายงานประจำปีเกี่ยวกับสถานะของระบบสถิติประเทศไทย	๙. กลไกการประสานงานที่เกี่ยวข้องกับผลิตภัณฑ์สำคัญ เช่น GDP CPI เป็นต้น ๑๐. การสื่อสารกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย รวมถึงการสื่อสารในแง่ของการใช้ข้อมูลสถิติ

ที่มา: การวิเคราะห์โดยผู้วิจัย

๒. การวิเคราะห์ปัจจัยภายนอก

ในการวิเคราะห์ปัจจัยภายนอกหรือการประเมินสภาพแวดล้อมภายนอก สามารถค้นหาโอกาส (Opportunities) และภัยคุกคาม (Threats) ทางการดำเนินงานที่ได้รับผลกระทบจากสภาพแวดล้อมทั้งในและระหว่างประเทศได้ ทั้งสภาพแวดล้อมด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม ด้านการเมือง รวมไปถึงด้านเทคโนโลยี โดยสภาพแวดล้อมด้านเศรษฐกิจ อาจพิจารณาถึงอัตราการขยายตัวทางเศรษฐกิจ นโยบาย การเงิน การงบประมาณ เป็นต้น สภาพแวดล้อมด้านสังคม อาจพิจารณาถึงลักษณะชุมชน ประเพณี ค่านิยม ความเชื่อและวัฒนธรรม ระดับการศึกษาและอัตรารู้หนังสือ เป็นต้น สภาพแวดล้อมทางการเมือง อาจพิจารณาถึงกฎหมายต่าง ๆ เช่น พระราชบัญญัติ พระราชกฤษฎีกา มติคณะรัฐมนตรี และสภาพแวดล้อมทางเทคโนโลยี อาจพิจารณาถึงวิธีใหม่ ๆ และพัฒนาการทางด้านเครื่องมืออุปกรณ์ที่จะช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการผลิตและให้บริการ

ทั้งนี้ โอกาส (Opportunities) เป็นการวิเคราะห์ว่าปัจจัยภายนอกปัจจัยใด ที่สามารถส่งผลกระทบประโยชน์ทั้งทางตรงและทางอ้อมต่อการดำเนินการ และสามารถฉกฉวยข้อดีเหล่านี้มาเสริมสร้างให้เข้มแข็งขึ้นได้ ส่วนภัยคุกคาม (Threats) เป็นการวิเคราะห์ว่าปัจจัยภายนอกปัจจัยใดที่สามารถส่งผลกระทบในทางที่จะก่อให้เกิดความเสียหายทั้งทางตรงและทางอ้อม ซึ่งต้อง

หลีกเลี่ยงหรือปรับสภาพให้มีความแข็งแกร่งพร้อมที่จะเผชิญแรงกระทบดังกล่าวได้ โดยผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์โอกาส (Opportunities) และภัยคุกคาม (Threats) ดังตาราง ๔-๒

ตาราง ๔-๒ การวิเคราะห์ปัจจัยภายนอกของระบบสถิติประเทศไทย

โอกาส (Opportunities)	ภัยคุกคาม (Threats)
๑. การแปลงเป็นดิจิทัล (Digitization) ๒. เป้าหมายเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals: SDGs) ๓. ห่วงโซ่มูลค่าสถิติทั่วไป (Generic Statistics Value Chain) และห่วงโซ่มูลค่าสถิติ (Statistical Value Chain) ๔. คณะกรรมาธิการสถิติแห่งสหประชาชาติ (United Nations Statistics Commission) และคณะผู้เชี่ยวชาญ United Nations Commission of Experts for public Administration (UNCEPA) ๕. พระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล ๖. หลักการพื้นฐานสถิติทางการ (Fundamental Principles of Official Statistics) ขององค์การสหประชาชาติ และคู่มือต่าง ๆ (UN Handbook) ๗. บริกรข้อมูล (Data Stewardship) ๘. แบบจำลองกระบวนงานทางสถิติ (Generic Statistical Business Process Model: GSBPM)	๑. การรักษาความไว้วางใจของสาธารณะ (Public Trust) ๒. การเพิ่มขึ้นของข้อมูลในโลกยุคดิจิทัล ๓. การเข้าถึงแหล่งข้อมูลได้ยาก รวมถึงภาระและค่าใช้จ่ายในการเก็บรวบรวมข้อมูลที่สูง ๔. ความต้องการข้อมูลสถิติที่เพิ่มขึ้น

ที่มา: การวิเคราะห์โดยผู้วิจัย

จากที่กล่าวมาแล้วนั้น สรุปได้ว่า ระบบสถิติประเทศไทยมีปัจจัยภายในที่เป็นจุดแข็ง เช่น การเป็นระบบสถิติแบบกระจายงาน การที่พระราชบัญญัติสถิติระบุอำนาจหน้าที่ในการบริหารจัดการระบบสถิติอย่างชัดเจน การมีระบบทะเบียนที่มีคุณภาพสูง เป็นต้น ส่วนปัจจัยภายในที่เป็นจุดอ่อน เช่น พระราชบัญญัติสถิติไม่ทันสมัยและไม่ได้ให้อำนาจในการเข้าถึงข้อมูลรายบุคคลจากทะเบียน รวมถึงการไม่มีคณะกรรมการหรือสภาสถิติ การขาดความเป็นอิสระตามหลักการพื้นฐานสถิติทางการ เป็นต้น สำหรับปัจจัยภายนอกที่เป็นโอกาส เช่น นโยบายการแปลงเป็นดิจิทัล เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน หลักการพื้นฐานสถิติทางการ เป็นต้น ส่วนปัจจัยภายนอกที่เป็นภัย

คุกคาม เช่น ความไว้วางใจของสาธารณะ (Public Trust) ภาระในการเก็บรวบรวมข้อมูลแบบดั้งเดิม การเพิ่มขึ้นของข้อมูลในโลกดิจิทัล ความต้องการข้อมูลสถิติที่เพิ่มขึ้น เป็นต้น

การกำหนดกลยุทธ์จากปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอก

เมื่อได้ดำเนินการวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และภัยคุกคาม จากการวิเคราะห์ปัจจัยภายในและภายนอกดังกล่าวแล้ว ขั้นตอนต่อไปจะเป็นการวิเคราะห์ SWOT Matrix ซึ่งสามารถพัฒนากลยุทธ์ได้ ๔ รูปแบบ ดังนี้ (Bluebik, ออนไลน์, ๒๕๖๓)

๑. กลยุทธ์เชิงรุก (SO)

เป็นการจับคู่ระหว่างจุดแข็ง (Strengths) และโอกาส (Opportunities) สถานการณ์สำหรับกลยุทธ์นี้ เป็นสถานการณ์ที่พึงปรารถนามากที่สุด ดังนั้น จึงควรกำหนดกลยุทธ์ในเชิงรุก (Aggressive Strategy) ซึ่งมีความสำคัญอย่างมากต่อการเติบโตขององค์กรหรือระบบ เนื่องจากเป็นกลยุทธ์ที่เน้นสร้างผลลัพธ์ที่ให้ประโยชน์สูงสุด ผ่านการวิเคราะห์จุดแข็งร่วมกับโอกาสที่เกิดขึ้น เพื่อเป็นการส่งเสริมความสามารถในการแข่งขันในตลาดให้ดียิ่งขึ้น เนื่องจากบางครั้งจุดแข็งเพียงอย่างเดียวอาจจะไม่สามารถส่งเสริมให้เติบโตได้อย่างที่ต้องการ จึงจำเป็นต้องมองถึงโอกาสในปัจจุบันหรือโอกาสที่กำลังจะมาถึง เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปอย่างก้าวกระโดด

ผู้วิจัยได้ทำการกำหนดกลยุทธเชิงรุก (SO) ไว้ดังต่อไปนี้

๑.๑ บูรณาการระบบต่าง ๆ ให้เข้ากับห่วงโซ่คุณค่า (Value Chain)

๑.๒ ยกระดับระบบสถิติแบบกระจายงาน ผ่านการผลักดันเป้าหมาย SDGs

๑.๓ ใช้ห่วงโซ่มูลค่าสถิติทั่วไป (Generic Statistics Value Chain) เพื่อยกระดับการขับเคลื่อนการบริหารจัดการระบบสถิติ

๑.๔ ศึกษาการดำเนินงานบริกรข้อมูล (Data Stewardship) ของประเทศนิวซีแลนด์และแคนาดา และประยุกต์ใช้ให้เข้ากับกรอบการดำเนินงานของประเทศไทย

๑.๕ ใช้หลักการพื้นฐานสถิติทางการ (Fundamental Principles of Official Statistics) ขององค์การสหประชาชาติ (United Nations: UN) มาเพิ่มประสิทธิภาพความร่วมมือแบบพหุภาคีในการขับเคลื่อนระบบสถิติของประเทศ

๑.๖ ประยุกต์ใช้กรอบการดำเนินงานระบบบัญชีข้อมูลภาครัฐ (Government Data Catalog) และพัฒนากรอบการประเมินคุณภาพข้อมูล

๑.๗ แบ่งปันข้อมูลสถานะระบบสถิติจากรายงานประจำปีกับคณะผู้เชี่ยวชาญ United Nations Commission of Experts for public Administration (UNCEPA) เพื่อรับคำปรึกษา

๒. กลยุทธ์เชิงแก้ไข (WO)

เป็นการจับคู่ระหว่างจุดอ่อน (Weaknesses) และโอกาส (Opportunities) สถานการณ์สำหรับกลยุทธ์นี้ เป็นสถานการณ์ที่มีโอกาสเป็นข้อได้เปรียบด้านการแข่งขันหลายประการ แต่ก็ยังติดขัดปัญหาอุปสรรคที่เป็นจุดอ่อนอยู่ด้วยเช่นกัน ดังนั้น ทางออก คือ กลยุทธ์การพลิกตัว (Turnaround-oriented Strategy) เพื่อแก้ไขจุดอ่อนภายในให้พร้อมที่จะฉกฉวยโอกาสที่มี

ในโลกแห่งการแข่งขัน ทุกองค์กรล้วนมีจุดอ่อน ซึ่งอาจจะเป็นเรื่องกระบวนการดำเนินงาน หรือการที่ยังไม่เป็นที่รู้จักในตลาด โดยบางครั้งการอุดจุดอ่อนอาจเป็นเรื่องของจังหวะเวลา ที่จะเป็นตัวช่วยให้ธุรกิจแก้ไขจุดอ่อนหรือลดทอนจุดอ่อนของตัวเองลงไปได้ เช่น ช่วงล็อกดาวน์ที่ผ่านมาจากสถานการณ์โควิด-19 ส่งผลกระทบต่อร้านอาหารเปิดใหม่อย่างหนักหน่วง เพราะจุดอ่อนเดิม คือ ร้านหน้าใหม่มีคนรู้จักน้อยอยู่แล้ว พอต้องถูกปิดหน้าร้านยิ่งเสียโอกาสสร้างรายได้ อย่างไรก็ตาม ด้วยกระแสของบริการ Online Food Delivery ที่มาแรง โดยเฉพาะช่วงโควิดที่คนต้องกักตัวอยู่บ้าน ทำให้ร้านอาหารหน้าใหม่กลุ่มนี้ สามารถปิดจุดอ่อนเรื่องการที่ยังไม่เป็นที่รู้จัก ด้วยการหันไปขายบนแพลตฟอร์มออนไลน์ และวางกลยุทธ์โฆษณาร้านบนสื่อออนไลน์มากขึ้น

ผู้วิจัยได้ทำการกำหนดกลยุทธเชิงแก้ไข (WO) ไว้ดังต่อไปนี้

๒.๑ น้อมรับและพัฒนาวิสัยทัศน์ ภารกิจ และกลยุทธ์ของสำนักงานสถิติแห่งชาติบนพื้นฐานของหลักการพื้นฐานสถิติทางการ (Fundamental Principles of Official Statistics)

๒.๒ พัฒนาและประยุกต์ใช้กลยุทธ์การสื่อสารและกลยุทธ์บริหารจัดการผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย โดยใช้หลักการพื้นฐานสถิติทางการ (Fundamental Principles of Official Statistics)

๒.๓ ประยุกต์ใช้องค์ประกอบของบริกรข้อมูล (data stewardship) และบทบาทของหัวหน้าบริกรข้อมูล (Chief Data Steward) ร่วมกับหลักการพื้นฐานสถิติทางการ (Fundamental Principles of Official Statistics) ข้อที่ ๗

๒.๔ ประยุกต์ใช้หลักการพื้นฐานสถิติทางการ (Fundamental Principles of Official Statistics) ข้อที่ ๕ กับแหล่งที่มาของสถิติทางการ

๒.๕ ประยุกต์ใช้หลักการพื้นฐานสถิติทางการ (Fundamental Principles of Official Statistics) ข้อที่ ๙ และ ๑๐ โดยเน้นเรื่องมาตรฐานสากล และความร่วมมือกับสากล

๒.๖ ประยุกต์ใช้หลักการพื้นฐานสถิติทางการ (Fundamental Principles of Official Statistics) ข้อที่ ๗ ในเรื่องกฎหมาย

๓. กลยุทธ์เชิงป้องกัน (ST)

เป็นการจับคู่ระหว่างจุดแข็ง (Strengths) และภัยคุกคาม (Threats) สถานการณ์สำหรับกลยุทธ์นี้ เป็นสถานการณ์ที่เกิดขึ้นจากการที่สภาพแวดล้อมไม่เอื้ออำนวยต่อการดำเนินงาน

แต่องค์กรก็มีข้อได้เปรียบที่เป็นจุดแข็งหลายประการ ดังนั้น แทนที่จะรอจนกระทั่งสภาพแวดล้อมเปลี่ยนไป ก็สามารถที่จะเลือกกลยุทธ์การแตกตัวหรือขยายขอบข่ายกิจการ (Diversification Strategy) เพื่อใช้ประโยชน์จากจุดแข็งที่มีสร้างโอกาสในระยะยาวด้านอื่น ๆ แทน

ในสถานการณ์เช่นนี้ เป็นการใช้จุดแข็งที่มีอยู่มาป้องกันหรือหลีกเลี่ยงอุปสรรคที่อาจจะเกิดขึ้น ไม่ว่าจะเป็นเรื่องทรัพยากรบุคคลหรือเครื่องมือในองค์กรก็ตาม เนื่องจากหลายองค์กรที่กำลังเติบโตอย่างมาก มักมีความต้องการใช้จุดแข็งเพื่อขับเคลื่อนกลยุทธ์เชิงรุกเพียงอย่างเดียว จนอาจมองข้ามการนำจุดแข็งมาเตรียมรับมือกับอุปสรรคที่อาจจะเกิดขึ้น ดังนั้น การวางกลยุทธ์ที่ดีไม่ใช่แค่เพียงการมุ่งไปข้างหน้า แต่ยังจำเป็นต้องระมัดระวังตัวให้รอบด้านด้วย

ผู้วิจัยได้ทำการกำหนดกลยุทธเชิงป้องกัน (ST) ไว้ดังต่อไปนี้

๓.๑ จัดทำแผนแม่บททางด้านสถิติให้มีความโปร่งใส เพื่อสร้างความเชื่อมั่นให้แก่สาธารณชน

๓.๒ ใช้โครงสร้างองค์กรของสำนักงานสถิติแห่งชาติ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร และศูนย์สารสนเทศยุทธศาสตร์ภาครัฐ ในการใช้ประโยชน์จากข้อมูลแหล่งต่าง ๆ เพื่อตอบสนองความต้องการข้อมูลสถิติที่เพิ่มมากขึ้น

๔. กลยุทธ์เชิงรับ (WT)

เป็นการจับคู่ระหว่างจุดอ่อน (Weaknesses) และภัยคุกคาม (Threats) สถานการณ์สำหรับกลยุทธ์นี้ เป็นสถานการณ์ที่เลวร้ายที่สุด เนื่องจากองค์กรกำลังเผชิญอยู่กับอุปสรรคจากภายนอกและมีปัญหาจุดอ่อนภายในหลายประการ ดังนั้น ทางเลือกที่ดีที่สุด คือ กลยุทธ์การตั้งรับหรือป้องกันตัว (Defensive Strategy) เพื่อพยายามลดหรือหลบหลีกภัยอุปสรรคต่าง ๆ ที่คาดว่าจะเกิดขึ้น ตลอดจนหามาตรการที่จะทำให้องค์กรเกิดความสูญเสียที่น้อยที่สุด

กลยุทธ์แบบนี้จะแตกต่างจากอีก ๓ กลยุทธ์ที่กล่าวมาข้างต้น เนื่องจากมีไว้เพื่อรับมือกับสถานการณ์ต่าง ๆ ที่ถาโถมเข้ามา ไม่ได้ใช้เพื่อหวังมุ่งไปข้างหน้า แต่เป็นกลยุทธ์เชิงรับที่มีไว้เพื่อพยุงสถานการณ์ของที่เกิดขึ้นไม่ให้แย่ลง ด้วยการพยายามบรรเทาปัญหาหรือหลีกเลี่ยงไม่ให้ปัญหาเกิดเพิ่ม ซึ่งบางครั้งเราอาจจะไม่จำเป็นต้องเดินหน้าทุกครั้ง แต่ต้องหยุดเพื่อที่จะรอเวลาและโอกาสเหมาะสมให้สามารถดำเนินงานต่อได้อย่างยั่งยืน หรือแม้แต่กระทั่งการวางแผนรบใหม่ด้วยการเปลี่ยนเส้นทาง รูปแบบการดำเนินงานบางอย่าง หรือทำ Rebranding ฉะนั้นอย่ากลัวการก้าวไปข้างหน้า ถ้าเราเตรียมพร้อมสำหรับช่วงเวลาที่จะเดินออกไปอย่างมั่นคงแล้ว

ผู้วิจัยได้ทำการกำหนดกลยุทธเชิงรับ (WT) ไว้ดังต่อไปนี้

๔.๑ พิจารณานำแนวปฏิบัติ (Best Practice) ตามหลักการพื้นฐานสถิติทางการ (Fundamental Principles of Official Statistics) มาประยุกต์ใช้

๔.๒ ประยุกต์ใช้คู่มือเกี่ยวกับสถิติขององค์การสหประชาชาติ (UN Handbook on Statistics)

จากที่กล่าวมาแล้วนั้น สรุปได้ว่า การนำจุดแข็ง-จุดอ่อนภายใน มาเปรียบเทียบกับโอกาส-ภัยคุกคามจากภายนอก สามารถกำหนดกลยุทธ์ ได้ ๔ รูปแบบ ได้แก่ กลยุทธ์เชิงรุก เช่น การยกระดับระบบสถิติแบบกระจายงานผ่านการผลักดันเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน กลยุทธ์เชิงแก้ไข เช่น การพัฒนาและประยุกต์ใช้กลยุทธ์การสื่อสารและกลยุทธ์บริหารจัดการผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย กลยุทธ์เชิงป้องกัน เช่น การจัดทำแผนแม่บททางด้านสถิติให้มีความโปร่งใสเพื่อสร้างความเชื่อมั่นให้แก่สาธารณชน และกลยุทธ์เชิงรับ เช่น การพิจารณานำแนวปฏิบัติ (Best Practice) ตามหลักการพื้นฐานสถิติทางการ (Fundamental Principles of Official Statistics) มาประยุกต์ใช้ เป็นต้น

แนวทางยุทธศาสตร์ข้อมูลสถิติประเทศไทยสู่ระดับสากล

การกำหนดยุทธศาสตร์ข้อมูลสถิติประเทศไทยสู่ระดับสากล เป็นภาพใหญ่ที่ประเทศไทยต้องการที่จะบรรลุ หรือเป็นเป้าหมายสุดท้ายโดยรวมที่ต้องการให้เป็นภายใน ๕ ปี เป็นเสมือนเส้นทางเดินร่วมกันของหน่วยสถิติต่าง ๆ ในระบบสถิติประเทศไทย เป็นสื่อนำเพื่อชี้ให้เห็นว่าระบบสถิติประเทศไทยในปัจจุบันเป็นอย่างไร และในอนาคตจะมุ่งไปสู่ทิศทางไหน

การกำหนดยุทธศาสตร์ข้อมูลสถิติประเทศไทยสู่ระดับสากล ได้ดำเนินการโดยการวิเคราะห์จากข้อมูลพื้นฐานทุกด้าน ข้อมูลจากการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายนอกและภายในกรอบของนโยบาย กฎหมาย และกฎระเบียบต่าง ๆ แนวทางการดำเนินงานของต่างประเทศ รวมถึงการพิจารณาวัตถุประสงค์หลักของระบบสถิติ สมรรถนะหลัก ความโดดเด่น และสภาพปัญหา หรือสภาพภายในปัจจุบัน ตลอดจนการวางบทบาทและจุดยืน (Positioning) ของสำนักงานสถิติแห่งชาติในฐานะที่เป็นหน่วยงานกลางทางด้านสถิติ และในฐานะที่เป็นผู้บริหารจัดการระบบสถิติของประเทศ จึงสามารถกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ และยุทธศาสตร์ ได้ดังต่อไปนี้

วิสัยทัศน์

ขับเคลื่อนระบบสถิติประเทศไทย ด้วยนวัตกรรมดิจิทัลและมาตรฐานสากล

พันธกิจ

๑. บริหารจัดการระบบสถิติของประเทศ

๒. ส่งเสริมการผลิตข้อมูลสถิติที่ได้มาตรฐานและมีคุณภาพ

๓. ส่งเสริมการให้บริการข้อมูลสถิติ

ดังนั้น เพื่อให้การบริหารจัดการระบบสถิติ สอดคล้องกับการวิเคราะห์และประเมินสถานการณ์ พร้อมทั้งสามารถบรรลุวิสัยทัศน์ พันธกิจที่วางไว้ จึงได้กำหนดยุทธศาสตร์ข้อมูลสถิติประเทศไทยสู่ระดับสากล เพื่อใช้เป็นกรอบในการดำเนินงาน ๓ ด้านหลัก ดังนี้

ยุทธศาสตร์ที่ ๑ การพัฒนาระบบสถิติของประเทศด้วยนวัตกรรมดิจิทัล

ยุทธศาสตร์ที่ ๒ การพัฒนาคุณภาพข้อมูลสถิติให้ได้มาตรฐานสากล

ยุทธศาสตร์ที่ ๓ การพัฒนาระบบนิเวศสถิติ (Statistical Ecosystem) ให้รองรับการยกระดับระบบสถิติ

โดยแต่ละยุทธศาสตร์มีรายละเอียด ดังนี้

๑. ยุทธศาสตร์ที่ ๑ การพัฒนาระบบสถิติของประเทศด้วยนวัตกรรมดิจิทัล

๑.๑ เป้าหมายเชิงยุทธศาสตร์

ระบบสถิติประเทศไทยได้รับการพัฒนาในทุกมิติ โดยใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมดิจิทัลขับเคลื่อน ให้มีประสิทธิภาพและมีเอกภาพ

๑.๒ กลยุทธ

๑. พัฒนาวิธีการในการบริหารจัดการระบบสถิติทุกระดับ จัดทำแผนแม่บททางด้านสถิติให้มีความโปร่งใส เพื่อสร้างความเชื่อมั่นให้แก่สาธารณชน รวมทั้งประยุกต์ใช้หลักการพื้นฐานสถิติทางการขององค์การสหประชาชาติ (United Nations: UN) มาเพิ่มประสิทธิภาพความร่วมมือแบบพหุภาคีในการขับเคลื่อนระบบสถิติของประเทศ

๒. พัฒนาภาคีเครือข่ายเชิงนโยบายเพื่อบูรณาการการผลิตและการใช้ข้อมูลสถิติ รวมถึงจุดประสานงานสำหรับตัวชี้วัดนานาชาติ โดยยกระดับระบบสถิติแบบกระจายงาน ผ่านการผลักดันเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) การประยุกต์ใช้ระบบบัญชีข้อมูลภาครัฐ (Government Data Catalog) และห่วงโซ่มูลค่าสถิติทั่วไป (Generic Statistics Value Chain)

๓. บูรณาการ แลกเปลี่ยนและเชื่อมโยงข้อมูลสถิติระหว่างหน่วยงาน ด้วยเทคโนโลยีดิจิทัลสมัยใหม่ บนบริการโครงสร้างพื้นฐานกลางภาครัฐ เพื่อนำไปสู่ข้อมูลเปิด

๔. ผลิตข้อมูลสถิติ ด้วยนวัตกรรมและวิธีการที่หลากหลาย รวมถึงประยุกต์ใช้แหล่งข้อมูลดิจิทัลสมัยใหม่ เพื่อตอบสนองความต้องการข้อมูลสถิติที่เพิ่มมากขึ้น

๕. ให้บริการสถิติที่สามารถตอบสนองความต้องการของผู้ใช้งานทุกระดับด้วยสื่อและช่องทางดิจิทัล ผ่านโครงสร้างพื้นฐานดิจิทัลที่มีการพัฒนาครอบคลุมทั่วประเทศ

๖. แบ่งปันข้อมูลสถานะระบบสถิติจากรายงานประจำปีให้แก่คณะผู้เชี่ยวชาญ United Nations Commission of Experts for public Administration (UNCEPA) เพื่อรับคำปรึกษา

๑.๓ ตัวชี้วัด

๑. มีการทบทวนภารกิจและองค์ประกอบของคณะกรรมการ/คณะทำงานในการขับเคลื่อนระบบสถิติ ภายใน ๑ ปีหลังจากมีการประกาศแผน

๒. มีภาคีเครือข่ายเชิงนโยบาย ซึ่งประกอบด้วยหน่วยงานด้านการผลิตสถิติ หน่วยงานด้านนโยบาย และหน่วยงานในพื้นที่ ที่ทำงานร่วมกันต่อเนื่อง อย่างน้อย ๕ เครือข่าย

๓. มีกระบวนการการทำงานร่วมกันในการติดตามและตรวจสอบข้อมูลตัวชี้วัดนานาชาติ ภายใน ๑ ปีหลังจากมีการประกาศแผน

๔. มีตัวอย่างการบูรณาการ แลกเปลี่ยนและเชื่อมโยงข้อมูลสถิติระหว่างหน่วยงาน ด้วยเทคโนโลยีดิจิทัลสมัยใหม่ ภายใน ๒ ปี และหน่วยงานร้อยละ ๘๐ มีการจัดทำข้อมูลเปิด (Open Data) ให้บริการประชาชน ภายใน ๒ ปี

๔. มีนวัตกรรมและวิธีการในการผลิตข้อมูลสถิติจากแหล่งข้อมูลดิจิทัลสมัยใหม่ อย่างน้อย ๕ นวัตกรรม/วิธีการ ภายใน ๒ ปี

๕. มีการวิเคราะห์การจัดกลุ่มข้อมูลให้ตรงกับความต้องการของผู้ใช้ และพัฒนาระบบดิจิทัล เพื่อนำเสนอข้อมูลสถิติ ภายใน ๒ ปี

๖. มีการแบ่งปันข้อมูลสถานะระบบสถิติจากรายงานประจำปีให้แก่คณะผู้เชี่ยวชาญ United Nations Commission of Experts for public Administration (UNCEPA) เพื่อรับคำปรึกษา ทุกปี

๒. ยุทธศาสตร์ที่ ๒ การพัฒนาคุณภาพข้อมูลสถิติให้ได้มาตรฐานสากล

๒.๑ เป้าหมายเชิงยุทธศาสตร์

พัฒนาและส่งเสริมการใช้มาตรฐานสากลทางด้านสถิติในการจัดทำข้อมูลสถิติและปรับปรุงข้อมูลสถิติ รวมทั้งส่งเสริมให้หน่วยงานเข้าใจและเข้าร่วมประเมินคุณภาพสถิติ

๒.๒ กลยุทธ

๑. พัฒนามาตรฐานสถิติของประเทศไทย ให้สอดคล้องกับมาตรฐานสถิติสากล ภายใต้การมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน เพื่อใช้ผลิตสถิติทางการ

๒. ส่งเสริมการใช้มาตรฐานสถิติในหน่วยงานที่มีการผลิต จัดทำและปรับปรุงสถิติ

๓. ส่งเสริมให้หน่วยงานเข้าใจและเข้าร่วมการประเมินคุณภาพสถิติ

๔. ประยุกต์ใช้หลักการพื้นฐานสถิติทางการ (Fundamental Principles of Official Statistics) แนวปฏิบัติ (Best Practice) ตามหลักการฯ และคู่มือเกี่ยวกับสถิติขององค์การสหประชาชาติ (UN Handbook on Statistics) เพื่อสร้างมาตรฐานและเพิ่มคุณภาพข้อมูลสถิติ

๒.๓ ตัวชี้วัด

๑. มีแนวทางการผลิตมาตรฐานสถิติประเทศไทย ภายใน ๑ ปี และมีการผลิตมาตรฐานสถิติ ปีละ ๒ เรื่อง

๒. หน่วยงานมีการใช้มาตรฐานสถิติเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยใช้ปีแรกที่มีการส่งเสริมการใช้มาตรฐานสถิติเป็นปีฐาน

๓. สถิติทางการที่สำคัญและจำเป็น เข้าสู่กระบวนการประเมินคุณภาพสถิติโดยหน่วยงานที่ผลิตสถิติ และโดยผู้ใช้สถิติ ไม่น้อยกว่าร้อยละ ๓๐ ภายใน ๓ ปี

๔. มีการศึกษาและกำหนดแนวทางการประยุกต์ใช้หลักการพื้นฐานสถิติทางการ (Fundamental Principles of Official Statistics) แนวปฏิบัติ (Best Practice) ตามหลักการฯ และคู่มือเกี่ยวกับสถิติขององค์การสหประชาชาติ (UN Handbook on Statistics) ในการสร้างมาตรฐานและเพิ่มคุณภาพข้อมูลสถิติ

๓. ยุทธศาสตร์ที่ ๓ การพัฒนาระบบนิเวศสถิติ (Statistical Ecosystem) ให้รองรับการยกระดับระบบสถิติ

๓.๑ เป้าหมายเชิงยุทธศาสตร์

พัฒนาโครงสร้างและกลไกในการดำเนินงาน กฎหมาย และบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับระบบสถิติ ให้รองรับทิศทางการดำเนินงานสากล และไม่เป็นอุปสรรคต่อการยกระดับระบบสถิติประเทศไทยสู่สากล

๓.๒ กลยุทธ

๑. พัฒนาและทบทวนโครงสร้างหรือกลไกการดำเนินงานด้านสถิติในระบบนิเวศสถิติ (Statistical Ecosystem) ให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น

๒. พัฒนาและทบทวนกฎหมาย กฎ ระเบียบที่เกี่ยวข้องกับระบบสถิติ ให้สอดคล้องกับทิศทางการดำเนินงานสากล และหลักการพื้นฐานสถิติทางการ (Fundamental Principles of Official Statistics) รวมทั้งให้รองรับภารกิจหรือบทบาทของสำนักงานสถิติแห่งชาติและหน่วยสถิติต่าง ๆ ในระบบสถิติ

๓. พัฒนาสมรรถนะบุคลากรภาครัฐที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องกับการขับเคลื่อนระบบสถิติทางด้านสถิติและด้านดิจิทัล รวมทั้งองค์ความรู้ที่จำเป็น เช่น องค์ความรู้ด้านมาตรฐานและการประเมินคุณภาพสถิติ องค์ความรู้ด้านวิชาการสถิติและการวิเคราะห์ขั้นสูง องค์ความรู้ด้านการจัดการข้อมูลจากหลายแหล่ง เป็นต้น และพัฒนาระบบมาตรฐานสมรรถนะวิชาชีพของบุคลากรที่ปฏิบัติงานด้านสถิติ

๓.๓ ตัวชี้วัด

๑. มีการจัดทำการเชื่อมโยงกันของห่วงโซ่อุปทานของแต่ละหน่วยธุรกิจ (Supply Chain) ในระบบนิเวศสถิติ (Statistical Ecosystem) และจัดทำ Blueprint สำหรับการพัฒนาโครงสร้างหรือกลไกการดำเนินงานในระบบสถิติ ที่มีกำหนดทิศทางและแนวทางดำเนินการที่ชัดเจน ภายใน ๑ ปี และขับเคลื่อนให้เป็นไปตาม Blueprint ดังกล่าวในปีถัด ๆไป

๒. มีการจัดทำแผนพัฒนาและทบทวนกฎหมาย กฎ ระเบียบที่เกี่ยวข้อง ภายใน ๑ ปี และขับเคลื่อนหรือผลักดันการแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมาย กฎ ระเบียบ ให้เป็นไปตามแผนดังกล่าวในปีถัด ๆ ไป

๓. มีการจัดทำแผนพัฒนาบุคลากรด้านสถิติและด้านดิจิทัลที่รองรับทิศทางการดำเนินงานสากล ภายใน ๑ ปี โดยที่บุคลากรได้เข้ารับการพัฒนาสมรรถนะและ/หรืออบรมหลักสูตรตามแผนพัฒนาบุคลากร ผ่านเกณฑ์ประเมินไม่น้อยกว่าร้อยละ ๖๐ ในปีถัด ๆ ไป รวมถึงมีการพัฒนาระบบมาตรฐานสมรรถนะวิชาชีพของบุคลากรที่ปฏิบัติงานด้านสถิติ ภายใน ๒ ปี และบุคลากรได้รับการพัฒนาสมรรถนะผ่านระบบมาตรฐานสมรรถนะวิชาชีพ อย่างน้อยจำนวน ๓๐ หน่วยสถิติ ภายใน ๔ ปี

สรุป

การศึกษาในบทที่ ๔ เป็นการศึกษาสำหรับตอบวัตถุประสงค์ของการวิจัยข้อที่ ๒ เพื่อศึกษาแนวทางยุทธศาสตร์ข้อมูลสถิติประเทศไทยสู่ระดับสากล โดยมีผลการศึกษาที่ตอบวัตถุประสงค์ของการวิจัยดังกล่าว สรุปได้ดังนี้

การวิเคราะห์ SWOT (SWOT Analysis) พบว่า ระบบสถิติประเทศไทย มีปัจจัยภายในที่เป็นจุดแข็ง เช่น การเป็นระบบสถิติแบบกระจายงาน การมีระบบทะเบียนที่มีคุณภาพสูง การขับเคลื่อนสถิติทางการผ่านแนวคิดให้เป็นข้อมูลอ้างอิงของประเทศ เป็นต้น ส่วนปัจจัยภายในที่เป็นจุดอ่อน เช่น พระราชบัญญัติสถิติไม่ทันสมัยและไม่ได้ให้อำนาจในการเข้าถึงข้อมูลรายบุคคลจากทะเบียน รวมถึงการไม่มีคณะกรรมการหรือสภาสถิติ การขาดความเป็นอิสระตามหลักการพื้นฐานสถิติทางการ ปัญหาการดำเนินงานภายใต้สถานการณ์วิกฤต (โควิด ๑๙) เป็นต้น

สำหรับปัจจัยภายนอกที่เป็นโอกาสของระบบสถิติประเทศไทย เช่น นโยบายการแปลงเป็นดิจิทัล (Digitization) เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน เป็นต้น ส่วนปัจจัยภายนอกที่เป็นภัยคุกคาม เช่น การรักษาความไว้วางใจของสาธารณะ (Public Trust) ภาระและค่าใช้จ่ายในการเก็บรวบรวมข้อมูลแบบดั้งเดิม ความต้องการข้อมูลสถิติที่เพิ่มขึ้นของผู้ใช้ เป็นต้น

เมื่อนำจุดแข็งและจุดอ่อนภายใน มาเปรียบเทียบกับโอกาสและภัยคุกคามจากภายนอก สามารถกำหนดกลยุทธ์ ได้ ๔ รูปแบบ ได้แก่ กลยุทธ์เชิงรุก กลยุทธ์เชิงแก้ไข กลยุทธ์เชิงป้องกัน และกลยุทธ์เชิงรับ ซึ่งเป็นข้อมูลที่นำไปใช้ประกอบกับการวิเคราะห์ผลการศึกษาข้อมูลพื้นฐานและบริบทในบทที่ ๒ และ ๓ โดยสามารถนำไปกำหนดเป็น วิสัยทัศน์ พันธกิจ และยุทธศาสตร์ ได้ดังต่อไปนี้

วิสัยทัศน์

ขับเคลื่อนระบบสถิติประเทศไทย ด้วยนวัตกรรมดิจิทัลและมาตรฐานสากล

พันธกิจ

๑. บริหารจัดการระบบสถิติของประเทศ

๒. ส่งเสริมการผลิตข้อมูลสถิติที่ได้มาตรฐานและมีคุณภาพ

๓. ส่งเสริมการให้บริการข้อมูลสถิติ

ดังนั้น เพื่อให้การบริหารจัดการระบบสถิติ สอดคล้องกับการวิเคราะห์และประเมินสถานการณ์ พร้อมทั้งสามารถบรรลุวิสัยทัศน์ พันธกิจที่วางไว้ จึงได้กำหนดยุทธศาสตร์ข้อมูลสถิติประเทศไทยสู่ระดับสากล เพื่อใช้เป็นกรอบในการดำเนินงาน ๓ ด้านหลัก ดังนี้

ยุทธศาสตร์ที่ ๑ การพัฒนาระบบสถิติของประเทศด้วยนวัตกรรมดิจิทัล ประกอบด้วย ๖ กลยุทธ

ยุทธศาสตร์ที่ ๒ การพัฒนาคุณภาพข้อมูลสถิติให้ได้มาตรฐานสากล ประกอบด้วย ๔ กลยุทธ

ยุทธศาสตร์ที่ ๓ การพัฒนาระบบนิเวศสถิติ (Statistical Ecosystem) ให้รองรับการยกระดับระบบสถิติ ประกอบด้วย ๓ กลยุทธ

บทที่ ๕
สรุปและข้อเสนอแนะ

การศึกษาวิจัยเรื่อง แนวทางการพัฒนายุทธศาสตร์ข้อมูลสถิติประเทศไทยสู่ระดับสากล เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ซึ่งผู้วิจัยได้กำหนดวัตถุประสงค์การวิจัยไว้ ๒ ข้อ ประกอบด้วย ๑. เพื่อศึกษาวิเคราะห์บริบทและสถานการณ์ข้อมูลสถิติของประเทศไทยในปัจจุบัน โดยเฉพาะการจัดอันดับสถานะข้อมูลประเทศไทยในเวทีนานาชาติ บริบทการเปลี่ยนแปลงทางด้านดิจิทัล ทรัพยากรในการจัดการข้อมูล รวมถึงปัญหาและอุปสรรคที่สำคัญของการพัฒนาข้อมูลสถิติในประเทศไทย และ ๒. เพื่อศึกษาแนวทางยุทธศาสตร์ข้อมูลสถิติประเทศไทยสู่ระดับสากล

ในการดำเนินการวิจัย ผู้วิจัยใช้การรวบรวมข้อมูลทุติยภูมิจากหลายแหล่งข้อมูลที่เกี่ยวข้อง และรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิจากการสำรวจการใช้ประโยชน์ข้อมูลสถิติด้านสังคมและด้านเศรษฐกิจ ซึ่งสอบถามจากหน่วยงานต่าง ๆ ที่เป็นผู้ใช้ข้อมูลสถิติ (Users) ของสำนักงานสถิติแห่งชาติ ส่วนการวิเคราะห์ข้อมูลนั้น ผู้วิจัยใช้การวิเคราะห์เนื้อหาเป็นหลัก โดยนำข้อมูลที่รวบรวมได้มาจัดระเบียบ วิเคราะห์ สังเคราะห์ ประกอบกับแนวความคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องจนได้เป็นแนวทางการพัฒนายุทธศาสตร์ข้อมูลสถิติประเทศไทยสู่ระดับสากล ซึ่งในบทที่ ๕ นี้ จะมีการนำเสนอ ๒ ประเด็น คือ สรุปผลการวิจัย และข้อเสนอแนะเพิ่มเติมจากผลการวิจัย

สรุป

จากผลการวิจัยสามารถตอบวัตถุประสงค์การวิจัยทั้ง ๒ ข้อ มีรายละเอียดข้อสรุป ดังนี้

๑. ผลการศึกษาที่ตอบวัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ ๑

ผลการศึกษาที่ตอบวัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ ๑ เพื่อศึกษาวิเคราะห์บริบทและสถานการณ์ข้อมูลสถิติของประเทศไทยในปัจจุบัน โดยเฉพาะการจัดอันดับสถานะข้อมูลประเทศไทยในเวทีนานาชาติ บริบทการเปลี่ยนแปลงทางด้านดิจิทัล ทรัพยากรในการจัดการข้อมูล รวมถึงปัญหาและอุปสรรคที่สำคัญของการพัฒนาข้อมูลสถิติในประเทศไทย มีผลการศึกษาโดยสรุปดังนี้

๑.๑ บริบทแนวความคิดที่เกี่ยวข้องกับการใช้ข้อมูลสถิติในการบริหารงาน

๑.๑.๑ การตัดสินใจจากหลักฐานเชิงประจักษ์ (Evidence-based Decision Making) เป็นกระบวนการหรือหลักการที่สอดคล้องกับระบอบประชาธิปไตย เป็นการสร้างความโปร่งใสในการกำหนดนโยบาย และเพิ่มความรับผิดชอบให้แก่ผู้กำหนดนโยบาย รวมทั้งยังเป็น

หลักการที่ให้ความสำคัญกับการใช้ข้อมูลสถิติและกระบวนการทางสถิติ ตั้งแต่ “ต้นน้ำ” จนถึง “ปลายน้ำ” ของการกำหนดนโยบาย นั่นคือ ตั้งแต่การรับรู้ปัญหา การออกแบบและเลือกนโยบาย การพยากรณ์อนาคต การติดตามการดำเนินการ จนไปถึงการประเมินผลกระทบของนโยบาย

๑.๑.๒ การติดตามและประเมินผล (Monitoring and Evaluation) เป็นกระบวนการที่จำเป็นต้องใช้ข้อมูลสถิติและวิธีการทางสถิติในการดำเนินการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการติดตามและประเมินผลโครงการหรือนโยบายระดับประเทศ มักใช้ข้อมูลจากการสำรวจของสำนักงานสถิติแห่งชาติด้วย ซึ่งเดิมสำนักงานสถิติแห่งชาติมีบทบาทในการผลิตข้อมูลการสำรวจให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องนำไปใช้ในการติดตามและประเมินผล แต่ในอนาคต สำนักงานสถิติแห่งชาติอาจจะได้รับบทบาทในการติดตามและประเมินผลเพิ่มขึ้นในฐานะองค์กรที่ทำหน้าที่ผู้ประเมินหรือให้องค์ความรู้ในการติดตามและประเมินผล จึงจำเป็นต้องเตรียมความพร้อมของบุคลากรด้านวิชาการในแง่องค์ความรู้ของการติดตามและประเมินผล และองค์ความรู้ด้านวิชาการสถิติขั้นสูงด้วย

๑.๑.๓ การจัดทำธรรมาภิบาลข้อมูลภาครัฐ (Data Governance) สร้างความโปร่งใสด้านข้อมูลภาครัฐ มีการรักษาข้อมูลส่วนบุคคลและความมั่นคงปลอดภัย เกี่ยวข้องโดยตรงกับข้อมูลสถิติ เช่น ในการผลิตข้อมูลสถิติ ต้องคำนึงถึงการรักษาข้อมูลส่วนบุคคลที่จัดเก็บมา ในการบริหารจัดการระบบสถิติ ก็ใช้ประโยชน์จากธรรมาภิบาลข้อมูลภาครัฐได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อมีการจัดทำบัญชีข้อมูลและคำอธิบายข้อมูลสำเร็จเสร็จสิ้นครบทุกหน่วยงาน

๑.๑.๔ แนวความคิดข้อมูลเปิด (Open Data) รัฐธรรมนูญและกฎหมายหลายฉบับกำหนดให้หน่วยงานรัฐเปิดเผยข้อมูลแก่ประชาชน เพื่อสร้างความโปร่งใสและสามารถตรวจสอบได้ ซึ่งข้อมูลสถิติก็เป็นข้อมูลเปิดชนิดหนึ่ง การเปิดเผยข้อมูลสอดคล้องกับบทบาทของสำนักงานสถิติแห่งชาติและบทบาทของระบบสถิติในการเผยแพร่และใช้ประโยชน์ข้อมูลสถิติ

๑.๒ บริบทการจัดอันดับประเทศไทยในเวทีนานาชาติ ข้อมูลสถิติที่ถูกต้องและทันสมัยมีความสำคัญอย่างมากในการนำไปประมวลผลตัวชี้วัดนานาชาติ และการจัดอันดับประเทศ ซึ่งการจัดอันดับนั้น เป็นการสะท้อนภาพลักษณ์ประเทศและมีผลต่อการตัดสินใจลงทุนของต่างประเทศ และมีผลต่อเศรษฐกิจไทยซึ่งพึ่งพิงต่างประเทศสูง ระบบสถิติประเทศไทยจึงต้องปรับบทบาทและสร้างกลไกติดตามการจัดอันดับเหล่านั้น รวมถึงสร้างกลไกจัดทำและเผยแพร่ข้อมูลสถิติที่ใช้ประมวลผลตัวชี้วัด เพื่อให้ประเทศไทยไม่เสียโอกาสจากการจัดอันดับที่ต่ำกว่าความเป็นจริง การจัดอันดับหรือดัชนีชี้วัดระดับนานาชาติที่สำคัญและมีผลต่อประเทศไทย มีดังนี้

๑.๒.๑ ดัชนีชี้วัดความสามารถในการแข่งขันของโลก (Global Competitive Index: GCI) เน้นการวัดความสามารถในการทำงานของหน่วยงานต่าง ๆ และวัดนโยบายประเทศ รวมถึงวัดปัจจัยความก้าวหน้าทางเศรษฐกิจอย่างยั่งยืน โดยพิจารณาจากตัวชี้วัด ๑๐๓ ตัว ซึ่ง

สามารถแบ่งออกเป็น ๔ กลุ่ม คือ กลุ่มการสร้างสิ่งแวดล้อมที่เอื้ออำนวย กลุ่มทุนมนุษย์ กลุ่มตลาด และกลุ่มระบบนิเวศของนวัตกรรม พบว่า ประเทศไทยอยู่ในอันดับที่ ๔๐ จาก ๑๔๑ ประเทศ โดยได้คะแนนโดยรวม ๖๘.๑ สูงขึ้นกว่า ๖๗.๕ ในปี พ.ศ. ๒๕๖๑ เล็กน้อย

๑.๒.๒ ดัชนีชี้วัดความสามารถในการแข่งขัน จัดทำโดยสถาบันการจัดการนานาชาติ (IMD) เป็นการจัดอันดับเพื่อวัดสภาพแวดล้อมต่อการแข่งขัน โดยพิจารณาจากตัวชี้วัด ๓๓๗ ตัว ๔ กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มศักยภาพทางเศรษฐกิจ กลุ่มประสิทธิภาพของภาครัฐ กลุ่มประสิทธิภาพธุรกิจ และกลุ่มโครงสร้างพื้นฐาน ซึ่งไทยอยู่อันดับที่ ๒๙ ลดลง ๔ อันดับจากปี ๒๕๖๒ และเป็นอันดับที่ ๗ ในประเทศกลุ่มอาเซียน รองจากสิงคโปร์และมาเลเซีย

๑.๒.๓ ดัชนีการพัฒนาคน (Human Development Index: HDI) จัดทำโดยสำนักงานโครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ (UNDP) ใช้ติดตามสถานการณ์การพัฒนาคนแต่ละประเทศ โดยมีตัวชี้วัดหลัก ๓ ตัว คือ การมีชีวิตที่ยืนยาวและมีสุขภาพดี ซึ่งวัดจากอายุคาดเฉลี่ย การศึกษา และมาตรฐานคุณภาพชีวิต ซึ่งประเทศไทยมีค่าดัชนี HDI เพิ่มขึ้นต่อเนื่องมาอย่างยาวนานมากกว่า ๓๐ ปี แต่อย่างไรก็ตาม ประเทศไทยได้รับการจัดอันดับให้อยู่ในกลุ่มประเทศที่มีการพัฒนาคนระดับปานกลางเท่านั้น ยังไม่สามารถขึ้นไปอยู่มในกลุ่มผู้นำได้ เนื่องจากในปี พ.ศ. ๒๕๖๓ ประเทศไทยอยู่ในอันดับ ๗๙ จากทั้งหมด ๑๘๙ ประเทศ

๑.๒.๔ เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals: SDGs) เป็นเป้าหมายที่สหประชาชาติกำหนดเป็นวาระการพัฒนาของโลก ภายหลังการสิ้นสุดลงของเป้าหมายการพัฒนาแห่งสหัสวรรษ (MDGs) ซึ่งปัจจุบันกำหนดไว้ ๑๗ เป้าหมาย

๑.๒.๕ การจัดอันดับ Global Open Data Index (GODI) เป็นการประเมินการเผยแพร่ข้อมูลเปิดภาครัฐจากมุมมองของภาคประชาชน โดยประเมินการเผยแพร่ข้อมูลเปิดใน ๑๕ หมวดได้แก่ งบประมาณภาครัฐ การใช้จ่ายภาครัฐ การจัดซื้อจัดจ้าง ผลการเลือกตั้ง ทะเบียนบริษัท กรรมสิทธิ์ในที่ดิน แผนที่ประเทศ ขอบเขตการปกครอง พิกัดรหัสไปรษณีย์ ข้อมูลสถิติระดับประเทศ ร่างกฎหมาย กฎหมาย การพยากรณ์อากาศ คุณภาพอากาศ และคุณภาพน้ำ โดยผลการประเมิน GODI สำหรับประเทศไทยอยู่ในอันดับที่ ๕๑ จาก ๙๔ ประเทศ ได้รับคะแนนเฉลี่ยจากทุกหมวด ๓๔ คะแนน (เต็ม ๑๐๐ คะแนน) โดยหมวดที่ได้คะแนนเต็ม ๑๐๐ คะแนนมีเพียง ๑ หมวด คือ ทะเบียนบริษัท ส่วนหมวดที่ได้คะแนนน้อยที่สุดซึ่งก็คือ ๐ คะแนน มีจำนวน ๘ หมวด ได้แก่ ขอบเขตการปกครอง แผนที่ประเทศ การพยากรณ์อากาศ ผลการเลือกตั้ง พิกัดรหัสไปรษณีย์ คุณภาพน้ำ การใช้จ่ายภาครัฐ และกรรมสิทธิ์ในที่ดิน ทั้งนี้ หมวดข้อมูลสถิติระดับประเทศ ได้คะแนน ๘๕ คะแนน เนื่องจากโดนหักไป ๑๕ คะแนน จากเกณฑ์ข้อมูลอัพเดตทันสมัย

๑.๒.๖ ผลการประเมิน Open Data Inventory Score (ODIN Score) เป็นการประเมินการเปิดข้อมูลและความครอบคลุมของสถิติทางการ ที่เผยแพร่อยู่บนเว็บไซต์ของสำนักงานสถิติแห่งชาติ หรือเว็บไซต์อื่น ๆ ของภาครัฐที่สามารถเข้าถึงได้ผ่านเว็บไซต์ของสำนักงานสถิติแห่งชาติ พบว่า ประเทศไทยได้รับคะแนนรวมเฉลี่ย ๔๔ คะแนน (เต็ม ๑๐๐ คะแนน) อยู่ในอันดับที่ ๑๑๗ จาก ๑๘๗ ทั่วโลก โดยเมื่อพิจารณาเป็น ๒ ด้าน พบว่า ด้านความครอบคลุม ได้รับคะแนน ๔๙ คะแนน (เต็ม ๑๐๐ คะแนน) อยู่ในอันดับที่ ๙๐ จาก ๑๘๗ ทั่วโลก ส่วนด้านการเปิดข้อมูล ได้รับคะแนนไป ๓๙ คะแนน (เต็ม ๑๐๐ คะแนน) อยู่ในอันดับที่ ๑๒๘ จาก ๑๘๗ ทั่วโลก หมวดข้อมูลสถิติที่ประเทศไทยได้รับคะแนนน้อยที่สุด คือ หมวดสภาพแวดล้อมที่อยู่อาศัย เนื่องจากยังขาดข้อมูลสถิติการเข้าถึงไฟฟ้า จำนวนห้องหรือห้องนอน และวัสดุที่ใช้ก่อสร้างที่อยู่อาศัย

๑.๓ บริบทด้านกฎหมายและแผนต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง

๑.๓.๑ ยุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ ปี (พ.ศ. ๒๕๖๑ – ๒๕๘๐) มียุทธศาสตร์ที่เกี่ยวข้อง ๒ ยุทธศาสตร์ ได้แก่ ยุทธศาสตร์ที่ ๒ การสร้างความสามารถในการแข่งขัน และยุทธศาสตร์ที่ ๖ ด้านการปรับสมดุลและการพัฒนาระบบบริหารภาครัฐ

๑.๓.๒ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๒ มียุทธศาสตร์ที่สำคัญและเกี่ยวข้อง ได้แก่ ยุทธศาสตร์ที่ ๓ การสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจและแข่งขันได้อย่างยั่งยืน และยุทธศาสตร์ที่ ๖ การบริหารจัดการภาครัฐ การป้องกันการทุจริตและธรรมาภิบาล

๑.๓.๓ แผนปฏิรูปประเทศ ๑๑ ด้าน มีรายละเอียดที่เกี่ยวข้องกับระบบสถิติ ๕ ด้าน ได้แก่ ด้านการเมือง ประเด็นการปฏิรูปที่ ๕ การสร้างรัฐธรรมาธิปไตย ด้านการบริหารราชการแผ่นดิน ประเด็นการปฏิรูปที่ ๒ ระบบข้อมูลภาครัฐมีมาตรฐาน ทันสมัย และเชื่อมโยงกันก้าวสู่รัฐบาลดิจิทัล ด้านเศรษฐกิจ ประเด็นการปฏิรูปที่ ๓ การปฏิรูปสถาบันทางเศรษฐกิจ ด้านสาธารณสุข ประเด็นการปฏิรูปที่ ๑๐ ระบบประกันหลักสุขภาพ และด้านสังคม ประเด็นการปฏิรูปที่ ๓ การจัดการข้อมูลและองค์ความรู้ด้านสังคมกิจกรรม

๑.๓.๔ พระราชบัญญัติสถิติ พ.ศ. ๒๕๕๐ ให้อำนาจสำนักงานสถิติแห่งชาติ ดำเนินภารกิจหลัก ๓ กระบวนการ ประกอบด้วย กระบวนการผลิตข้อมูลสถิติ กระบวนการบริหารจัดการระบบสถิติ และกระบวนการให้บริการด้านสถิติ ทั้งนี้ มาตราส่วนใหญ่ในพระราชบัญญัติสถิติ พ.ศ. ๒๕๕๐ จะเกี่ยวข้องกับการผลิตสถิติด้วยวิธีการจัดทำสำมะโนหรือการสำรวจตัวอย่าง ส่วนมาตราที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการระบบสถิติและ/หรือการบูรณาการข้อมูล มีจำนวนเพียงเล็กน้อยเท่านั้น ได้แก่ การจัดทำแผนแม่บท (มาตรา ๗) หน้าที่ของหน่วยงานตามแผนแม่บท (มาตรา ๘) และการขอข้อมูลที่ไม่ใช่ข้อมูลส่วนบุคคล (มาตรา ๑๔) ซึ่งถือว่าไม่เพียงพอหรือไม่รองรับกับรูปแบบวิธีการทางสถิติสมัยใหม่

๑.๓.๕ พระราชบัญญัติการบริหารงานและการให้บริการภาครัฐผ่านระบบดิจิทัล พ.ศ. ๒๕๖๒ จัดทำขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์สำคัญในการพัฒนาการทำงาน ระบบการบริหารของภาครัฐให้มีการปรับตัวสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีสมัยใหม่ รวมทั้งมีเป้าหมายในการพัฒนาฐานข้อมูลให้เกิดความเชื่อมโยงระหว่างกัน

๑.๓.๖ พระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. ๒๕๖๒ มีเป้าหมายในการให้ความคุ้มครองข้อมูลข่าวสารส่วนบุคคล โดยห้ามไม่ให้ผู้อื่นนำข้อมูลดังกล่าวไปใช้เพื่อประโยชน์ในด้านใดด้านหนึ่งที่เจ้าของข้อมูลไม่ยินยอม พระราชบัญญัติฉบับนี้จึงเกี่ยวข้องโดยตรงกับการจัดการข้อมูลภายใต้ระบบสถิติประเทศไทย

๑.๓.๗ พระราชบัญญัติการรักษาความมั่นคงปลอดภัยไซเบอร์ พ.ศ. ๒๕๖๒ เป็นกฎหมายที่จำกัดสิทธิและเสรีภาพของประชาชนในบางประการ เพื่อให้การรักษาความมั่นคงปลอดภัยไซเบอร์มีประสิทธิภาพและเพื่อให้มีมาตรการป้องกัน รับมือ และลดความเสี่ยงจากภัยคุกคามทางไซเบอร์อันกระทบต่อความมั่นคงของรัฐและความสงบเรียบร้อยภายในประเทศ

๑.๔ บริบทด้านยุทธศาสตร์และนโยบายข้อมูลสถิติของต่างประเทศ จากการศึกษา พบว่า ยุทธศาสตร์และนโยบายการพัฒนาสถิติของประเทศ ต่าง ๆ มีความคล้ายคลึงและเป็นไปในทิศทางเดียวกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การผลิตสถิติโดยใช้แหล่งข้อมูลที่หลากหลาย เช่น ข้อมูลเพื่อการบริหารงาน ข้อมูลขนาดใหญ่ (Big Data) เพื่อลดภาระของผู้ตอบแบบสอบถาม รวมถึงการสำรวจแบบออนไลน์ เพื่อสามารถเผยแพร่ข้อมูลสถิติได้รวดเร็วมากขึ้นทันต่อสถานการณ์ นอกจากนี้ ก็มีประเด็นเกี่ยวกับการพัฒนาทรัพยากรบุคคลให้สามารถ วิเคราะห์และใช้ประโยชน์จากแหล่งข้อมูลที่หลากหลายได้ รวมถึงประเด็นการสร้างการรู้สถิติ (Statistical Literacy) ให้แก่ประชาชน ตัวอย่างของยุทธศาสตร์และนโยบายข้อมูลสถิติของต่างประเทศ มีดังนี้

๑.๔.๑ ยุทธศาสตร์ของการสถิติแห่งสหราชอาณาจักร ปี ๒๐๒๐ – ๒๐๒๕ มีธีมว่า ข้อมูลสถิติเพื่อประโยชน์สาธารณะ (Statistics for the public good) ซึ่งใช้ต่อมาจากยุทธศาสตร์เดิม ปี ๒๐๑๕ – ๒๐๒๐ ที่ใช้ธีมว่า ข้อมูลสถิติที่ดีขึ้นเพื่อการตัดสินใจที่ดีกว่า (Better Statistics, Better Decisions) มีพันธกิจ คือ ข้อมูลสถิติและการวิเคราะห์ที่มีคุณภาพสูง เพื่อรายงานต่อสหราชอาณาจักร พัฒนาชีวิต และสร้างอนาคต และได้วางหลักการสำคัญ (Core Principles) ไว้ ๔ หลักการ ได้แก่ สุดขีด ทะเยอทะยาน ครอบคลุม และยั่งยืน

๑.๔.๒ แผนแม่บทเกี่ยวกับการพัฒนาสถิติทางการของประเทศญี่ปุ่น จัดทำแผนแม่บทเกี่ยวกับการพัฒนาสถิติทางการทุก ๆ ประมาณ ๕ ปี ซึ่งเป็นไปตามอำนาจหน้าที่ในพระราชบัญญัติสถิติ ๒๐๐๗ โดยจัดทำแผนแม่บทฉบับแรกเมื่อปี ๒๐๐๙ แผนแม่บทฉบับที่ ๒ เมื่อปี ๒๐๑๔ และแผนแม่บทฉบับที่ ๓ ฉบับปัจจุบัน ซึ่งได้วางยุทธศาสตร์ไว้ อาทิ ส่งเสริมการพัฒนา

ข้อมูลสถิติทางเศรษฐกิจตามระบบตามบัญชีประชาชาติ พัฒนาสถิติที่เข้าใจการเปลี่ยนแปลงในสถานการณ์ทางสังคมและเศรษฐกิจได้อย่างแม่นยำ ปรับปรุงกระบวนการผลิตสถิติและลดภาระของผู้ตอบแบบสอบถาม รักษาคุณภาพสถิติ เป็นต้น

๑.๔.๓ ยุทธศาสตร์ระดับชาติสำหรับการพัฒนาสถิติ โดย PARIS21 ได้หลักการพื้นฐานสำหรับความสำเร็จของยุทธศาสตร์ระดับชาติ อาทิ การได้รับการสนับสนุนจากผู้บริหารประเทศระดับสูง และการกำหนดบทบาทผู้นำในการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ที่ชัดเจน การกำหนดและจัดลำดับความต้องการ การประเมินข้อมูลที่ขาดหายและจุดอ่อนของระบบสถิติ เป็นต้น รวมถึงกำหนดรายการตรวจสอบ (Check List) สำหรับการจัดทำยุทธศาสตร์การพัฒนาสถิติไว้ด้วย

๑.๕ บริบทการเปลี่ยนแปลงทางด้านดิจิทัลและด้านอื่น ๆ ทำให้ระบบสถิติประเทศไทยต้องมีการปรับตัว เพื่อให้มีขีดความสามารถที่เพิ่มขึ้น เช่น

๑.๕.๑ การเปลี่ยนแปลงทางด้านดิจิทัล ระบบสถิติต้องปรับตัวรองรับการใช้ประโยชน์จากดิจิทัล โดยเฉพาะการใช้ประโยชน์จากข้อมูลขนาดใหญ่ (Big Data) เช่น ในสหรัฐอเมริกา ช่วง พ.ศ. ๒๕๕๕ ได้ริเริ่มโครงการพัฒนาและวิจัยฐานข้อมูลขนาดใหญ่ (Big Data Research and Development Initiative) เพื่อใช้ข้อมูลขนาดใหญ่ในการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่รัฐบาลดำเนินอยู่ หรือในประเทศอังกฤษ สำนักงานสถิติแห่งชาติประเทศอังกฤษ (Office for National Statistics: ONS) ได้จัดตั้ง ONS Data Science Campus เป็นหน่วยงานภายใต้ ONS เป็นต้น

๑.๕.๒ การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ จำเป็นต้องมีการจัดเก็บข้อมูลสถิติ เกี่ยวกับสถานการณ์ภูมิอากาศ ที่มีความแม่นยำ รวดเร็ว และเชื่อมโยง บูรณาการกับสถิติอื่นที่เกี่ยวข้องได้ เพื่อนำไปติดตามเป้าหมายในการควบคุมสภาพภูมิอากาศที่วางไว้ และเป็นฐานข้อมูลที่นำไปใช้พัฒนาระบบเตือนภัยคาดการณ์ และส่งเสริมประสิทธิภาพการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อม

๑.๕.๓ การเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ การรับมือกับสังคมผู้สูงอายุ ระบบสถิติจำเป็นต้องปรับปรุงข้อมูลในประเด็นสังคมผู้สูงอายุ เช่น ให้ความสำคัญในการจัดเก็บข้อมูลสถิติเกี่ยวกับการทำงาน อาชีพ รายได้ คุณภาพชีวิต และสวัสดิการ การเชื่อมโยงบูรณาการข้อมูลจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เป็นต้น ทั้งนี้ ข้อมูลสถิติที่ถูกต้องและสมบูรณ์ จะช่วยให้หน่วยงานสามารถเข้าใจความต้องการในการทำงานของผู้สูงอายุ การออกแบบระบบทักษะและจัดหางานให้ผู้สูงวัย การดูแลผู้สูงอายุ การออกแบบสภาพแวดล้อมที่เป็นมิตร และการออกแบบระบบส่งเสริมสุขภาพ

๑.๕.๔ การคุ้มครองทางสังคมและการพัฒนาสู่รัฐสวัสดิการ ระบบสถิติจำเป็นต้องจัดเก็บข้อมูลเกี่ยวกับสถานะทางสังคมและเศรษฐกิจ สวัสดิการของประชาชน ที่มีความแม่นยำและปรับปรุงอย่างสม่ำเสมอ รวมถึงบูรณาการเชื่อมโยงข้อมูลของหน่วยงาน เพื่อให้การ

คุ้มครองทางสังคมครอบคลุมไปถึงประชากรกลุ่มใดโอกาสและกลุ่มเปราะบาง ทั้งนี้ ข้อมูลสถิติที่ได้สามารถนำไปออกแบบระบบประกันสังคมให้สอดคล้องกับความต้องการของประชาชนทุกกลุ่ม

๑.๕.๕ การกระจายอำนาจและการเติบโตของท้องถิ่น ระบบสถิติประเทศไทยควรให้ความสำคัญกับการเชื่อมโยง การประสานงาน และการบูรณาการระหว่างหน่วยงานภาครัฐ และการเพิ่มการเชื่อมโยงกับภาคส่วนอื่น ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการพัฒนาระบบฐานข้อมูลและเพิ่มการจัดเก็บสถิติสำหรับการส่งเสริมสมรรถนะและธรรมาภิบาลขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และการสร้างระบบภาษีและรายได้ของท้องถิ่นที่เหมาะสมกับแต่ละพื้นที่

๑.๕.๖ การแพร่ระบาดของโควิด ๑๙ สำหรับระบบสถิติประเทศไทย พบว่าในช่วงการแพร่ระบาดขีดความสามารถในการผลิตและเผยแพร่ข้อมูลสถิติของหน่วยสถิติกลับมีลดลง เนื่องจากมาตรการควบคุมโรค ของรัฐบาล ทำให้ไม่สามารถทำการสำรวจข้อมูลได้อย่างเต็มที่ เกิดอุปสรรคการประสานงานกับหน่วยงานต่าง ๆ จึงอาจทำให้ประเทศไทยมีข้อมูลสถิติที่สำคัญไม่ครบถ้วน มีความล่าช้าไม่ทันต่อเหตุการณ์ แต่ความต้องการข้อมูลมีมากขึ้น การควบคุมโรคและลดผลกระทบจากไวรัสนั้นจำเป็นต้องมีข้อมูลที่ละเอียด รวดเร็ว แม่นยำ และยังต้องมีข้อมูลสถิติบางด้านเพิ่มเติม เช่น การเคลื่อนย้ายของประชากร เพื่อใช้ออกแบบมาตรการที่มีประสิทธิภาพ ดังนั้น ระบบสถิติประเทศไทยควรให้ความสำคัญกับการปรับเปลี่ยนรูปแบบและเพิ่มขีดความสามารถในการผลิตข้อมูล การควบคุมคุณภาพ การประสานงานระหว่างผู้ผลิตและผู้ใช้ข้อมูล เพื่อให้การผลิตและเผยแพร่ข้อมูลสอดคล้องกับความต้องการของผู้ใช้ในสถานการณ์ฉุกเฉินได้

๑.๖ ทรัพยากรในการจัดการข้อมูลของประเทศไทย ในประเทศไทย บุคลากรที่ขับเคลื่อนระบบสถิติในภาครัฐมีอยู่หลากหลายตำแหน่งและหลากหลายรูปแบบ ซึ่งตำแหน่งข้าราชการในระบบข้าราชการพลเรือนที่มีหน้าที่โดยตรงกับการจัดการข้อมูลสถิติ ในปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๓ มีทั้งสิ้น ๒,๗๐๑ ตำแหน่ง หรือคิดเป็นร้อยละ ๐.๕๘๙ เท่านั้น ส่วนการวิเคราะห์ภาระงานในสำนักงานสถิติแห่งชาติ ทำให้พบว่า ในราชการส่วนภูมิภาค สำนักงานสถิติจังหวัด ต้องการบุคลากร ๒,๒๑๑.๒๔ คน แต่ปัจจุบันมี ๑,๖๓๐ คน ซึ่งจำนวนคนไม่เพียงพอกับปริมาณงาน ต้องเพิ่มจำนวนคนมากถึง ๗๒๕ คน ส่วนในราชการส่วนกลาง ต้องการเพิ่มตำแหน่งข้าราชการ ๔๐ ตำแหน่ง เพื่อรองรับภารกิจบริหารจัดการระบบสถิติ เชื่อมโยงและบูรณาการข้อมูลสถิติภาครัฐ ข้อมูลเหล่านี้สะท้อนว่า ทรัพยากรบุคคลที่จะขับเคลื่อนระบบสถิติประเทศไทยยังไม่เพียงพอ

๑.๗ บริบทการใช้ประโยชน์ข้อมูลสถิติในประเทศไทย โดยจากผลการสำรวจการนำไปใช้ประโยชน์ เห็นได้ว่า โครงการสำมะโน/สำรวจ มีความสำคัญอย่างมากต่อหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน รวมถึงองค์กรระหว่างประเทศ เนื่องจากเป็นแหล่งข้อมูลสำคัญในการผลิตตัวชี้วัด การจัดทำบัญชี การวิเคราะห์เชิงลึก การติดตามประเมินผล การตัดสินใจหรือกำหนด

นโยบาย รวมถึงการขับเคลื่อนโครงการของหน่วยงานต่าง ๆ การสำรวจครั้งนี้จึงเป็นหลักฐานเชิงประจักษ์ที่ทำให้เห็นถึงความสำคัญของข้อมูลที่ได้จากโครงการสำมะโน/สำรวจได้เป็นอย่างดี

๑.๘ ปัญหาและอุปสรรคที่สำคัญของการพัฒนาข้อมูลสถิติในประเทศไทย มีหลายประการ อาทิ ขาดความร่วมมือระหว่างหน่วยงาน ขาดระบบเทคโนโลยีสารสนเทศที่สนับสนุนการดำเนินงาน จำนวนสถิติทางการที่มาก ขาดมาตรการเชิงรุกให้หน่วยงานใช้มาตรฐานสถิติ ขาดบุคลากรที่เชี่ยวชาญด้านแผนและยุทธศาสตร์ กฎหมายที่ไม่ทันสมัย เป็นต้น

๒. ผลการศึกษาที่ตอบวัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ ๒

ผลการศึกษาที่ตอบวัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ ๒ เพื่อศึกษาแนวทางยุทธศาสตร์ข้อมูลสถิติประเทศไทยสู่ระดับสากล มีรายละเอียดผลการศึกษาโดยสรุปดังนี้

๒.๑ การวิเคราะห์ปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอก

๒.๑.๑ ระบบสถิติประเทศไทยมีปัจจัยภายในที่เป็นจุดแข็ง เช่น การเป็นระบบสถิติแบบกระจายงาน การที่พระราชบัญญัติสถิติระบุอำนาจหน้าที่ในการบริหารจัดการระบบสถิติอย่างชัดเจน การมีระบบทะเบียนที่มีคุณภาพสูง การขับเคลื่อนสถิติทางการผ่านแนวคิดให้เป็นข้อมูลอ้างอิงของประเทศ เป็นต้น ส่วนปัจจัยภายในที่เป็นจุดอ่อน เช่น พระราชบัญญัติสถิติไม่ทันสมัยและไม่ได้ให้อำนาจในการเข้าถึงข้อมูลรายบุคคลจากทะเบียน รวมถึงการไม่มีคณะกรรมการหรือสภาสถิติ การขาดความเป็นอิสระตามหลักการพื้นฐานสถิติ ทางการ ปัญหาการดำเนินงานภายใต้สถานการณ์วิกฤต (โควิด ๑๙) เป็นต้น

๒.๑.๒ สำหรับปัจจัยภายนอกที่เป็นโอกาสของระบบสถิติประเทศไทย เช่น นโยบายการแปลงเป็นดิจิทัล (Digitization) เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน ห่วงโซ่มูลค่าสถิติทั่วไป หลักการพื้นฐานสถิติทางการ เป็นต้น ส่วนปัจจัยภายนอกที่เป็นภัยคุกคาม เช่น การรักษาความไว้วางใจของสาธารณะ (Public Trust) ภาระและค่าใช้จ่ายในการเก็บรวบรวมข้อมูลแบบดั้งเดิม การเพิ่มขึ้นของข้อมูลในโลกยุคดิจิทัล ความต้องการข้อมูลสถิติที่เพิ่มขึ้นของผู้ใช้ เป็นต้น

๒.๒ การกำหนดกลยุทธ์จากปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอก เป็นการนำจุดแข็ง-จุดอ่อนภายใน มาเปรียบเทียบกับโอกาส-ภัยคุกคามจากภายนอก ซึ่งมีกลยุทธ์ได้ ๔ รูปแบบ ดังนี้

๒.๒.๑ กลยุทธ์เชิงรุก (SO) เช่น การยกระดับระบบสถิติแบบกระจายงานผ่านการผลักดันเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน

๒.๒.๒ กลยุทธ์เชิงแก้ไข (WO) เช่น การพัฒนาและประยุกต์ใช้กลยุทธ์การสื่อสารและกลยุทธ์บริหารจัดการผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย

๒.๒.๓ กลยุทธ์เชิงป้องกัน (ST) เช่น การจัดทำแผนแม่บททางด้านสถิติให้มีความโปร่งใสเพื่อสร้างความเชื่อมั่นให้แก่สาธารณชน

๒.๒.๔ กลยุทธ์เชิงรับ (WT) เช่น การพิจารณานำแนวปฏิบัติ (Best Practice) ตามหลักการพื้นฐานสถิติทางการมาประยุกต์ใช้

๒.๓ แนวทางยุทธศาสตร์ข้อมูลสถิติประเทศไทยสู่ระดับสากล

การกำหนดแนวทางยุทธศาสตร์ข้อมูลสถิติประเทศไทยสู่ระดับสากล ซึ่งถือเป็นภาพใหญ่ที่ประเทศไทยต้องการบรรลุ หรือเป็นเป้าหมายสุดท้ายโดยรวมที่ต้องการให้เป็นภายใน ๕ ปี เปรียบเสมือนเส้นทางเดินร่วมกันของหน่วยสถิติภายใต้ระบบสถิติ โดยการกำหนดยุทธศาสตร์ข้อมูลสถิติประเทศไทยสู่ระดับสากลนั้น ได้ดำเนินการโดยวิเคราะห์จากข้อมูลพื้นฐานทุกด้าน ข้อมูลสภาพแวดล้อมภายในและภายนอก กรอบของนโยบาย กฎหมาย แนวทางการดำเนินงานของต่างประเทศ รวมถึงการพิจารณาถึงวัตถุประสงค์หลักของระบบสถิติ สมรรถนะความโดดเด่น และสภาพปัญหา ตลอดจนการวางบทบาทและจุดยืน (Positioning) ของสำนักงานสถิติแห่งชาติ ในฐานะที่เป็นหน่วยงานกลางทางด้านสถิติ และในฐานะที่เป็นผู้บริหารจัดการระบบสถิติของประเทศ สามารถกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ และยุทธศาสตร์ ได้ดังต่อไปนี้

วิสัยทัศน์

ขับเคลื่อนระบบสถิติประเทศไทย ด้วยนวัตกรรมดิจิทัลและมาตรฐานสากล

พันธกิจ

๑. บริหารจัดการระบบสถิติของประเทศ

๒. ส่งเสริมการผลิตข้อมูลสถิติที่ได้มาตรฐานและมีคุณภาพ

๓. ส่งเสริมการให้บริการข้อมูลสถิติ

ดังนั้น เพื่อให้การบริหารจัดการระบบสถิติ สอดคล้องกับการวิเคราะห์และประเมิน สถานการณ์ พร้อมทั้งสามารถบรรลุวิสัยทัศน์ พันธกิจที่วางไว้ จึงได้กำหนดยุทธศาสตร์ข้อมูลสถิติประเทศไทยสู่ระดับสากล เพื่อใช้เป็นกรอบในการดำเนินงาน ๓ ด้านหลัก ดังนี้

ยุทธศาสตร์ที่ ๑ การพัฒนาระบบสถิติของประเทศด้วยนวัตกรรมดิจิทัล

ยุทธศาสตร์ที่ ๒ การพัฒนาคุณภาพข้อมูลสถิติให้ได้มาตรฐานสากล

ยุทธศาสตร์ที่ ๓ การพัฒนาระบบนิเวศสถิติ (Statistical Ecosystem) ให้รองรับการยกระดับระบบสถิติ

ข้อเสนอแนะ

สำหรับข้อเสนอแนะในส่วนนี้ จะแบ่งออกเป็น ๓ ส่วนย่อย ได้แก่ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย ข้อเสนอแนะระดับปฏิบัติการ และข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยต่อไป โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

๑. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

๑.๑ ควรกำหนดบทบาทของสำนักงานสถิติแห่งชาติให้เป็นผู้นำในการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ข้อมูลสถิติประเทศไทยสู่ระดับสากลอย่างชัดเจน และควรกำหนดให้ผู้บริหารประเทศระดับสูงเข้ามามีบทบาทในการขับเคลื่อนระบบสถิติด้วย ด้วยเพื่อสร้างความร่วมมือที่ดียิ่งขึ้นระหว่างหน่วยงาน

๑.๒ ควรนำประเด็นที่มีความเห็นพ้องต้องกันในระดับประเทศ เช่น การติดตามและประเมินผลตัวชี้วัด SDGs หรือการขับเคลื่อนเศรษฐกิจ BCG มาขับเคลื่อนระบบสถิติประเทศไทย โดยกำหนดและจัดลำดับความต้องการ การประเมินข้อมูลที่ขาดหาย รวมถึงสร้างรูปแบบความร่วมมือระหว่างหน่วยงาน

๑.๓ ควรแก้ไขปัญหาด้านกฎหมาย ที่ยังเป็นอุปสรรคในการแลกเปลี่ยนเชื่อมโยงฐานข้อมูลของประเทศ เพื่อให้บรรลุฐานข้อมูลประชาชน สำหรับการจัดสรรสวัสดิการ การสถิติและการกำหนดนโยบายประเทศ เช่น แก้ไข พ.ร.บ. สถิติให้เข้าถึงข้อมูลระดับบุคคลเพื่อใช้ในการประมวลผลเป็นข้อมูลสถิติได้ เป็นต้น รวมไปถึงควรจัดตั้งหน่วยงานกลางที่ทำหน้าที่อำนวยความสะดวกระหว่างหน่วยงานในการแลกเปลี่ยนข้อมูล รวมถึงทำหน้าที่แปลงข้อมูลส่วนบุคคลให้เป็นรหัส เพื่อให้หน่วยงานภาครัฐทุกหน่วยสามารถใช้ข้อมูลระดับบุคคลร่วมกันได้ โดยไม่ฝ่าฝืน พ.ร.บ. คุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล และ พ.ร.บ. ต่าง ๆ ที่หน่วยงานดูแลรับผิดชอบอยู่

๒. ข้อเสนอแนะระดับปฏิบัติการ

๒.๑ ในการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติและการนำแผนปฏิบัติการ (Action Plan) ไปดำเนินการอย่างเป็นรูปธรรมนั้น ควรคำนึงและให้ความสำคัญของวัตถุประสงค์สุดท้าย (Ends) ของยุทธศาสตร์เป็นหลัก

๒.๒ ควรประเมินผลยุทธศาสตร์ในแต่ละปีอย่างรวดเร็ว เพื่อที่จะสามารถนำผลการประเมิน อาทิ ปัญหาและอุปสรรคจากการดำเนินการ ไปปรับแผนปฏิบัติการ (Action Plan) ระยะต่อไป ได้ทันต่อสถานการณ์

๒.๓ ควรพัฒนาทักษะของเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับการขับเคลื่อนระบบสถิติให้มีทักษะที่สูงขึ้น มีการพัฒนาอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่องทั้งทางด้านดิจิทัลและทางด้านสถิติ

๒.๔ ควรมีการเปิดกว้างและยินดีให้ภาคส่วนต่าง ๆ เข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการระบบสถิติ โดยดำเนินการผ่านการประชุมรับฟังความคิดเห็นของผู้มีส่วนได้เสีย การรวบรวมความคิดเห็นจากการประชุมคณะกรรมการต่าง ๆ รวมถึงการรับฟังข้อคิดเห็นทางช่องทางต่าง ๆ ด้วย

๒.๕ ควรมีการนำแนวคิดในการประเมินประสิทธิภาพการบริหารจัดการ (Management Effectiveness Evaluation) สำหรับประเมินประสิทธิภาพการขับเคลื่อนระบบสถิติประเทศไทย ทุก ๆ ระยะ เพื่อให้ทราบว่าการดำเนินการนั้น ประสบความสำเร็จมากน้อยเพียงใด

๓. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยต่อไป

ผลการวิจัยครั้งนี้ สามารถนำไปวิจัยต่อยอดได้ใน ๔ ประเด็น ได้แก่

๓.๑ ประเด็นการขยายผลการจัดทำยุทธศาสตร์ข้อมูลสถิติประเทศไทยสู่ระดับสากล ไปสู่การจัดทำแผนแม่บทและแผนปฏิบัติการในระดับประเทศต่อไป

๓.๒ ประเด็นการจัดทำแผนยุทธศาสตร์ไปสู่การปฏิบัติ โดยเน้นพัฒนาแนวคิดให้เกิดการแปลงไปสู่การปฏิบัติได้จริง

๓.๓ ประเด็นการเชื่อมโยงแนวคิดระดับสากลเข้าสู่ยุทธศาสตร์ของจังหวัดและท้องถิ่น ในการจัดทำยุทธศาสตร์ข้อมูลสถิติระดับจังหวัดและระดับท้องถิ่น

๓.๔ ประเด็นโครงสร้างที่เหมาะสมกับบริบทประเทศไทย ของสำนักงานสถิติแห่งชาติ ซึ่งเป็นหน่วยงานกลางทางด้านสถิติของประเทศ และโครงสร้างที่เหมาะสมภายใต้ส่วนราชการอื่น ๆ ซึ่งทำหน้าที่เกี่ยวกับภารกิจด้านสถิติของหน่วยงานเองและการขับเคลื่อนระบบสถิติของประเทศ

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

หนังสือ

กลุ่มงานติดตามและประเมินผล สำนักนโยบายและแผน สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา. คู่มือการติดตามและประเมินผล. กรุงเทพฯ : สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา, ๒๕๕๐.

จิราภรณ์ แผลงประพันธ์ และคณะ. การศึกษาประเมินมูลค่าทางเศรษฐกิจสำหรับวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (กลุ่มวิสาหกิจรายย่อย). กรุงเทพฯ : สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย, ๒๕๖๓.

เทียนสว่าง ธรรมวณิช และคณะ. แนวโน้มการฟอกเงินในประเทศไทย: ศึกษาเฉพาะกรณีการฟอกเงินผ่านนิติบุคคลและธุรกิจบังหน้า ทนายความและนักบัญชีบริษัทนำเที่ยว ทรัสต์ต่างประเทศที่ดำเนินการในประเทศไทยการเล่นแชร์ที่มีการฉ้อโกงและการฟอกเงินผ่านองค์กรไม่แสวงหากำไร. กรุงเทพฯ : สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย, ๒๕๖๔.

นิพนธ์ พัวพงศกร และคณะ. โครงการศึกษาภาวะหนี้สินเกษตรกรและแนวทางการปรับปรุงศักยภาพการดำเนินงานกองทุนในกำกับดูแลของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์. กรุงเทพฯ : มูลนิธิสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย, ๒๕๕๘.

ฝ่ายพัฒนามาตรฐานดิจิทัล สำนักงานพัฒนารัฐบาลดิจิทัล (องค์การมหาชน). Data Governance Quick Guide Version 1.0. กรุงเทพฯ : สำนักงานรัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ (องค์การมหาชน), ๒๕๖๔.

วิทยาลัยพาณิชยศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา. การศึกษาเพื่อยกระดับสำนักงานสถิติแห่งชาติให้สอดคล้องกับแผนปฏิรูป. ชลบุรี : มหาวิทยาลัยบูรพา, ๒๕๖๑.

สมชัย จิตสุชน. รายงานการวิจัย ความเหลื่อมล้ำในสังคมไทย:แนวโน้ม นโยบาย และแนวทางขับเคลื่อนนโยบาย. กรุงเทพฯ : สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย, ๒๕๕๘.

สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน. กำลังคนภาครัฐข้าราชการพลเรือนสามัญ ๒๕๖๓. นนทบุรี : บริษัท 21 เซ็นจูรี่ จำกัด, ๒๕๖๔.

สำนักงานรัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ (องค์การมหาชน). Open Data Handbook (ฉบับภาษาไทย). กรุงเทพฯ : สำนักงานรัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ (องค์การมหาชน), ๒๕๕๕.

กฎหมาย

"แผนการปฏิรูปประเทศ", ราชกิจจานุเบกษา. เล่มที่ ๑๓๕, ๖ เมษายน ๒๕๖๑, หน้า ๑ – ๒.

"แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๒", ราชกิจจานุเบกษา. เล่มที่ ๑๓๓ , ๓๐ ธันวาคม ๒๕๕๙, หน้า ๑.

"พระราชบัญญัติการบริหารงานและการให้บริการภาครัฐผ่านระบบดิจิทัล พ.ศ. ๒๕๖๒", ราชกิจจานุเบกษา. เล่มที่ ๑๓๖, ๒๒ พฤษภาคม ๒๕๖๒, หน้า ๕๗ – ๖๖.

"พระราชบัญญัติการรักษาความมั่นคงปลอดภัยไซเบอร์ พ.ศ. ๒๕๖๒", ราชกิจจานุเบกษา. เล่มที่ ๑๓๖, ๒๗ พฤษภาคม ๒๕๖๒, หน้า ๒๐ – ๕๑.

"พระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. ๒๕๖๒", ราชกิจจานุเบกษา. เล่มที่ ๑๓๖, ๒๗ พฤษภาคม ๒๕๖๒, หน้า ๕๒ – ๙๕.

"พระราชบัญญัติสถิติ พ.ศ. ๒๕๕๐", ราชกิจจานุเบกษา. เล่มที่ ๑๒๔, ๑๒ กันยายน ๒๕๕๐, หน้า ๒๒ – ๒๗.

"ยุทธศาสตร์ชาติ (พ.ศ. ๒๕๖๑ – ๒๕๘๐)", ราชกิจจานุเบกษา. เล่มที่ ๑๓๕, ๑๓ ตุลาคม ๒๕๖๑, หน้า ๑.

เอกสารไม่ตีพิมพ์

คณะกรรมการข้าราชการพลเรือน. "มาตรฐานกำหนดตำแหน่ง ตำแหน่งประเภทวิชาการ สายงานวิชาการสถิติ". มาตรฐานกำหนดตำแหน่ง ฉบับแก้ไขเพิ่มเติมครั้งที่ ๒ วันที่ ๑ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๕๔.

ฐานข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์

กรมกิจการผู้สูงอายุ. "สังคมผู้สูงอายุในปัจจุบันและเศรษฐกิจในประเทศไทย". (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก : https://www.dop.go.th/th/know/15/926, ๒๕๖๔.

กรมควบคุมโรค. "สถานการณ์โรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) มาตรการสาธารณสุขและปัญหาอุปสรรคการป้องกันควบคุมโรคในผู้เดินทาง". (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก : https://ddc.moph.go.th/uploads/files/2017420210820025238.pdf, ๒๕๖๔.

ฝ่ายบริการความรู้ทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี. "ธรรมาภิบาลข้อมูลภาครัฐ (Data Governance)". (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก : https://www.thailibrary.in.th/2021/01/19/data-governance/, ๒๕๖๔

มิ่งสรรพ์ ขาวสะอาด. “แนวโน้มการกระจายอำนาจของไทย”. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก : https://www.bangkokbiznews.com/blogs/columnist/962939, ๒๕๖๔.

มูลนิธิสืบนาคะเสถียร. “ผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ (Climate Crisis)”. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก : https://www.seub.or.th/bloging/knowledge/climate-crisis/, ๒๕๖๔.

ศูนย์วิจัยและสนับสนุนเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน: Centre for SDG Research and Support (SDG Move). “ข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับ SDGs”. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก : https://www.sdgmove.com/aboutsdgs/, ๒๕๖๕.

สมคิด พุทธศรี. “Global Competitiveness Index 4.0 : เข็มทิศเศรษฐกิจใหม่ยุคปฏิวัติอุตสาหกรรมครั้งที่ 4”. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก : https://www.the101.world/gci-4-0/, ๒๕๖๒.

สำนักงานการวิจัยแห่งชาติ. “OPEN DATA ข้อมูลเปิดสำนักงานการวิจัยแห่งชาติ”. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก : https://opendata.nrct.go.th/pages/about, ๒๕๖๕.

สำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ. “ส่องสังคมไทยหลังโควิด19 ตอกย้ำความสำคัญการกระจายอำนาจ ปูทางสู่การปฏิรูปประเทศ”. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก : https://www.nationalhealth.or.th/en/node/2242, ๒๕๖๕.

สำนักงานรัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ (องค์การมหาชน). “6 ข้อควรรู้เกี่ยวกับ Open Data”. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก : https://www.dga.or.th/document-sharing/infographic/60945/, ๒๕๖๕.

เสาวณี จันทะพงษ์ และนฤภร เลิศวิทวัสชัย. “การคุ้มครองทางสังคม : บทเรียนของต่างประเทศ”. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก : https://www.bot.or.th/Thai/ResearchAndPublications/articles/Pages/Article_04Aug2020.aspx, ๒๕๖๓.

Bluebik. “สร้างกลยุทธ์ด้วย TOWS Matrix”. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก : https://bluebik.com/th/blogs/2676, ๒๕๖๓.

PDPA Service and Platform. “พ.ร.บ. ไซเบอร์ รักษาความปลอดภัยบนโลกออนไลน์”. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก : https://thai-pdpa.com/%E0%B8%9E-%E0%B8%A3-%E0%B8%9A-%E0%B9%84%E0%B8%8B%E0%B9%80%E0%B8%9A%E0%B8%AD%E0%B8%A3%E0%B9 %8C, ๒๕๖๔.

ภาษาต่างประเทศ

Books

Braaksma, B. and Zeelenberg, K. Big Data in Official Statistics. The Hague: Statistics Netherlands. 2020.

Edmunds, Roger and Marchant, Tim. Official Statistics and Monitoring and Evaluation Systems in Developing Countries: Friends or Foes?. France : PARIS21. 2008

European Commission. Guidance on sharing private sector data. Commission staff working document, Brussel : European Commission. 2018.

European Commission. Towards a European strategy on business-to-government data sharing for the public interest. Luxembourg : Office of the European Union. 2020.

Huyer, E. and Cecconi, G. Analytical Report 12: Business-to-Government Data Sharing. Luxembourg : Office of the European Union. 2020.

International Institute for Management Development. World Competitiveness Ranking 2020: Country Profile Thailand. Switzerland : International Institute for Management Development. 2020.

Japan Statistics Commission. Master Plan Concerning the Development of Official Statistics. Japan : Japan Statistics Commission. 2018.

Paris21. National Strategies for the Development of Statistics (NSDS): Some Issues in Design and Implementation Planning. France : PARIS21. 2007

Scott, Christopher. Measuring Up to the Measurement Problem: The role of statistics in evidence based policy-making. London : London School of Economics. 2005.

UK Statistics Authority. UK Statistics Authority Five year strategy 2020 to 2025: Statistics for the public good. United Kingdom : UK Statistics Authority. 2020.

World Economic Forum. The Global Competitiveness Report 2019. Switzerland : World Economic Forum. 2019.

Non-Published Document

Executive Office of the President. “Big Data across the Federal Government”. Document of the Executive Office of the President, USA, 29 March 2012.

UN Global Working Group. “UN Global Working Group (GWG) on Big Data for Official Statistics”. Document presented at 3rd Meeting of Expert Group on the Integration of Statistical and Geospatial Information (UN EG-ISGI), France, 25-26 April 2016.

Electronic Data Base

Andrea and Westhoff. “Was die Lust auf Rankings bedeutet”. (Online). Available : https: //www.deutschlandfunk.de/die-top-ten-gesellschaft-was-die-lust-auf-rankings-bedeutet-100.html, 2016

Australian Bureau of Statistics. “2011 Census Fact Sheet”. (Online). Available : https://www.abs .gov.au/websitedbs/d3310114.nsf/home/2011+census+fact+sheet:+general, 2022.

Genealogy Branches. “ The Cost of the U.S. Census”. (Online). Available : https://www. genealogybranches.com/censuscosts.html, 2022.

Global Open Data Index. “Methodology”. (Online). Available : https://index.okfn.org/metho dology /, 2022.

Global Open Data Index. “Thailand”. (Online). Available : https://index.okfn.org/place/th /, 2022.

International Institute for Management Development. “IMD WORLD COMPETITIVENESS RANKING 2020”. (Online). Available : https://www.imd.org/contentassets/6333be1d9 a884a90ba7e6f3103ed0bea/wcy2020_overall_competitiveness_rankings_2020.pdf, 2020.

National Bureau of Statistics of China. “Utilization of New data Sources in Official Statistics in China” (Online). Available : https://www.stat.go.jp/english/info/meetings/sbjseminar 2017/pdf /3-01_china.pdf, 2017.

Phnom Penh Post. “The Cambodia population census: leaving no one behind”. (Online). Available : www.phnompenhpost.com/opinion/cambodia-population-census-leaving-no-one-behind, 2016.

Office for National Statistics. “Big Data at ONS”. (Online). Available : https://www.ons.gov.uk /aboutus/whatwedo/programmesandprojects/theonsbigdataproject, 2017.

Open Data Watch. “Frequently Asked Questions”. (Online). Available : https://odin.opendata watch.com/Report/faq, 2022.

Open Data Watch. “Country Profile Thailand”. (Online). Available : https://odin.opendata watch.com/Report/countryProfileUpdated/THA?year=2020, 2022

UK Statistics Authority. “About the Authority”. (Online). Available : https://uksa.statistics authority .gov.uk/about-the-authority/, 2022.

United Nations Development Programme. “Latest Human Development Index Ranking”. (Online). Available : https://hdr.undp.org/content/latest-human-development-index-ranking, 2022.

U.S. Department of Health and Human Services. “Understanding Evidence: evidence based decision-making summary”. (Online). Available : https://vetoviolence.cdc.gov/apps /evidence/docs/EBDM_82412.pdf, 2021.

Working Group on Open Data. “Working Group on Open Data”. (Online). Available : https:// unstats .un.org/open-data/, 2022.

ภาคผนวก

ผนวก
แบบสอบถามการสำรวจการใช้ประโยชน์ข้อมูลสถิติ ด้านสังคมและด้านเศรษฐกิจ พ.ศ. ๒๕๖๔

การสำรวจการใช้ประโยชน์ข้อมูลสถิติด้านสังคมและด้านเศรษฐกิจ พ.ศ. ๒๕๖๔ เป็นการสอบถามหน่วยงานต่าง ๆ ที่เป็นผู้ใช้ข้อมูลสถิติ (Users) ของสำนักงานสถิติแห่งชาติ เกี่ยวกับการนำข้อมูลสถิติที่ผลิตโดยสำนักงานสถิติแห่งชาติ ไปใช้ประโยชน์ในแง่มุมต่าง ๆ เช่น การผลิตตัวชี้วัด การจัดทำบัญชี การวิเคราะห์เชิงลึก การติดตามประเมินผล การตัดสินใจหรือกำหนดนโยบาย เป็นต้น โดยได้สอบถามการนำไปใช้ประโยชน์ของโครงการสำมะโน/สำรวจ จานวน ๒๒ โครงการ ได้แก่ โครงการสำมะโนประชากรและเคหะ โครงการสำมะโนธุรกิจและอุตสาหกรรม โครงการสำมะโนการเกษตร โครงการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน โครงการสำรวจภาวะการทำงานของประชากร โครงการสำรวจความต้องการพัฒนาขีดความสามารถของประชากร โครงการสำรวจแรงงานนอกระบบ โครงการสำรวจการย้ายถิ่นของประชากร โครงการสำรวจสถานการณ์เด็กและสตรีในประเทศไทย โครงการสำรวจอนามัยและสวัสดิการ โครงการสำรวจพฤติกรรมด้านสุขภาพของประชากร โครงการสำรวจประชากรสูงอายุในประเทศไทย โครงการสำรวจการอ่านของประชากร โครงการสำรวจความพิการ โครงการสำรวจภาวะทางสังคมและวัฒนธรรม โครงการสำรวจการมีการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในสถานประกอบการ โครงการสำรวจการมีการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในครัวเรือน โครงการสำรวจธุรกิจทางการค้าและธุรกิจทางการบริการโครงการสำรวจที่พักแรม โครงการสำรวจยอดขายรายไตรมาส โครงการประมวลพื้นที่การก่อสร้าง และโครงการสำรวจโรงพยาบาลและสถานพยาบาลเอกชน

ในภาคผนวกนี้ จะนำเสนอแบบสอบถามการสำรวจการใช้ประโยชน์ข้อมูลสถิติด้านสังคมและด้านเศรษฐกิจ พ.ศ. ๒๕๖๔ ของโครงการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน ซึ่งเปิดให้หน่วยงานที่เป็นผู้ใช้ข้อมูลสถิติ (Users) สามารถตอบผ่านช่องทางออนไลน์ได้ที่ https://forms.gle/NUUGwnT4k77Lkx9R9 โดยถ้ามีการตอบว่า “ใช้” ในข้อใด ให้หน่วยงานระบุรายละเอียดการนำข้อมูลไปใช้ประโยชน์ด้วย เช่น คำนวณดัชนี จัดทำรายงาน การวิเคราะห์ประกอบการจัดทำหรือประเมินแผนการปฏิบัติงาน/ยุทธศาสตร์ หรือใช้เป็นมาตรฐานเปรียบเทียบ เป็นต้น) ซึ่งแบบสอบถามมีรายละเอียด ดังต่อไปนี้

แบบสำรวจการใช้ประโยชน์ข้อมูลสถิติด้านสังคม

โครงการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน

ชื่อหน่วยงาน *

1. หน่วยงานของท่านนำข้อมูลสถิติจากโครงการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือนรายการใดต่อไปนี้ไปใช้ประโยชน์ และใช้ประโยชน์อย่างไร

1.1 สถานที่ตั้งของครัวเรือน
(กรุณากาเครื่องหมายถูก ในรายการที่มีการใช้ประโยชน์)

- [ ] สถานที่ตั้งของครัวเรือน ได้แก่ ภาค เขตการปกครอง จังหวัด

1.2 ลักษณะทั่วไปของสมาชิกในครัวเรือน
(กรุณากาเครื่องหมายถูก ในรายการที่มีการใช้ประโยชน์)

- [ ] ลำดับที่ของผู้ตอบแบบสอบถาม
- [ ] ความสัมพันธ์กับหัวหน้าครัวเรือน
- [ ] เพศ
- [ ] อายุนับถึงวันเกิดครั้งสุดท้าย
- [ ] ศาสนา
- [ ] ภาษาส่วนใหญ่ที่ใช้คุยกับสมาชิกในครัวเรือน
- [ ] เป็นผู้พิการหรือไม่
- [ ] สามารถดูแลตนเอง (ในชีวิตประจำวัน) โดยไม่ต้องมีคนช่วยเหลือได้หรือไม่
- [ ] สามารถเดินทางไป (นอกเขตพื้นที่) ที่อยู่อาศัยโดยไม่ต้องมีผู้ดูแลได้หรือไม่
- [ ] สถานภาพสมรส (ถามเฉพาะสมาชิกที่มีอายุ 15 ปีขึ้นไป)
- [ ] มีพ่อและแม่อาศัยอยู่ด้วยหรือไม่
- [ ] จำนวนปีที่ไม่ได้อยู่กับพ่อ และ/ หรือ แม่
- [ ] สาเหตุที่ไม่ได้อยู่กับพ่อ และ/ หรือ แม่
- [ ] ขณะนี้กำลังเรียนหนังสืออยู่หรือไม่
- [ ] ถ้า "ไม่เรียนแล้ว" ให้ระบุ ชั้นสูงสุดที่เรียนจบ
- [ ] ค่าใช้จ่ายด้านการศึกษา (ตลอดปีการศึกษาที่ผ่านมา) (ถ้าไม่ได้จ่ายให้ประเมินมูลค่า)

- มีสวัสดิการด้านการรักษาพยาบาลต่อไปนี้หรือไม่

- [ ] 1) สิทธิเบิกค่ารักษาพยาบาลจากหน่วยงานราชการ/ รัฐวิสาหกิจ
- [ ] 2) บัตรประกันสุขภาพถ้วนหน้า (บัตรทอง)
- [ ] 3) บัตรรับรองสิทธิการรักษาพยาบาลของลูกจ้าง/ ผู้ประกันตน (บัตรประกันสังคม ม.33,39)
- [ ] 4) บัตรรับรองสิทธิผู้ประกอบอาชีพอิสระหรือแรงงานนอกระบบ (บัตรประกันสังคม ม.40)
- [ ] 5) บัตรประกันสุขภาพเอกชน
- [ ] 6) สวัสดิการจัดโดยนายจ้าง
- [ ] Other: .....

- เคยได้รับผลประโยชน์ (ไม่ต้องคืน) จากโครงการช่วยเหลือของรัฐต่อไปนี้หรือไม่

- [ ] 1) เงินสงเคราะห์เพื่อการยังชีพสำหรับผู้สูงอายุ
- [ ] 2) เงินสงเคราะห์สำหรับผู้พิการ
- [ ] 3) อาหารกลางวัน/ อาหารเสริมฟรี (นม) สำหรับนักเรียน
- [ ] 4) ทุนการศึกษาจากรัฐ
- [ ] 5) บัตรสวัสดิการแห่งรัฐ (ผู้มีรายได้น้อย)
- [ ] 6) เงินอุดหนุนเพื่อการเลี้ยงดูเด็กแรกเกิดจนถึงอายุ 6 ขวบ
- [ ] 7) โครงการอื่น ๆ (เช่น โครงการช่วยเหลือจากรัฐ ฯลฯ)

- ได้กู้ยืมเงินจากกองทุนต่าง ๆ (ต้องใช้คืน) ที่รัฐจัดให้ต่อไปนี้หรือไม่

- [ ] 1) โครงการเงินกู้เพื่อการศึกษาของรัฐ
- [ ] 2) โครงการธนาคารประชาชนเพื่อผู้ประกอบอาชีพอิสระรายย่อย
- [ ] 3) กองทุนหมู่บ้าน/ กองทุนชุมชนเมือง
- [ ] Other: .....

- [ ] อาชีพหลักหรืองานที่ใช้เวลาทำส่วนใหญ่ (ในรอบ 12 เดือนที่แล้ว)
- [ ] สถานภาพการทำงาน ของอาชีพหลัก
- [ ] ประเภทอุตสาหกรรม ของอาชีพหลัก
- [ ] อาชีพรองที่ท่านทำ (ในรอบ 12 เดือนที่แล้ว)
- [ ] สถานภาพการทำงานของอาชีพรอง
- [ ] ประเภทอุตสาหกรรมของอาชีพรอง

1.3 ลักษณะที่อยู่อาศัยของครัวเรือน

(กรุณากาเครื่องหมายถูก ในรายการที่มีการใช้ประโยชน์)

- [ ] ประเภทที่อยู่อาศัย
- [ ] ลักษณะที่อยู่อาศัย
- [ ] สถานภาพการครอบครองที่อยู่อาศัย
- [ ] ผู้จ่ายค่าเช่า/ ผู้ให้สวัสดิการ/ ให้อยู่ฟรี
- [ ] ค่าเช่าต่อเดือน หรือประเมินค่าเช่าบ้าน (ถ้าเจ้าของอยู่เองหรือไม่เสียค่าเช่า)
- [ ] ใช้ที่อยู่อาศัยนี้บางส่วนทำธุรกิจหรือไม่
- [ ] จำนวนห้อง
- [ ] ไฟฟ้าภายในที่อยู่อาศัย
- [ ] เชื้อเพลิงที่ใช้ในการปรุงอาหาร (ส่วนใหญ่)
- [ ] น้ำดื่ม
- [ ] น้ำใช้
- [ ] วิธีกำจัดขยะภายในครัวเรือน
- [ ] การใช้ส้วม
- [ ] ครัวเรือนเป็นเจ้าของยานพาหนะหรือไม่ (เช่น รถจักรยานยนต์ รถยนต์ส่วนบุคคล ฯลฯ)
- [ ] ครัวเรือนเป็นเจ้าของสิ่งของต่าง ๆ หรือไม่ (เช่น ตู้เย็น โทรทัศน์ เตาแก๊ส ฯลฯ)
- [ ] จำนวนสมาชิกที่มีการใช้อินเทอร์เน็ต (ในรอบ 12 เดือนที่แล้ว)

1.4 ค่าใช้จ่ายสินค้าและบริการ
(กรุณากาเครื่องหมายถูก ในรายการที่มีการใช้ประโยชน์)

1.4.1 ค่าใช้จ่ายอุปโภคบริโภคของครัวเรือน

- [ ] ค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับที่อยู่อาศัย
- [ ] ค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับเครื่องแต่งบ้าน เครื่องใช้เบ็ดเตล็ด และการดำเนินการในครัวเรือน
- [ ] ค่าจ้างบุคคลที่ให้บริการแก่ครัวเรือน
- [ ] ค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับผ้า เสื้อผ้า และเครื่องแต่งกาย
- [ ] ค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับรองเท้า
- [ ] ค่าใช้จ่ายส่วนบุคคล
- [ ] ค่าเวชภัณฑ์และค่าตรวจรักษาพยาบาล
- [ ] ค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับการเดินทางและการสื่อสาร
- [ ] ค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับการศึกษา
- [ ] ค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับการบันเทิง การอ่าน และกิจกรรมทางศาสนา
- [ ] ค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับการจัดงานพิธีในโอกาสพิเศษ

- [ ] 1.4.2 ค่าใช้จ่ายที่ไม่เกี่ยวกับการอุปโภคบริโภค
- [ ] 1.4.3 ค่าใช้จ่ายอาหาร เครื่องดื่ม และยาสูบ
- [ ] 1.4.4 การซื้อที่อยู่อาศัย(ด้วยเงินออมของครัวเรือน)
- [ ] 1.4.5 การชำระหนี้ของครัวเรือน (ทั้งที่เป็นตัวเงินและสิ่งของ)

1.5 สรุปข้อมูลของครัวเรือน
(กรุณากาเครื่องหมายถูก ในรายการที่มีการใช้ประโยชน์)

1.5.1 ค่าใช้จ่ายของครัวเรือน (Generate ด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์)

- [ ] ค่าใช้จ่ายทั้งสิ้นเฉลี่ยต่อเดือนของครัวเรือน
- [ ] ค่าใช้จ่ายอุปโภคบริโภคเฉลี่ยต่อเดือนของครัวเรือน
- [ ] ค่าใช้จ่ายอาหาร เครื่องดื่ม และยาสูบเฉลี่ยต่อเดือนของครัวเรือน
- [ ] ค่าใช้จ่ายทั้งสิ้นเฉลี่ยต่อเดือนต่อคน
- [ ] ค่าใช้จ่ายอุปโภคบริโภคเฉลี่ยต่อเดือนต่อคน
- [ ] ค่าใช้จ่ายอาหาร เครื่องดื่ม และยาสูบเฉลี่ยต่อเดือนต่อคน

1.5.2 รายได้ของครัวเรือน (Generate ด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์)

- [ ] รายได้ทั้งสิ้นเฉลี่ยต่อเดือนของครัวเรือน
- [ ] รายได้ประจำเฉลี่ยต่อเดือนของครัวเรือน
- [ ] รายได้ทั้งสิ้นเฉลี่ยต่อเดือนต่อคน
- [ ] รายได้ประจำเฉลี่ยต่อเดือนต่อคน

1.5.3 รายได้ตามแหล่งที่มา (Generate ด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์)

(ก) รายได้ที่เป็นตัวเงิน

- [ ] รายได้จากค่าจ้างและเงินเดือนในเดือนที่แล้วของครัวเรือน
- [ ] รายได้จากค่าจ้างและเงินเดือนเฉลี่ยต่อเดือนของครัวเรือน
- [ ] กำไรสุทธิจากการประกอบธุรกิจในเดือนที่แล้วของครัวเรือน
- [ ] กำไรสุทธิจากการประกอบธุรกิจเฉลี่ยต่อเดือนของครัวเรือน
- [ ] กำไรสุทธิจากการประกอบการเกษตรในเดือนที่แล้วของครัวเรือน
- [ ] กำไรสุทธิจากการประกอบการเกษตรเฉลี่ยต่อเดือนของครัวเรือน
- [ ] รายได้จากบำเหน็จ บำนาญ เบี้ยหวัด และเงินสงเคราะห์ต่าง ๆ ในเดือนที่แล้วของครัวเรือน
- [ ] รายได้จากบำเหน็จ บำนาญ เบี้ยหวัด และเงินสงเคราะห์ต่าง ๆ เฉลี่ยต่อเดือนของครัวเรือน
- [ ] รายได้จากเงินชดเชย และ/ หรือ เงินทดแทนจากการออกจากงานในเดือนที่แล้วของครัวเรือน
- [ ] รายได้จากเงินชดเชย และ/ หรือ เงินทดแทนจากการออกจากงานเฉลี่ยต่อเดือนของครัวเรือน
- [ ] รายได้จากเงินช่วยเหลือที่ได้รับจากบุคคลอื่นนอกครัวเรือนในเดือนที่แล้วของครัวเรือน
- [ ] รายได้จากเงินช่วยเหลือที่ได้รับจากบุคคลอื่นนอกครัวเรือนเฉลี่ยต่อเดือนของครัวเรือน
- [ ] รายได้จากเงินสงเคราะห์ผู้สูงอายุและผู้พิการ รวมทั้งเงินช่วยเหลืออื่นๆ จากรัฐ และองค์กรต่างๆ ในเดือนที่แล้วของครัวเรือน
- [ ] รายได้จากเงินสงเคราะห์ผู้สูงอายุและผู้พิการ รวมทั้งเงินช่วยเหลืออื่นๆ จากรัฐ และองค์กรต่าง ๆ เฉลี่ยต่อเดือนของครัวเรือน
- [ ] รายได้จากการให้เช่าห้อง/ เช่าที่ดิน และสินทรัพย์อื่นๆ รวมทั้งค่าลิขสิทธิ์ และสิทธิบัตรต่าง ๆ ในเดือนที่แล้วของครัวเรือน
- [ ] รายได้จากการให้เช่าห้อง/ เช่าที่ดิน และสินทรัพย์อื่นๆ รวมทั้งค่าลิขสิทธิ์ และสิทธิบัตรต่าง ๆ เฉลี่ยต่อเดือนของครัวเรือน
- [ ] รายได้จากดอกเบี้ยเงินฝาก พันธบัตร เงินปันผลจากหุ้น และการลงทุนอื่นๆ ในเดือนที่แล้ว ของครัวเรือน
- [ ] รายได้จากดอกเบี้ยเงินฝาก พันธบัตร เงินปันผลจากหุ้น และการลงทุนอื่นๆ เฉลี่ยต่อเดือน ของครัวเรือน
- [ ] รายได้จากดอกเบี้ยแชร์ และการให้กู้ยืมเงินแก่เอกชนในเดือนที่แล้วของครัวเรือน
- [ ] รายได้จากดอกเบี้ยแชร์ และการให้กู้ยืมเงินแก่เอกชนเฉลี่ยต่อเดือนของครัวเรือน
- [ ] รวมรายได้ที่เป็นตัวเงินทั้งหมดในเดือนที่แล้วของครัวเรือน
- [ ] รวมรายได้ที่เป็นตัวเงินทั้งหมดเฉลี่ยต่อเดือนของครัวเรือน

(ข) รายได้ที่ไม่เป็นตัวเงิน (เฉลี่ยต่อเดือน)

- [ ] รายได้จากค่าประเมินค่าเช่าบ้านที่อยู่โดยไม่เสียค่าเช่า (รวมค่าประเมินค่าเช่าบ้านของตนเอง) ของครัวเรือน
- [ ] รายได้จากการประเมินมูลค่าสินค้าและบริการที่ได้รับมาโดยไม่ต้องซื้อ (รวมยาสูบ) ของครัวเรือน
- [ ] รายได้จากการประเมินมูลค่าอาหารและเครื่องดื่มที่ได้รับมาโดยไม่ต้องซื้อของครัวเรือน

(ค) รายรับอื่น ๆ

- [ ] รายรับจากเงินทุนการศึกษาในเดือนที่แล้วของครัวเรือน
- [ ] รายรับจากเงินทุนการศึกษาเฉลี่ยต่อเดือนของครัวเรือน
- [ ] รายรับจากมรดก พินัยกรรม ของขวัญ เงินชอง ในเดือนที่แล้วของครัวเรือน
- [ ] รายรับจากมรดก พินัยกรรม ของขวัญ เงินชอง เฉลี่ยต่อเดือนของครัวเรือน
- [ ] รายรับจากการประกันสุขภาพ ประกันภัย ประกันชีวิต/ ประกันสังคมในเดือนที่แล้วของครัวเรือน
- [ ] รายรับจากการประกันสุขภาพ ประกันภัย ประกันชีวิต/ ประกันสังคมเฉลี่ยต่อเดือนของครัวเรือน
- [ ] รายรับอื่นๆ เช่น เงินถูกสลาก เงินรางวัล ค่านายหน้าและเงินได้จากการพนัน ฯลฯ ในเดือนที่แล้วของครัวเรือน
- [ ] รายรับอื่นๆ เช่น เงินถูกสลาก เงินรางวัล ค่านายหน้าและเงินได้จากการพนัน ฯลฯ เฉลี่ยต่อเดือนของครัวเรือน
- [ ] รวมรายรับอื่นๆ ในเดือนที่แล้วของครัวเรือน
- [ ] รวมรายรับอื่นๆ เฉลี่ยต่อเดือนของครัวเรือน

(กรุณากาเครื่องหมายถูก ในรายการที่มีการใช้ประโยชน์)

- [ ] 1.6 มูลค่าสินทรัพย์ของครัวเรือน
- [ ] 1.7 ภาระทางการเงินของครัวเรือน
- [ ] 1.8 ภาวะหนี้สินของครัวเรือน
- [ ] 1.9 การย้ายถิ่นและการส่งเงิน

หากมีการตอบว่า "ใช้" อย่างน้อย 1 ข้อ กรุณาระบุรายละเอียดการนำข้อมูลไปใช้ประโยชน์ (เช่น คำนวณดัชนี จัดทำรายงาน การวิเคราะห์ ประกอบการจัดทำ/ประเมินแผนการปฏิบัติงาน/ยุทธศาสตร์ หรือใช้เป็นมาตรฐานเปรียบเทียบ เป็นต้น)

.....

2. กลุ่มเป้าหมายที่ได้รับประโยชน์จากการนำข้อมูลไปใช้วิเคราะห์/กำหนดนโยบาย/แผนงาน/โครงการ

กรุณาระบุรายละเอียด *

3. ระดับผลกระทบกับหน่วยงานของท่านในภาพรวม หากสำนักงานสถิติแห่งชาติไม่ได้จัดทำโครงการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน

เลือกระดับผลกระทบ *

4. รายละเอียดผลกระทบกับหน่วยงานของท่าน หากไม่มีการจัดทำโครงการดังกล่าว

(เฉพาะหน่วยงานที่ตอบข้อ 3 ตั้งแต่ระดับ 1 ขึ้นไป)

ระบุรายละเอียด *

5. ข้อคิดเห็น / ข้อเสนอแนะ (ถ้ามี)

ระบุรายละเอียด

This content is neither created nor endorsed by Google.

Google Forms

ประวัติย่อผู้วิจัย

ชื่อ นางสาวกฤษณา จิรวัฒน์สถิตย์

วัน เดือน ปี เกิด ๑๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๑๑

การศึกษา บริหารธุรกิจบัณฑิต (บริหารธุรกิจ) มหาวิทยาลัยกรุงเทพ
วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต (สถิติประยุกต์) สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์

ประวัติการทำงานโดยย่อ

นักวิชาการสถิติเชี่ยวชาญ สำนักนโยบายและวิชาการสถิติ
ผู้อำนวยการสำนักบริหารจัดการระบบสถิติ
ผู้อำนวยการสำนักบริหารกลาง
เลขานุการกรม
ผู้อำนวยการกองสถิติสังคม

ตำแหน่งปัจจุบัน รองผู้อำนวยการสำนักงานสถิติแห่งชาติ สำนักงานสถิติแห่งชาติ
กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม